

'n Analise van die selfoon-WAT: 'n grondslag vir die verbetering van selfoonwoordeboeke

deur

André Henny du Plessis

Tesis ingelewer ter voldoening aan die vereistes vir die graad Magister in die Lettere en Wysbegeerte (Leksikografie) in die Fakulteit Lettere en Sosiale Wetenskappe aan die Universiteit van Stellenbosch

Studieleier: Prof. Rufus H. Gouws

Ingelewer: Maart 2016

Verklaring

Deur hierdie tesis elektronies in te lewer, verklaar ek dat die geheel van die werk hierin vervat my eie oorspronklike werk is, dat ek die alleenouteur daarvan is (behalwe in die mate uitdruklik aangedui), dat reproduksie en publikasie daarvan deur die Universiteit van Stellenbosch nie derdepartyregte sal skend nie en dat ek dit nie vantevore in die geheel of gedeeltelik ter verkryging van enige kwalifikasie aangebied het nie.

Maart 2016

Opsomming

Tegnologiese vooruitgang laat die leksikografiese fokus van beide praktiese en teoretiese leksikograwe verskuif na die ontwikkeling van elektroniese woordeboeke en naslaanprodukte, tans veral na internet- en selfoonwoordeboeke. Binne die studieterrein van e-leksikografie ontstaan die ruimte vir die ondersoek na i) nuwe leksikografiese produkte wat 'n reeks nuwe gebruikers se behoeftes moet bevredig en ii) bestaande produkte wat vir die elektroniese sfeer aangepas word wat nuwe en reeds bestaande gebruikers tevrede moet stel. Verder, skep die groeiende tendens van sel- en slimfone (in Suid-Afrika) ook die geleentheid vir leksikograwe om 'n nuwe mark te ontgin. Die aanvraag na selfone as leksikografiese hulpbron kan dus nie misken word nie, veral in 'n era waar gebruikers afhanklik is van selfone en ander elektroniese toestelle. Dit geld ook vir Afrikaanse woordeboeke, woordeboekmakers en woordeboekgebruikers. Ongelukkig bestaan daar tans nie 'n volwaardige Afrikaanse selfoonwoordeboek nie.

Die fokus van hierdie studie is op die toestand van die selfoonweergawes van bestaande Afrikaanse woordeboeke, veral die selfoon-WAT (*Woordeboek van die Afrikaanse Taal*), om die tekortkominge van Afrikaanse en (moontlik ander) selfoonwoordeboeke uit te lig en aan te spreek. Dit kan egter slegs gedoen word met behulp van 'n teoretiese raamwerk. Aangesien daar tans 'n tekort is aan 'n teorie vir die ontwikkeling en evaluering van elektroniese woordeboeke, moet bestaande teorieë ondersoek word om bepaalde beginsels te identifiseer wat vir die elektroniese ruimte (kan) geld. Deur die benutting van 'n gepaste aangepaste teorie en die analise van die selfoon-WAT, beoog hierdie studie om voorstelle vir die verbetering van hierdie woordeboek en ander Suid-Afrikaanse e-woordeboeke, spesifiek selfoonwoordeboeke, te maak. Hierdie voorstelle kan as grondslag dien vir die ontwikkeling van 'n nuwe model vir die ontwerp en ontwikkeling van selfoonwoordeboeke. Hierdie studie poog ook om die aandag te vestig op wesenlike probleme wat die leksikografiese en ontwikkelingsproses van selfoonwoordeboeke in Suid-Afrika belemmer. Verdere navorsingmoontlikhede binne die studieterrein van e-leksikografie word ook uitgelig.

Summary

Modern technological advances create a lexicographic shift from primarily printed dictionaries to electronic dictionaries or reference works. This shift influences both practical and theoretical lexicography and culminates in the field of e-lexicography. Within the field of e-lexicography the possibilities for new research avenues are formed which are based on i) new lexicographic products that need to satisfy a range of new users, and ii) adapting existing products to the electronic sphere in order to satisfy new and existing users. Furthermore, the rise of mobile phone and smartphone usage (in South Africa) provides the opportunity for lexicographers to exploit a new market. Therefore the demand for mobile lexicographic tools cannot be undervalued, especially in an era where the mobile phone plays such an immense role in a user's day-to-day activities. This also applies to Afrikaans dictionaries, dictionary users and lexicographers. Unfortunately no fully functional Afrikaans mobile dictionary currently exists.

This study focuses on the mobile phone versions of current Afrikaans dictionaries, especially the mobile WAT (*Woordeboek van die Afrikaanse Taal*). The aim of this study is to highlight the shortcomings of this (and possibly) other mobile dictionaries. The lack of theories for the development and evaluation of electronic dictionaries is also problematic in the sense that an analysis of any mobile dictionary needs to be based on a sound theoretical framework. Therefore this study also investigates theories that are applicable for an analysis of electronic dictionaries. The Afrikaans mobile dictionaries are practically tested with the identified theoretical criteria. These analyses lead to the formulation of guidelines and recommendations for the improvement of mobile dictionaries. These recommendations form the preliminary work or foundation for the creation of an eventual model for mobile dictionary development and design. Finally, this study aims to shed light on the fundamental problems that impede the lexicographic and development process of mobile dictionary design in South Africa. Further research possibilities within the field of e-lexicography are also presented where applicable.

Erkennings

- ❖ Baie dankie aan my studieleier, prof. Rufus Gouws, vir al die leiding en ondersteuning met die skryf van hierdie tesis.
- ❖ Dankie aan proff. Ulrich Heid en Thomas Mandl, asook dr. Ben Heuwing, vir die kundigheid.
- ❖ 'n Groot dankie aan my ouers, André en Magriet du Plessis, en my broer, Daniël du Plessis, vir julle voortdurende liefde en bystand.
- ❖ 'n Spesiale dankie aan Willemien Engelbrecht vir al jou liefde, hulp en geduld.
- ❖ Dankie aan Marius Swart vir jou vriendskap en al die aanmoediging
- ❖ Hierdie tesis sou ook nie moontlik gewees het sonder die finansiële bystand van die Universiteit van Stellenbosch en me Erna Meaker nie. Baie dankie aan beide partye vir die geleentheid om my droom te verwesenlik.

Inhoudsopgawe

Opsomming	ii
Summary	iii
Erkennings	iv
Hoofstuk 1. Inleiding.....	10
1.1. Inleidende opmerkings.....	10
1.2. Agtergrond.....	11
1.3. Navorsingsprobleem en -doelwit	14
1.4. Motivering	16
1.5. Metodiek	17
Hoofstuk 2. Literatuurstudie	19
2.1. Kontekstualisering van die praktyk van die elektroniese leksikografie	19
2.1.1. Die begrip “woordeboek”	19
2.1.2. Die ontwikkeling van die elektroniese leksikografie	19
2.1.3. Tendense binne die leksikografiepraktyk.....	22
2.1.4. Selfoonwoordeboeke as leksikografiese tendens.....	24
2.1.5. Die Suid-Afrikaanse situasie.....	25
2.2. Kontekstualisering van teorieë	26
2.2.1. Leksikografieteorie	26
2.2.2. Die rol van die gebruiker.....	27
2.2.3. Leksikografiese benaderings vir die elektroniese sfeer	28
2.2.4. Die wisselwerking tussen teorie en praktyk	32
2.3. Afleidings oor die kontekstualisering van die teorie en praktyk	33
Hoofstuk 3. Teoretiese voorstelling en analise	34
3.1. Inleidende opmerkings.....	34
3.1.1. Keuse van teorieë.....	34
3.2. Die Funksieteorie.....	35

3.2.1. Funksies, gebruiksituasies en behoeftes	35
3.2.2. Gebruikers en verdere funksies.....	38
3.2.3. Selfone en die funksieteorie	40
3.2.4. Die verband tussen struktuur, bruikbaarheid en funksies	43
3.3. Algemene leksikografieteorie.....	44
3.3.1. Die belang van woordeboekstrukture	44
3.3.2. Die digitale ruimte en struktuur	44
3.3.3. Struktuurtypes	46
3.3.4. Die makrostruktuur	48
3.3.5. Die toegangstruktuur	51
3.3.6. Die mikro- en artikelstruktuur.....	56
3.3.7. Die artikelstruktuur.....	58
3.3.8. Komponente van die artikelstruktuur	59
3.3.9. Artikelstrukture van e-woordeboeke	62
3.3.10. Mikrostruktuurtypes	66
3.3.11. Die mediostruktuur	71
3.3.12. Die skermkootstruktuur	76
3.3.13. Strukture, funksies en bruikbaarheid	77
3.4. Bruikbaarheidsteorieë.....	78
3.4.1. Leksikografie in die digitale era	78
3.4.2. Die bruikbaarheidsbenadering.....	80
3.4.3. Bruikbaarheid vs. Leksikografie.....	82
3.4.4. Interaksie-ontwerp	83
3.4.5. Interaksie-ontwerp, bruikbaarheid en die leksikografie.....	85
3.4.6. Bruikbaarheid en selfone	87
3.5. Samevatting van teoretiese analise.....	88
3.5.1. Afleidings.....	88

3.5.2. Die skep van 'n geïntegreerde teorie	88
Hoofstuk 4. Praktiese analise	90
4.1. Die Woordeboek van die Afrikaanse Taal	90
4.1.1. 'n Kort historiese oorsig	90
4.1.2. Die onderskeid tussen verskillende elektroniese weergawes van die WAT	93
4.1.3. Die e-WAT	95
4.1.4. Die teikengebruiker	97
4.1.5. Gebruikersbehoefte en die kontinuum van gevorderdheid van ervaring	100
4.1.6. Die kontinuum van gevorderdheid van ervaring	102
4.1.7. Gebruikssituasies	104
4.1.8. Funksies en werklike doel van die woordeboek	106
4.1.9. Praktiese bruikbaarheidsanalise	107
4.1.10. Afleidings uit bruikbaarheidsanalise	112
4.1.11. Gebruiker-woordeboek-interaksie	114
4.1.12. Data-aanbieding in selfoonwoordeboeke	121
4.1.13. Die selfoon-WAT se makrostruktuur	122
4.1.14. Die selfoon-WAT se toegangstruktuur	124
4.1.15. Die selfoon-WAT se mikro- en artikelstruktuur	128
4.1.16. Die selfoon-WAT se mediostruktuur	132
4.1.17. Die selfoon-WAT se skermkootstruktuur	134
4.1.18. Struktuur as struikelblok in die selfoon-WAT	135
4.1.19. Gevolgtrekking oor die selfoon-WAT	136
4.2. Verwysing na ander Afrikaanse selfoonwoordeboeke	140
4.2.1. Pharos Klein Woordeboek/Little Dictionary	141
4.2.1.1. Suid-Afrika se eerste selfoonwoordeboek	141
4.2.1.2. Funksies, gebruikers en gebruikersbehoefte	141

4.2.1.3. Struktuur en funksionaliteit	143
4.2.1.4. Samevatting van die PKWLD	145
4.2.2. Die VivA-app	145
4.2.2.1. Die nuutste Afrikaanse selfoonwoordeboektoepassing	145
4.2.2.2. Die teikengebruiker, struktuur en bruikbaarheid	146
4.2.2.3. Afleidings oor die VivA-app.....	148
4.3. Algemene opmerkings oor (Afrikaanse) selfoonwoordeboeke	148
4.4. Riglyne vir die verbetering van selfoonwoordeboeke.....	149
4.4.1. Die grondslag vir die verbetering van selfoonwoordeboeke	149
4.4.2. Selfoontoepassings en die leksikograaf	149
4.4.3. Wat selfoonwoordeboeke by internetwoordeboeke kan leer	151
4.4.4. Die rol van die bruikbaarheidsbenadering	155
4.4.5. Verbeterde teksproduksie en teksresepsie-funksies in selfoonwoordeboeke	156
4.4.6. Samevatting van die voorstelle, aanbevelings en opmerkings	158
Hoofstuk 5. Algemene opmerkings en wesenlike probleme	160
5.1. Woordeboekkultuur	160
5.2. Die internet en selfone.....	164
5.3. Vooruitgang van tegnologie	167
5.4. Uitgewerskoste	168
5.5. Kragkoste.....	169
5.6. Bruikbaarheidstoetsing	169
Hoofstuk 6. Slot.....	170
6.1. Die elektroniese leksikografie	170
6.2. Bevestiging van die navorsingsdoelwit	171
6.3. Verdere navorsingsmoontlikhede	172
Bronnelys	174

Woordeboeke	174
Ander bronne	175
Addendum A	187
Addendum B	196
Addendum C	200
Addendum D	213
Addendum E	219

Hoofstuk 1. Inleiding

1.1. Inleidende opmerkings

In die ontwikkeling van die teoretiese leksikografie was die primêre fokus van metaleksikograwe vroeër meestal op modelle vir die daarstelling van gedrukte woordeboeke. Soos die tegnologie vooruitgang maak, verskuif daardie fokus nou na elektroniese woordeboeke, tans veral na internet- en selfoonwoordeboeke (binne die studieterrein van e-leksikografie). Ander elektroniese woordeboektoestelle, soos dié handtoestelle wat toegang tot meer as 40 verskillende woordeboeke aan gebruikers verskaf (sien Tono 2009), is ook hier ter sprake.¹ Hierdie verskuiwing het gevolg vir die bestaande teoretiese modelle waarvolgens woordeboeke ontwerp word. Volgens Andersen en Nielsen (2009:360-362) staan leksikografie by 'n kruispad wat onder meer die volgende vrae laat opduik: Hoe kan die bestaande teoretiese beginsels aangepas word vir die elektroniese medium en watter implikasies het die vooruitgang van tegnologie vir leksikografie as wetenskap? De Schryver (2003:147) stel ook 'n belangrike vraag wat 'n sentrale fokuspunt vir e-leksikografie word: Wie kry toegang tot wat en waar?

Die bogenoemde vrae, veral De Schryver se vraag, speel 'n wesenlike rol in die vooruitgang van en navorsing oor woordeboeke en woordeboekgebruikers. Andersen en Nielsen (2009:359) dui daarop dat die gebruiker die sentrale rol moet speel as dit by woordeboekontwerp kom, maar soos Gouws (2005) tereg aandui, berus hierdie ontwerpproses op die balans tussen woordboekfunksies, -struktuurelemente en -gebruikersituasies. Hierdie gevoel word geëggo deur ander toonaangewende akademici en navorsers in die teoretiese en praktiese leksikografie (vgl. o.a. Gouws en Prinsloo (2005); Bergenholtz en Bothma (2011) en Fuertes-Olivera (2014)). Volgens Bergenholtz en Tarp (2003:172) is woordeboeke gebruiksinstrumente wat sekere menslike behoeftes bevredig. 'n Woordeboek moet dus vir 'n bepaalde gebruiker, binne 'n bepaalde situasie, geskep word (Tarp, 2000:194). Dit is tog regte mense wat gedrukte of elektroniese woordeboeke naslaan om, onder meer, hulle kommunikatiewe behoeftes te probeer bevredig

---

¹ Hierdie toestelle word nie breedvoerig in hierdie tesis bespreek nie, omdat dit nie primêr gerig is op die huidige (Suid-)Afrikaanse leksikografiese omgewing nie en nie soseer verband hou met internet- of selfoonwoordeboeke nie. Dit is wel 'n area wat verdere navorsing verdien.

(Dziemianko, 2012:319). Dit is hierdie gegewens wat as basis dien vir verdere ondersoek na die aanpassing van leksikografie by die vooruitgang van tegnologie. Daar is reeds talle internasionale studies oor elektroniese leksikografie, sien bv. Bergenholtz en Johnson (2005); Tarp (2011) en Geyken (2013), oor e-leksikografie, en alhoewel daar stelselmatig studies oor die Suid-Afrikaanse e-leksikografie gedoen word, is daar steeds groot leemtes in die navorsing hieroor, veral met betrekking tot selfoonwoordeboeke. Dit is dus noodsaaklik om ondersoek in te stel na hierdie gegewens in Suid-Afrika, veral in die Afrikaanse konteks. Dit is waar hierdie studie beoog om 'n impak te maak.

Vervolgens sal daar aandag gegee word aan aspekte van die tersaaklike leksikografiese agtergrond vir hierdie studie, asook 'n uiteensetting van die navorsingsprobleme, motivering vir die studie, die betrokke literatuur en die teoretiese basis.

1.2. Agtergrond

Daar is kortliks verwys na leksikografie as wetenskap. Soos in baie ander wetenskappe bestaan daar 'n wisselwerking tussen teorie en praktyk. Vir die doeleindes van hierdie studie word die benaderings van, onder meer, Wiegand (1984), Tarp (2012; 2012b) en Bergenholtz en Gouws (2012) gevolg. Dit dui daarop dat leksikografie, as afsonderlike wetenskap, wel op sekere spesifieke teorieë berus. Die siening van ander leksikograwe soos, onder andere, Atkins, Rundell en Béjoint (in Tarp, 2012;2012b) dat daar nie 'n leksikografieteorie bestaan nie of dat slegs linguistiese teorieë vir leksikografie geld, word nie hier aanvaar nie. Hierdie laasgenoemde standpunt word ook nie verder bespreek nie.

Leksikografie as dissipline kan in twee afdelings verdeel word, naamlik teoretiese leksikografie (metaleksikografie/woordeboeknavorsing) en praktiese leksikografie. Teoretiese leksikografie behels onder meer ontwikkeling van leksikografiese modelle en die kritiese evaluering van woordeboeke met betrekking tot struktuur, inhoud en funksies (vergelyk onder meer Wiegand 1984). Praktiese leksikografie behels die beplanning en opstel van woordeboeke, (Bergenholtz en Gouws, 2012:38). Hierdie twee afdelings oorvleuel wel en het verskeie onderafdelings. Soos genoem, is een van hierdie onderafdelings wat oorvleuel e-leksikografie. Hierdie sfeer betrek elektroniese mediums soos die internet, selfone/slimfone en CD/DVD-ROM. Soos

genoem, het die aanvang van die digitale era implikasies vir die teoretiese leksikografie. Dit beteken dat die leksikografie as wetenskap sal moet aanpas by die aanvraag na elektroniese woordeboeke. Die oorgang van 'n teoretiese benadering, wat nie net vir gedrukte woordeboeke geld nie maar ook vir elektroniese woordeboeke, gebeur egter nie oornag nie.

Tarp (2009:23-24) versterk hierdie siening dat die ontwikkeling van woordeboeke as elektroniese produkte nou die aandag vestig op 'n leemte in die metaleksikografie. Dit beteken dat, hoewel daar tans nie 'n teorie uitsluitlik vir e-leksikografie bestaan nie, bestaande teorieë van gedrukte woordeboeke aangepas moet word vir die doeleindes van e-leksikografie. Bergenholtz en Tarp (2003) se funksieteorie is 'n teorie wat nie medium-spesifiek is nie en wat daarom ook op e-woordeboeke gerig is. Die funksieteorie fokus op die tipe funksie(s) wat 'n woordeboek aan sy gebruiker verskaf. Daar is vier hoof funksies wat in twee kategorieë verdeel word: kommunikatiewe funksies wat teksresepsie, teksproduksie en vertaling insluit; en die kognitief-georiënteerde funksie waarvan die toepassing tot die verskaffing van data oor, onder meer, etimologie, kultuur ens. lei. (Tarp, 2000:196-197). Hierdie teorie is egter nie voldoende om na alle aspekte van 'n woordeboek te kyk nie maar moet 'n wesenlike deel van 'n algemene leksikografieteorie vorm.

Dit is ook byvoorbeeld nodig om na die verpakking van data te kyk wanneer elektroniese leksikografiese instrumente bestudeer word. Wiegand (o.m. 1984;1996 en 1998) se algemene leksikografieteorie moet dus ook gebruik word. Wiegand se teorie oor, onder meer, die toegang-, mikro- en artikelstruktuur moet veral hier onder die loep geneem word. Hoewel Wiegand se teorie op gedrukte woordeboeke gerig is, is dit moontlik om sekere komponente daarvan aan te pas vir die elektroniese sfeer. Wat veral van belang is, is die wyse waarop die gebruiker toegang tot die gekose woordeboekartikel en aanduiders verkry en hoe die data in 'n skerm skoot vertoon word. Aspekte van die teorie soos o.a. dataordening, toegangsroetes en adressering word hierby betrek (Wiegand, Beer & Gouws, 2013).

Om hierdie komponente van die teorieë suksesvol aan te pas by die elektroniese sf7eer, moet daar ook aandag gegee word aan die fisiese en tegnologiese eienskappe van verskillende e-instrumente. In hierdie tesis gaan dit primêr om die selfoon as apparaat. Die moontlikhede wat hierdie gevorderde toestelle bied, moet 'n

groot rol speel in die verfyning en aanpassing van Wiegand en Bergenholtz en Tarp se teoretiese beginsels. Vir die suksesvolle aanpassing en toepassing van die teoretiese beginsels, moet daar op die sel- en slimfoongebruiker gefokus word, asook die tipiese gebruikssituasies van hierdie toestelle. Die feit dat sel- en slimfone gebruikersgerigte elektroniese toestelle is, beteken dat hulle van programmatuur gebruik maak wat menslike interaksie vereis. Hierdie gegewens moet aan sekere internasionale vereistes voldoen, naamlik die ISO-standaarde (International Organisation for Standardisation, 2010). Die internasionale standaard, ISO 9241, het te doen met programmatuur en menslike interaksie, oftewel “ergonomics of human-system interaction” (International Organisation for Standardisation, 2010). Bruikbaarheid berus ook op respondent-gedrewe-toetsing, oftewel gebruikerstoetse, sien bv. Kaikkonen et al. (2005), Davids et al. (2014) en Behrens et al. (2015), om te bepaal wat gebruikers werklik dink van die produk. Deur gebruik te maak van die ISO-standaard 9241, gebruikerstoetse en ander bruikbaarheidsteorieë soos interaksie-ontwerp (“interaction design”) (Sharp, Rogers en Preece, 2007) kan die leksikografiese beginsels makliker en beter aangepas en toegepas word en kan daar verdere inligting oor die gebruiker se behoeftes ontgin word.

Die vermoede bestaan dat die toepassing van metaleksikografiese beginsels (die funksieteorie, die algemene leksikografieterie en bruikbaarheidsteorieë) op die praktiese leksikografie (spesifiek selfoonwoordeboeke) gapings ten opsigte van hierdie medium sal blootlê. Hieruit sal die noodsaak blyk vir die formulering van ’n grondslagmodel, d.i. die eerste model wat vir (Afrikaanse) selfoonwoordeboeke ontwikkel is, wat tot die verbetering van selfoonwoordeboeke kan lei.

’n Informele voorafstudie is reeds as deel van my honneursnavorsingswerkstuk onderneem om vas te stel of gebruikers bewus is van Afrikaanse e-woordeboeke, wat hulle ervarings met hierdie woordeboeke was en hoe dit met ander e-woordeboeke vergelyk (vgl. Du Plessis, 2013). Die studie wou ook bepaal of gebruikers ’n selfoonwoordeboek as ’n nuttige hulpbron ag. Die studie het uit 7 vrae bestaan wat die gebruiker se vertroudheid en ervaring met internet- en selfoonwoordeboeke bepaal. Dit het 33 universiteitstudente betrek: 26 voorgraads en 6 nagraads.

Die resultate van die informele studie het getoon dat talle voorgraadse studente nie bekend was met Afrikaanse e-woordeboeke nie, maar tog positiewe ervarings met ander elektroniese woordeboeke, soos CD-ROM- en Engelse internetwoordeboeke, gehad het. Die nagraadse studente was meer vertrouwd met selfoonwoordeboeke, maar het nie genoeg blootstelling gehad om te bepaal of hulle ervaring soortgelyk was as dié met ander elektroniese woordeboeke nie. Wat wel uit die studie geblyk het, is die aanvraag na hierdie tipe hulpbron. Elke student het gevoel dat veral selfoonwoordeboeke nuttige hulpbronne is/sal wees.

Laastens, soos genoem, is daar reeds op internasionale vlak heelwat navorsing gedoen oor elektroniese leksikografie, vergelyk byvoorbeeld Bothma (2011); Lew (2012) en Oshima (2013), en daar is 'n nuwe navorsingstendens wat die fokus op selfone as leksikografiese hulpbronne plaas (Heid, 2013). Internasionale navorsingsprojekte soos die SeLA-projek (Scientific e-Lexicography for Africa) is ook al geloods om 'n verdere bydrae te lewer tot die sfeer van e-leksikografie. Daar is egter min navorsing gedoen oor die toestand van Afrikaanse internet- en selfoonwoordeboeke. Hierdie probleem kan toegeskryf word aan die feit dat daar nie tans 'n volwaardige Afrikaanse selfoonwoordeboek beskikbaar is nie en dat die huidige Afrikaanse internetwoordeboeke ook nie genoeg blootstelling kry en gebruik word nie (Smith 2013; Botha 2014). Die implikasie hier is dus dat die gebruiker nie 'n volmaakte nuwe produk kry wat geskep is om sy/haar behoeftes te bevredig nie. Die gebruiker is dus met 'n produk gelaat wat nie bruikbaar is vir die elektroniese ervaring van hulle keuse nie (Wroblewski, 2011:2). Soos Gouws (2014b:483) dit tereg stel, is die voordeel van e-woordeboeke wat as aanlynprodukte ontwerp is, die toegevoegde waarde wat hierdie produkte kry “omdat die moontlikhede wat die e-omgewing bied in 'n veel hoër mate benut kan word.” Afrikaans en Suid-Afrika het woordeboeke nodig wat van meet af as aanlyn of selfoonwoordeboeke ontwerp is, soos wat wel beskikbaar is vir byvoorbeeld Duits (duden.de), Deens (ordborgen.com) of Nederlands (anw.inl.nl).

1.3. Navorsingsprobleem en -doelwit

Uit die bostaande agtergrondbespreking blyk dat daar twee probleemareas blootgelê word, naamlik die teoretiese tekortkominge in die sfeer van elektroniese leksikografie en die onvoldoende aard van selfoonwoordeboeke in Suid-Afrika. Die bestaande teoretiese benaderinge is voldoende vir gedrukte woordeboeke, maar die nuwe eise

en verwagtinge wat elektroniese woordeboeke skep, word nie deur alle aspekte van die metaleksikografie geraak nie. Dit lei daartoe dat onvoldoende of onvolledige woordeboeke ontwikkel word. Verder, is daar steeds te veel elektroniese woordeboeke wat soos gedrukte woordeboeke funksioneer en wat nie die tegnologiese moontlikhede aangryp nie. Dit is ook die geval met ander Suid-Afrikaanse naslaanbronne. Die fokus van hierdie studie is daarom tweeledig..

Eerstens word daar ondersoek ingestel om vas te stel of die gekose teoretiese raamwerk gepas is om e-woordeboeke te analiseer en om as basis te dien vir die formulering van verbeteringsriglyne vir hierdie soort woordeboeke. Die teoretiese benadering wat in die e-leksikografie gevolg moet word, sal ook hieruit blyk. Derhalwe word ondersoek ingestel of die funksieteorie, algemene leksikografiëorie en bruikbaarheidsteorieë wel gepas is om selfoonwoordeboeke te analiseer en om as basis te dien vir die opstel van verbeteringsriglyne vir e-woordeboeke. Die feit dat die funksieteorie en bruikbaarheidsteorie nie medium-spesifiek is nie, behoort hierdie toepassing wel suksesvol te maak. Die aanpassing van Wiegand se beginsels behoort ook suksesvol te wees aangesien elke woordeboek 'n struktuur en struktuurelemente bevat en hierdie struktuurelemente grotendeels op die woordeboekfunksies en gebruiksituasies berus.

Tweedens verskuif die fokus na 'n praktiese toepassing van hierdie teoretiese benadering. Die geslaagdheid van Afrikaanse selfoonwoordeboeke, spesifiek die selfoon-WAT, sal aan die hand van hierdie teoretiese grondslag geanaliseer word. Hierdie analise dien as basis vir die opstel van 'n grondslagmodel vir die verbetering van selfoonwoordeboeke in (Suid-)Afrika. So 'n raamwerk sal ook riglyne bevat wat op ander elektroniese woordeboeke van toepassing is.

Hiervoor word die volgende navorsingsdoelwit gestel: Die ondersoek en toepassing van 'n geïdentifiseerde teoretiese raamwerk op e-woordeboeke, sal gapings in die sfeer van e-leksikografie blootlê wat ruimte skep vir die daarstelling van 'n nuwe grondslagmodel vir die ontwikkeling en ontwerp van elektroniese woordeboeke, veral selfoonwoordeboeke.

Die bogenoemde kan verder omskryf word soos volg: Deur die benutting van 'n gepaste teorie en die praktiese analise van die selfoon-WAT beoog hierdie studie om voorstelle vir die verbetering van hierdie woordeboek en ander Suid-Afrikaanse

e-woordeboeke, spesifiek selfoonwoordeboeke, saam te stel. Die verwysing na ander woordeboeke of leksikografiese e-instrumente sal ook hierby ingesluit word. Hierdeur word die ruimte geskep vir die ontwikkeling van 'n model of modelle vir die ontwerp van selfoonwoordeboeke. Let wel, hierdie studie het nie ten doel om 'n model voor te stel nie, maar slegs om die grondslagwerk te doen waaruit 'n model ontwikkel sou kon word. Sommige probleme wat woordeboekontwikkeling in (Suid-)Afrika belemmer, sal ook genoem word om verdere navorsingsmoontlikhede te identifiseer.

1.4. Motivering

Motivering vir hierdie studie blyk uit die verskuiwing van die praktiese leksikografie se fokus na 'n nuwe omgewing, te wete die elektroniese sfeer en die gevolglike behoefte aan 'n ooreenstemmende aanpassing in die teoretiese leksikografie met die oog op voorstelle vir, onder meer, die ontwikkeling van nuwe woordeboekmodelle vir e-woordeboeke. Onlangse navorsing, byvoorbeeld Dziemianko (2012); Simonsen (2014); en Winestock en Jeong (2014), toon 'n gebruikers- en leksikografiese aanvraag na en belangstelling in e-woordeboeke. Die resultate van die informele voorafstudie dui ook aan dat woordeboeke van hierdie aard nuttig sou wees en dat bestaande Afrikaanse selfoonwoordeboeke verbeter moet word om 'n groter aantal gebruikers te lok, asook om aan nuwe en bestaande gebruikers se behoeftes te voldoen. Hierdie vernuwing in die leksikografiepraktyk moet voorafgegaan word deur vernuwing in die teoretiese leksikografie. Praktiese leksikograwe moet 'n teoretiese basis kry vir hulle beplande e-woordeboeke. Dit beteken nie dat daar 'n uitsluitlik transformatiewe benadering gevolg moet word nie, maar eerder dat leksikograwe innoverend en intelligent moet wees wanneer daar met e-woordeboeke gewerk word sodat die foute van leksikograwe van gedrukte woordeboeke nie herhaal word nie (Gouws, 2011:17-18). Gouws (2011:19;21) dui aan dat moderne woordeboeke beter moet wees as hulle voorgangers en dat hierdie standaard slegs bereik sal word indien leksikograwe hulle deur die leksikografieteorie laat lei.

Vanuit hierdie gegewens is dit dus belangrik om aandag te gee aan die moderne woordeboekgebruiker se behoeftes. Daar is genoem dat geen volwaardige Afrikaanse selfoonwoordeboektoepassing bestaan nie. In 'n era waar gebruikers afhanklik is van selfone en ander elektroniese toestelle, moet daar fokus geplaas word op hierdie gebruikers se behoeftes aan 'n vinnige, toeganklike en

gespesialiseerde, in die sin dat dit as e-woordeboek beplan word, elektroniese woordeboek.

Die aanvraag na selfone as leksikografiese hulpbron kan nie misken word nie. Vanuit my voorafstudie word verdere motivering verkry. Eerstens moet Afrikaanse selfoonwoordeboeke meer bekendstelling kry onder gebruikers. Die bemaking en beskikbaarheid van selfoonwoordeboeke sal onder die loep geneem moet word. Tweedens kan die e-woordeboeke as leksikografiese hulpbron in Suid-Afrika nie geïgnoreer word nie. Dit is hier waar die gebruiker sentraal staan en waar huidige selfoonwoordeboeke geëvalueer moet word om te bepaal of die gebruiker se behoeftes bevredig word. Dit is dus noodsaaklik om die beskikbare Afrikaanse selfoonwoordeboeke te ondersoek om vas te stel hoe hierdie woordeboeke en ander soortgelyke woordeboeke verbeter kan word om optimaal geskik te wees vir selfoongebruikers.

1.5. Metodiek

Hierdie studie sal 'n analities-evaluerende en kwalitatiewe benadering volg. Die analise van die teorie en gekose woordeboek sal op die beginsel van 'n evaluerende benadering geskoei wees, dit wil sê deur die kerneienskappe van die teorie te identifiseer wat toepaslik is vir selfoonwoordeboektoepassings en om die selfoon-WAT te analiseer en te evalueer aan die hand van daardie geïdentifiseerde kerneienskappe. Verder sal daar ook gesprekke met kundiges op die gebied van e-leksikografie, taaltegnologie en informasietegnologie gevoer word. Die resultate van die analises en gesprekke sal geëvalueer word. Weens die beperkte bestek van hierdie ondersoek sal daar nie van gebruikerstoetse gebruik gemaak word nie, maar daar word eerder gefokus op 'n kritiese analise van die produk wat die prototipiese gebruikers en gebruikssituasies, soos afgelei uit die produk en met behulp van die bruikbaarheidsteorieë, ten toon stel. Hierdeur sal 'n verteenwoordiging van gebruikers se ervaring en die moontlike swak en sterk punte van die produk uitgelig word. Hierdie soort ondersoek vorm die basis vir verdere bruikbaarheidstoetse en poog om die Afrikaanse leksikografiese wêreld aan te moedig om opvolgondersoeke of soortgelyke ondersoeke aan te pak.

Uiteindelik sal die bogenoemde analyses en evaluasies van die analyses lei tot die opstel van die verbeteringsriglyne, wat as basis gebruik kan word vir die opstel van 'n grondslagmodel vir die verbetering van selfoonwoordeboeke.

Hoofstuk 2. Literatuurstudie

In hierdie hoofstuk word die tersaaklike literatuur oor die ontwikkeling van die elektroniese leksikografiepraktik, leksikografiese tendense en die Suid-Afrikaanse e-leksikografie, asook die metaleksikografie, bespeur. Dit is dan vanselfsprekend dat daar nie 'n volledige literatuurstudie gegee word nie maar slegs enkele belangrike bronne ter aanduiding van die konteks van die voorgenome studie.

2.1. Kontekstualisering van die praktik van die elektroniese leksikografie

2.1.1. Die begrip “woordeboek”

Bergenholtz (2012:21-22) beweer dat die definisie van die begrip “woordeboek” problematies kan wees, veral omdat daar 'n skeiding gemaak word tussen gedrukte en elektroniese instrumente. Dit is egter duidelik dat albei tipes min of meer dieselfde rol speel as gebruiksinstrument. Volgens Bergenholtz (2012:29-30) is enige woordeboek 'n inligtingsinstrument en naslaanbron, wat vir 'n bepaalde gebruikersgroep sekere behoeftes moet bevredig, ongeag deur watter medium dit bereik word. Die bevrediging van behoeftes word grootliks gemeet aan die gebruikersvriendelikheid en toeganklikheid van 'n woordeboek. Verlinde, Leroyer en Binon (2009:3) stel voor dat leksikografie in die praktik ook as 'n informasietegnologie-rigting beskou moet word, sodat die toeganklikheid van data² ook as 'n prioriteit gestel kan word. Met hierdie beginsels in gedagte word dit duidelik dat die praktik van die elektroniese leksikografie ook nuwe uitdagings aan leksikograwe stel. Soos Tarp (2012b:110) aandui, gaan die ontwikkeling binne e-leksikografie gepaard met die vooruitgang van informasie-tegnologie. Dit skep 'n nuwe ruimte vir leksikografiese ontwikkeling. Vervolgens moet die inligtingsbehoefte van moderne gebruikers binne die praktik tevrede gestel word. Dit is egter nodig om vas te stel hoe e-leksikografie tot stand gekom het, sodat die gegewens binne dié praktik ontbloot en uitgepluis kan word.

2.1.2. Die ontwikkeling van die elektroniese leksikografie

Die ontwikkeling van die elektroniese leksikografie het in die laat 1960's begin (De Schryver, 2003:144). Olney en Revard het die *Webster's Seventh New Collegiate*

---

² Ter verklarung: data verwys na dit wat die leksikograaf in die woordeboek insit. Daarteenoor verwys inligting na dit wat die gebruiker aan die woordeboek onttrek, m.a.w. die gebruiker se interpretasie van die data.

Dictionary rekenaarleesbaar gemaak deur dit op rekenaarbande te tik (De Schryver, 2003:144). Hierdie bande is egter net byprodukte van gedrukte woordeboeke. In die laat 1970's en deur die 1980's is die *Longman Dictionary of Contemporary English* omgeskakel na 'n rekenaarleesbare woordeboek en deur die uitgewer vrygestel vir navorsingsdoeleindes (De Schryver, 2003:145). Hierdie woordeboeke was egter nie toeganklik vir algemene gebruikers nie. Die eerste seminare oor elektroniese woordeboeke word ook in die 1980's gelewer (sien bv. Michiels, Mullenders en Noel 1980; en Kay 1984). Die vooruitgang van tegnologie en die ontwikkeling van beter korpus- en data-storing, asook die ontwikkeling van die Internet in die laat 1980's, het daartoe gelei dat die eerste gebruikersgerigte elektroniese woordeboeke ontwikkel kon word (De Schryver, 2003:145). Gevolglik ontstaan die era van die elektroniese woordeboek. Gouws (2014b:483) meen dat die koms van die elektroniese era na 'n mediumverbreding gelei het met woordeboeke wat in gedrukte sowel as elektroniese formaat verskyn. Die term "elektroniese woordeboek" kan volgens De Schryver (2003:146) en Fuertes-Olivera (2009:102) na enige naslaanbron verwys wat elektronies gestoor kan word en wat inligting oor byvoorbeeld spelling, betekenis en die gebruik van woorde bevat, en vir enige kommunikatiewe doeleinde gebruik kan word. Dit sluit dus ook programme soos speltoetsers in, maar die primêre leksikografiese fokus word eerder op woordeboeke wat vergelykbaar is met gedrukte produkte gerig. Klosa (2013:518) maak ook hier die interessante onderskeid tussen enkelgebruikerwoordeboeke, soos CD-ROM of palmwoordeboeke, en veelvuldige gebruikerwoordeboeke, soos intra- of internetwoordeboeke. Vir 'n volledige en breedvoerige uiteensetting van die geskiedenis, tipologie en impak van vroeë elektroniese woordeboeke, sien De Schryver (2003) en Klosa (2013).

Sedert die vroeë 1990's is elektroniese woordeboeke op groot skaal en in verskillende formate beskikbaar gestel, bv. as internet-, CD-ROM- of palmwoordeboeke. Leksikografie in die praktyk het egter nie 'n maklike taak gehad om by die veranderende tye aan te pas nie. Soos die ontwikkeling van enige wetenskap moes e-leksikografie ook deur 'n proefperiode gaan en daar is steeds baie uitdagings wat voorlê. Gouws (2011:25) dui aan dat al is daar al meer as twee dekades van e-woordeboekproduksie verby, is die leksikografiepraktyk eintlik nog in die beginstadium van die ontwikkeling van topgehalte elektroniese leksikografiese

hulpbronne. Volgens Verlinde, Leroyer en Binon (2009:2) is die ontwerp en ontwikkeling van elektroniese woordeboeke 'n moeilike en gespesialiseerde beroep. Om 'n geslaagde produk te kan skep, moet leksikograwe oor sekere vaardighede beskik soos, onder andere, die vermoë om gebruikersbehoefte te kan raaksien en op 'n effektiewe manier hierdie behoeftes te kan bevredig, dit alles terwyl daar gefokus word op die teikengebruiker se naslaanprobleme en data-aanvraag (Verlinde *et al.*, 2009:2). Derhalwe is dit noodsaaklik dat e-leksikografie die inligtingsbehoefte van gebruikers en die toegangroetes wat gebruikers gebruik om inligting te bekom as prioriteit ag in die ontwikkeling van elektroniese woordeboeke (Tarp, 2009:26). Dit is ook daarom van die uiterste belang dat die e-leksikografiepraktyk nie die foute van hulle gedrukte eweknieë herhaal nie (Gouws 2011:25). Tarp (2009:26-27) dui aan dat hierdie denkwysie nog nie deurgaans in die praktyk posgevat het nie. Hy meen dat daar steeds te veel elektroniese naslaanbronne verskyn wat die gebruiker toegooi met data. Soos Almind (2005:38) tereg aantoon: die sukses van enige e-woordeboek word deur een enkele begrip bepaal, naamlik toeganklikheid. Twee moontlike oplossings vir die probleemarea van toeganklikheid en data-oerlading word deur Tarp (2009:27) voorgestel: eerstens moet die gebruik van behoefte-aangepaste data neerslag vind in elektroniese woordeboeke en tweedens moet aandag gegee word aan vinniger en geriefliker toegangprosesse. Dit is moontlik dat die ontwikkeling van 'n e-leksikografieteorie hierdie prosesse sal vergemaklik (Tarp, 2009:27). Sien Tarp (2009;2012) vir 'n meer omvattende oorsig oor metaleksikografie in die digitale era. Die kontekstualisering van leksikografiese teorie sal later in hierdie hoofstuk bespreek word.

Daar is vroeër verwys na die identiteitskrisis wat leksikografie tans ondergaan. Hierdie krisis het ook 'n effek op die siening van elektroniese woordeboeke in die praktyk. Béjoint (in Dziemianko, 2012:321) beweer dat elektroniese woordeboeke nog nie die gesag het wat gedrukte woordeboeke het nie en dat dit voorkom of enige iemand 'n elektroniese woordeboek kan maak. Die stryd tussen dié twee praktyke lei tot 'n onnodige twis tussen leksikograwe en akademici. Dit is belangriker om eerder die verskille tussen hierdie mediums uit te wys en aan te dui hoe beide aangepas kan word vir die moderne gebruiker se behoeftes (sien veral Dziemianko 2012 vir 'n studie van dié aard.) Dit is so dat elektroniese woordeboeke meer voordele en potensiaal het vir implementering in die digitale era, maar die voortgesette

belangrikheid van gedrukte woordeboeke mag steeds nie onderskat word nie. Wat wel noodsaaklik is vir die elektroniese leksikografiepraktyk, is om voort te bou op hierdie voordele sodat dié medium ook gesaghebbend kan word. Dit is byvoorbeeld vanselfsprekend dat elektroniese woordeboeke nie grootliks belemmer word deur ruimtebeperkings nie, vinniger en makliker toegang tot data verskaf en meer dinamies is as gedrukte woordeboeke (Dziemianko, 2012:320-321). Hierdie aspekte moet egter noukeurig en konsekwent toegepas word sodat elektroniese woordeboeke gelyk kan staan aan hul gedrukte teenhangers.

Die bogenoemde oorsig bied slegs bondige verwysings na die ontstaan van e-leksikografie, sodat die raamwerk waarbinne hierdie studie aangepak word duidelik na vore kom. Hierna verskuif die aandag vlugtig na die ontwikkeling van elektroniese naslaanbronne en tendense binne die leksikografiepraktyk om hierdie raamwerk se onderafdelings ook deursigtig te maak.

2.1.3. Tendense binne die leksikografiepraktyk

Volgens Bergenholtz (2012:30) moet woordeboeke linguistiese en kommunikatiewe gebruikersbehoefte bevredig, maar hierdie behoeftes gaan soms gepaard met kulturele struikelblokke. Anders gestel, woordeboeke moet ook voorsiening maak vir die variëteit van kulturele verskynsels van en tussen gebruikers (Tarp, 2000:197). Hierdie gegewens geld ook vir elektroniese woordeboeke wat, net soos gedrukte woordeboeke, nie net kommunikatiewe behoeftes moet bevredig nie, maar ook 'n rol speel in die kulturele en sosiale ontwikkeling van uiteenlopende gebruikersgroepe (Tarp, 2009:18). Hierdie ontwikkeling word ook gekoppel aan die idee van 'n woordeboekkultuur³. Soos met gedrukte woordeboeke, vind die gebruik van elektroniese woordeboeke veral sterk neerslag in sekere lande of kulture, bv. Asië en Europa. Hierdie woordeboeke kweek 'n nuwe generasie van woordeboekgebruikers. Een so 'n voorbeeld wat veral aandag verdien, is die Japanse elektroniese woordeboekmark.

In Japan is die palmwoordeboek tans verreweg die populêrste tipe woordeboek beskikbaar. CASIO verkoop byvoorbeeld meer as 'n miljoen toestelle per jaar (Oshima, 2013). Let wel, hierdie woordeboeke is een toestel wat toegang tot meer as 40 verskillende elektroniese weergawes van gedrukte woordeboeke aan

---

³Sien hoofstuk 5 vir meer hieroor

gebruikers verskaf. Tono (2009:33-34) dui aan dat die gebruik van hierdie woordeboeke veld gewen het in Japan danksy die land se sterk elektroniese vervaardigingsmark en die aanvraag na 'n toeganklike reeks naslaanbronne. Daar is tans meer as 30 verskillende tipes palmwoordeboeke beskikbaar in Japan, waarvan die eerstes reeds in 1979 vervaardig is (Tono 2009:34). Hierdie woordeboeke is veral populêr onder hoërskoolleerlinge en universiteitstudente – volgens Oshima (2013) gebruik 59% van alle hoërskoolleerlinge en 78% van alle studente palmwoordeboeke. Dit is 'n unieke verskynsel in die sfeer van e-leksikografie en is een area wat uitgebrei moet word na ander lande. As naslaanbron kan dit nie onderskat word nie. Die toeganklikheid daarvan vir gebruikers maak dit 'n ideale hulpbron vir die digitale era. Sien Tono (2009) vir meer inligting oor palmwoordeboeke in Japan. Met die toename in die beskikbaarheid van internetwoordeboeke, ontstaan die vraag of hierdie naslaanbron steeds populêr en relevant sal bly. Aangesien daar jaarliks miljoene toestelle in Asië verkoop word, kan daar geargumenteer word dat palmwoordeboeke nie binnekort oorbodig sal word nie. Soos daar ook later bewys sal word, het baie ander wêrelddele, bv. verskeie Afrikalande, nie betroubare of goedkoop internettoegang nie en ook 'n tekort aan leerinstrumente. Hierdie gegewens skep die ideale situasie om palmwoordeboeke 'n lewensvatbare naslaanbron te maak vir hierdie gebiede.

Desnieteenstaande, staan die ontwikkeling van internetwoordeboeke tog sentraal in die moderne praktyk. Daar is reeds talle aanlynwoordeboeke beskikbaar, bv. *Duden* (Duits), *Ordbogen* (Deens), *ANW* (Nederlands) en *Collins Dictionary* (Engels). Almind (2005:37) dui aan dat internetwoordeboeke produkte in hulle eie reg is en dat digitale weergawes van gedrukte woordeboeke wat aanlyn beskikbaar is of 'n soekenjin bevat, nie as volwaardige internetwoordeboeke gesien moet word nie. Hierdie idees word beklemtoon deur Fuertes-Olivera en Niño-Amo (2011:170) wat ook daarby staan dat internetwoordeboeke nie met gedrukte woordeboeke vergelyk moet word nie. Hierdie woordeboeke is unieke werke wat selfs deur praktiese, tegnologiese of ekonomiese faktore beperk kan word (Fuertes-Olivera en Niño-Amo, 2011:170). Internetwoordeboeke, teenoor bv. CD-ROM-woordeboeke (wat meestal digitale weergawes van gedrukte woordeboeke is), is deel van 'n multifunksionele gebruikssituasie wat vinniger en makliker toegang aan gebruikers moet verskaf, terwyl dit 'n interaktiewe raamwerk tussen gebruiker, leksikograaf en data vorm.

Fuertes-Olivera en Niño-Amo (2011:185) verwys na drie belangrike aspekte in hierdie verband: eerstens bied hierdie medium die geleentheid vir leksikograwe om gebruikersvriendelike woordeboeke te ontwerp wat toeganklik is; tweedens word die implementering van internetwoordeboeke slegs deur ekonomiese faktore en tegnologiese tekortkominge belemmer; en derdens moet die ontwikkeling van internetwoordeboeke lei tot 'n onderskeid tussen inligtingsdatabasisse (statiese naslaanbronne) en inligtingsinstrumente (interaktiewe multifunksionele naslaanbronne). Sien Fuertes-Olivera en Niño-Amo (2011) vir 'n verdere uiteensetting van hierdie gegewens. Daar is ook reeds baie ander navorsing oor internetwoordeboeke beskikbaar, sien byvoorbeeld Almind (2005) Radtke en Heid (2012) en Schmitz (2013).

2.1.4. Selfoonwoordeboeke as leksikografiese tendens

Daar ontstaan 'n nuwe tendens in die e-leksikografiepraktyk wat fokus op selfoonwoordeboeke. Daar is reeds 'n paar studies oor selfoonwoordeboeke en die impak van hierdie tipe woordeboek aangepak, sien bv. Piotrowski (2009); Kwary (2013); en Mareello (2014) maar daar is nog nie genoeg navorsing gedoen oor die belang van hierdie hulpbron en die moontlikhede wat dit vir leksikografie in die toekoms inhou nie. Daar is ook nog nie genoeg betroubare en volwaardige selfoonwoordeboeke beskikbaar nie. Volgens Winestock en Jeong (2014:114) is daar sedert 2013 sowat 5000 verskillende woordeboektoepassings beskikbaar op die wêreld se twee premium toepassingsaflaaidienste, naamlik Google Play en die Apple App Store. Winestock en Jeong (2014:112) merk ook op dat woordeboeke vir tussen 0,22 en 1,21% van hierdie toepassingsdienste se 12- en 18-miljoendollar-inkomste sorg. Die meeste van hierdie toepassings word egter as gratis toepassings aan gebruikers voorsien. Derhalwe kan geargumenteer word dat die regte produkte wel winsgewend kan wees. Verder is die meerderheid toepassings aanleerderwoordeboeke wat gemik is op Asiatiese gebruikers wat Engels wil leer (Winestock en Jeong, 2014:113-115). Met hierdie inligting is dit duidelik dat die selfoonwoordeboekmark tans die sterkste is in Asië, veral Japan, Korea, China, en Indonesië, waar daar 'n groot aanvraag na Engels as vreemdetaal en voertaal is (Kwary, 2013:70). Alhoewel daar 'n groot verskeidenheid woordeboeke beskikbaar is, is die kwaliteit van etlike toepassings betwyfelbaar (Kwary, 2013:69). Dit word

waarskynlik toegeskryf aan die feit dat talle van hierdie selfoonwoordeboeke sonder die nodige beplanning en teoretiese kennis saamgestel word (Kwary, 2013:69).

Verder moet daar ook kennis geneem word van die toename in selfoongebruikersgetalle. Volgens Church en Smyth (2009:247) was daar al in 2007 3,5 miljard selfoongebruikers. Sewe jaar later het selfoongebruikersgetalle tot meer as 5 miljard gegroei (Meeker, 2014). Wroblewski (2011:8) beweer dat selfoonnetwerkverkeer op webwerwe soos Google van 2008 eksponensieel gegroei het (bv. in 2010 het dit met 130% gestyg), wat beteken dat meer en meer gebruikers hul selfoon gebruik vir die soektog na inligting. Leksikograwe moet dus voorbereid wees om selfone as volwaardige en moderne naslaanbronne te ontgin.

2.1.5. Die Suid-Afrikaanse situasie

Laastens is dit nodig om na die e-leksikografiepraktyk van Suid-Afrika te kyk. Suid-Afrika is 'n multikulturele land met 11 ampstale. Tussen 1997 en 2001 word die Nasionale Leksikografiese Eenhede gestig (Prinsloo, 2012:121). Hierdie eenhede moet sorg vir die opstel en implementering van woordeboeke vir elke ampstaal. Soos Prinsloo (2012:121) aandui, is dit 'n onpraktiese en duur proses om elke taal gelyk te behandel ten opsigte van naslaanhulpbronne. Die meeste Afrikatale het nie die gebruikersmark of toegang tot hulpbronne soos die internet nie, wat die ontwikkeling van naslaanbronne nog moeiliker maak (Prinsloo, 2012:120-121). Verder dui Prinsloo (2012:121-122) aan dat dit nie winsgewend is vir uitgewers en ander privaat organisasies om elektroniese woordeboeke vir die voorheen benadeelde tale te ontwikkel nie en dat die bemarking en ontwikkelingskoste bloot te duur is as gevolg van die kleiner beskikbare markte. Elektroniese woordeboeke kan 'n rol speel in die ontwikkeling en standaardisering van die Afrikatale, maar tot dusver is die tekort aan woordeboeke 'n probleem (Prinsloo, 2012:122). Wat wel belangrik is vir die Suid-Afrikaanse konteks is die feit dat die klem nie net op die ontwikkeling van elektroniese woordeboeke val nie, maar ook op die ontwikkeling van die woordeboekgebruikers se vaardighede (Prinsloo, 2012:122). Let wel, die toestand van Afrikaanse en Afrikatale elektroniese woordeboeke is in 'n ontwikkelingsfase (Prinsloo, 2012:126-127). Dit blyk dat die Engelse aanlyn woordeboeke ver gevorderd is in vergelyking met die Afrikaanse produkte, veral met betrekking tot toegang en soekfunksies, asook gebruikergerigtheid (Prinsloo,

2012:125). Sien Prinsloo (2012) vir 'n omvattende beeld oor die e-leksikografie situasie in Suid-Afrika.

2.2. Kontekstualisering van teorieë

2.2.1. Leksikografieteorie

In hierdie gedeelte word daar vlugtig verwys na die kernsake van leksikografieteorie en hoe dit verband hou met die praktyk van elektroniese leksikografie (soos reeds uitgelig). Dit is onmoontlik om die leksikografie te bestudeer sonder hulp van 'n teoretiese basis. Alhoewel daar steeds nie konsensus is oor leksikografie as wetenskap of die aanvaarding van die algemene teorieë nie (sien bv. Atkins en Rundell 2008; Béjoint 2010; en Tarp 2012), behoort 'n ondersoek oor enige woordeboektype en woordeboekgebruiker se behoeftes nie sonder 'n teoretiese basis plaas te vind nie. Ongeag die leksikograaf se wetenskaplike ingesteldheid, kan daar nie teen die feit geargumenteer word dat die praktyk deur een of ander vorm van teorie ondersteun moet word nie (Bergenholtz en Gouws, 2012:36)

Net soos daar verskillende sienings oor teoretiese leksikografie as wetenskap is, bestaan daar ook verskillende benaderings tot die teoretiese leksikografie. Tarp (2012:325) definieer 'n leksikografiese teorie as “a systematically organised set of statements about dictionaries and other lexicographical works and their relationship with specific types of social need”, terwyl Wiegand (1984:14) leksikografie as 'n “scientific practice aimed at producing reference works on language” beskou. Bergenholtz en Gouws (2012:36) verwys daarna dat daar ook teoretiese benaderings is wat grootliks op linguistiese insig berus wat in die leksikografie gebruik word. Ewenwel word Wiegand (1983;1984;1996), Bergenholtz en Tarp (2003) en Gouws (2011) se sienings oor leksikografie as wetenskap hier aanvaar. Die kern van die saak is dat leksikografie 'n selfstandige wetenskaplike dissipline in eie reg is, waar sekere bepaalde wetenskaplike en gebruikersgeoriënteerde beginsels geld vir die bestudering en produsering van naslaanbronne. Daarom word veral die twee algemene teorieë wat spesifiek as selfstandige leksikografiese teorieë ontwikkel is, onder die loep geneem. Hierdie teorieë het ontwikkel met die doel om die struktuur, ontwerp en gebruik van woordeboeke te verbeter. Dit moet ook hier beklemtoon word dat hierdie teorieë – en die huidige metaleksikografiese modelle en voorstelle (Gouws, 2014:156) – hoofsaaklik op gedrukte woordeboeke gerig is. Die

twee teorieë is: Wiegand se Algemene Leksikografieteorie, wat onder meer op woordeboekstrukture fokus (o.m. Wiegand, 1984;1998;2002), en Bergenholtz en Tarp se Funksieteorie, wat veral op woordeboekfunksies en die gebruiker se behoeftes fokus (Tarp, 2012:324). Let wel, daar is ook verskeie gespesialiseerde teorieë wat oor ander metaleksikografiese onderafdelings handel, bv. die teorie van tweetalige leksikografie (sien Duda, *et al.* 1986), maar dit is nie vir hierdie studie van toepassing nie.

Verder dui Tarp (2012b:109) ook aan dat leksikografie as 'n sosiale en kulturele praktyk ontstaan het. Volgens Fuertes-Olivera en Niño-Amo (2011:169) is leksikografie nie net 'n teoretiese en akademiese proses nie, maar dit word grootliks deur pragmatiese funksies beïnvloed. Fuertes-Olivera (2009:100) dui ook daarop dat sogenaamde ekstra-leksikografiese situasies, dit wil sê dié van 'n sosiale of kulturele aard, in ag geneem moet word om sodoende naslaanbronne te ontwikkel wat spesifieke gebruikers se spesifieke behoeftes bevredig.

2.2.2. Die rol van die gebruiker

Uit hierdie beperkte uiteensetting kan daar bevestig word dat leksikografie as vakgebied op sistematiese metaleksikografiese beginsels gerig op die behoeftes van die gebruiker berus. Hierdie gegewens kan nie geïgnoreer word wanneer dit by die beplanning en ontwerp van woordboeke kom nie. Gouws (2005:54) maak 'n belangrike punt hieroor:

“Die uiteindelijke sukses van 'n woordeboek word medebepaal deur die kennis en ervaring van die leksikograaf, die leksikograaf se vertrouwdheid met sowel die leksikografieteorie as die leksikografiepraktyk en 'n erkenning van die noodsaaklikheid van 'n gebruikersgedrewe benadering in die beplanning en samestelling van die woordeboek.”

Leksikograwe moet nie net op die woordeboek as eindproduk fokus nie, dit wil sê die sukses van die teoretiese inslag eindig nie wanneer 'n woordeboek voltooi is nie. Kortom, die sukses van enige naslaanbron word bepaal deur die sukses van die gebruiker se raadplegingsprosedures. Dit is noodsaaklik dat data wat in enige woordeboek verstrek word op so 'n manier aangebied moet word dat dit die gebruiker met maksimale effektiwiteit kan help (Gouws, 2005:56). Leksikograwe wat tans in die elektroniese sfeer werk, hoef nie in dieselfde slaggate te trap as hulle

voorgangers in die gedrukte era nie, maar moet eerder die teoretiese beginsels wat reeds uitgepluis is vir gedrukte naslaanbronne as vertrekpunt gebruik (Gouws, 2011:24). Die toekoms van elektroniese woordeboeke en die ontwikkeling van 'n koherente en nie-medium-spesifieke teorie berus op die vermoë van leksikograwe om hul huidige metodes en tradisies van leksikografie te beoordeel, sommige daarvan af te leer, ander aan te pas, en, daarbenewens, met nuwe innoverende idees vorendag te kom (Gouws 2011:18-19). Die idee dat leksikograwe kennis moet *afleer*, is dalk te drasties, maar, soos Tarp (2012b:112) voorstel, kan kerneienskappe van bestaande teorieë gebruik word om 'n algemene e-leksikografieteorie te skep. Dit is ook hier waar leksikografie in wisselwerking met ander wetenskappe se teorieë, bv. bruikbaarheidsteorieë moet wees om die gebruikservaring van naslaanbronne te verbeter.

2.2.3. Leksikografiese benaderings vir die elektroniese sfeer

Die bogenoemde definisies en eienskappe van die teoretiese leksikografie lê 'n paar belangrike areas van ondersoek bloot. Die vraag wat De Schryver stel oor *wie toegang* kry tot *wat* en *waar* is ook ter sake vir die bestaande leksikografieteorieë deurdat dit ruimtes skep vir uitbreiding in die sfeer van elektroniese leksikografie. Soos vroeër genoem, stel Almind (2005:38) en Fuertes-Olivera en Niño-Amo (2011:269) voor dat *toegang* 'n belangrike rol moet speel in enige gebruikersgeoriënteerde teorie, dit wil sê hoe 'n gebruiker inligting aan die woordeboek onttrek en in sy/haar bepaalde konteks die inligting gebruik. Hierby sluit Fuertes-Olivera (2009:101) aan met die idee dat sedert die koms van die internet daar so 'n groot verskeidenheid inligting- en tekstipes tot gebruikers se beskikking is dat daar nuwe konsepte en voorstelle ontwikkel en toegepas moet word tydens die beplanning van alle elektroniese leksikografiese werke om te verseker dat die gebruiker nie “verlore raak” tussen al die data nie. Dit beteken dat Wiegand se beginsels oor die struktuur van woordeboeke nie opsygeskuif kan word nie en dat Tarp en Bergenholtz se beginsels oor woordeboekfunksies en gebruikssituasies saam met Wiegand se teorie gebruik moet word, juis omdat beide mekaar beïnvloed in die beplanning en produsering van naslaanbronne.

Trouens, een van die eienskappe waarmee elektroniese woordeboeke nog te kort skiet teenoor hul gedrukte teenhangers, is met struktuur (Gouws, 2014:157) Müller-Spitzer (2013: 369) verwys na gedrukte woordeboeke as “tangible physical objects”

wat nie gewysig kan word nadat die woordeboek verskyn het nie. Dit beteken dat alle struktuurelemente, soos bv. mikro-, makro- en toegangstrukture, van so 'n aard moet wees dat dit die gebruiker probleemloos deur die fisiese tipografie van die woordeboek lei sodat alle nodige data toeganklik is en netjies vertoon word. (Alhoewel dit nie altyd in die praktyk sodanig gebeur nie.) Dit geld ook elektroniese woordeboeke. Die verskil in medium veroorsaak egter dat sekere struktuurelemente verander of wegval. Net omdat sekere tekselemente vertoon word of multimedia deel uitmaak van die woordeboekinhoud, beteken nie dat struktuurelemente van minder belang is nie (Müller-Spitzer, 2013:368). Inteendeel, hierdie struktuurelemente het 'n groot rol te speel in die toeganklikheid van enige elektroniese woordeboek se data, selfs al is elemente soos die mikro- of makrostruktuur daarvan soms moeilik om te definieer of uit te ken (Müller-Spitzer, 2013:369). Die struktuur in 'n elektroniese naslaanbron het 'n direkte impak op die raadplegingsprosedure van 'n gebruiker en kan dus nie ontken word nie.

Soos genoem, berus hierdie raadplegingsprosedure nie net op struktuur nie. Elektroniese woordeboeke bevredig dieselfde tipe inligtingsbehoefte as gedrukte woordeboeke, tog benodig hierdie medium nuwe vorme van behoeftebevrediging (Tarp 2012b:113). Dit is veral in hierdie opsig waar die Funksieteorie ter sake is. Hoewel die bevrediging van kommunikatiewe en kognitiewe behoeftes ook sentraal staan in elektroniese woordeboeke soos in gedrukte woordeboeke, neem hierdie behoeftes nuwe vorme aan en manifesteer dit ook as ekstra leksikografiese behoeftes (Fuertes-Olivera, 2014). Die idees oor toegang, gebruikersbehoefte en die aanbod van data speel 'n beduidende rol in die aanpassing van hierdie teorie vir die “derde millennium” se woordeboeke (De Schryver, 2003:188). Fuertes-Olivera en Niño-Amo (2011:110) gee 'n opsomming van die teoretiese konteks, binne die raamwerk van die funksieteorie, vir leksikografie in die digitale era: Eerstens is dit van kardinale belang dat leksikografiese kennis verkry word deur ondersoek in te stel na, onder andere, potensiële gebruikers, gebruikers se inligtingsbehoefte, die gebruiksituasie, die wyse van toegang en die leksikografiese strukture. Tweedens moet hierdie teorie aanpas by die voortdurende veranderings in die tegnologiese wêreld en by die kennisgedrewe, inligtingshonger moderne samelewing.

Hieruit word dit weereens duidelik dat die sukses van 'n woordeboek, gedruk of elektronies, op die verhouding tussen woordeboekstrukture en leksikografiese

funksies berus, met ander woorde, binne die raamwerk van leksikografieteorie moet daar ruimte geskep word vir die balans tussen twee uiteenlopende teoretiese benaderings (Gouws 2005:60). Tarp (2012b:111) impliseer dat hierdie nuwe rigting waarin leksikografie beweeg die bestaande algemene teorieë gevolglik verplig om aan te pas by die digitale era. Die e-leksikografiepraktyk skep die ideale ruimte waar Wiegand se teorie moet aansluit by die funksieteorie en ander gebruikersgeoriënteerde teorieë om sodoende alle data te akkommodeer en toeganklik te maak vir gebruikers. Dit is dan ook van belang dat die e-leksikografie die eienskappe van tegnologiese toestelle onder die loep moet neem om te bepaal hoe dit benut kan word vir gebruikersgedrewe woordeboekontwerp (Fuertes-Olivera en Niño-Amo, 2011:169).

Daarbenewens, skep die wisselwerking tussen informasietegnologie en leksikografie 'n nuwe geleentheid vir teoretiese veranderings. Bothma (2011:71) verdedig die geldigheid van die huidige leksikografieteorieë, maar beweer dat van die teoretiese elemente en beginsels verfyn sal moet word om geslaagd te wees in die moderne elektroniese leksikografiepraktyk. Daar moet ook uitgereik word na die sfeer van informasietegnologie om sodoende met nuwe innoverende idees vorendag te kom (Tarp, 2012b:112). Nichols (in Tarp, 2012c:253) wys daarop dat een voordeel wat elektroniese, veral aanlyn, woordeboeke bo gedrukte media het, die “freedom from [...] space constraints [...] and on-demand updatability” is, wat beteken dat multimedia, ekstra skakels en ander datatipes naatloos geïntegreer kan word in elektroniese woordeboeke.

Bothma (2011:80) is van mening dat daar verskeie maniere is hoe informasietegnologie kan bydra tot die e-leksikografie, bv. gevorderde soekenjins; beter filtrering van data; annotasie-sisteme; en aanpasbare hipermedia. Hierdie bydraes gaan gepaard met die gesofistikeerdheid van moderne tegnologiese toestelle. Moderne rekenaars, slimfone en tablette skep geleenthede om data op vinnige en toeganklike maniere te bekom. Die prosesseringskrag wat hierdie toestelle bevat, maak dit vir moderne leksikografe moontlik om virtuele navorsingsruimtes te skep. Fuertes-Olivera (2014) dui aan dat hierdie ruimtes van so aard kan wees dat dit die leksikograaf se taak telkens vereenvoudig, bv. deur korpusdata spoediger as van te vore te versamel, die oorleg tussen leksikograaf en ekspert te vergemaklik, en om met gebruikers te kommunikeer oor probleme of

voorstelle vir woordeboeke. Leksikografiese teenwoordigheid word dus versterk met behulp van gevorderde tegnologie. Verder moet hierdie navorsingruimtes ook die gebruiker se persoonlike ervaring in ag neem. Tarp (2012b:115) verwys daarna dat informasietegnologie 'n direkte invloed op die gebruiker se ervaring het. Hierdie invloed word telkens waargeneem in die individualisering van data, met ander woorde gespesialiseerde data vir spesifieke gebruikers wat deur daardie gebruikers gemanipuleer kan word. Hierdie data moet egter altyd effektief en spoedig oorgedra word, vanweë die moderne gebruikerstendens van “instant gratification of user information needs” Heid (2014). Hierom is dit uiters belangrik dat die bruikbaarheid van 'n woordeboek ook gekontekstualiseer moet word.

Hoewel daar reeds studies aangepak is oor die bruikbaarheid van elektroniese woordeboeke, sien bv. Bank (2010), Heid (2011), Heid en Zimmeran (2012), is navorsing hieroor steeds redelik beperk. Daar is egter heelwat navorsing beskikbaar oor bruikbaarheidstudies van ander elektroniese en rekenaargedrewe toestelle, sien bv. Hancock, *et al.* (2001), Hassenzahl (2004) en Kaikkonen, *et al.* (2005). Bruikbaarheid word as 'n eienskap van programmatuur gesien wat menslike interaksie vereis (Heid, 2011:291). Programmatuur vir elektroniese toestelle word gereguleer deur die ISO-standaard 9241 wat, onder meer, vereis dat gebruikerinteraksie effektief, gestruktureerd en doeltreffend moet wees (International Organisation of Standardisation, 2010). Hierdie ISO-standaard bestaan uit verskillende dele, waarvan die dele oor bruikbaarheid, data-aanbieding en gebruikersleiding ter sake is vir elektroniese woordeboeke.

Naslaanbronne word, soos genoem, ook gereguleer deur teoretiese beginsels oor funksie, struktuur en gebruikerbehoefte. Die skakel tussen leksikografie en bruikbaarheidstudies lê dus in die feit dat beide oor funksie, gestruktureerde data, en gebruikersbehoefte handel. Daar kan geredeneer word dat wanneer daar met elektroniese of gedrukte media gewerk word, dit wil sê ongeag van hoe die draer van data lyk, moet daar 'n bepaalde standaard wees van hoe 'n gebruiker met daardie datadraer in wisselwerking tree. Daarnaas kan geargumenteer word dat woordeboeke en naslaanbronne draers van kennis en data is, waar daar 'n konstante interaksie tussen gebruiker en woordeboek is. Hierdie interaksie word gereguleer deur die gebruiker se ervaring en tevredenheid met die woordeboek. Soos Kaptelinin en Nardi (2006:66) aandui, is alle menslike aktiwiteite gerig op

spesifieke voorwerpe. Woordeboeke is voorwerpe wat vir spesifieke aktiwiteite met spesifieke doelwitte gebruik word. As hierdie voorwerp nie die gebruiker help om sy/haar doelwit binne die aktiwiteitskonteks te bereik nie, faal daardie voorwerp as bruikbare instrument. Dit geld vir beide gedrukte en elektroniese woordeboeke. Dit versterk die idee dat bruikbaarheid as teoretiese beginsel vir naslaanbronne en woordeboeke, ongeag die medium, nie misken mag word nie.

Bruikbaarheid maak ook grootliks deel uit van die gebruiker se woordeboekervaring en die aanbieding van data wat daardie ervaring beïnvloed. 'n Gebruiker se interaksie en ervaring word, volgens Sharp, Rogers en Pearce (2007:20), op die aanbieding van data se effektiwiteit, doeltreffendheid, veiligheid, aanpasbaarheid en nuttigheid geskoei. Die Bruikbaarheidsteorie se doelwit is om hierdie ses beginsels optimaal toe te pas, deur middel van 'n driedelige proses: “design, development and deployment” (Parush, 2001:14). Hierdie proses word ingestel om te probeer verseker dat gebruikers 'n goeie ervaring met die produk het. Dit moet ook vir naslaanbronne en woordeboeke geld. Die funksieteorie se idees oor gebruikersbehoefes sluit hierby aan, veral omdat die aanbieding van data en die bevrediging van gebruikerbehoefes sentraal staan in beide teorieë. (Daar word in die volgende hoofstuk meer hieroor uitgebrei.) 'n Voorbeeld hiervan is Simonsen (2014:250-252) se “information scientific star model”, omdat dit die dimensies van taakgeoriënteerde doelwitte en gebruiksgeslaagdheid in ag neem wanneer daar met elektroniese woordeboeke gewerk word. Hoewel Simonsen (2014) grotendeels op die funksieteorie steun, bevat sy studie oor selfoonwoordeboeke in die mediese praktyk 'n belangrike, tog beperkte, insig oor die wisselwerking tussen gebruiker en doeltreffende, toeganklike en nuttige woordeboekprogrammatuur.

2.2.4. Die wisselwerking tussen teorie en praktyk

Die voorafgaande bespreking laat blyk die raamwerk van die teorieë vir elektroniese leksikografie. Wanneer 'n eeueoue kulturele praktyk soos leksikografie van een medium na 'n ander gaan, word dit verwag dat hierdie verskuiwing meer as 'n blote verandering van platform is en dat dit ook verbeterings in terme van kwaliteit produkte sou behels, maar ongelukkig is daar steeds te veel tekortkominge met baie van dié produkte (Tarp, 2012c:253-254). Daardeur moet dit beklemtoon word dat die wisselwerking tussen gedrukte en elektroniese woordeboeke nie ontken kan word nie. Gedrukte woordeboeke maak al vir meer as 'n dekade staat op elektroniese

korpora, wat beteken dat talle woordeboekemente, bv. datatipes en die versameling van data, tussen elektroniese en gedrukte woordeboeke nie verwyderd is nie. Daar moet bygesê word dat sonder die deurslaggewende werk van metaleksikograwe en leksikograwe van gedrukte woordeboeke, sou daar nie 'n grondslag gewees het vir die ontstaan van elektroniese woordeboeke nie. Die verbetering van gedrukte woordeboeke het 'n direkte impak op elektroniese woordeboeke, dit wil sê positiewe veranderinge aan die teoretiese raamwerk vir die ontwikkeling van gedrukte woordeboeke, kan oorspoel na elektroniese woordeboeke wat, teoreties gesproke, hierdie produkte ook kan verbeter.

Volgens Verlinde *et al.* (2009:2) berus die ontwikkeling en produsering van woordeboeke op die vaardighede van die betrokke leksikograwe en ontwikkelaars. Die vaardighede van kranige en bekwame makers van gedrukte woordeboeke moet nie verwerp word nie, maar moet eerder aangegryp en toegepas word in en vir die elektroniese sfeer. Daar is al te veel gevalle waar leksikograwe elektroniese woordeboeke produseer sonder om aandag te skenk aan die teoretiese raamwerk waarbinne dit ontwerp moet word. Dit veroorsaak dat etlike woordeboeke nie aan die verwagtinge van die gebruikers voldoen nie (Gouws, 2014:157). Dit blyk dan dat die sukses van die praktiese sowel as teoretiese leksikografie berus op die wisselwerking wat praktyk en teorie met mekaar het (Gouws, 2014:156). Gouws (2011:24) is ook van mening dat daar 'n enkele teorie vir gedrukte en elektroniese woordeboeke moet wees. Alhoewel nie alle akademici en leksikograwe daarmee sal saamstem nie, is dit 'n sinvolle benadering tot die digitalisering van die leksikografie praktyk.

2.3. Afleidings oor die kontekstualisering van die teorie en praktyk

Na aanleiding van die bostaande kontekstualisering word daar twee afleidings gemaak: i) die verskillende teorieë is nog nie voldoende vir elektroniese woordeboeke nie; en ii) die teoretiese raamwerk van die algemene leksikografieteorie, die funksieteorie en bruikbaarheidsteorie bevat verskeie beginsels wat neerslag vind in die elektroniese leksikografie. Daar is nog te veel wat geleer moet word by die gedrukte era se praktyk en teoretiese inslag, voordat die elektroniese leksikografie op sy eie kan staan. Hierom word dit duidelik dat 'n ondersoek ingestel moet word na die kernbeginsels van die bogenoemde teoretiese benaderinge, om sodoende verbeterde elektroniese naslaanbronne te produseer.

Hoofstuk 3. Teoretiese voorstelling en analise

3.1. Inleidende opmerkings

Die vorige hoofstuk se kontekstualisering het verskeie teoretiese elemente na vore gebring. Daar is ook vasgestel dat die elektroniese leksikografie tans nog gebruik moet maak van teorieë wat primêr geskep is vir die gedrukte medium, vanweë die tekort aan 'n algemene leksikografieteorie wat genoegsaam gerig is op elektroniese naslaanbronne. Verder is die wisselwerking tussen die gedrukte medium en elektroniese medium bewys. Tog moet dit beklemtoon word dat die elektroniese leksikografie andersoortige eise aan 'n teorie stel as die gedrukte medium. Innoverende aanpassings van die bestaande teoretiese raamwerke is nodig. Dit is dus nodig om die gekose teorieë in meer diepte te analiseer.

3.1.1. Keuse van teorieë

Ongeag die medium bevat enige woordeboek leksikografiese data, bepaalde strukture en het dit spesifieke funksies (Gouws, 2005:60), maar die gebruiker se interaksie met hierdie gegewens, soos in hoofstuk 2 aangedui, blyk die belangrikste aspek te wees. Daarom sal die gebruiker en sy/haar behoeftes die spilpunt van hierdie ondersoek uitmaak. Soos reeds genoem, blyk dit dat die teikengebruikers grotendeels steun op die verpakking van data sodat hulle daaraan die inligting kan onttrek wat tot 'n bevrediging van hulle leksikografiese behoeftes kan lei. Hierdie studie maak daarom gebruik van 'n gebruikersgedrewe teorie en 'n struktuurgesentreerde teorie, omdat dit tans onmoontlik is om met net een teorie te werk aangesien daar nie een teorie is wat hierdie twee elemente volledig integreer nie. Daar is reeds bepaal dat die funksieteorie oor die nodige gebruikersgerigtheid beskik en dus geskik is vir verdere ondersoek rakende elektroniese woordeboeke. Daar is ook gewys dat Wiegand se algemene leksikografieteorie die nodige struktuurbeginsels bevat wat aangepas kan word vir die elektroniese omgewing. Derhalwe sal sommige van die kerneienskappe van die funksieteorie en die algemene leksikografie teorie uiteengesit word. Daarbenewens is die feit dat elektroniese woordeboeke as programmatuur geag kan word (Heid en Zimmerman, 2012:661) ook ter sake. Gevolglik is dit ook nodig om bruikbaarheidsteorieë van nader te ondersoek soos dit betrekking het op die e-leksikografie.

Hierdeur sal dié teorieë se tersaaklike kerneienskappe geïdentifiseer word om 'n geïntegreerde teorie te help skep wat as raamwerk gebruik kan word vir toepassing op die e-WAT, om sodoende die tekortkominge van hierdie woordeboek uit te lig en die grondslag te skep vir die verbetering van selfoonwoordeboeke. Let wel, hierdie geïntegreerde teorie wys net op sekere punte vanuit die bestaande teorieë wat ter sake is wanneer daar na so 'n oorkoepelende teorie gestreef word.

3.2. Die Funksieteorie

3.2.1. *Funksies, gebruiksituasies en behoeftes*

Wiegand (1977:59) beweer dat die tipiese woordeboekgebruiker eintlik as 'n "bekende onbekende" bestaan binne die teoretiese raamwerk van leksikografie. As daar vir die gebruiker gevra sou word wat hulle in 'n woordeboek wil hê, sal daar te veel verskillende en soms onrealistiese antwoorde uitkom. Dit is dus die taak van die leksikograaf om sy teikengebruiker te identifiseer en die naslaanbron volgens daardie spesifieke groep se behoeftes te beplan en ontwerp. Danksy die funksieteorie word hierdie taak vergemaklik.

Eenvoudig gestel, berus die funksieteorie op twee hoofbeginsels: die gebruiker en die gebruiker se behoeftes (Tarp, 2000:194). Volgens Bergenholtz en Tarp (2003:172) moet leksikograwe mense bestudeer om sodoende moontlike behoeftes vas te stel. Dit sal daartoe lei dat leksikograwe 'n tipologie van gebruikersbehoeftes en -situasies kan opstel, dit wil sê die kenmerke van gebruikers kan vasgestel en gekategoriseer word volgens hulle behoeftes (Tarp, 2000:194; Bergenholtz en Tarp 2003:173). Vervolgens identifiseer Tarp (2013:463) agt kenmerke van gebruikers wat relevant is vir die opstel van gebruikersprofile. Dit word as vrae gestel omdat nie al agt relevant sal wees vir elke woordeboek nie: 1. Wat is sy/haar moedertaal? 2. Hoe bekwaam is hy/sy in sy/haar moedertaal? 3. Hoe bekwaam is hy/sy in 'n tweede of vreemde taal? 4. Watter ervaring en vermoë het hy/sy met vertaling? 5. Watter vlak van kulturele of ensiklopediese kennis dra hy/sy? 6. Hoe bekwaam is hy/sy in 'n betrokke gespesialiseerde veld? 7. Hoe bekwaam is hy/sy in taal vir spesifieke gebruik (TSG) in sy/haar moedertaal? 8. Hoe bekwaam is hy/sy in taal vir spesifieke gebruik (TSG) in sy/haar tweede of 'n vreemde taal? Hierdie kenmerke gee vir die leksikograaf 'n idee van die vaardighede waarvoor die teikengebruiker beskik. Dit kan gebruik word om vas te stel hoe die woordeboek benader moet word

en op watter vaardigheidsvlak die leksikograaf moet werk. Dit gee ook verdere aanduiding oor die kernfunksies wat die betrokke woordeboek moet bevat.

Let wel, vir hierdie studie word die meeste van hierdie karaktereienskappe betrek, alhoewel daar minder op die vreemde- of tweedetaalaspekte gefokus sal word in die analise omdat die e-WAT nie 'n aanleerder- of tweetalige woordeboek is nie.

Daar is genoem dat die gebruiksituasie 'n belangrike rol speel in woordeboekontwerp. 'n Woordeboek word nie lukraak gebruik nie, maar eerder met 'n spesifieke doel in 'n bepaalde situasie. 'n Leksikograaf moet weet in watter situasies 'n woordeboek gebruik gaan word, asook wat die gebruiker se uiteindelijke doel met die gebruik is (Tarp, 2000:195). Die funksieteorie identifiseer twee hoofgebruiksituasies, naamlik kommunikatiewe situasies en kognitief-georiënteerde situasies (Tarp, 2000:195). Kommunikatiewe situasies hou verband met gegewens waar 'n gebruiker een of ander kommunikasieprobleem ervaar, bv. deur nie 'n woord of frase te verstaan nie. In hierdie situasie kan daar drie funksies of gebruiksituasies ter sake wees, naamlik teksresepsie, teksproduksie en vertaling (dit word later uiteengesit) (Bergenholtz en Tarp, 2003:174-175). Kognitief-georiënteerde situasies hou verband met situasies waar 'n gebruiker bykomende inligting vereis oor 'n bepaalde saak, bv. kulturele, vakkundige of ensiklopediese inligting (Bergenholtz en Tarp, 2003:174).

As die leksikograaf kennis dra van die bogenoemde kenmerke, kan 'n profiel oor die gebruikersbehoefte ontwikkel word. Hierdeur sal die leksikograaf kan bepaal watter soort data in die woordeboek opgeneem moet word sodat die teikengebruiker(s) se behoeftes in sy/haar unieke gebruiksituasies bevredig kan word. Daar is verskeie gebruikersbehoefte wat Bergenholtz en Tarp (2003: 175) identifiseer, bv. gebruikers soek dalk inligting oor: hul moedertaal, hul tweede taal, 'n vreemde taal, vreemde kulture, 'n gespesialiseerde vakgebied, of 'n vergelyking tussen hul taal en kultuur en dié van 'n ander gebruiker. As al hierdie elemente saamgevat word, kan die leksikografiese funksie van 'n woordeboek bepaal word. Bergenholtz en Tarp (2003: 176) omskryf dit soos volg:

“A lexicographic function of a given dictionary is to provide assistance to a specific user group with specific characteristics in order to cover the complex of needs that arise in a type of user situation.”

Dit sluit aan by die werklike doel van die woordeboek: die werklike doel van 'n woordeboek word bepaal deur die totale aantal funksies van die woordeboek en die vakgebied wat dit dek (Bergenholtz en Tarp 2003: 176). Dit is duidelik dat die gebruiker se behoeftes en gebruiksituasie 'n beduidende rol speel in die beplanning en opstel van woordeboeke. Hierdie gebruikerskenmerke, en die funksietipes, staan sentraal in die praktiese toepassing van dié teorie. Die funksies waarvoor woordeboeke kan beskik, kan soos volg opgesom word (Tarp, 2013:464):

❖ **Kommunikatiewe funksies:**

- Om teksresepsieprobleme, dit wil sê probleme met die verstaan en interpretasie van tekste/woorde/frases, in die gebruiker se moeder- of vreemde taal op te los.
- Om teksproduksieprobleme dit wil sê probleme met die keuse van woorde en die skep van tekste en frases, in die gebruiker se moeder- of vreemde taal op te los.
- Om vertalingsprobleme tussen moedertaal en vreemde taal op te los.
- Om tekste te kan redigeer.

❖ **Kognitief-georiënteerde funksies:**

- Om kulturele en ensiklopediese inligting te verskaf.
- Om bykomende of spesiale inligting oor die vakgebied te verskaf.
- Om (bykomende) inligting oor die taal te verskaf.

Dit is belangrik om te onthou dat hierdie funksies altyd aan 'n bepaalde gebruikersgroep binne 'n bepaalde konteks gekoppel kan word, en dat geen gebruiker dieselfde seleksie van funksies sal vereis nie.

Alles in 'n woordeboek, ongeag van hoe groot of klein die komponent is, word beïnvloed deur die funksie van die woordeboek (Bergenholtz en Tarp, 2003:177). Dit is dus om hierdie rede dat dié teorie suksesvol aangepas kan word vir die elektroniese medium en hoekom dit vir hierdie studie bruikbaar is. Verder dui Tarp (2000:199) aan dat in gebruikers-georiënteerde teorieë, dit slim sal wees om 'n woordeboek te ontwerp met 'n enkele funksie wat gespesialiseer is vir een tipe gebruiker. In die praktyk is dit egter meestal nie moontlik nie. Dit is dus noodsaaklik om die oorhoofse funksie en tipe gebruiker tydens die beplanningsfase te identifiseer (Tarp 2000:199). Geen data behoort in 'n woordeboek opgeneem te word sonder dat die funksies van die woordeboek bepaal is nie. Die struktuur en aanbieding van data word as't ware bepaal deur die funksie(s) en gebruikersbehoefte van die woordeboek (Bergenholtz en Tarp, 2003:177).

3.2.2. Gebruikers en verdere funksies

Met die huidige stand van sake is dit vanselfsprekend dat daar 'n nuwe generasie gebruikers ontstaan wat met elektroniese toestelle grootword as primêre bron van inligting en wat dus van kindsbeen af die interaktiewe verhouding met die digitale ruimte vestig. Simonsen (2014:258) en Nied Curcio (2015) verwys na hierdie gebruikers as “digital natives.” Hierdie gebruikersgroep het natuurlik eiesoortige behoeftes wat bevredig moet word en daar word nuwe eise aan die leksikografie gestel om hierdie behoeftes te bevredig. Die situasie is wel nie so eenvoudig as om 'n paar knoppies te druk en te verwag dat die gebruiker se behoeftes bevredig gaan word nie. Leksikograwe kan ook nie net aanneem dat die gebruiker bekwaam is in alle fasette van die digitale medium nie. Nied Curcio (2015) maak ook 'n oortuigende punt dat die internetera gebruikers in staat stel om meer as net 'n woordeboek by hulle kan hê op hul selfoon, tablet- of skootrekenaar, maar die raadplegingsvermoë en taalvermoë van die gebruiker bepaal of die gebruiker die beskikbare naslaanbronne suksesvol sal kan benut. Dit beteken dat leksikograwe aandag moet gee aan die gebruiker se taal- en naslaanvaardighede in die beplanning van 'n woordeboek.

Al is dit nie moontlik om elke gebruiker tevrede te stel nie, kan die meeste gebruikers en hul behoeftes met redelike sekerheid wel gegroepeer word. Daar moet egter 'n onderskeid gemaak word tussen die tipe gebruiker en die tipe inligting wat hy/sy wil verkry, bv. eenvoudig uiteengesette definisies is meer geskik vir die leek, waar komplekser definisies meer geskik vir deskundiges sal wees (Bergenholtz en Bothma, 2011:57). Gevolglik onderskei Bergenholtz en Bothma tussen drie tipes gebruikers, naamlik die leek, die semi-deskundige en die ekspert of deskundige (2011:58). Hierdie onderskeid kan ook aangepas word ten opsigte van elektroniese raadplegingsvaardighede, dit wil sê hoe vertrouwd die gebruiker is met elektroniese toestel/konteks waar die woordeboek gebruik is. Die gebruiker se vertroudheid met die elektroniese medium kan op 'n kontinuum van gevorderdheid van ervaring geplaas word, waar 'n gevorderde gebruiker, aan die een kant van die skaal, baie vertrouwd is met die meganismes en interaksie van die elektroniese toestel/konteks, en, aan die ander kant van die skaal, 'n leek/aanleerder wat min of geen ervaring met die elektroniese toestel/konteks gehad het nie. Die gebruiker se tegnologiese vaardighede moet dus ook in ag geneem word in die beplanning en analisering van

elektroniese woordeboeke. Dit is ook hier waar bruikbaarheid 'n belangrike rol speel (sien die afdeling oor bruikbaarheid in hierdie hoofstuk).

Die tipe gebruiker, dit wil sê leek, deskundige of semi-deskundige, behoort ook die data-aanbieding in 'n woordeboek te bepaal. Dit is dus noodsaaklik om vas te stel wie die gebruiker is wat die data gaan gebruik. Dit sluit aan by die funksie(s) van 'n bepaalde woordeboek. 'n Deskundige in taalkunde sal waarskynlik nie ensiklopediese leiding nodig hê oor 'n bepaalde taalkundeterm nie, terwyl die leek dit wel meer waardevol mag vind. Dit is egter 'n ingewikkelde proses om elke gebruiker tegemoet te probeer kom, veral as elke kombinasie van tipe gebruiker, konteks en verlangde funksie in ag geneem word (Bergenholtz en Bothma, 2011:60). Alhoewel dit nie moontlik is om hierdie raamwerk vir gedrukte woordeboeke te skep nie, bied die elektroniese medium 'n ruimte waar 'n interaktiewe gebruikersprofiel opgestel kan word, waar die gebruiker kan besluit watter tipe data hy/sy wil naslaan vir sy/haar spesifieke konteks (Smith, 2013).

In aansluiting hierby moet die verband tussen die funksieteorie en selfoonwoordeboeke duideliker gestel word. Gebruikers slaan gewoonlik woordeboeke na omdat hulle nie oor bepaalde inligting of kundigheid beskik nie. Volgens Bergenholtz en Bothma plaas dit die gebruiker in 'n “extra-information tool” of “extra-lexicographical” situasie (2011:61), dit wil sê 'n woordeboek is 'n instrument wat die nodige inligting bevat waarna die gebruiker op soek is, maar dit moet ook bykomende inligting bevat indien 'n gebruiker meer sou wou weet. Dit moet weereens beklemtoon word dat 'n enkele woordeboek nie elke gebruiker se behoeftes kan bevredig nie, maar tog kan die mees algemene situasies van gebruik geïdentifiseer word om die meeste (teiken)gebruikers tevrede te stel. Bergenholtz en Bothma (2011:61-62) onderskei tussen vier sogenaamde algemene “extra-information tool” situasies:

- ❖ **Kognitiewe situasies:** die gebruiker het slegs bykomende inligting nodig. Let wel, die gebruiker het nie noodwendig die inligting op daardie oomblik nodig nie.
- ❖ **Kommunikatiewe situasies:** die gebruiker ervaar kommunikatiewe probleme, hetsy in verbale of geskrewe kommunikasie, en benodig hulp om hierdie struikelblok te oorkom.

- ❖ **Interpretatiewe situasies:** die gebruiker het hulp nodig om tekens, bv. 'n toegeeteken, te verklaar sodat die regte interpretasie ingeneem kan word en moontlike instruksies gevolg kan word.
- ❖ **Operatiewe situasies:** die gebruiker benodig hulp met kognitiewe of fisieke bewerkings. Die gebruiker het gewoonlik riglyne nodig om hom/haar te begelei in die uitvoer van instruksies.

Hierdie situasies word gekoppel aan die bogenoemde gebruikssituasies en woordeboekfunksies, dit wil sê in uitvoering van sy funksie sal 'n woordeboek vir hierdie ekstra inligting-situasies voorsiening maak om die gebruikersbehoefte te bevredig. Dit is belangrik om te onthou dat 'n woordeboek 'n gebruiksinstrument is wat binne 'n bepaalde situasie 'n sekere behoefte moet bevredig. Die kognitiewe situasies skakel direk met die kognitiewe funksie omdat albei fokus op bykomende en ensiklopediese inligting. Die kommunikatiewe situasies sluit aan by die funksies van teksproduksie en teksresepsie, terwyl die interpretatiewe situasies ook hierby betrek kan word. Hoewel die operatiewe situasie eintlik as 'n afsonderlike funksie beskou kan word, oorvleuel dit ook met die kognitiewe en kommunikatiewe funksies. Hier het die gebruiker bykomende inligting nodig maar moet eers die instruksies/bewerkings kan verstaan. Die funksie van teksresepsie word sodoende ook hierby betrek.

3.2.3. Selfone en die funksieteorie

Met die idees oor gebruiksinstrumente word die leksikografieteorie en die elektroniese leksikografiepraktyk saamgetrek. 'n Selfoon is ook 'n gebruiksinstrument wat sekere funksies het of behoeftes bevredig. 'n Selfoonwoordeboek, as instrument, moet ook hierdie “extra-information”-situasies in ag neem. Die mobiliteit en gebruikersgerigtheid van selfone skep die geleentheid om hierdie medium te ontgin as 'n “extra-information tool”. Die tegnologiese moontlikhede bied 'n basis vir die inkorporering van Bergenholtz en Bothma se idees. Selfoonwoordeboeke kan dus multifunksioneel wees en 'n naslaaninstrument wees wat die nodige inligting bevat waarna die gebruiker op soek is, asook enige bykomende inligting soos skakels na ander bronne, of selfs na soekenjins indien 'n gebruiker meer sou wou weet. Een multifunksionele aspek wat by Bergenholtz en Bothma se “extra-information tool”-situasies aansluit, word deur Fuertes-Olivera

(2014) genoem – die mediasiesituasie wat kommunikasie tussen die gebruiker en leksikograaf bewerkstellig:

- ❖ **Mediasiesituasies:** die gebruiker benodig hulp met die gebruik van die woordeboek of het voorstelle om die woordeboek te verbeter. Sonder oop kommunikasie tussen gebruiker en leksikograaf sal die gebruiker se behoeftes nie werklik bevredig kan word nie. Die leksikograaf kan ook hierdie kommunikasiekanaal gebruik om gebruikers in te lig oor veranderinge, opdaterings en enige ander belangrike kennisgewings.

Die mediasiesituasie skakel wel nie direk met die kommunikatiewe of die kognitiewe funksies van woordeboeke nie, maar deur oop kommunikasie tussen gebruiker en leksikograaf te handhaaf, kan die gebruiker kognitiewe of kommunikatiewe probleme uitlig wat die leksikograaf spoedig kan aanspreek. Dié situasie kan uiteraard funksionaliteit verbeter. Hierdie uiteensetting lei daartoe dat dit nodig is om te bepaal hoe woordeboeke as gebruiksinstrumente hierdie verweefde situasies aanspreek en gebruikers begelei.

Simonsen (2014:251) se “information star model” sluit ook by Bergenholtz en Bothma se idees en by die multifunksionele aard van elektroniese woordeboeke aan. Hierdie model stel ses sogenaamde dimensies voor wat gebruik moet word in die analisering van elektroniese woordeboeke: gebruiker, situasie, toegang, taak, data en behoefte (Simonsen, 2014:252). Die idees oor gebruiker, situasie, data en behoefte word net so uit die funksieteorie gelig, waar die idees oor toegang ook grotendeels op Wiegand se beginsels berus. Simonsen (2014) beklemtoon wel die multifunksionele aard van selfoonwoordeboeke deur ook aandag te gee aan taakgerigte gebruikers. Die tipe data en die kompleksiteit van die data moet in ag geneem word sodat die selfoonwoordeboek van so aard kan wees dat hierdie eienskappe effektief en doeltreffend bruikbaar is vir ’n gebruiker om sy/haar bepaalde taak te kan voltooi (Simonsen, 2014:252). Die gevorderdheid van die gebruiker, soos reeds aangetoon, sal ook ’n bepalende faktor hier wees omdat sekere gebruikers meer vertrouwd is met óf die woordeboek, óf die selfoon as toestel. Dit kan ook ’n rol speel in die gebruiker se vermoë om die taak te voltooi. Rundell (2015) is van mening dat die meerderheid gebruikers wat elektroniese naslaanbronne raadpleeg, ongeag die toestel, gewoonlik besig is met ander take terwyl hulle die bron gebruik. Hierby sluit Simonsen (2014:259) se belangrike punt

aan dat selfoonwoordeboeke ook uniek is in hierdie opsig en, soos Church en Smythe (2009:255) aandui, is selfoongebruikers telkens aan die beweeg, wat dit in essensie onderskei van ander woordeboekmediums.

Hierdie unieke eienskap van selfone, lei daartoe dat daar sekere nuwe teoretiese beginsels ontwikkel moet word. Simonsen (2014:259-260) stel vier beginsels vir selfoonwoordeboeke voor:

1. **Mobielegebruikersbeginsel:** selfoongebruikers kort inligting soos hulle beweeg. Dit beteken hulle is stiptelik, ongeduldig en besig met ander take terwyl hulle hul selfone gebruik.
2. **Mobielesituasiebeginsel:** die selfoongebruiker soek eenvoudige kundige inligting. Die selfoongebruiksituasie moet eenvoudige, stiptelike en kommunikatiewe leksikografie ondersteun.
3. **Mobieledatatoegangbeginsel:** die selfoongebruiker moet twee navigasie-prosesse terselfdertyd handhaaf – die fisiese omgewing waarin hulle beweeg en die gebruikerskoppelvlak. Dit vereis dat data eenvoudig en toeganklik moet wees.
4. **Mobieledata-beginsel:** die selfoongebruikersituasie dikteer ook die tipe en kompleksiteit van data. Die grootte van die gebruikerskoppelvlak moet van so aard wees dat selfs groot datastukke leesbaar en eenvoudig verskyn.

Die bostaande beginsels integreer die idees oor funksionele woordeboekgebruiksituasies met die aanbieding van toeganklike data en die wisselwerking tussen woordeboek, selfoon en gebruiker. Hierdie beginsels moet in ag geneem word wanneer leksikograwe selfoonwoordeboeke ontwikkel. Simonsen se model en beginsels pas uiteraard die funksieteorie aan vir selfoonwoordeboeke, en is ook in 'n mate gegrond op die algemene leksikografieteorie. Hierdeur word daar 'n nuwe en belangrike perspektief gelewer oor die selfoonwoordeboekgebruiker en die vereistes wat daardie gebruikertipe aan 'n woordeboek stel. Die praktiese beperkinge en uitdagings vir die ontwikkeling van selfoonwoordeboeke, en die aansluiting met die bruikbaarheid van hierdie tipe woordeboeke, word ook hieruit sigbaar.

3.2.4. Die verband tussen struktuur, bruikbaarheid en funksies

Laastens, moet dit ook beklemtoon word dat die funksie(s) van 'n woordeboek die uitleg en struktuur van die woordeboek beïnvloed. Daar moet veral daarop gelet word dat selfoonwoordeboeke sekere moontlikhede en beperkings inhou vir woordeboekontwerp. Die aanbieding van data moet aansluit by die gebruiker se behoeftes, asook by die beperkings en/of moontlikhede wat selfone bied. Dit beteken dat 'n artikel nie hoef te verskyn soos dit in 'n gedrukte woordeboek sou verskyn nie. Die tipe data wat vereis word en die tegnologiese moontlikhede moet 'n beduidende rol speel in die aanbieding van data, dit wil sê dat slegs dit wat die gebruiker wil onttrek, aangebied moet word. Die struktuur moet dus gebruikersvriendelik wees en daar moet moontlikhede geskep word om hierdie struktuur te kan manipuleer afhangend van die tipe gebruiker en sy/haar behoeftes. Volgens Heid (2011:289) moet 'n elektroniese woordeboek data bevat en aanbied wat die gebruiker se behoeftes bevredig, maklik verkrygbaar is en wat op 'n effektiewe manier nageslaan en geprosesseer kan word deur die gebruiker en die programmatuur. Laastens moet daar genoem word dat elektroniese woordeboeke ook nie dieselfde beperkinge het wat gedrukte woordeboeke het nie, soos bv. bladsybeperkings. Hoewel e-woordeboeke tog beperk is in bv. skermgrootte, is daar meer maniere om om hierdie tipe probleem te werk vergeleke met die beperkinge van 'n gedrukte woordeboek. Dit is dus van kardinale belang dat 'n elektroniese woordeboek hierdie vryheid aangryp en ruim gebruik maak van interessante en oorspronklike strukture en data-aanbiedings. Die gebruik van multimedia en ostensiewe inskrywings kan veral neerslag vind in die elektroniese sfeer.

Die bogenoemde elemente hou direk verband met Wiegand se algemene leksikografiëteorie en die kernbeginsels van verskeie bruikbaarheidsteorieë, vgl. Nielsen (1993); Carroll (2003) en Peterson (2007), deur die verhouding en wisselwerking tussen struktuur, funksies, gebruiker en toestel uit te lig. Dit is hier waar die funksieteorie te kort skiet. Die funksieteorie is reeds gevestig in die bruikbaarheidsbenadering, maar 'n leemte in die funksieteorie is dat daar nie verwys word na die werk wat in die bruikbaarheidsbenadering gedoen is nie. Daar word ook nie uitdruklik aandag gegee aan die aanbieding van data nie en die belangrikheid van struktuurelemente word onderskat. Derhalwe moet daar 'n integrasie met die algemene leksikografiëteorie en bruikbaarheidsbenadering plaasvind.

3.3. Algemene leksikografieteorie

3.3.1. *Die belang van woordeboekstrukture*

Om enige gebruiker aan sy/haar eie lot oor te laat tydens die naslaanprosedure in enige woordeboek is leksikografies onverdedigbaar. Dit is goed en wel dat die woordeboek se teikengebruiker, gebruiksituasie(s) en funksies vasgestel kan word, maar hierdie elemente is nutteloos as die gebruikers nie logies en sistematies gelei word na die data waarna hulle in die woordeboek soek nie. Daarvoor is die verhouding tussen struktuurtypes en funksies van die uiterste belang vir die bruikbaarheid van 'n woordeboek. Die woordeboekinhoud moet op so manier aangebied word dat die gebruikers dit kan ontsluit en hulle leksikografiese behoeftes sodoende bevredig kan word. Die gepaste aanbieding van data kan uiteraard lei na die “produksie van suksesvolle woordeboeke” (Gouws 2005:58;60). Derhalwe is woordeboekstrukture 'n ontsettend belangrike deel van hierdie teoretiese raamwerk.

3.3.2. *Die digitale ruimte en struktuur*

Haas (in Bergenholtz en Bothma, 2011:55) stel voor dat “the perfect dictionary is one in which you can find the thing you are looking for preferably in the first place you look.” Dit is egter makliker gesê as gedaan, veral in die moderne inligtingsgedrewe samelewing. Moderne gebruikers word daagliks gekonfronteer met 'n oorvloed van inligting, wat tot inligtingstres kan lei (Bergenholtz en Bothma, 2011:55). In die ontwikkeling van webwerwe, internetgedrewe-programmatuur en sel- of slimfone, word daar veral aandag gegee aan die gebruiker se gedrag binne die digitale ruimte ten opsigte van toeganklikheid, bekikbaarheid en vriendelikheid van die strukture wat data aan gebruikers oordra (vgl. Wroblewski 2011, Parker et al. 2015, en Hoehle en Venkatesh 2015). Vir die ontwerp of ontwikkeling van elektroniese woordeboeke beteken dit ook dat die data van 'n elektroniese woordeboek of naslaanbron op so 'n manier aangebied moet word dat 'n gebruiker nie deur 'n oormatige hoeveelheid data moet soek om die verlangde inligting te kry nie. Hierdie suksesvolle aanbieding word deur sekere struktuurtypes en die woordeboekuitleg bepaal.

Gouws (2005:56) redeneer tereg dat die uitleg of struktuur nie 'n “kosmetiese deel” van 'n woordeboek is nie, maar eerder 'n “wesentliche komponent van die leksikografiese proses wat [...] bydra [tot] die werklike doel van die woordeboek.” Die doel van woordeboekstrukture as bydraers tot die verwesenliking van die doel van 'n

woordeboek is om relevante data op 'n toeganklike manier weer te gee (Gouws 2005:62). Gouws (2014:157) meen ook dat struktuur een van die aspekte is waar elektroniese woordeboeke nog te kort skiet teenoor hul gedrukte teenhangers. Hierdie tekortkoming het uiteraard 'n effek op die gebruiker se raadplegingsprosedure. Soos gesuggereer, is dit belangrik vir 'n gebruiker om die relevante inligting so vinnig as moontlik te kry (Bergenholtz en Bothma, 2011:56). Gebrekkige woordeboekstrukture belemmer gebruikers om vinnig en suksesvol by relevante data uit te kom. Fuertes-Olivera (2009:101) merk op dat potensiële gebruikers dikwels min of geen leksikografiese kennis het nie. Dit is noodsaaklik om hulle naslaanvaardighede vas te stel en daarvolgens die struktuur en aanbieding te beplan sodat toegang tot die leksikografiese data probleemloos kan plaasvind.

Die elektroniese medium gee leksikograwe wel meer ruimte om te eksperimenteer met data-aanbieding en artikel- en toegangstrukture. Kunkel-Razum (2015) is van mening dat daar verskeie uitlegmoontlikhede is wat benut kan word en wat verskillende gebruikers se behoeftes op verskeie maniere aanspreek. Dit is egter nie moontlik om elke gebruiker tevrede te stel nie en die moderne gebruiker raak al hoe meer tegnologies bekwaam; dus moet die tipe gebruiker en sy/haar vaardighede in gedagte gehou word tydens die ontwikkelingsproses (Smith, 2013). Hierom word dit duidelik dat woordeboekstruktuur binne die gebruikersgerigte benadering 'n beduidende faktor is in gebruikers se aanleer van naslaanvaardighede (Gouws, 2005:56). Gevolglik word struktuur en data-aanbieding soos dit van toepassing is op elektroniese woordeboeke in hierdie tesis bestudeer en dit word met inagneming van Wiegand se algemene leksikografieteorie en die interpretasies daarvan toegepas.

Rundell (2015) maak 'n geldige punt deur aan te dui dat elektroniese woordeboeke nie moet afwyk van “standard web practices and approaches” in die aanbieding van data nie, dit wil sê dat elektroniese woordeboeke moet aanpas by die internetkonteks en -eienskappe soos gebruikers daagliks ervaar. Dit is ook belangrik om dit in gedagte te hou dat woordeboekstrukture nie die gebruiker moet vervreem nie. Dit kan baie maklik met elektroniese woordeboeke gebeur waar leksikograwe of ontwerpers nuwe struktuurtipes toets of implementeer wat afwyk van die gebruiker se verwagting van hoe 'n woordeboek lyk en gebruik word. Daarom kan daar geargumenteer word dat slegs die nodige woordeboekstrukture wat bydra tot die vervulling van leksikografiese funksies binne hierdie nuwe medium, oorweeg moet

word (Gouws, 2005:63). Dit word weer beklemtoon dat die gebruiker 'n wesenlike rol speel in die keuse en vorm van die struktuurtypes in 'n woordeboek. Debus-Gregor en Heid (2013:1003) dui daarop dat die leksikografie 'n tradisie onderhou om data te klassifiseer, te beskryf en ten toon te stel in terme van 'n gekose gebruikergroep se behoeftes. Hier word verskillende woordeboekstrukture betrek wat, o.m., deur Gouws (2005), Gouws en Prinsloo (2005) en Müller-Spitzer (2013) op verskillende maniere omskryf word, maar wat afgelei word uit Wiegand (1983;1984;1989;1989b;1991;1996;1998;2002;2002b; en 2009) se werk.

3.3.3. Struktuurtypes

Gouws (2005:63) onderskei tussen die kernstrukture, soos dataverspreiding-, makro- en mikrostruktuur, en die gidsstrukture, soos die toegangstrukture. Gouws en Prinsloo (2005:63-64) benader die gegewe strukture soos volg:

- ❖ **Makrostruktuur:** die versameling leksikale items van die woordeboek wat as lemmakandidate bewerk word. Hierdie struktuurtype is een van die hoofordeningstrukture.
- ❖ **Mikrostruktuur:** die seleksie van datakategorieë wat as deel van die lemmabewerking optree. Hierdie struktuur is ook 'n hoofordeningstruktuur.
- ❖ **Adresseringstruktuur:** die verband tussen die woordeboekinskrywing en die gekose bewerkte eenheid van daardie inskrywing
- ❖ **Mediostruktuur:** die kruisverwysingsstelsel wat gebruikers van een punt na 'n bepaalde verwante punt binne of buite die woordeboek lei, d.w.s. kruisverwysing kan binne 'n enkele artikel plaasvind, tussen twee artikels of na bronne buite die woordeboeke.
- ❖ **Toegangstruktuur:**
  - eksterne toegangstruktuur: die soekroete wat die gebruiker na die relevante lemmateken lei.
  - interne toegangstruktuur: die soekroete wat die gebruiker na die relevante data-inskrywing lei.

Müller-Spitzer (2013:368) sluit hierby aan en omskryf die verskillende strukture soos volg:

- ❖ **Die dataverspreidingstruktuur** – die struktuur wat die verspreiding van leksikografiese data in die verskillende dele van die woordeboek bepaal soos buitetekste.

- ❖ **Die toegangstruktuur** – die struktuur wat bepaal hoe gebruikers toegang kry tot die leksikografiese data, soos die indeks of die alfabetiese ordening van trefwoorde.
- ❖ **Die makrostruktuur** – die struktuur wat die woordeboek-lemmata sistematies as geheel orden.
- ❖ **Die mikrostruktuur** – die leksikografiese aanduiders in die artikel.
- ❖ **Die mediostruktuur** – die kruisverwysing- en tussen-in-struktuur wat inskrywings met mekaar skakel of die gebruiker van een artikel na 'n ander artikel lei.

Hierdie verkorte struktuuruiteensettings word geskoei op die idee dat datatipes op 'n bepaalde manier met mekaar geskakel is en dat daar 'n konkrete en beperkte stel struktuurtypes is wat data vergestalt in 'n woordeboek. Hoewel hierdie strukture uit die gedrukte leksikografie ontstaan, word die meerderheid daarvan ook in die elektroniese leksikografie gebruik. Müller-Spitzer (2013:368-369) merk egter op dat die soekroetes, navigasie deur en aanbieding van data in elektroniese woordeboeke dit soms moeilik maak om tussen van hierdie struktuurtypes te onderskei en dat die idee van 'n tekstuele struktuur in elektroniese woordeboeke eintlik bevraagteken moet word. Debus-Gregor en Heid (2013:1003) verdeel hierom die organisasie van datatipes in twee kategorieë: “data description” (*data-beskrywing*) en “data presentation” (*data-aanbieding*) eerder as om na tekstuele struktuur te verwys. Gouws (2014b:485) waarsku egter dat daar nie afgewyk moet word van die metaleksikografiese terme wanneer elektroniese woordeboeke ontwikkel of geëvalueer word nie, juis omdat hierdie terme tog steeds verband hou met die aanbiedingsvlak van gedrukte woordeboeke.

Databeskrywing handel oor die ondersoek van die eienskappe van die leksikale items wat bewerk moet word en hoe hierdie bewerking geïmplementeer gaan word in die woordeboek; waar data-aanbieding te make het met die ordening en formaat van die databeskrywings (Debus-Gregor en Heid, 2013:1003). Hoewel databeskrywing belangrik is, is die implementering en ordening van data van meer belang vir hierdie tesis. Debus-Gregor en Heid (2013:1004) maak ook die geldige punt dat data-aanbieding en struktuur van 'n elektroniese woordeboek gemeet kan word aan daardie woordeboek se aanpasbaarheid op verskillende toestelle. Dit is vanselfsprekend dat 'n elektroniese woordeboek anders moet vertoon op 'n selfoonskerm as op 'n tablet-, skootrekenaar- of rekenaarskerm. Wat wel

noemenswaardig is, is dat selfoonwoordeboekgebruikers gelei moet word deur enige verdere of andersoortige stappe in die data-aanbieding-/soektog-proses (Debus-Gregor en Heid, 2013:1004). Hier kan elemente soos kleur en grafika ingespan word om die aanbieding te verbeter en om die tegnologiese moontlikhede in 'n hoër mate te benut. Verder moet dit ook in gedagte gehou word dat gedrukte woordeboeke die artikeltrajekte van die sentrale teks, asook buitetekste, insluit, terwyl elektroniese woordeboeke nie so 'n waarneembare geheel vorm nie (Gouws, 2014b:484). Hieroor sal meer uitgebrei word wanneer die woordeboekstrukture afsonderlik bespreek word.

3.3.4. Die makrostruktuur

Volgens Wiegand en Gouws (2013:73) word die idees rondom die term *makrostruktuur* binne die metaleksikografie betwis en is daar nie eenvormigheid oor wat hierdie konsep juis behels nie. Hoewel daar nie konsensus is nie, word daar breedweg aanvaar dat hierdie struktuur verwys na die sistematiese ordening van die lemmatiese inskrywings in alfabetiese woordeboeke, maar ook die sublemmatiese inskrywings wat leksikonitems verteenwoordig, in bv. 'n alfabetiese of tematiese sisteem (Gouws, 2014b:486; Wiegand, Beer en Gouws, 2013:31). Wiegand en Gouws (2013:78) dui aan dat die makrostruktuur ook verantwoordelik is vir die ordening van al die elemente wat bydra tot die daarstelling van die woordeboektype, asook die ordening van al die gidselemente binne die woordeboek. Kortom, hou die makrostruktuur verband met die ordening en aanbieding van leksikale items wat die brontaal verteenwoordig (Gouws en Prinsloo, 2005:65). Uiteraard hou hierdie omskrywing verband met Debus-Gregor en Heid (2013) se idees oor data-beskrywing en data-aanbieding omdat dit te make het met die bewerkte en geordende lemmakeuses in 'n woordeboek.

Die makrostruktuur oorvleuel ook met die toegangstruktuur en die data-verspreidingstruktuur. In gedrukte woordeboeke gebeur dit dikwels dat die toegangsalfabet as deel van die hooftoegangstruktuur, parallel loop met die makrostruktuur (Wiegand en Gouws, 2013:77). Die makrostruktuur bepaal ook die verspreiding van sekere tipes data afhangend van die tipe makrostruktuur, hetsy alfabeties of tematies. Wat hieruit duidelik word, is dat alle makrostrukturele elemente ook deel is van die toegangstruktuur omdat dit as gidselemente van artikels optree in 'n woordeboek.

Verder is nie net die vertikale ordening van lemmatekens in gedrukte woordeboeke van belang vir die makrostruktuur nie, maar ook die horisontale ordening, dit wil sê die nis- en nesordening. Horisontale ordening word kortliks in hierdie studie bespreek, maar nie so deeglik soos vertikale ordening nie want, soos Gouws (2014b:489) tereg aandui, kom nesting of nisting heelwat minder voor in elektroniese woordeboeke, alhoewel daar steeds voorsiening gemaak moet word vir die moontlike gebruik daarvan veral “ter wille van ’n blootlegging van bepaalde morfo-sintaktiese verhoudinge.” Horisontale ordening behels lemmas wat as gidselemente optree, maar wat as ’n lemmakluster voorkom as deel van die artikelkluster (Gouws, 2014b:487). Nisting betrek alfabetiese ordening van die lemmas in die lemmakluster, terwyl nesting minder streng alfabetiese subklusters vergestalt (Gouws en Prinsloo, 2005:95).

’n Onderzoek na die makrostruktuur van woordeboeke moet ook aandag gee aan artikeltrajekte. Die alfabetisering van lemmas en gidselemente in ’n gedrukte woordeboek lei na ’n reeks artikeltrajekte (Gouws, 2014:158). Hierdie trajekte is gewoonlik gebaseer op en benoem volgens die 26 letters van die Romeinse alfabet, bv. die “R”-trajek. Wiegand, Beer en Gouws (2013:43) omskryf artikeltrajekte as die onmiddellike tekskomponente van die woordelys van inisieel-alfabetiese woordeboeke. Artikeltrajekte, veral artikeldeeltrajekte, is, volgens Gouws (2014b:489;493) ook ter sake vir elektroniese woordeboeke, hoewel elektroniese woordeboeke se artikeltrajekte nie noodwendig dieselfde vorm het as hul gedrukte teenhangers nie. Wiegand, Beer en Gouws (2013:48) maak ook voorsiening vir funksionele artikeldeeltrajekte wat gewoonlik as teksblokke tussen lemmata voorkom en wat gerig is op die woordeboek se onderwerpsgebied. Hierdie tipe deeltrajekte is, volgens Gouws (2014b:489), belangrik vir elektroniese woordeboeke.

Rundell (2015) beweer dat tegnologiese vooruitgang verandering in die makrostruktuur meebring. Klosa (2013:519) dui aan dat elektroniese woordeboeke nie trefwoorde alfabeties of tematies hoef te orden nie aangesien daar ander moontlikhede, soos soekenjins, is wat die gebruiker gebruik om lemmas op te spoor. Hierby word die vraag gestel of elektroniese woordeboeke regtig makrostrukture het of benodig. Daardie vraag het nie ’n absolute antwoord nie. Dit blyk wel dat elektroniese woordeboeke nie tradisionele makrostrukturele elemente het nie, maar dat die aanpassing van sommige makrostrukturele beginsels van gedrukte

woordeboek tog geld. Verder, kan daar ook geargumenteer word dat selfoonwoordeboeke nog minder gebruik maak van 'n tradisionele makrostruktuur. Gouws (2014b:490) wys dat baie elektroniese woordeboeke nie artikeltrajekte en alfabetiese/tematiese ordening gee of vir die gebruiker vertoon nie. Die gebruik van 'n sentrale tuisblad en 'n soekenjin binne die woordeboek laat die behoefte om 'n tradisionele makrostruktuur verval, met ander woorde die tipe makrostrukturele ordening wat in gedrukte woordeboeke gebruik word, word nie verwag in elektroniese woordeboeke nie. Gebruikers maak eerder staat op die eksterne toegangstruktuur as 'n alfabetiese geordende makrostruktuur. Daar is wel elektroniese woordeboeke wat bepaalde makrostrukturele elemente betrek. Gouws (2014b:492-493) wys dat daar tog 'n sekere tipe geordendheid voorkom in elektroniese woordeboeke met die gebruik van keuses soos “browse the whole dictionary” wat die gebruiker laat “blaai” deur die woordeboek, of deur gebruik te maak van 'n “alfabetbalk” wat verskillende letters van die alfabettrajekte bied waarop gebruikers kan klik om die lemmalys van die betrokke trajek te aanskou en vandaar die gekose lemma op te spoor. Vir meer oor die makrostrukture van elektroniese woordeboeke (sien Gouws 2014b).

Die bogenoemde makrostrukturele tipes is nie op alle selfoonwoordeboeke van toepassing nie omdat daar bv. eenvoudig nie plek is daarvoor in die skermkootstruktuur nie, of omdat die soekenjin voldoende is vir gebruikers om deur die woordeboek te werk. Tog is daar wel selfoonwoordeboeke wat verskillende makrostrukture en toegangstrukture aanbied. Die *Chambers* selfoonwoordeboektoepassing (WordWeb Software, 2015) het bv. 'n soektogmoontlikheid waar die gebruiker alle lemmas kan naslaan op een sentrale lys of daar kan in 'n bepaalde artikeltrajek gesoek word. Daar is ook selfoonwoordeboeke wat 'n alfabetiese deeltrajek as deel van die lemmalys vertoon langs die artikel wat nageslaan is. Hierdie lemmalys wys vir die gebruiker watter lemmas voor en/of na die betrokke lemma verskyn en dit kan as gidselement optree vir die gebruiker, asook as 'n alternatiewe manier om lemmas na te slaan as deel van die alfabetdeeltrajek van die betrokke lemma. Hierdie aanbieding kan egter ook baie steurend wees en die nut daarvan is nie altyd duidelik nie. Derhalwe word die idee dat selfoonwoordeboeke eksplisiete artikeltrajekte benodig, steeds bevraagteken. Daar kan geargumenteer word dat soekenjins voldoende is vir gebruikers om by die

gekoos inligting uit te kom, maar soektogte wat beperk word in of tussen artikeltrajekte kan ook handig wees vir die gevorderde gebruiker. Dit is byvoorbeeld 'n kenmerk van die *Pharos Klein Woordeboek/Little Dictionary* (sien hoofstuk 4 en Addendum D, ii en iii), die *Chambers Dictionary* en *Oxford Dictionary of English* en bied 'n alternatiewe toegangstruktuur wat ooreenstem met die artikeltrajekte in die makrostruktuur van daardie woordeboeke (sien Addendum A, i). Vir selfoonwoordeboeke is dit egter van meer belang om 'n weldeurdragte mikro-, toegang-, artikel- en kruisverwysingstruktuur te hê, sodat die gebruiker vinnig en moeiteeloos deur die woordeboek kan werk.

Laastens is nesting en nisting ook van belang vir elektroniese en selfoonwoordeboeke, hoewel dit nie konsekwent voorkom nie (sien Gouws 2014b:500-501). Dit gebeur dat veral afleidings en samestellings nie as bewerkte lemmakandidate opgeneem word in 'n woordeboek nie, maar slegs as deel van 'n geneste of geniste kluster (sien Gouws 2014b). Hierdie gegewe is ter sake vir selfoonwoordeboeke veral omdat skermgrootte- of databeperkings daartoe lei dat afleidings en samestellings slegs as geneste of geniste klusters onder aan 'n artikel vertoon word.

3.3.5. Die toegangstruktuur

Soos aangedui, ooreenstem die makrostruktuur met die toegangstruktuur. Uit die bostaande bespreking oor makrostrukture word dit duidelik dat daar bepaalde toegangsaanwysers in 'n woordeboek moet wees sodat gebruikers deur die woordeboek gelei kan word. Daarom is die toegangstruktuur 'n belangrike struktuur vir alle woordeboeke. Die ooreenstemming met die makrostruktuur het ook gesorg dat van die toegangstrukturele elemente reeds aangeraak is. Daar sal dus nie verder uitgebrei word oor makrostrukturele elemente wat as toegangstrukturele elemente optree nie, maar hierdie elemente sal net weer genoem word.

Gebruikers moet deur 'n woordeboek gelei word sodat hy/sy by die relevante inligting kan uitkom waarna gesoek word. Hierom is die soekroetes wat deur die toegangstruktuur ondersteun word, 'n essensiële deel van enige woordeboek. In gedrukte woordeboeke begin die toegangsroete wat deur hierdie struktuur bepaal word reeds op die woordeboeke se buiteblad en/of rugkant en dui hier vir gebruikers aan watter tipe woordeboek dit is en of die woordeboek moontlik die gebruiker se

behoefte kan bevredig (Gouws en Prinsloo, 2005:165). Die toegangstruktuur skep die seekroetes wat gebruikers volg tydens die raadpleging van 'n woordeboek (Gouws en Prinsloo, 2005:165). Hierdie seekroetes berus nie net op die toegangstruktuur nie maar ook op die mikro-, artikel-, medio- en dataverspreidingstruktuur. Hierdie struktuur maak toegang tot data moontlik en help die gebruiker om die relevante data op te spoor. Om hierdie soektog suksesvol te laat verloop, word daar onderskeid getref tussen die eksterne toegangstruktuur en die interne toegangstruktuur.

Wiegand en Gouws (2013:113-114) en Gouws en Prinsloo (2005:165-167) dui aan dat die eksterne toegangstruktuur op die woordeboek as tekssoortdraer gerig is en die toegangsroetes tot die sentrale lys asook die voor- en agtertekste, en die woordeboekindeks bepaal. Hier is dit ook duidelik dat die makrostruktuur in gedrukte woordeboeke telkens oorvleuel met die toegangstruktuur juis omdat die seekroete wat gebruikers deur die makrostruktuur volg, die lemmalys, lemmas as aanduiders en die artikeltrajekte as toegangselemente insluit. Verder vorm die buiteblaaie en rugkant ook deel van die eksterne toegangstruktuur. Soos gebruikers deur die woordeboek blaai, gebruik hulle ook bladsynommers en gidswoorde bo- of onderaan die bladsy om by die relevante data uit te kom (Gouws en Prinsloo, 2005:168). Hierdie elemente vorm ook deel van die eksterne toegangstruktuur. Die oorgang tussen eksterne en interne toegangstrukture word deur die lemmateken vergestalt. Gouws en Prinsloo (2005:168-169) dui aan dat die lemmateken as deel van die makrostruktuur of as geneste/geniste inskrywings die eindpunt van die seekroete van die eksterne toegangstruktuur weergee in gedrukte woordeboeke.

Soos genoem, val die seekroete na buitetekste ook binne die bestek van die eksterne toegangstruktuur. Buitetekste is ook gekoppel aan die dataverspreidingstruktuur. Aangesien hierdie struktuurtypes so nou verwant is en oorvleuel, word dit as deel van die toegangstruktuur bespreek. Wiegand en Gouws (2013:113) versterk hierdie idee deur buiteteks-inskrywings as deel van die toegangstruktuur te definieer:

“An outer access structure is a linear textual structure, whose elements are outer access text elements, which can be accessed externally [...] [which] applies to all types of outer access structures [...] so that e.g. inner text

entries, insert entries, outer text entries and index entries are taken into consideration as well.”

Gouws en Prinsloo (2005:58) tref die onderskeid tussen ’n “*simple data distribution*” – slegs ’n sentrale lemmalys word gegee – en ’n “*extended data distribution*” – buitetekste of buitetekstuele elemente word gebruik as deel van die data-verspreiding. In die meerderheid gedrukte woordeboeke kan daar verwag word dat daar ’n sisteem van *extended data distribution* in plek is en dat die buitetekste gerig is op die werklike doel en funksie van die woordeboek (Klosa en Gouws, 2015). Dit is daarom dat buitetekste woordeboekdele is wat inligting verskaf en data dra wat gebruikers kan help om die woordeboek te gebruik, onder meer kognitief-georiënteerde data te verskaf of makliker deur die woordeboek te soek.

Naas die eksterne toegangstruktuur maak gebruikers ook gebruik van die interne toegangstruktuur om data op te spoor. Hierdie struktuur skakel ook veral met die artikel-, mikro- en mediostruktuur omdat struktuurmerkers en aanduiders binne en tussen die lemmata ook vir die gebruiker toegang gee tot data. Wiegand en Gouws (2013:139) definieer die interne toegangstruktuur as die soekroete wat die gebruiker oriënteer binne die relevante artikel nadat die gebruiker suksesvol daartoe gelei is deur die eksterne toegangstruktuur. Gouws en Prinsloo (2005:170) omskryf die interne toegangstruktuur as die soekroete wat ’n gebruiker volg binne ’n woordeboekartikel om by ’n bepaalde aanduiding of datakategorie uit te kom. Wiegand (1998:506) argumenteer dat hierdie struktuur opsioneel is en vir die gevorderde gebruiker van nut sal wees. Hoewel Wiegand nie verkeerd is nie, kan die waarde van ’n artikel met goed gekose struktuurmerkers nie onderskat word nie. Die interne toegangstruktuur het immers ’n effek op die raadplegingsvermoë en -tyd van die gebruiker (Gouws en Prinsloo 2005:170). Die belangrikheid van mikrostrukturele nietipografiese struktuurmerkers en die soeksone-struktuur dra hiertoe by.

Gouws en Prinsloo (2005:170-171) is van mening dat ’n artikel so gestruktureerd moet wees dat die gebruiker vinnig en maklik kan onderskei tussen die verskillende datakategorieë. Hierom stel ’n woordeboekartikel wat gebruik maak van verskillende nietipografiese struktuurmerkers as interne toegangstrukturele elemente die gebruiker in staat om moeiteeloos deur die artikel te soek vir die relevante data. Dit is egter nie net die gebruik van struktuurmerkers wat hierdie proses ondersteun nie.

Die wisselwerking tussen die toegangstruktuur en die soeksone-struktuur is ook ter sake. Die plasing van leksikografiese data in 'n woordeboek kan die toegang tot daardie data belemmer of vergemaklik. Byvoorbeeld, woordeboekartikels wat 'n onderskeid tref tussen die semantiese kommentaar en die vormkommentaar is gewoon meer gebruikersvriendelik en versterk die interne toegangstruktuur van die woordeboek (Gouws en Prinsloo, 2005:173). Hierdie idees word verder onder die besprekings oor mikro- en artikelstruktuur uitgepluis.

Elektroniese woordeboeke maak ook gebruik van toegangstrukture maar soos met die makrostruktuur is daar elemente wat aangepas word of afwyk van die tradisionele toegangstruktuur in gedrukte woordeboeke. Vanweë die afwyking van 'n tradisionele makrostruktuur, steun die eksterne toegangstruktuur grootliks op die woordeboek se soekenjin. In woordeboeke waar daar gebruik gemaak is van artikeltrajekte of deeltrajekte (soos reeds genoem), word die lemmas as aanduiders in die eksterne toegangstruktuur gesien. Elektroniese woordeboeke, en veral selfoonwoordeboeke, is ook geneig om woordsoortaanduiders as soekmiddel, onlangse soektogte ("recent searches") en gunsteling ("favourites") te bevat wat ook deel is van die eksterne toegangstruktuur (sien Addendum A, ii en iii). Hierdie elemente lei gebruikers na inligting wat hulle reeds gesoek het, gereeld soek of vergemaklik die soekproses. Elektroniese woordeboeke het ook 'n unieke toegangstruktuur danksy die gebruik van andersoortige soekroetes en gevorderde soekenjins. Hier kan gebruikers op verskillende maniere deur die makro- en mikrostruktuur beweeg om by die nodige data uit te kom. Soekenjins laat gebruikers byvoorbeeld per datakategorie of met sleutelwoorde soek, of selfs deur middel van stemsoektogte ("voice searches"). Vir gebruikers wat onseker is oor hoe om 'n woord te spel, kan die benaderde soektog ("fuzzy logic") gebruik word om lemmas wat soortgelyk is aan die gebruiker se spelling gelys te kry (sien Addendum A, iii). Selfs standaard rekenaar- of selfoonfunksies soos die knip-en-plak-funksie kan gebruik word om lemmas, meerwoordige items, voorbeelde, ens. in 'n interne woordeboek- of eksterne internetsoekenjins op te soek.

Die eksterne toegangstruktuur van elektroniese woordeboeke betrek ook 'n nuwe vorm van buitetekste. Soos reeds bevestig, laat Müller-Spitzer (2013:368) dit blyk dat elektroniese woordeboeke nie tekstuele strukture het nie. Klosa en Gouws (2015) brei hieroor uit veral met betrekking tot buitetekste en omskryf die

buitetekstuele elemente van elektroniese woordeboeke as “outer-features” eerder as “outer texts.” Hierdie omskrywing is van waarde aangesien elektroniese woordeboeke nie, soos gedrukte woordeboeke, vir gebruikers die tradisionele ruimte van ’n boek gee waardeur geblaai word nie en, soos Klosa en Gouws (2015) aandui, betrek elektroniese woordeboeke elemente in die eksterne ruimte wat nie noodwendig teksgebonde is nie. Tradisionele buitetekste hoef dus nie in elektroniese woordeboeke geïmplementeer te word nie. (Sien Klosa en Gouws 2015 vir ’n volledige bespreking oor buitetekste in elektroniese woordeboeke.)

Die elektroniese sfeer bied vir leksikograwe die geleentheid om nuwe buitetekstsoorte te skep wat ’n sterker opvoedkundige en vermaaklikheidsrol speel en aansluit by die verwagtinge van moderne internet- en selfoongebruikers (Klosa en Gouws, 2015). Die tegnologiese eienskappe van selfone en rekenars maak dit ook moontlik om multidimensionele buitetekste te integreer in die makro-, mikro- en toegangstruktuur. Hier kan eksterne naslaanbronne of webwerwe, multimedia of leermateriaal gegee word. In selfoonwoordeboeke word buitetekste gewoonlik as deel van die spyskaart gegee en betrek eksterne media, gebruiksleiding, mediasiesituasies, ekstra inligting oor die woordeboek en interaktiewe elemente soos “word of the day” (sien Addendum A, iv en v).

Elektroniese woordeboeke het ook ’n aangepaste interne toegangstruktuur, maar dit is meer tradisioneel as die eksterne toegangstruktuur. Hierdie struktuur skakel, in selfoonwoordeboeke, wel ook met die skermkootstruktuur. Die soeksones en toegang tot data wat vertoon word deur die skermkootstruktuur kan die gebruiker se toegang tot relevante data in die mikro- of artikelstruktuur belemmer of vergemaklik. Selfoonwoordeboeke moet veral hierdie elemente in gedagte hou omdat daar heelwat meer beperkings is in die soeksones en skermkootstruktuur. Die gebruik van struktuurmerkers en die plasing van datakategorieë en interaktiewe skakels in die mikrostruktuur vorm ook deel van die interne toegangstruktuur van selfoonwoordeboeke (sien Addendum A, v). Die interne toegangstruktuur oorvleuel met die eksterne toegangstruktuur en die mediostruktuur deur kruisverwysings as hiperskakels in die mikrostruktuur weer te gee, asook deur die gebruik van geordende data in die gunsteling of onlangse soektogte. Kruisverwysings word ook gewoonlik met verskillende kleure aangedui en lei die gebruiker met ’n mate van konsekwentheid tussen artikels (sien Addendum, v). Laastens kan die selfoon se eie

terugknoppie(s) of die vee-funksie (“swipe function”) op aanraakskermstelfone ook gebruik word om tussen artikels te beweeg en vorm uiteraard deel van die toegangstruktuur.

3.3.6. Die mikro- en artikelstruktuur

Die toegangstruktuur van enige woordeboek wys ook op die belangrikheid van en balans tussen die makro- en mikrostrukturele elemente. Daar is reeds kortliks verwys na bepaalde mikrostrukturele elemente, maar dit is nodig om van hierdie elemente verder onder die loep te neem. Volgens Wiegand, Beer en Gouws (2013:32) reguleer die mikrostrukturele inskrywings die verspreiding van data binne in woordeboekartikels, met ander woorde die mikrostruktuur orden data binne die artikel. Daarom behels die bewerking van ’n lemma verskeie mikrostrukturele inskrywings (Gouws en Prinsloo, 2005:115). Die reeds bespreekte interne toegangstruktuurtypes word ook hierby betrek, asook die artikel- en mediostruktuur as belangrike struktuurtypes wat ooreenstem met die mikrostruktuur.

Gouws en Prinsloo (2005:115) wys daarop dat dit van kardinale belang is om kennis te neem van die verskillende woordeboekinskrywings wat deel uitmaak van die mikrostruktuur. Woordeboekinskrywings verwys hier na elke stukkie data wat die woordeboekartikel daarstel, bv. die woordsoortaanduiders, uitspraakmoontlikhede, punktuasie (tussen vertaalekwivalente), ens. Gouws en Prinsloo (2005:116) en Wiegand en Smit (2013:152-153) maak die onderskeid tussen verskillende tipes elemente in die artikel- en mikrostruktuur, waarvan aanduiders en struktuurmerkers vir hierdie studie die belangrikste is.

Aanduiders verwys na die funksionele data-inskrywings waaraan gebruikers spesifieke inligting kan onttrek oor die woordeboekonderwerp, terwyl struktuurmerkers ’n woordeboekinskrywing is wat gebruikers help om tussen verskillende data-tipes te onderskei binne ’n woordeboekartikel (Gouws en Prinsloo, 2005:116). Volgens Wiegand en Smit (2013:153) word aanduiders as draers van die belangrikste datatipes in ’n woordeboek geëien, veral omdat daar so baie tipes aanduiders voorkom in woordeboeke, soos bv. woordsoortaanduiders, aanduiders van morfologie, kollokasies, vertaalekwivalente, betekenisparafrases, ens., wat aan die gebruiker inligting verskaf. Hierdie elemente hou ook verband met die artikelstruktuur (wat later bespreek word). Gebruikers het ook ekstra leiding nodig

wanneer hulle spesifieke inligting aan die woordeboekartikel onttrek. Derhalwe is die gebruik van strukturele merkers ook relevant. Soos genoem, is strukturele merkers woordeboekinskrywings wat die gebruiker help om te onderskei tussen aanduiders, datakategorieë en soeksones in die woordeboekartikel. Gouws (2014:161) argumenteer teen die gebruik van struktuurmerkers as mikrostrukturele elemente en meen dat hierdie elemente eintlik deel uitmaak van die artikelstruktuur juis omdat struktuurmerkers nie datadraers is nie, maar soeksones merk. Die gebruik van struktuurmerkers as mikrostrukturele elemente kan egter nie misken word nie.

Struktuurmerkers word, volgens Gouws en Prinsloo (2005:116), in twee tipes verdeel: nietipografiese en tipografiese merkers. Wiegand en Smit (2013:153;155) stel dit dat nietipografiese struktuurmerkers funksionele struktuurmerkers binne 'n woordeboekartikel is, maar dat hierdie merkers nie mikrostrukture as sodanig opmaak nie. Gouws en Prinsloo (2015:117) en Wiegand en Smit (2013:155) dui aan dat nietipografiese struktuurmerkers uit simbole en leestekens bestaan, soos bv. vierkante (□), driehoeke (▲), punte, kommas en kommapunte. Hierdie tipe merkers speel 'n geweldig waardevolle rol in die interne toegangstruktuur en lei gebruikers tussen die verskillende datakategorieë binne 'n enkele woordeboekartikel. Nietipografiese merkers maak dit uiteraard makliker vir gebruikers om inligting te bekom soos hulle deur die woordeboekartikel soek. Daarteenoor help tipografiese merkers ook die gebruiker om spesifieke datakategorieë uit te ken. Hier word verskillende lettertipes, soos vet- of skuinsdruk, hoof- en kleinletters, of Romeinse letters, aangewend om hierdie doelwit te bereik (Gouws en Prinsloo, 2005:116). Die voordeel van struktuurmerkers, hetsy tipografies of nietipografies, is dat 'n gebruiker met behulp van hierdie artikelinskrywings amper moeiteeloos deur die mikrostruktuur kan soek na inligting om sy/haar behoefte te bevredig. Gouws en Prinsloo (2005:115;117-118) waarsku egter dat hierdie struktuur nie geslaagd sal wees as struktuurmerkers nie konsekwent gebruik word nie, gebruikers nie vertrou is met die aard van 'n woordeboek nie, en as daar nie gebruikseleiding gegee is oor die gebruik van struktuurmerkers nie.

Die bogenoemde uiteensetting oor mikrostrukture geld ook vir elektroniese woordeboeke. Soos vasgestel is, moet elektroniese woordeboeke verkieslik nie die gebruiker ten opsigte van sy/haar verwagting van 'n woordeboekartikel vervreem nie. Mikrostrukture van elektroniese woordeboeke moet dus, sover moontlik, getrou bly

aan hul gedrukte eweknieë. Dit beteken dat tradisionele elemente soos die reeds genoemde aanduiders en ook artikelstruktuurinskrywings soos struktuurmerkers neerslag vind in elektroniese woordeboeke, asook ander konvensionele elemente soos die gebruik van verskillende kleure om aanduiders te onderskei of teksblokke om aanduiders saam te groepeer. Daar is wel nietipografiese struktuurmerkers wat uniek is aan die elektroniese sfeer, veral omdat hierdie merkers interaktief van aard is en slegs in 'n multidimensionele ruimte gebruiklik is. Drie voorbeelde hiervan is die luidsprekerikoon, , wat vir gebruikers die uitspraak van die betrokke lemma speel; die sterikoon, , wat die gebruiker kan klik om die betrokke lemma as een van sy/haar gunsteling te stoor; en die beeldikoon, , wat gebruikers na eksterne of interne ostensiewe inskrywings lei. Hieroor word later meer uitgebrei. Gebruikers wat vertrouwd is met die rekenaar- en webruimte sal ook ander merkers erken wat moontlik as nietipografiese struktuurmerkers ingesluit kan word. Een so 'n voorbeeld is die *sien meer*-ikoon, , wat gewoonlik interaktief is. Hierdie tipe merker kan bv. gebruik word sonder die verwagte meegaande teks in selfoonwoordeboeke omdat dit aanbiedingsplek in die skermkootstruktuur spaar en omdat selfoongebruikers redelik vertrouwd is met hierdie ikoon.

3.3.7. Die artikelstruktuur

Voordat die mikrostrukturele eienskappe verder uitgepak word, moet daar eers stilgestaan word by die artikelstruktuur. Dit is nodig om eers die artikelstruktuur van nader te bespeur omdat dit elemente van die reeds bespreekte makro- en mikrostrukture, asook die toegangstruktuur, betrek. Hier word ook aandag gegee aan mikrostrukturele elemente wat later weer van toepassing is.

Die bewerking van 'n woordeboekartikel hang af van die toegang-, mikro- en makrostrukturele keuses wat die leksikograaf toepas (Gouws en Prinsloo, 2005:119). Wiegand, Feinauer en Gouws (2013:317) bewys dat die artikelstruktuur 'n produk is van hierdie keuses deur dié struktuur te definieer:

“A *dictionary article* is an accessible dictionary entry characterized by the following three definitive features: (a) It shows at least one external access text element; (b) [i]t is a constituent of a wordlist [and] (c) [i]t consists of lexicographic data made accessible, including at least one such part, by

means of which the dictionary user can unlock lexicographic information mentioned by the access text element”

Gouws (2014:159) brei uit op die bostaande definisie deur aan te beveel dat die omgewing waarbinne die woordeboekartikel optree noukeurig bestudeer word, sodat struktuuraspekte, soos bv. nesting en nisting, nie die leksikograaf onkant vang nie. Hieruit kan afgelei word dat makrostrukturele elemente, mikrostrukturele elemente, soos aanduiders en struktuurmerkers, en toegangstrukturele elemente, soos die lemmatekens, deel vorm van die artikelstruktuur en ’n rol speel in die handhawing van hierdie struktuur. Dit is ook dan vanselfsprekend dat ’n woordeboekartikel ’n definitiewe struktuur vertoon (Gouws en Prinsloo, 2005:119).

3.3.8. Komponente van die artikelstruktuur

Met die inagneming van die bostaande definisies word die komponente van die artikelstruktuur verder omskryf. Gouws en Prinsloo (2005:119) en Wiegand, Feinauer en Gouws (2013:343) onderskei tussen twee komponente vir gedrukte woordeboeke, naamlik die vormkommentaar en die semantiese kommentaar, terwyl Gouws (2014:160) ook hierdie onderskeid tref maar die soeksone as ’n verdere komponent insluit. Die kommentaartipes verseker dat die mikrostrukturele elemente saam ’n koherente woordeboekartikel vorm (Gouws, 2014:162). ’n Verdere belangrike punt wat Gouws (2014:163-164) maak, is dat elektroniese woordeboeke nie noodwendig oor dieselfde kommentaartipes as gedrukte woordeboeke beskik nie, en dat die kommentare eerder verskillende toegangroetes is vir verskillende leksikografiese datatipes. Hier word dit duidelik dat die artikelstrukture wat in elektroniese woordeboeke gebruik word, uniek en innoverend moet wees.

Voordat die hoofkomponente uitgepluis en bespreek word, moet daar ’n vinnige onderskeid getref word tussen die gebruik van die terme *soekveld*, *soekarea* en *soeksone* sodat verwarring oor die gebruik van hierdie terme voorkom word. Gouws (2014:169) wys daarop dat die makrostrukturele alfabetiese geordende sentrale lemmalys deel uitmaak van die soekveld. Binne hierdie sentrale lemmalys word die soekareas gevind. Wiegand, Beer en Gouws (2013:40) dui aan dat elke afsonderlike woordeboekartikel ’n soekarea verteenwoordig. Wanneer die gebruiker die soekarea betree, word elke bepaalde datatipe binne daardie soekarea in ’n afsonderlike soeksone aangebied (Wiegand, Beer en Gouws, 2013:63). Soeksone kan ook

verdeel word in verdere sub-sones, met ander woorde binne die woordeboekartikel kan die integraat optree as soeksone maar binne daardie soeksone tree aanduiders soos betekenisparafrases of vertaalekwivalente en voorbeeldmateriaal as sub-sones op (Wiegand, Beer en Gouws, 2013:63-64). Die soekveld, soekarea en soeksone vorm ook deel van die skermkootstruktuur wat later bespreek word.

Gouws (2014:170) bewys dat die elektroniese medium nie op nietipografiese struktuurmerkers hoef staat te maak nie vanweë die feit dat e-woordeboeke gebruik kan maak van 'n "multi-layered presentation of search zones." Die verskillende soeksone hoef dus nie deur nietipografiese struktuurmerkers aan die gebruiker uitgewys te word nie, maar eerder deur op knoppies of duimgidse te klik wat die verskillende data-inskrywings weergee. In selfoonwoordeboeke sal dit sinvol wees om wel steeds sekere nietipografiese struktuurmerkertipes te gebruik omdat: i) die skermkootstruktuur dit nie altyd toelaat om verskillende soeksone-lae te vertoon nie; ii) die gebruik van bepaalde mikrostruktuurtipes dit vereis; of iii) die elektroniese medium andersoortige datatipes en funksies het wat deur nuwe struktuurmerkers voorgestel word (soos reeds genoem). Die eiesoortige nietipografiese merkers wat in selfoonwoordeboeke voorkom, is ook gewoonlik interaktief. Daardeur skakel die vormkommentaar en semantiese kommentaar as soeksone met die tegnologiese verwagtinge van moderne selfoongebruikers en bied vir gebruikers multidimensionele interaktiewe datatipes aan.

Gouws (2014:161) verwys ook na informasiewetenskaplike merkers wat in elektroniese woordeboeke gebruik word om soeksone uit te wys. Deur vir die gebruiker die soeksone en datakategorieë duidelik te merk binne die artikelstruktuur, kan die gebruiker met minder moeite die relevante data opspoor en inligting daaraan onttrek. Dit word ook in bestaande selfoonwoordeboeke gebruik waar datakategorieermerkers soos "Synonyms", "Antonyms", "Origin" of "DERIVATIVES" duidelik gegee word (*Merriam-Webster* 2015; *MobiSystems* 2015). Ongeag die tipe artikel- en mikrostruktuur, is dit van kardinale belang dat die soeksone duidelik gemerk word sodat gebruikers vinnige en maklike toegang tot die data kan kry (Gouws, 2014:171). Verder, moet dit weereens beklemtoon word dat die tegnologiese moontlikhede wat die elektroniese medium bied, hoog op prys gestel word. Selfoonwoordeboeke skep die moontlikheid dat gebruikers nie alle datatipes

hoef te sien binne die artikelstruktuur nie of dat gebruikers direk na die verlangde soeksone geneem word tydens sy/haar soektog (Gouws, 2014:172).

Binne die artikelstruktuur maak die verskillende komponente wat voorgestel is, ook uiteraard deel uit van die soeksone. Die vormkommentaar en die semantiese kommentaar is die twee hoofartikelkomponente van enige woordeboekartikel in 'n verklarende of tweetalige woordeboek (Gouws en Prinsloo, 2005:119). Let wel, die datatipes wat deel uitmaak van hierdie artikelkomponente word bepaal deur die woordeboekfunksies, teikengebruikers en gebruiksituasies. Beide artikelkomponente het kommunikatiewe funksies en speel veral 'n beduidende rol met teksresepsie of -produksie en moet aansluit by die werklike doel van die woordeboek. Dit is dus noodsaaklik dat konsekwentheid van data-inskrywings binne die kommentare toegepas word, sodat die gebruiker nie verwar word tussen verskillende artikels nie.

Die vormkommentaar behels datatipes wat die vorm van die lemmateken weerspieël, met ander woorde die morfonologiese, fonetiese en ortografiese vorm word hier betrek (Gouws en Prinsloo, 2005:119). Die lemmateken gee gewoonlik vir die gebruiker toegang tot hierdie artikelkomponent en soeksone. Vandaar word aspekte soos spelling, uitspraak, morfonologie en woordsoortaanduiding aan die gebruiker gegee. Hierdie komponent moet ook al die moontlike spelvariasies, meervoudsvorme, verbuigings en uitspraakmoontlikhede vir die gebruiker aandui. Dit is verder noodsaaklik in die vormkommentaar dat die teikengebruiker se taalvermoë in gedagte gehou word. Dit sal nie voldoende wees om bv. in 'n aanleerderwoordeboek nie die mees frekwent gebruikte fonetiese of spelvariasies te gee nie.

Daarteenoor staan die semantiese kommentaar. Hier word verskillende soeksone binne die soekarea weergegee wat die semantiese en pragmatiese eienskappe van die leksikale item wat deur die lemmateken verteenwoordig word, weerspieël (Gouws en Prinsloo, 2005:125). Dit is te verwag dat die meerderheid gebruikers woordeboeke gebruik om semantiese data op te spoor en om betekenisinligting daaraan te onttrek. Die semantiese kommentaar word dus 'n komponent wat frekwent besoek word in 'n gebruiker se raadplegingsprosedure. Hierdie komponent sluit betekenisparafrases (in verklarende woordeboeke), vertaalekwivalente (in tweetalige woordeboeke) en konteks- en kotelesleiding in (Gouws en Prinsloo,

2005:126). Sekere leksikale items het wel polisemiese waardes, wat beteken dat daar semantiese subkommentare vir elk van die verskillende betekenisonderskeidinge of vertaalekwivalente ontstaan (Gouws en Prinsloo, 2005:126). Verdere soeksones soos dié wat antonieme of sinonieme weergee, vorm ook deel van die semantiese kommentaar van 'n woordeboekartikel.

Vir elektroniese woordeboeke is bostaande kommentaartipes ook ter sake, maar leksikograwe moet bewus wees daarvan dat die elektroniese ruimte vir innoverende soekareas en soeksones kan sorg. Selfoonwoordeboeke wat vir moderne sel- of slimfone ontwikkel word, moet aanpas by die dinamiese digitale ruimte wat beskikbaar is. Hier is dit dan nodig om vinnig te onderskei tussen selfoonwoordeboektoepassing en internetwoordeboeke wat via selfone toeganklik is.

3.3.9. Artikelstrukture van e-woordeboeke

Selfoonwoordeboektoepassings is woordeboeke wat spesifiek ontwerp is om slegs op 'n sel- of slimfoon te werk, en wat afgelaai word op die gebruiker se slim- of selfoon. Hoewel internettoegang nie 'n vereistes is vir hierdie selfoonwoordeboektype nie, ontstaan die moontlikheid om vir die gebruiker toegang gee tot verdere soekmoontlikhede via die internet, soos bv. eksterne skakels in die toegangstruktuur na Google of Wikipedia. So kry hierdie woordeboeke 'n toegepaste waarde en word geïntegreer binne die groter elektroniese naslaanruimte. Dit is belangrik om hier ook te noem dat hierdie woordeboektype 'n herorganisering van die artikelstruktuur vereis sodat data toeganklik vir gebruikers is en sodat die tegnologiese moontlikhede van die toestel benut word. Daarteenoor is daar talle internetwoordeboeke wat deur sel- of slimfone se internettoegang bekombaar is, met ander woorde bestaande internetwoordeboeke kan via die selfoon se internetsoekenjins opgespoor word en vertoon word soos dit op 'n rekenaar of tablet sou verskyn. Hierdie tipe woordeboeke, hoewel nog 'n soort selfoonwoordeboek, behou dieselfde artikelstrukture as in hulle gewone formaat as aanlyn woordeboeke. Hierdie artikelstrukture word dus eers ondersoek voordat selfoonwoordeboektoepassings se artikelstrukture bespreek kan word.

Wiegand, Feinauer en Gouws (2013) stel 'n tipologie van artikelstrukture voor, maar hierdie tipologie is vir artikels in gedrukte woordeboeke en geld nie noodwendig vir aanlyn of selfoonwoordeboeke nie. Gouws (2014:164) wys daarop hoe elektroniese

woordeboeke andersoortige artikelstrukture implementeer wat gebruik maak van die dinamiese digitale ruimte. Hierdie ruimte stel die leksikograaf in staat om multidimensionele artikels te vertoon wat gebruik maak van 'n artikelstruktuur wat uit veelvoudige lae bestaan (Gouws, 2014:164). Die voorbeeld van die lemma **avonduur** (Addendum A, vi) uit die *Algemene Nederlandse Woordenboek* (ANW) wys hoe die elektroniese ruimte benut kan word. Wat opvallend is, is die feit dat die gebruiker nie met die tradisionele aanbieding van data gekonfronteer word nie. Die gebruiker kry die vorm- en semantiese kommentaar in die verskillende teksblokke (in groen, pers en oranje omlyn), maar hy/sy het ook die keuse om net sekere soeksones te laat vertoon. Dit kan met behulp van afsonderlike skakels (wat in rooi omlyn is) gedoen word. Daar is ook soeksones-lae wat nie dadelik vertoon word nie, maar deur op die skakels soos “meer kenmerke” (wat in geel omlyn is) te klik, word verdere data aan die gebruiker gegee.⁴ Gebruikers kan toegang kry tot hierdie woordeboek, en vele ander soos die HAT⁵, die OED⁶ en *Duden*, via hul selfone, maar, soos gestel, is daar nie 'n aanpassing in artikelstruktuur vir die selfoon as toestel nie. Hoewel baie selfone selfoonvriendelike webbladopsies gee, is dit steeds nie altyd ideaal of gemaklik vir gebruikers om hierdie woordeboek op hul selfone te gebruik nie. Dit beteken egter nie dat hierdie selfoonwoordeboeke uitgesluit word in enige verdere analises van wat in hierdie tesis volg nie.

Vir selfoonwoordeboeke is dit nodig om eiesoortige artikelstrukture te ontwikkel, veral omdat die skermskootstruktuur soms beperk is en dit nie logies sal wees om die gebruiker te oorlaai met data nie. Selfoonwoordeboeke moet nie heeltemal afwyk van die norm nie, maar leksikograwe moet ook nie wegstrem van die tegnologiese moontlikhede wat sel- of slimfone bied nie. Hieruit kan gestel word dat dit vir die ontwikkeling van selfoonwoordeboeke belangrik is om te beseef dat die volle omvang van die skermskootstruktuur benut moet word, sodat artikelstruktuur nie daaronder ly nie. Die artikelstrukture uit bestaande selfoonwoordeboektoepassings wys hoe artikelstrukture binne die selfoonruimte innoverend omskep kan word.

Die lemma **circa** uit die *Merriam-Webster*-selfoonwoordeboektoepassing (Addendum A, vii) maak gebruik van die kommentaartipes en soeksones

---

⁴ Vergelyk Gouws (2014) vir meer oor die artikelstrukture van elektroniese woordeboeke

⁵ *Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal*

⁶ *Oxford English Dictionary*

(vormkommentaar in rooi omlyn en semantiese kommentaar in pers, geel en oranje) wat in 'n gedrukte woordeboek verkry word, maar gee vir die gebruiker verskillende duidelik onderskeibare teksblokke wat die toegang tot die verskillende soeksones vergemaklik. Hierdie woordeboek maak ook gebruik van 'n teksblok met verkorte betekenisparafrase(s), soos te sien in die blou teksblok met groen omlyn by **circa**. Dit is 'n nuttige manier om vinnige en maklik verstaanbare semantiese data aan gebruikers te verskaf en sluit aan by die idee dat selfoonwoordeboekgebruikers knipsels inligting wil opspoor en onttrek vir kitsgebruik. Hierdie woordeboek betrek ook ostensiewe inskrywings as deel van die semantiese kommentaar, soos by die voorbeeldlemma **hair** (Addendum A, vii), waar hierdie datatipe op 'n afsonderlike artikelstruktuur laag vertoon word. Dit beteken dat daar minstens gepoog word om 'n multidimensionele artikelstruktuur te implementeer. Die probleem met hierdie woordeboek se artikelstruktuur is egter dat die blou teksblokkomponent nie konsekwent gebruik word nie en dat die woordeboek nie die skermkootstruktuur altyd in gedagte hou nie. Die poging om 'n gelaagde-soekarea weer te gee, is nog nie voldoende nie. Daar is talle artikels, soos bv. **pierce** (Addendum A, vii), wat die gebruiker oorlaai met data of waar die gebruiker deur die soekarea moet blaai om by die verlangde soeksones uit te kom. Dit sal meer sinvol wees om slegs die vormkommentaar te gee en die verkorte betekenisparafrase(s) in die blou teksblok. Daar kan gewoon 'n *sien meer*-skakel of die nietipografiese struktuurmerker, [+], na die teksblok verskyn wat die verdere data laat vertoon sou die gebruiker dit wou sien.

Daarteenoor benut die *Larousse*-selfoonwoordeboektoepassing die tegnologiese moontlikhede wat selfone bied deur die skermkootstruktuur in gedagte te hou en 'n unieke artikelstruktuur weer te gee. Die voorbeelde **pommé** en **journal** (Addendum A, viii) wys hoe dit verwesenlik word. Die gebruiker kan tussen verskillende soeksonelae beweeg deur op spesifieke beskikbare datakategorie-skakels binne die artikelstruktuur te klik, soos bv. betekenisparafrases, voorbeeldmateriaal of ekstra taalkundige inligting. Binne elk van die dataleë word die relevante datakategorieë sistematies aan die gebruiker gegee. Daar word ook, bv. onder die “Définitions”, van die nodige artikelkomponente gebruik soos die vorm- (in rooi omlyn) en semantiese kommentaar (in groen omlyn), maar die semantiese kommentaar word ook in ander leë weergegee soos onder “Homonymes” of “Expressions”. Hierdie

artikelstruktuuruitleg sorg dat die gebruiker 'n beter kans het om die verlangde data op te spoor en nie noodwendig oorlaai word met data nie. Daar is ongelukkig inkonsekwentheid in en probleme met hierdie woordeboek se artikelstruktuur. Daar is nie vir elke leksikale item data onder elk van die soeksones binne die artikelstruktuur nie. Dit is te verstane dat nie elke lemma op dieselfde manier bewerk kan word nie, maar daar is te veel lemmas waar daar nie aandag gegee is aan kotelesleiding of voorbeeldsinne nie. Onder die soeksone “Définitions” word daar ook nie altyd onderskeid getref tussen kollokasies en voorbeeldsinne nie, soos uitgewys deur die pers pyle in die voorbeeld **journal**. Dit is dan onduidelik hoekom daar dan 'n soeksone vir “Citations” gegee is, as die voorbeeldsinne geïntegreer word met die betekenisparafrases. Voorbeeldmateriaal behoort as deel van die verpligte mikrostruktuur se datatipes gesien te word.

Die laaste voorbeeld van 'n bestaande selfoonwoordeboek se artikelstruktuur is die lemma **papegaai** uit die *Muiswerk*-selfoonwoordeboek (Addendum A, xi). Hoewel die artikelstruktuur van hierdie woordeboek soortgelyk is aan dié van die *Merriam-Webster*-selfoonwoordeboekartikel, het hierdie woordeboek 'n dinamiese interaktiewe artikelstruktuur wat gebruikersgerig is en funksioneel benut word binne die selfoonruimte. By elke woordeboekartikel word 'n balk met funksies vertoon (in geel omlyn). 'n Unieke funksie is die oplaai van foto's of prente (in rooi omlyn). Deur op hierdie skakel te klik kan die gebruiker foto's/prentjies oplaai wat deel word van die semantiese kommentaar as ostensiewe inskrywings vir die betrokke artikel. Die gebruiker het die keuse om 'n foto te neem of om 'n bestaande foto/prentjie te kies vanuit die selfoon se berguimtes. Hierdie funksie, hoewel knap, kan problematies wees, sou die gebruiker nie die betekenisparafrase(s) van die betrokke lemma verstaan nie en 'n foto oplaai wat nie gepaard gaan met die gegewe betekenisparafrase(s) nie. Hoe dit ook al sy, hierdie toegepaste funksie beteken dat die gebruiker 'n rol speel in die aanbieding van data binne die artikelstruktuur. Daar is ook funksies om die vertoonde artikel uit te druk of om dit via, o.a., e-pos, sosiale media of kitsboodskapprogramme vir ander gebruikers te stuur. Die *Muiswerk*-selfoonwoordeboektoepassing benut hierdeur die tegnologiese moontlikhede waaroor slim- of selfone beskik en betrek die gebruiker by die leksikografiese proses.

Die artikelstrukture van selfoonwoordeboeke moet, soos afgelei uit die bostaande voorbeelde, aansluit by die artikelstrukture van elektroniese woordeboeke en moet moderne gebruikers se rekenaarvaardighede en -verwagtinge nie misken nie. Tog, is dit baie maklik om die gebruiker toe te gooi met data of die statiese artikelstrukture van gedrukte woordeboeke klakkeloos te gebruik. Selfoonwoordeboeke moet selfoonvriendelik wees maar ook tegnologies funksioneel. Hiermee word bedoel dat die artikelstruktuur, soos Gouws (2014) voorstel, dinamiese en multidimensionele soeksones bevat wat die tegnologiese eienskappe van selfone aangryp, soos vee-funksies, multimedia-funksies, interaktiewe skakels, en gelaagde data, maar dit moet ook nie die gebruiker vervreem of oorlaai met data nie. Verder kan daar geargumenteer word dat dit nie net die leksikograaf se plig is om bydraes tot die woordeboek te maak nie, maar dat daar geleenthede vir die gebruiker gegee word om die woordeboek sy/haar eie te maak. Die implementering van gebruikersgerigte funksies binne die artikelstruktuur is derhalwe essensieel. Soos genoem, is dit onvermydelik dat die artikelstruktuur vir selfoonwoordeboeke geherorganiseer moet word, maar dit beteken nie dat alle mikrostrukturele elemente in die slag moet bly nie. Die bewerkstelling van 'n goed gestruktureerde mikrostruktuur dra by tot die herorganisering van die artikelstruktuur.

3.3.10. Mikrostruktuurtypes

Met die beskrywing van die artikelstruktuurelemente word die belang van 'n sistematiese ordening van data in 'n woordeboek weereens uitgelig. Hierdie struktuurtype skakel opsigself met die mikrostruktuur as een van die belangrikste ordeningstrukture in 'n woordeboek. Derhalwe moet die mikrostruktuur bydra tot die werklike doel van die woordeboek eerder as om 'n lukrake bysaak te wees (Gouws en Prinsloo 2005:138). Dit beteken dat die gekose aanbieding van data binne die mikrostruktuur uiteraard daartoe lei dat daar verskillende tipes mikrostrukture ontstaan. Gouws en Prinsloo (2005:138) onderskei tussen twee hooftypes mikrostrukture, naamlik geïntegreerde en niegeïntegreerde mikrostrukture, en tussen twee subtypes binne hierdie hooftypes, naamlik verpligte en uitgebreide verpligte mikrostrukture. Wiegand en Smit (2013:149) sluit hierby aan maar omskryf ook talle ander mikrostrukture, soos bv. eenvoudige mikrostrukture, sub- of para-geïntegreerde mikrostrukture, hibridiese mikrostrukture, komplekse mikrostrukture en rudimentêre mikrostrukture. Die tipe mikrostruktuur wat gebruik word in 'n

woordeboek word onder meer in sommige gevalle bepaal deur die afstand en verhouding tussen die betekenisparafrase/vertaalekwivalent en die koteks- of konteksleiding inskrywings binne die (sub)semantiese kommentaar van 'n woordeboekartikel (Gouws en Prinsloo, 2005:138). Dit is met behulp van hierdie bepaling dat daar aandag gegee aan die mikrostruktuurtypes wat gebruik word in algemene gedrukte woordeboeke en populêre selfoonwoordeboeke.

Wanneer die koteks- of konteksinskrywings binne dieselfde subsemantiese kommentaar optree as die betekenisparafrase of vertaalekwivalent, vind 'n geïntegreerde mikrostruktuur neerslag in 'n woordeboek. Die onderstaande voorbeeld van die lemma **eendaags** het betrekking:

een`daags b.nw. Wat een dag duur: *Eendaagse koors*. (Odendal en Gouws, 2005:200)

Hier word die konteksleiding, die voorbeeldmateriaal, geïntegreer met die betekenisparafrase van die lemma, met ander woorde binne die semantiese kommentaar is daar 'n direkte verhouding tussen die betekenisparafrase en bykomende inligting. Hierdie uiteensetting geld ook vir polisemiese lemmas:

lek·ka`sie s.nw. [~s]

1. Toestand van lek: *Daar is lekkasie in die kelder.*
2. Plek waar dit lek: *Al die lekkasies in die dak is nou toegestop.*
3. Die uitlek van vertroulike inligting: *Daar moes 'n lekkasie gewees het ander sou die polisie nie die smokkelaars ingewag het nie.* (Odendal en Gouws, 2005:660)

In die bostaande voorbeeld van die lemma **lekkasie** is die betekenisparafrase en bykomende inligting telkens binne die betrokke semantiese subkommentaar van elk van die vier betekenisonderskeidinge geïntegreer. Vir elke betekenisonderskeiding word die nodige semantiese subkommentaar gegee wat met daardie waarde gepaard gaan. Data wat na die lemma as geheel verwys, soos aanduiders van meervoudsvorme, etikette of herkoms, word nie by die onderskeie polisemiese waardes geïntegreer nie, maar word, waar van toepassing, konsekwent as subsones van die semantiese of vormkommentaar gegee. Hierdie tipe mikrostruktuur is nuttig omdat gebruikers inligting oor die bepaalde lemma of polisemiese waardes van 'n lemma vinnig kan opspoor deur slegs na die betrokke semantiese subkommentaar te gaan vir die relevante inligting (Gouws en Prinsloo, 2005:139).

Daarteenoor staan niegeïntegreerde mikrostrukture. In hierdie tipe mikrostruktuur staan die koteks- of konteksleiding nie binne dieselfde integraat as die betekenisparafrase of vertaalekwivalent(e) van die betrokke lemma nie (Gouws en Prinsloo, 2005:139). In so geval word die bykomende inligting gewoonlik in 'n afsonderlike teksblok geplaas. Hierdie tipe struktuur is steeds georden en die verhouding tussen die betekenisparafrases en die relevante geadresseerde bykomende inligting word duidelik vir die gebruiker aangedui. Interessant genoeg bewys Wiegand en Smit (2013:184) dat hierdie mikrostruktuurtype meestal in die Duitse *Wahrig* woordeboeke gevind word, hoewel hierdie mikrostruktuurtype ook van nut kan wees in ander woordeboeke soos voorgestel in die *Groot Woordeboek Afrikaans en Nederlands* (Martin, 2011):

ieder (vnw.onbep.), **ieder** (vnw.onbep.) **1** (elk) *elke*, <m.g.> *iedere*, *almal* **2** (iedereen) *elkeen*, *almal* **3** (elk, iedereen) *elkeen* ♦ **1** *iedere dag elke dag*, *iedere dag* **2** *ieder was tevrede* *almal was tevrede*; *ieder voor zich elkeen vir homself* **3** *de honden kregen ieder een snoepje* *die honde het elkeen 'n lekkertjie gekryk*; *ieder van hen had een opmerking* *elkeen van hulle het 'n opmerking gehad*; *tegen ieder van de bomen staat een fiets* *teen elke boom het 'n fiets gestaan*

In die bostaande bewerking van **ieder** word dit duidelik hoe 'n niegeïntegreerde mikrostruktuur funksioneer: daar word afsonderlike integrate met vertaalekwivalente vir die bepaalde betekenisparafrases van die lemma **ieder** gegee, terwyl daar 'n aparte teksblok met gesistematiseerde meegaande koteks- en konteksleiding gegee word wat gemerk word deur 'n nietipografiese struktuurmerker (♦). Let wel, 'n niegeïntegreerde mikrostruktuur veronderstel die gebruik van sistematiese konteks- of konteksleiding, al word dit nie in dieselfde integraat as die betekenisparafrase(s) of vertaalekwivalent(e) gegee nie. Woordeboekartikels wat nie enige verdere leiding vir gebruikers gee nie, hetsy koteks- of konteksleiding, maak nie gebruik van 'n niegeïntegreerde mikrostruktuur nie, maar eerder van 'n rudimentêre (A) of 'n primitiewe mikrostruktuur (B) (Gouws en Prinsloo, 2005:141):

- A. **scho'lar** (n) leerling; geleerde; beurshouer (*Pharos Klein Woordeboek/Little Dictionary: cellphone edition*, 2008)
- B. **priest**, (n) priester; levië, tempeldienaar; geestelike, pastoor; houthamer; **~ in charge**, diensdoende priester; (v) tot priester wy; **~craft**, priesterlis; priesterbeleid; **~ess, (-es)**, priesteres; **~hood**, priesterskap; **~in-the-pulpit**, varkblom, geelpiet-in-die-manteljas; **~like, ~ly**, priesterlik; **~ridden**, deur priesters geregeer; onder die plak v.d. priesters (*Pharos*, 2015)

By A word geen leiding oor die gebruikskontekste van die vertaalekwivalente gegee nie. Hierdie artikel dien slegs as teksresepsiehulp vir gebruikers wat bekwaam is in Engels en Afrikaans. Die tekort aan enige bykomende inligting veroorsaak dat hierdie mikrostruktuur dus as rudimentêr geklassifiseer word. By B word verskeie vertaalekwivalente gegee, asook 'n afsonderlike teksblok met koteksinskrywings en vaste uitdrukkings. Hoewel daar aparte teksblokke gegee is, is die semantiese subkommentaar en die koteksdata se verhoudings nie duidelik aangetoon nie. Daar word ook nie onderskeid gemaak tussen vaste uitdrukkings en koteksinskrywings nie. Hierom word hierdie mikrostruktuurtype as primitief geklassifiseer (Gouws en Prinsloo, 2005:141).

Een tipe mikrostruktuur wat in min gedrukte woordeboeke neerslag vind, maar tog in die elektroniese sfeer bruikbaar kan wees, is die semi-geïntegreerde mikrostruktuur. Wiegand en Smit (2013:189) wys daarop dat hierdie struktuurtype nóg in Engelse, Franse of Duitse woordeboeke, nóg in aanleerderwoordeboeke gebruik word en dat leksikograwe hierdeur nie genoeg dink aan die verhouding tussen struktuur en die gebruiker nie. 'n Semi-geïntegreerde mikrostruktuur behels die kenmerke van beide 'n geïntegreerde en niegeïntegreerde mikrostruktuur wat vir gebruikers menige toegangsroetes binne 'n woordeboekartikel verskaf (Wiegand en Smit 2013:189).

Die onderstaande voorbeelde van die lemmas ²**auCTION** en **nervous** uit die *Merriam-Webster*-selfoonwoordeboektoepassing (2015) wys hierdie kenmerke uit. Die gedeelte in geel omlin dui die betekenisparafrase aan met die meegaande konteksleiding wat in groen onderstreep is. Verdere konteksleiding word as voorbeeldsinne gegee in 'n afsonderlike teksblok (hier in rooi omlin). Hierdeur word kenmerke van 'n geïntegreerde en niegeïntegreerde mikrostruktuur vergestalt wat aanleiding gee tot 'n semi-geïntegreerde mikrostruktuur. Hierdie mikrostruktuurtype kan problematies wees as die verhouding tussen die geïntegreerde mikrostruktuurkenmerke en niegeïntegreerde mikrostruktuurkenmerke nie

sistematies of konsekwent aangedui word nie. Dit kan veral verwarring veroorsaak by polisemiese lemmas, soos met **nervous**, waar daar nie konsekwent koteksleiding by alle betekenisonderskeidinge gegee word nie (soos die pers pylikone uitwys) en waar die ekstra voorbeeldsinne nie duidelik geëtiketteer word om aan te dui by watter integraat elke een hoort nie.

2 auction ☆

: to sell (something) at an auction

Full Definition

transitive verb

: to sell at auction <*auctioned off his library*>

Other forms: auc·tioned;

auc·tion·ing 🔊 \-sh(ə-)nɪŋ\

Examples

- They *auctioned* a similar desk last year.
- The house was *auctioned* last week.
- The house was *auctioned off* last week.

First use: circa 1798

ner·vous 🔊 ☆ \ˈnər-vəs\

adjective

Full Definition

1 *archaic* : sinewy, strong

2 : marked by strength of thought, feeling, or style : spirited <a vibrant tight-packed nervous style of writing>

3 : of, relating to, or composed of neurons 🔊

4 a : of or relating to the nerves; also : originating in or affected by the nerves <nervous energy>

b : easily excited or irritated : jumpy

c : timid, apprehensive <a nervous smile> <nervous of strangers>

5 a : tending to produce

b : appearing or acting unsteady, erratic, or irregular — used of inanimate things 🔊

synonyms see vigorous

ner·vous·ly *adverb*

ner·vous·ness *noun*

Examples

- he was *nervous* about how he would do at the varsity basketball tryouts
- a *nervous* silence filled the room as the teacher handed out the graded exams
- a *nervous* sort of person, she's completely thrown by anything unexpected

Die laaste ter saaklike mikrostruktuurtypes is die verpligte mikrostruktuur en die uitgebreide verpligte mikrostruktuur. Volgens Gouws en Prinsloo (2005:141) het hierdie mikrostruktuurtypes te make met die dataverspreidingstruktuur. Leksikograwe moet tydens die beplanningsfase van 'n woordeboek vasstel watter tipes en die hoeveelheid datakategorieë wat 'n woordeboekartikel moet bevat (Gouws en Prinsloo, 2005:141). Vandaar word die standaardwoordeboekartikel en mikrostrukturele inskrywings gevestig. Hieruit word die verpligte mikrostruktuur ook bepaal. Die verpligte mikrostruktuur kan eenvoudig omskryf word as die mikrostrukturele elemente wat vereis word in elke woordeboekartikel in 'n bepaalde woordeboek, dit wil sê dat elke artikel minstens hierdie datakategorieë sal bevat, bv. die lemmateken, aanduiders oor uitspraak en woordsoort, voorbeeldsinne en die betekenisparafrase(s)/vertaalekwivalent(e). Daar is egter lemmas wat datakategorieë vereis wat nie verplig is by alle lemmas nie, bv. nie alle woorde het

sinonieme of antonieme nie, of die bewerking van 'n selfstandige naamwoord vereis soms meervoudsvorme en samestellings wat nie by ander woordsoorte ter sake is nie. Die data-verspreidingstruktuur moet ook hiervoor voorsiening maak. In sulke gevalle vertoon artikels 'n uitgebreide verpligte mikrostruktuur.

mau-mau \ˈmaʊ-,maʊ\

Usage: often capitalized both Ms

transitive verb

: to intimidate (as an official) by hostile confrontation or threats

intransitive verb

: to engage in mau-mauing someone

Other forms: mau-maued; mau-mau-ing

Origin: *Mau Mau*, anti-European secret society in colonial Kenya.

First use: 1970

Synonyms: blackjack, bogart, browbeat, bulldoze, bully, bullyrag, cow, hector, mau-mau, strong-arm

abaft /eˈbɑːft/ / Nautical

ADVERB in or behind the stern of a ship:
a line of clouds was spotted abaft by the starboard lookout.

PREPOSITION nearer the stern than; behind:
the yacht has a shower just abaft the galley.

ORIGIN Middle English (in the sense 'backwards'): from *a-*² (expressing motion) + archaic *baft* 'in the rear'.

Gouws en Prinsloo (2005:142) stel dat die verpligte mikrostruktuur dieselfde by alle woordeboekartikels sal wees maar dat die uitgebreide verpligte mikrostruktuur by die betrokke artikels telkens sal verskil. Derhalwe maak Gouws en Prinsloo (2005:142) die belangrike afleiding dat die aard en omvang van die uitgebreide verpligte mikrostruktuur op die aard van die bewerkte leksikale item berus. Die woordeboekartikels vir die lemmas **mau-mau** uit die *Merriam-Webster*-selfoonwoordeboektoepassing en **abaft** uit die *Oxford Dictionary of English*-selfoonwoordeboektoepassing beeld hierdie mikrostruktuurtypes uit. (Die verpligte mikrostrukturele strukturelemente word in groen aangedui terwyl die uitgebreide mikrostrukturele elemente in rooi omlyn word.)

3.3.11. Die mediostruktuur

Die interaktiewe lemmas wat binne die "Synonyms"-soeksone in bostaande voorbeeld van **mau-mau** geadresseer word, wys op nog 'n belangrike struktuurtype wat uiteraard oorvleuel met die reeds bespreekde struktuurtypes, naamlik die mediostruktuur. Gouws en Prinsloo (2005:177) dui tereg aan dat die kwaliteit van 'n woordeboek afhang van die gebruiker se ervaring tydens die gebruik van die woordeboek. Hierdie ervaring word beïnvloed deur die toegangswaarde wat die gebruiker uit die woordeboek kry, dit wil sê dat 'n suksesvolle woordeboek data

tussen soekvelde, -areas en/of -sones naatloos moet integreer of reflekteer. Die mediostruktuur, oftewel kruisverwysingstruktuur, word gevolglik gebruik om data meer toeganklik vir gebruikers te maak en om die verhouding tussen woordeboekkomponente te vestig (Gouws en Prinsloo, 2005:177). Wiegand en Smit (2013b:214) bewys dat die definisies van die mediostruktuur, net soos die term makrostruktuur, steeds onduidelik is, hoewel daar bepaalde elemente en komponente is van hierdie struktuurtype wat deur verskeie teoretici aanvaar en gebruik word. Hierdie elemente en komponente word kortliks bespreek.

In gedrukte woordeboeke betrek die mediostruktuur 'n kruisverwysingsinskrywing wat deur 'n kruisverwysingsmerker vergestalt word. Hierdie inskrywing bestaan uit 'n kruisverwysingspunt en 'n kruisverwysingsadres (Wiegand, in Gouws en Prinsloo, 2005:177). Die kruisverwysingsinskrywing word verder deur die woordeboekinhoud bepaal, asook die linguistiese verhouding tussen leksikale items wat opgeneem is in die woordeboek (Wiegand en Smit, 2013b:216) Die volgende voorbeeld illustreer hierdie komponente:

ka·boel` s.nw. Sien KABOEDEL (Odendal en Gouws, 2005:510)

In die voorbeeld van die lemma **kaboel**, verteenwoordig die soeksone waarin “Sien kaboedel” optree die kruisverwysingspunt. Die lemmateken *kaboedel* tree hier op as die kruisverwysingsadres wat vir die gebruiker wys dat hy/sy na daardie makrostrukturele inskrywing moet gaan vir verdere inligting. Hieruit word dit ook duidelik dat 'n kruisverwysing uit twee afsonderlike tekssegmente bestaan, 'n kruisverwysingmerker wat die kruisverwysing voorafgaan en kruisverwysingsadres aanwys, soos bv. “sien”, en die kruisverwysingsadres self wat in hierdie geval die makrostrukturele adres van die betrokke inskrywing weergee (Wiegand en Smit 2013b:217). Gouws en Prinsloo (2005:178) dui aan dat daar verskillende kruisverwysingsmerkers gebruik word in gedrukte woordeboeke en dat hierdie merkers selfs ook binne 'n enkele woordeboek verskil, soos bv. “→, ➔, sien, vgl.”, ens. 'n Belangrike punt wat Wiegand en Smit (2013b:217) maak, is dat kruisverwysings van so aard moet wees dat die gebruiker ongehinderd kennis neem daarvan dat hy/sy verwys word en dat die gebruiker die inligting moeiteloos aan die kruisverwysingverhouding kan onttrek. Weereens berus die sukses van hierdie struktuurtype op konsekwente gebruik van dié struktuur se gegewe komponente.

Dit is ook belangrik om in ag te neem dat daar 'n verskeidenheid kruisverwysingadresse voorkom in gedrukte woordeboeke. Wiegand en Smit (2013b: 226, e.v.) bespreek allerlei tipes, maar vir die doeleindes van hierdie tesis word Gouws en Prinsloo (2005:179-180) se meer eenvoudige onderskeid tussen drie tipes gebruik juis omdat dit beter ooreenstem met die tipes wat in elektroniese woordeboeke waargeneem word:

1. **Die interne kruisverwysingsadres:** hier ontstaan 'n kruisverwysingverhouding tussen mikrostrukturele inskrywings binne 'n enkele woordeboekartikel.
2. **Die eksterne kruisverwysingadres:** hier ontstaan die kruisverwysingverhouding tussen inskrywings binne 'n enkele woordeboek waar die adres buite die betrokke woordeboekartikel staan, d.w.s. die mediostrukturele verhouding word vergestalt deur verskillende makrostrukturele en/of mikrostrukturele inskrywings binne die woordeboek.
3. **Die woordeboekeksterne kruisverwysingadres:** met hierdie kruisverwysingadrestipe word tekssegmente binne een woordeboek met 'n eksterne bron geskakel.

In elektroniese woordeboeke word die bostaande mediostrukture ook aangetref maar kruisverwysings tree nie altyd dieselfde op in hierdie woordeboeke nie. Die digitale ruimte verseker dat kruisverwysings interaktief en multidimensioneel is, met ander woorde die kruisverwysingmerker is nie altyd nodig nie en die kruisverwysingpunt en -merker word meestal vergestalt deur die gebruik van hiperskakels (in verskillende kleure) wat gebruikers direk na die interne of eksterne adres kan neem (Müller-Spitzer, 2013:373). Dit beteken wel nie dat kruisverwysingsmerkers nooit gebruik word nie. Die gebruik van sinonieme, antonieme, hiponieme en homonieme as deel van die semantiese kommentaar in 'n woordeboekartikel, tree dikwels op as interaktiewe kruisverwysings na daardie betrokke woordeboekartikels wat deur die lemmatekens weergegee word. Die voorbeeld van **brak**¹ uit die Pharos aanlyn woordeboek (2015) en **cabinettard** uit die ANW illustreer die mediostruktuur van elektroniese woordeboeke

brak¹ s.nw. Algemene benaming vir 'n klein hond, basterhond; *hoe kleiner* ~ *hoe groter geraas*, iem. wat min kan doen, praat altyd die meeste; → **BRAKKIE**.

cabinettard

Per sense:
1.0: [kabinetsmedewerker](#)

Per subject:
Whole article
Semagrams
Word family
Relations to other words
Morphology
Proverbs
Combinations
Fixed expressions
Examples

Also search for 'cabinettard' in:
[INL-woordenboeken](#)
[CHN \(login nodig\)](#)
[Wikipedia](#)
[Google](#)

cabinettard 1.0
 ((vooral) in België, politiek)
 persoonlijke politieke medewerker van een politicus die niet tot de ambtenaren behoort en na de ambtsperiode van de betreffende politicus weer uit het ministerie verdwijnt; kabinetsmedewerker

Semagram
 Een cabinetard...
 is een persoon
 - Fewer features

Hoofdsemagram: [kabinetsmedewerker](#)

Een kabinetsmedewerker...
 is een persoon
 [Plaats] werkt op een ministerie
 [Duur] is in dienst gedurende de ambtstermijn van een politicus
 [Activiteit of handeling] adviseert en helpt beleid ontwikkelen en implementeren
 + More features
 - Hide parent semagram

Part of speech

Type	substantief
Naamtype	soortnaam
Gender	mannelijk
Lidwoord	de
Betekenisklasse	persoonsnaam

Spelling and inflected forms

	Vorm	Afbreking
Enkelvoud	cabinettard	ca.bi.net.tard
Meervoud	cabinettards	ca.bi.net.tards
Officieel erkende variant	cabinetard	ca.bi.ne.tard

Relations to other words

Hyperoniem	persoon
Synonym	kabinetsmedewerker

Die kruisverwysing na die lemma **brakkie** word met behulp van die pyltjie, kleur en hiperskakel as kruisverwysingsmerkers, weerspieël. Met **cabinettard** in die ANW word sinonieme, hiponieme en die “hoofdsemagram” as hiperskakels gegee. In beide woordeboeke kan die gebruiker gewoon op hierdie skakels klik om na die relevante verwysde woordeboekartikel te gaan. Die ANW maak ook gebruik van woordeboekeksterne kruisverwysings deur vir die gebruiker skakels te gee om in ander elektroniese naslaanbronne die betrokke lemma op te spoor. Die digitale ruimte maak dit dus moontlik om verskillende datatipes maklik met mekaar te skakel en om gebruikers na die groter naslaanruimte te verwys sou die woordeboek nie voldoende wees nie of as die gebruiker meer wil weet as wat die woordeboek weergee.

Die mediostruktuur in selfoonwoordeboeke blyk om soortgelyk te wees aan die van elektroniese woordeboeke. Die voorbeeld van **old maid** uit die *Oxford Dictionary of English*-selfoonwoordeboektoepassing wys hoe die mediostruktuur in selfoonwoordeboeke gebruik word:

old maid► **NOUN**

1 derogatory a single woman regarded as too old for marriage:

if you don't mind your tongue, you'll die an old maid.

▪ a prim and fussy person:

he said John was an old maid.

2 [mass noun] a card game in which players collect pairs and try not to be left with an odd penalty card, typically a queen.

3 chiefly **W. Indian** another term for **periwinkle**¹.

– **DERIVATIVES** **old-maidish** **ADJECTIVE**.

Hier word hiperskakels (in rooi omlyn) gebruik om die mediostrukturele verhouding tussen data-inskrywings te vergestalt. Kruisverwysings in selfoonwoordeboeke word, soos in elektroniese woordeboeke, ook in verskillende soeksones gegee om gebruikers na relevante en verwante data binne daardie soeksonetipe te verwys, soos bv. die verwysing na die leksikale item “**old-maidish**” en “**periwinkle**” as afleiding of sinoniem onderskeidelik van die leksikale item wat deur die lemma **old maid** verteenwoordig word. Nog voorbeelde van kruisverwysings in selfoonwoordeboek kan gesien word by **pierce** (Addendum A, vii) waar sinonieme as deel van die onderskeie betekenisparafrases van die polisemiese waarde van die lemma as hiperskakels gegee word. Daar word ook gebruik gemaak van kruisverwysingsmerkers soos “see” en ’n opvolgende hiperskakel-kruisverwysingadres na die sinoniem of verwante lemma wat met **pierce** skakel. Verder is daar ’n teksblok teenwoordig waar ’n reeks sinonieme en antonieme gegee word. Hierdie kruisverwysingadresse word ook deur hiperskakels weergegee. ’n Laaste unieke mediostrukturele verskynsel wat bestaande selfoonwoordeboektoepassings aanwend, is om die tegnologiese moontlikhede wat aanraakslimfone bied, te benut as kruisverwysingsinstrument. In die *Merriam-Webster*-, *Oxford*-, en *Larousse*-selfoonwoordeboektoepassings kan die gebruiker op enige leksikale item binne die artikelstruktuur klik om na daardie bepaalde lemma te gaan. Hier word elke leksikale item wat in enige betrokke lemma se artikelstruktuur verskyn dus ’n moontlike kruisverwysingspunt. Dit beteken dat selfoonwoordeboeke weliswaar multidimensionele kruisverwysings bewerkstellig. Die lastigheid is egter dat wanneer ’n gebruiker per abuis op ’n leksikale item klik, word daardie artikel dadelik vertoon. Dit kan frustrerend wees aangesien gebruikers

gereeld aan die skerm moet raak om deur 'n artikel te blaai en so 'n ongeluk kan die naslaanprosedure vertraag.

3.3.12. Die skermkootstruktuur

Die laaste struktuur wat ter sake is vir hierdie analise, is die skermkootstruktuur. Hierdie struktuur word medebepaal deur die skermgrootte van die elektroniese toestel waarop die e-woordeboek vertoon. Daar is telkens verwys na hierdie struktuurtype in die bostaande bespreking oor die verskillende struktuurtypes. Daaruit kan afgelei word dat die skermkootstruktuur 'n beduidende rol speel in die toegang tot en aanbieding van data, asook die wisselwerking tussen die aanbiedingsruimte en die berguimte van 'n elektroniese woordeboek. Oor hierdie struktuurtype is daar nog min navorsing gedoen. Gouws (2014:165) erken hierdie struktuurtype as 'n belangrike komponent van elektroniese woordeboeke en argumenteer dat hierdie struktuurtype 'n wisselwerking het met die verskillende ander strukture in 'n elektroniese woordeboek. Gouws (2014:166) dui verder aan dat die skermkootstruktuur ruimte bied aan dele van die artikelstruktuur, die makrostruktuur en die toegangstruktuur. By hierdie struktuurtype moet die leksikograaf of ontwerper telkens bewus wees van die beperkings van die toestel waarop die woordeboek vertoon word. Met die ontwerp van selfoonwoordeboeke moet dit veral as prioriteit gestel word.

Daar is reeds aangedui hoe die organisering en aanbieding van struktuurtypes aangepas word vir selfoonwoordeboeke. Oor die spesifieke struktuurtypes word daar nie weer in diepte uitgebrei nie. Die leksikograaf moet die beperkings van 'n selfoon- of rekenaarskerm in ag neem. Hoewel die digitale sfeer vir meer berguimte van data voorsien, kan dieselfde nie van die aanbiedingsruimte gesê word nie. Beide internet- en selfoonwoordeboeke het 'n bepaalde vaste ruimte waarin data vertoon kan word. Dit beteken dat die leksikograaf bewus moet wees van die beperkings van 'n selfoonskerm. Uiteraard moet die struktuurtypes dan op so manier georganiseer word sodat die gebruiker nie oorlaai word met data nie, wat daartoe lei dat alle data-inskrywings netjies op die selfoonskerm moet vertoon. Verder moet eksterne of nieleksikografiese data nie vir die gebruiker steur nie, of die skermruimte van belangrike leksikografiese data opneem nie, bv. as die woordeboek advertensies toelaat moet dit nie die naslaanprosedure belemmer nie.

Dit is ook belangrik dat daar 'n naatlose integrasie tussen die struktuurtypes is en dat die wisselwerking van die verskillende strukture die gebruiker se woordeboekervaring ondersteun. Die oorgang tussen struktuurtypes en die stilistiese keuses wat die ontwikkelaar(s) uitvoer, vind vergestaltung in die skermkootstruktuur. As die gebruiker sukkel om tussen struktuurtypes te beweeg of om tussen data-inskrywings te onderskei op die skerm, is die skermkootstruktuur nie funksioneel nie. Hier speel tipografiese en nietipografiese merkers, toegangsroetes en tegnologiese funksionaliteit ook 'n rol. Die keuse van lettertipe, lettergrootte, kleur, agtergrond, ens. het alles 'n impak op die skermkootstruktuur. Die verkeerde lettertipe-, letterkleur- of agtergrondkeuse wat deur die skermkootstruktuur weergegee word, kan die naslaanproses vertraag of bemoeilik. Die oorgang van een skermkoot na 'n ander moet ook blitsig en interessant wees om aan te sluit by die verwagtinge van moderne rekenaar- en selfoongebruikers. Die *Merriam-Webster*-selfoonwoordeboektoepassing maak bv. gebruik van 'n duimgids (Addendum A, iv in groen omlin), en vee-funksies om tussen skermkote te beweeg. Wanneer die aanbiedingsruimte veral knap is, moet gelaagde data gebruik word soos uitgelig in die bespreking oor artikelstrukture. Hoe dit ook al sy, dit is van uiterse belang dat die gebruiker nooit hoef te sukkel om die verlangde data te verkry en te sien nie.

3.3.13. Strukture, funksies en bruikbaarheid

Laastens is dit nodig om weer te beklemtoon dat die bostaande uiteensetting van aspekte van die algemene leksikografieteorie aansluit by die idees wat reeds uitgelig is by die funksieteorie. Die woordeboekfunksie(s), gebruiksituasie en die gebruiker(s) self is bepalende faktore in die ontwikkeling, implementering en aanpassing van woordeboekstrukture. Sonder hierdie wisselwerking kan daar nie 'n suksesvolle produk gelewer en gehandhaaf word nie. Die struktuurtypes sluit altyd aan by die werklike doel van die woordeboek. Hierdie doel word, soos bewys, grootliks bepaal deur die reeds genoemde funksieteoriebeginsels. Tog, is daar ook bepaal dat die elektroniese sfeer nuwe eise en uitdagings aan leksikograwe stel wat nie uitsluitlik deur leksikografiese beginsels aangepak kan word nie. Daarom word daar verder aandag aan die bruikbaarheidsbenadering gegee.

3.4. Bruikbaarheidsteorieë

3.4.1. Leksikografie in die digitale era

Die basis van hierdie studie berus op die leksikografiese beginsels van die algemene leksikografieteorie en die funksieteorie. Daar is deur hierdie teorieë gewys hoe die wisselwerking tussen die gebruiker, woordeboekdata, woordeboekstrukture en woordeboekeienskappe bestaan en watter beginsels toegepas moet word om hierdie wisselwerking in die elektroniese leksikografie suksesvol te integreer. Daar is telkens verwys na die gebruiker se behoeftes en die aanbieding van data. Hierdie elemente is vanuit 'n leksikografiese perspektief benader. Dit is egter nie voldoende nie.

Soos genoem, gaan die ontwikkeling binne e-leksikografie gepaard met die vooruitgang van inligtingtegnologie en dat leksikografie ook as 'n inligtingtegnologie-riktigting beskou moet word (Tarp, 2012b:110; Verlinde *et al.*, 2009:3). Heid (2013b) sluit hierby aan deur te beweer dat die leksikografiese proses vir die ontwikkeling van elektroniese woordeboeke soortgelyk is aan die ontwikkeling van programmatuur in die veld van rekenaarwetenskap en bruikbaarheidstudie. Bergenholtz en Bothma (2011:54) stel dit ook dat elektroniese data- of inligtingsdraers soos woordeboeke nie beperk is tot die leksikografie nie, maar ook neerslag vind in ander velde soos inligtingstegnologie en taaltegnologie. 'n Elektroniese woordeboek kan eintlik nie net deur leksikograwe ontwikkel word nie en het die kundigheid van bv. taaltegnici, inligtingontwerpers, rekenaarwetenskaplikes en grafiese ontwerpers nodig (Klosa, 2013:520). Daarom kan die volgende stellings gemaak word: Elektroniese woordeboeke bevat programmatuur en data wat op toestelle soos rekenaars en selfone werk. Vir 'n elektroniese woordeboek om suksesvol te werk op hierdie toestelle, moet daar op ander wetenskaplike dissiplines, o.a. bruikbaarheid en inligtingtegnologie, wat hierdie toestelle se eienskappe in ag neem, gesteun word.

In die digitale era word gebruikers daagliks met verskillende rekenaargedrewe produkte of toestelle gekonfronteer. Elk van hierdie produkte of toestelle word gebruik om sekere take te verrig. Die gebruiker sal slegs die taak suksesvol kan verrig as die “subjek-objek-verhouding”, oftewel interaksie, moeiteloos en doeltreffend is ten gunste van die gebruiker (Kaptelinin en Nardi, 2006:67). Hierdie

verhouding geld ook enige elektroniese naslaanbron en die gebruiker(s) daarvan. Die gebruiker het interaksie met 'n elektroniese naslaanbron, net soos met 'n gedrukte woordeboek, behalwe vir die feit dat hierdie interaksie nuwe kriteria en beperkinge het.

Soos genoem, bied die elektroniese sfeer nuwe tegnologiese moontlikhede vir die ontwikkeling en ontwerp van gevorderde naslaanbronne. Alhoewel hierdie moontlikhede die ruimte skep vir leksikografiese innovering, is daar steeds bepaalde regulasies en teoretiese raamwerke wat geld binne die tegnologiese sfeer, soos rekenaargeörienteerde bepalinge en vereistes. Daar is reeds daarop gewys dat gebruikersbehoefte 'n kernbeginsel van woordeboekontwerp is en dat die bevrediging van hierdie behoeftes verband hou met die gebruikers se raadplegingsprosedures en woordeboekervaring. Dit is egter nie net met die woordeboek op sigself waar daar interaksie plaasvind nie. Die interaksie tussen woordeboek en gebruiker steun ook op die interaksie tussen die woordeboek en die rekenaarprogrammatuur⁷, en die gebruiker en die programmatuur. Weereens, beteken dit dat die menslike interaksie met enige elektroniese naslaanbron nie net op leksikografiese beginsels kan berus nie, maar net soos naslaanbronne geregleer word deur teoretiese beginsels oor funksie, struktuur en gebruikerbehoefte, word die woordeboekervaring en menslike interaksie deur middel van 'n wisselwerking tussen woordeboek en toestel geregleer. Hierdie wisselwerking berus op die bruikbaarheid van die toestel en die programmatuur van daardie toestel. Volgens die ISO-standaard 9241 (International Organisation of Standardisation, 2010) handel bruikbaarheid oor die eienskappe van programmatuur wat menslike interaksie vereis en die bepaalde funksie(s) van daardie interaksie struktureer om doeltreffende en betroubare data effektief weer te gee. Net soos met die leksikografiese teorieë wat reeds bespreek is, word die gebruiker se behoeftes die spilpunt van hierdie interaksie. Daar is heelwat beginsels van die funksieteorie en algemene leksikografieteorie wat ooreenstem met bruikbaarheid, maar die idees oor hoe die woordeboeke en gebruiker moet aanpas by die toestel en programmatuur moet onder die loep geneem word.

---

⁷ Programmatuur word hier heel algemeen ook as die superordinaat gesien vir alle toestelle (rekenaars, selfone, ens.) se sagtewareienskappe. Hierdie term word so gebruik omdat hierdie studie nie in die veld rekenaarwetenskap gedoen word nie.

3.4.2. Die bruikbaarheidsbenadering

Daar is verskeie beskrywings van bruikbaarheid (vgl. Shneiderman 1998, Krömker 2007 en Rubin en Chisnell 2008), maar soos Heid (2011:291) en Sharp *et al.* (2007:20) aandui, is die gemene deler tussen hierdie beskrywings die feit dat bruikbaarheid 'n eienskap van programmatuur is wat die gebruiker se ervaring daarmee as prioriteit stel. Die bruikbaarheid van 'n produk word dus slegs in verhouding met die produk se gebruikers geanaliseer (Heid, 2011:292). Volgens Kaptelinin en Nardi (2006:78-79) berus bruikbaarheid op die wisselwerking tussen die gebruiksituasie en die gebruiker se ervaring ten opsigte van die bevrediging van gebruikerbehoefte, met ander woorde, die gebruiker sal slegs 'n positiewe ervaring kan hê as die produk die gebruiker se behoeftes effektief en doeltreffend in die bepaalde konteks kan bevredig. Gebruikers verskil oor en weer, wat beteken dat bruikbaarheid nie 'n konstante element is nie. Tog is daar sekere regulasies of riglyne waarop bruikbaarheid berus. Daar is drie hoofstukke uit die ISO-standaard 9241 wat van belang is vir die skep van bruikbare elektroniese naslaanbronne: die ISO-standaard 9241-110 (International Organisation of Standardisation, 2006) wat handel oor “dialogue principles”, oftewel die interaksie tussen gebruiker en programmatuur; die ISO-standaard 9241-11 (International Organisation of Standardisation, 1998) wat die klem plaas op gebruikervaring binne 'n bepaalde konteks; en die ISO-standaard 9241-12 (International Organisation of Standardisation, 1998b), wat te doen het met die organisasie van inligting, grafiese uitbeeldings en rekenaarkoderingtegnieke. Hierdie hoofstukke bevat elk stelle regulasies en beginsels vir die ontwerp van gebruikersgerigte rekenaartoestelle en -programmatuur wat veral fokus op die gebruiker se ervaring en die aanbieding van data. Hierdie stelle beginsels of regulasies is so nou verwant aan mekaar, dat hulle geïntegreer kan word as een oorkoepelende stel beginsels vir mens-rekenaarinteraksie (International Organisation of Standardisation, 1998; 1998b;2006):

- ❖ **Taak-gepastheid:** die gebruikerskoppelvlak moet geskik wees om 'n reeks take te kan prosesseer en dit interpreteerbaar te maak vir gebruikers. Dit moet van so 'n aard wees dat werklike kommunikasieprobleme opgelos kan word.

- ❖ **Selfbeskrywings:** gebruikerskoppelvlakke moet duidelike en verstaanbare terugvoer oor die program kan lewer.
- ❖ **Duidelikheid en netheid:** die data moet maklik sigbaar wees, m.a.w. die data moet in gepaste kleure, lettergroottes en -tipes verskyn. Die inligting moet dus maklik leesbaar wees.
- ❖ **Beheerbaarheid en diskrimineerbaarheid:** gebruikers moet altyd in beheer wees van die program. Hulle moet met vryheid kan omgaan met die produk en moet maklik en akkuraat tussen verskillende datastukke kan onderskei.
- ❖ **Ooreenstemming met gebruikersverwagtinge (konsekwentheid):** die programmatuur moet konsekwent wees in data-aanbieding, dit wil sê deurgaans op so manier vertoon soos wat die gebruiker dit verwag.
- ❖ **Bondigheid en opspoorbaarheid:** die aanbieding van slegs relevante inligting is nodig. Die gebruiker se aandag moet na die relevante inligting getrek word en daar behou word. 'n Gebruiker moet nie sukkel om die relevante data op te spoor nie.
- ❖ **Foutkontrole:** die produk moet toelaat dat foute maklik reggemaak kan word en dat gebruikers nie sukkel om self die probleme te identifiseer en op te los nie.
- ❖ **Individu-gepastheid:** die gebruikerskoppelvlak moet manipuleerbaar wees. Gebruikers moet hulle eie profiele kan skep en kortpaaie ("shortcuts") kan gebruik.
- ❖ **Leer-gepastheid:** dit moet eenvoudig genoeg wees dat alle gebruikers dit kan verstaan en gebruik. Dit moet ook 'n geheue bevat wat gebruikersdata kan stoor.

Hierdie beginsels maak dit duidelik dat die aanbieding van data en die gebruiker se ervaring met die programmatuur sentraal staan in die bruikbaarheidsbenadering. Bruikbaarheid handel dus oor hoe gebruikers data/inligting waarneem en onttrek aan die datadraer om sekere take suksesvol te probeer voltooi. Daar moet ook kennis geneem word dat bruikbaarheid deur middel van gebruikerstoetse gemeet kan word

sodat die gebruiker se werklike ervaring met die produk blootgelê word. Let wel, die primêre uitgangspunt van hierdie studie is leksikografies van aard, dus word daar nie verder na ander bruikbaarheidstoetsingmetodes verwys nie. Vir verdere inligting oor bruikbaarheidstoetsingmetodes sien bv. Dumas en Redish (1999) of Rubin en Chisnell (2008). Die skakel tussen bruikbaarheid en leksikografie word hieruit ook nou duideliker. Dit word veral gesien in die feit dat die bogenoemde beginsels aansluit by bv. die skermkootstruktuur van e-woordeboeke, maar dit beklemtoon ook die soektog na inligting vanuit 'n doelgerigte of taakgeoriënteerde perspektief, soortgelyk aan die onderliggende tema van die funksieteorie. Daarom, vir gebruikers om suksesvol te wees in die bevrediging van hul behoeftes, moet die produk, hetsy 'n elektroniese toestel of woordeboek, van so 'n aard wees dat die data toeganklik en verstaanbaar is vir die gebruiker binne die gebruikskonteks. As die bogenoemde beginsels toegepas word, beteken dit dat as 'n vervaardiger, van bv. elektroniese woordeboeke, hierdie eienskappe in ag neem tydens die beplanningsfase, behoort hy/sy met 'n gebruikersgerigte en funksionele produk te eindig. Dit is vanselfsprekend dat die miskennings van die gebruiker se gevoel oor die algemene bruikbaarheid van 'n produk daartoe lei dat daar nie 'n kwaliteitprodukt wat gebruikers se behoeftes bevredig, gelewer kan word nie. Hieruit word dit afgelei dat elektroniese woordeboeke effektief en doeltreffend sal moet wees in die lewering van 'n interaktiewe gebruikerservaring indien die produk wil slaag in sy doel. Hierdie beginsels vorm die basis van enige bruikbaarheidstudie en moet geïntegreer en toegepas word op selfoonwoordeboeke.

3.4.3. Bruikbaarheid vs. Leksikografie

Bruikbaarheid kan met leksikografie vergelyk word. Heid (2013b) vergelyk die leksikografiese take en die take van bruikbare programmatuurontwerp om te bewys hoe eenders hierdie prosesse eintlik is. Dit word ook in die volgende gedeelte vasgestel hoe interaksie as ontwerpbeginsels vanuit 'n teoretiese invalshoek 'n beduidende rol speel in die ontwikkeling van bruikbare leksikografiese hulpbronne (Heid, 2013b):

Programmatuurontwerp	Leksikografiese take
Vereiste analise: Definisies van gebruikersgroep Behoeftes van gebruikersgroep	Funksieteorie: Definisies van gebruikers en behoeftes

Funksionele spesifikasie: Definisies van programmatuur se funksies, Gebruiker se interaksie met funksies	Deskriptiewe ontwerp: Feitlike data wat geselekteer moet word Ontwerp van die toegang tot data
Tegniese spesifikasie: Definisies van tegniese raamwerk vir implementering Details oor die interaktiwiteit van funksies	Aanbiedingsontwerp: Volgorde, toegang en uitleg van data
Implementering: Praktiese toetse en implementering	Prototipes: Oplaaie van data in werklike model

Die feit dat interaksie so 'n beduidende rol speel in bruikbaarheid, maak dit nodig om ander bruikbaarheidgeoriënteerde perspektiewe ook te betrek. Daar is rekenaarwetenskapteorieë wat uitsluitlik fokus op die studierigting van “human-computer interaction” (mens-rekenaarinteraksie), maar wat 'n onderliggende rekenaaringenieursperspektief onderhou (Sharp *et al.*, 2007:9). Daar is wel ander perspektiewe binne hierdie raamwerk wat meer op programmatuur- en toestelontwerp fokus en wat die ISO-standaarde oor bruikbaarheid integreer (sien bv. Baecker, Grudin, Buxton en Greenberg 1995 en Dix, Finlay, Abowd en Beale 2004). Een teorie wat wel vir hierdie studie ter sake is omdat dit aansluit by die laasgenoemde en wat selfs ooreenstem met die metaleksikografie, is dié van interaksie-ontwerp.

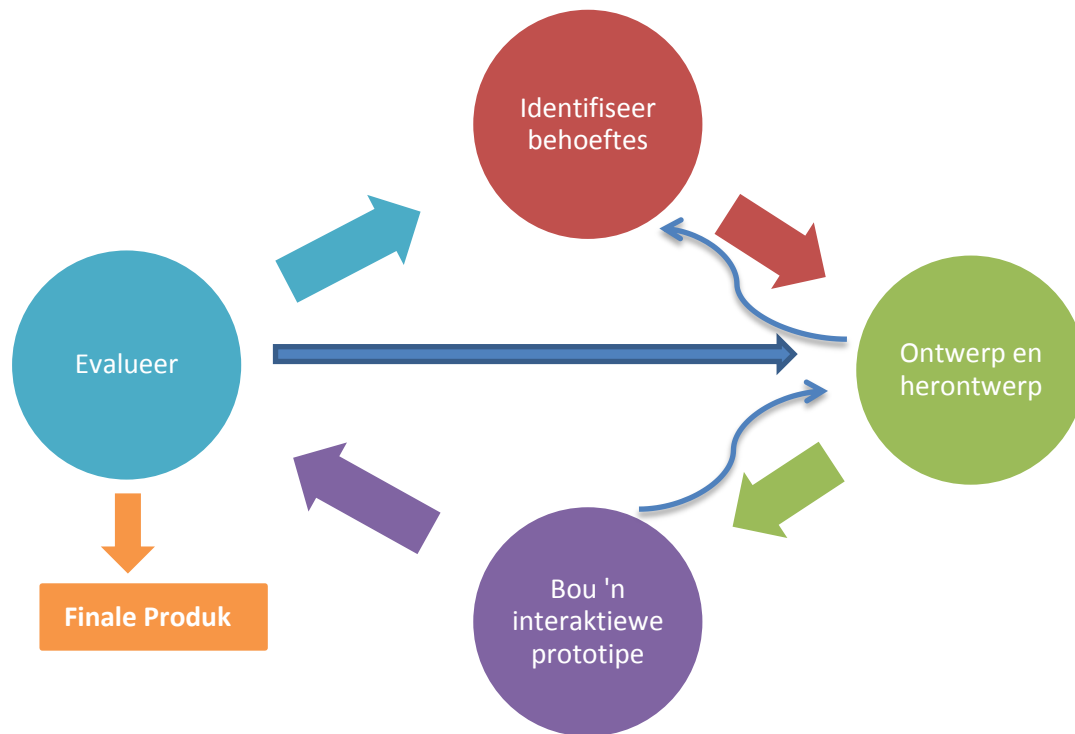
3.4.4. Interaksie-ontwerp

Interaksie-ontwerp word omskryf as die ontwikkeling en ontwerp van interaktiewe produkte vir die vergemakliking van kommunikasie, asook die ondersoek na die gebruik van tegnologie in verskillende kontekste en hoe dit as 'n mediator tussen gebruikers en hul omgewing optree (Sharp *et al.*, 2007:8; Kaptelinin en Nardi, 2006:78). Hier, soos met bruikbaarheid, berus die ontwikkeling van interaktiewe produkte op die gebruiker en sy/haar ervaring. Tewens, Sharp *et al.* (2007:15) dui aan dat gebruikervaring die sentrale eienskap van interaksie-ontwerp is. Om terug te verwys na die funksieteorie: dit is die leksikograaf se taak om die potensiële gebruiker(s) te identifiseer. Interaksie-ontwerp berus op dieselfde beginsel. Volgens Sharp *et al.* (2007:430) moet die ontwerper van 'n interaktiewe rekenaar-toestel/program vasstel wie die teikengebruiker gaan wees en na watter ervaring hulle op soek is as hulle die produk gebruik. Alhoewel 'n gebruikervaring

nie as sodanig ontwerp kan word nie, kan die raamwerk waarbinne die ervaring plaasvind tog ontwikkel word. Hierdie raamwerk word deur middel van vier sogenaamde “aktiwiteite” bewerkstellig (Sharp *et al.*, 2007:428-429). Hierdie gegewens sluit aan by die tabel wat programmatuurontwikkeling en leksikografie vergelyk:

1. Identifisering van gebruikerbehoefte en vasstelling van vereistes van die gebruikervaring:
  - Die versameling van gebruikersdata is belangrik hier om vas te stel wat die gebruikers se behoeftes is.
2. Die ontwerp van alternatiewe modelle vir die bevrediging van hierdie behoeftes en vereistes:
  - Konseptuele en fisiese ontwerpe van die produk word hier gebruik om sover moontlik alle gebruikersbehoefte aan te spreek en ontwerpse probleme op te los.
3. Die bou van interaktiewe weergawes van hierdie modelle vir verdere analise:
  - Die bou van prototipes van die eindproduk vir verdere analise met regte teiken-gebruikersgroepe. Hierdie proses lei tot die identifisering van gebruikerinteraksie-probleme.
4. Die evaluering van die analises:
  - Die finale evaluering ten opsigte van bruikbaarheid, aanvaarbaarheid en effektiwiteit. Daarnaas kan die finale produk vervaardig word en uiteindelik op die mark verskyn.

Hierdie aktiwiteite kan ook as 'n model voorgestel word (Sharp *et al.*, 2007:448) wat aandui hoe hierdie ontwikkelingsproses 'n wedersydse interaksie tussen gebruiker en ontwerper verg en dat daar telkens herontwerpe plaasvind soos die produk getoets word:

Uit hierdie proses kan die gebruiker se gevoelens oor, onder andere, die nuttigheid, aantreklikheid en doeltreffendheid van die produk vasgestel word. Hierdie proses is gebaseer op bruikbaarheidstoetse wat gebruik maak van prototipes van die produk en dit vir prototipiese gebruikers gee om te toets. Die resultate word geëvalueer en aanpassings word gemaak sodat die produk geskik is vir die bepaalde teikengebruiker (Mandl, 2014).

3.4.5. Interaksie-ontwerp, bruikbaarheid en die leksikografie

Die bostaande model lewer ook die bewyse dat interaksie-ontwerp direk aansluit by bruikbaarheidstudies, veral ten opsigte van effektiwiteit en doeltreffendheid van produkte. Hierdie prosesse steun eintlik op die ISO-standaarde oor bruikbaarheid. Danksy die integrasie van die ISO-standaard 9241 (International Organisation of Standardisation, 2010) se beginsels oor mens-rekenaarinteraksie, kom hierdie twee teoretiese dissiplines bymekaar. Sharp *et al.* (2007:20) omskryf die vroeër genoemde ISO-standaard 9241-11;110 (International Organisation of Standardisation, 1998;2006) se beginsels soos volg:

- ❖ **Effektiwiteit:** verwys na of die produk dit doen wat dit veronderstel is om te doen en hoe effektief dit gedoen word.

- ❖ **Doeltreffendheid:** verwys na die wyse waarop die produk die gebruiker ondersteun in die gebruik van daardie produk, d.w.s. kan die gebruiker die taak maklik en doeltreffend voltooi.
- ❖ **Veiligheid:** die gebruiker moet teen ongewenste en gevaarlike situasies beskerm word, veral as daar met persoonlike of sensitiewe inligting gewerk word, of as die gebruiker foute maak moet daar foutkontrole- en herstelfunksies wees.
- ❖ **Nuttigheid:** verwys na die algehele funksionaliteit van die produk om die gebruiker te help om sy/haar behoeftes te bevredig.
- ❖ **Leerbaarheid:** verwys na hoe toeganklik die produk is en hoe vinnig gebruikers leer om die produk te kan gebruik.
- ❖ **Herinneringsvermoë:** verwys na hoe maklik gebruikers die funksies en/of opsies van die produk kan onthou na dit eers aangeleer is.

Die afleiding uit hierdie bostaande beginsels is dat die produk van so 'n aard moet wees dat die gebruikers moeiteloos met die produk moet kan werk sodat hulle hul bepaalde doelwit daarmee kan bereik. Die produk moet ook nie die gebruiker vervreem of data op 'n ontoeganklike manier aanbied nie. Hierdie gegewens sluit direk aan by die eienskappe van woordeboekfunksies en -strukture. 'n Leksikograaf sal met die beplanning en samestelling van 'n elektroniese woordeboek die eienskappe van mens-rekenaar-interaksie in gedagte moet hou sodat die wisselwerking tussen woordeboek, toestel en gebruiker 'n funksionele produk lewer. Soos daar reeds deur Simonsen se beginsels aangedui is, moet selfoonwoordeboeke ook hierdie interaksie-ontwerp-beginsels integreer om funksionele produkte te wees.

Kortom, dit blyk uit beide die ISO-standaarde en interaksie-ontwerp se teoretiese beginsels, dat bruikbaarheid grootliks op gebruiker- en gebruikseffektiwiteit, -doeltreffendheid en -satisfaksie gegrond is, maar soos Nassar (2012:1054) aandui, moet die gebruikskonteks altyd in gedagte gehou word wanneer bruikbaarheid geanaliseer of toegepas word. Derhalwe word die bruikbaarheid van 'n e-woordeboek, soos met die funksieteorie, altyd binne die konteks van die gebruiksituasie geanaliseer en moet die data wat aangebied word, en die manier om

daardie data te bekom, binne die konteks relevant en toeganklik wees. Weereens is dit daarom duidelik dat die integrasie van die leksikografieteorieë en interaksie-ontwerp vir 'n studie oor elektroniese woordeboeke moontlik is.

3.4.6. Bruikbaarheid en selfone

Laastens, moet daar vlugtig gefokus word op die bruikbaarheid van selfone en die toepassing van die bostaande raamwerk op selfoonwoordeboeke. Heid (2014) dui aan dat selfone die ruimte skep vir nuwe interaktiewe woordeboekervarings. Soos Simonsen se beginsels reeds aangedui het, het selfoonwoordeboeke verskillende gebruikertipes en gebruiksituasies. Wroblewski (2011: 13) sluit hierby aan deur die belangrikheid van selfoonontwikkeling ten opsigte van gebruikservaring te beklemtoon, omdat innoverende selfoonontwikkeling met nuwe maniere om interaktief met inligting, mense en dienste om te gaan, gepaard gaan. Hierdie nuwe maniere steun ook op die bruikbaarheid van die selfoon self en die programmatuur daarvan. Volgens Heuwing (2014) en Mandl (2014) moet selfone en selfoonprogrammatuur gebruikersvriendelik wees om doeltreffende interaksie te verseker. Dit geld ook enige selfoonwoordeboek. Selfoonwoordeboeke wat nie selfoon- en gebruikersvriendelik is nie, met ander woorde nie die leksikografiese en bruikbaarheidsbeginsels in ag neem nie, sal nie 'n aangename en suksesvolle interaktiewe digitale ruimte skep nie (Heuwing, 2014).

Die probleem met die bruikbaarheid van selfoonwoordeboeke is tweeledig: 1. selfoonwoordeboekgebruikers is gebruikers wat op soek is na die onmiddellike bevrediging van hul behoeftes (Heid, 2014); en 2. die tegnologiese moontlikhede wat hierdie medium bied, is nog nie verwesenlik in moderne selfoonwoordeboeke nie. Wroblewski (2011:44) dui aan dat tegniese vermoë van selfone soos, toestel-oriëntasie ("device orientation") en aanraking ("touch") nog interaktiewe moontlikhede vir ontwerpers ontsluit. Hierdie moontlikhede moet aangespreek word om selfoonwoordeboeke meer gebruikersvriendelik en interessanter te maak. Hierdeur word 'n sogenaamde "fun factor" (Heid, 2014) bewerkstellig, soos bv. die *Muiswerk*-selfoonwoordeboek se gebruik van gebruikersgerigte artikelstrukture, wat gebruikers teruglok na die woordeboek en so moontlik 'n nuwe vorm van woordeboekkultuur kweek.

3.5. Samevatting van teoretiese analise

3.5.1. Afleidings

Na aanleiding van die bogenoemde uiteensetting, is dit duidelik dat elke bespreekte teorie belangrike en noodsaaklike eienskappe bevat vir die analisering van elektroniese woordeboeke, veral selfoonwoordeboeke. Wat uit die analise van die verskillende teoretiese benaderings blyk, is dat nie een teorie voldoende is om elektroniese woordeboeke te analiseer nie. Die tekortkominge van elk van die teorieë kan wel aangevul word deur die verskillende benaderinge te integreer. Twee verdere afleidings blyk dus uit die teoretiese analise:

- I. Die leksikografiese beginsels wat vir gedrukte woordeboeke geld, is steeds belangrik maar kan nie oral toegepas of aangepas word nie. Sekere woordeboekeienskappe verander soos die medium verander. Dit beteken dat nuwe woordeboekeienskappe ontstaan wat vanuit 'n rekenaarwetenskaplike perspektief benader moet word. Dit is veral opvallend by die analise van die algemene leksikografieteorie. Hoewel die funksieteorie met min moeite aangepas kan word vir die digitale ruimte, is daar gewys dat van hierdie beginsels verdere toepassing of aanpassing nodig het vir die daarstelling van goeie selfoonwoordeboeke.
- II. Dit is nie voldoende om slegs leksikografiese beginsels te gebruik nie. Die feit dat die funksieteorie oorvleuel met interaksie-ontwerp en ander bruikbaarheidsbenaderinge staaf hierdie afleiding. Daar is ook telkens gewys hoe woordeboeke op verskillende elektroniese toestelle nie net op leksikografiese kundigheid berus nie, maar dat die insae van, bv. rekenaarwetenskaplikes en bruikbaarheidskundiges nie van die hand gewys moet word nie.

3.5.2. Die skep van 'n geïntegreerde teorie

Vanuit die bostaande analyses en afleidings word dit duidelik dat 'n geïntegreerde teorie benodig word vir die analise en evaluering van elektroniese woordeboeke. Die tersaaklike geïdentifiseerde kerneienskappe vorm dus deel van 'n oorkoepelende teorie. Hierdie kerneienskappe sluit, onder ander, die volgende elemente in: Die tipe gebruiker(s) en sy/haar behoeftes; die gebruiker se raadplegingsvermoë; die woordeboek se oorhoofse funksie en subfunksies; die gebruiksituasie van die woordeboek, asook die “extra-information tool”-situasie(s); die gebruiker se woordeboekervaring; die woordeboekstrukture en aanbieding van data; die tipe inligting wat vereis word van die gebruiker en hoe dit toeganklik vertoon word; die tegnologiese moontlikhede wat selfone bied; die bruikbaarheid en wisselwerking

tussen gebruiker en selfoonwoordeboek as geheel. Dit is met behulp van hierdie eienskappe (en enige ander eienskappe wat uit die teoretiese analise blyk) wat 'n praktiese analise van bestaande Afrikaanse selfoonwoordeboeke kan geskied. Deur hierdie oorkoepelende teorie as raamwerk te gebruik vir die toepassing op die selfoon-WAT, kan die tekortkominge van hierdie woordeboek uitgelig word. Vandaar kan daar gepoog word om 'n grondslagmodel vir die verbetering van selfoonwoordeboeke saam te stel.

Hoofstuk 4. Praktiese analise

Soos aangedui, berus die daarstelling van 'n grondslagmodel vir die ontwikkeling van selfoonwoordeboeke nie net op bevindinge van die teoretiese leksikografie nie, maar ook op die praktiese analyses van werklike woordeboeke. Vir die doeleindes van hierdie studie word die selfoon-WAT, as primêre bron, aan die hand van die reeds bepaalde teoretiese raamwerk getoets. Let wel, tersaaklike dele van die teoretiese raamwerk mag herhaal word in die praktiese analise soos dit toegepas word. Daar sal wel na ander woordeboeke of naslaanbronne, sommige wat reeds geanaliseer is in die vorige hoofstuk en ander Afrikaanse woordeboeke, verwys, word, hoewel die bespreking van hierdie bronne nie so breedvoerig sal wees nie. Na gelang van die praktiese analise sal voorstelle vir die verbetering van die selfoon-WAT verskaf word. Hierdie voorstelle dien as grondslagwerk vir die daarstelling van 'n model vir die ontwikkeling en verbetering van selfoonwoordeboeke. Dit word weereens beklemtoon dat hierdie studie nie ten doel het om so 'n model te ontwikkel nie, maar eerder om die ruimte te skep vir verdere navorsingsmoontlikhede in hierdie opsig. Voordat die analise kan plaasvind, moet die WAT as woordeboek egter eers gekontekstualiseer word.

4.1. Die Woordeboek van die Afrikaanse Taal

4.1.1. 'n Kort historiese oorsig

Die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal* is 'n sinchroniese meerdelige omvattende woordeboek wat saamgestel is uit 'n versameling materiaal van geskrewe en gesproke taalgebruik, asook uit “prominente variëteite van Afrikaans – vanaf die Kaap, Namakwaland tot by die Gariep, deur al nege provinsies en selfs tot in Namibië” (*Elektroniese WAT*, 2015). Alhoewel die WAT as sinchroniese woordeboek saamgestel word, vereis sy omvattende aard dat daar ook diachroniese en etimologiese elemente opgeneem moet word. Die WAT se bewerking van artikels verskil van dié van ander verklarende woordeboeke onder meer deurdat dit 'n vollediger en meer ensiklopediese betekenisparafrase aan die gebruiker verskaf. Hierdie woordeboek word as gesaghebbende kulturele en taalkundige bron geag deur moedertaalsprekers van Afrikaans en die impak van hierdie woordeboek kan nie onderskat word nie. Die WAT speel 'n wesenlike rol op verskeie akademiese gebiede, bv. die taalpraktyk, taalbeplanning, teoretiese leksikografie, ens. en in die

bevordering en behoud van Afrikaans. Dit is as't ware 'n baanbrekerwoordeboek, maar die WAT se progressie was nie sonder struikelblokke nie.

Werk aan die WAT is in 1926 onder die hoofredakteurskap prof. J.J. Smith van die Universiteit van Stellenbosch begin na aanleiding van Afrikaans se erkenning as ampstaal in 1925 (*Elektroniese WAT*, 2015). Dr. D.F. Malan, die toenmalige Minister van Onderwys, het in Maart 1926 'n ooreenkoms tussen prof. Smith en die Nasionale Pers bekragtig (*Elektroniese WAT*, 2015). Vandaar sou die behoefte aan "n volledige en gesaghebbende woordeboek" met die hulp van staatsteun bevredig word (*Elektroniese WAT*, 2015). Daar is onderhandel dat hierdie woordeboek binne drie jaar voltooi sou word, maar as gevolg van die enorme werkslading wat so 'n woordeboekprojek vereis, was daar teen 1929 steeds nie 'n tasbare produk nie. Dit is ook in hierdie tyd dat die Universiteit van Stellenbosch die verantwoordelikheid oorneem by die Nasionale Pers en befondsing en personeel toestaan aan dié woordeboekprojek. Prof. Smith en sy assistente het teen 1937 'n goeie korpus saamgestel maar die beloofde woordeboek verskyn steeds nie. In 1943 word prof. Smith aangeraai deur sy dokter dat hy, ter wille van sy gesondheid, sy werk aan die WAT moet staak maar tree eers amptelik in 1945 af as redakteur (*Elektroniese WAT*, 2015).

In 1948 word P.C. Schoonees aangestel as hoofredakteur. As gevolg van geweldige druk van die publiek en die staat, het Schoonees besluit om 'n gedeelte, A-C, van die WAT in 1951 uit te gee (Gouws, 1999: 4). Die WAT is derhalwe nooit aanvanklik beplan as 'n meerdelige woordeboek nie. Schoonees verseker dat die korpus wat Smith versamel het, bewerk word en sorg vir die lewering van drie verdere dele: Deel II (D-F) in 1955, Deel III (G) in 1957, en Deel IV (H-I) in 1961. Schoonees het verder gesorg dat die letter J en 'n gedeelte van K teen sy aftrede in die middel 1960's persklaar sou wees. Deel V (J-KJ) verskyn egter eers amptelik in 1968 onder die redaksionele oog van F.J. Snijman. Onder Snijman se hoofredakteurskap sou ook Deel VI (KLA-KOL) in 1976 verskyn, waarna D.C. Hauptfleisch oorgeneem het en Deel VII (KOM-KOR) en VIII (KOS-KYW) sou versorg (Botha, 2014).

Die 1960's is ook 'n prominente tydperk in die vooruitgang van die Afrikaanse teoretiese leksikografie deurdat daar 'n teoretiese bewustheid rondom die ontwikkeling en evaluering van woordeboeke aangewakker word, veral deur J.G.H.

Combrink, L.C. Eksteen en F. J. Snijman wat gepubliseer het oor leksikografiese prosesse (vgl. Eksteen 1962;1967, Combrink 1962 en Snijman 1963). Die gevolge hiervan is dat daar sterker teoreties en prakties gefundeerde kritiek teen die WAT geloods kon word. Deel V tot VIII loop sterk deur onder die nuwe leksikografiese ingestelde kritici (Botha, 2014). Uit die kritiek van hierdie dele word dit duidelik dat daar 'n tekort aan leksikografiese beplanning in die WAT se werkswyse is en dat daar taalkundige en leksikografiese praktyke geïmplementeer word wat nie verdedigbaar is nie. Daar word veral kritiek teen die inkonsekwentheid van data en die oormaat van ensiklopediese betekenisparafrases geloods. In 1989 tydens die afhandeling van Deel VIII het die Buro van die WAT “met strategiese beplanning begin [...] wat tot die hersiening van die Buro se materiaalversamelings- en opnamebeleid [lei]” (*Elektroniese WAT*, 2015). Met die aanstel van dr. Dirk van Schalkwyk in 1991 as hoofredakteur het die WAT 'n nuwe formele redaksionele beleid geformuleer waarvolgens dié woordeboek se werkswyse ingrypend verander sou word (Feinauer, 1996:234). Hierdie beleid het daartoe gelei dat die taak van die redaksie vergemaklik is, die samestellingsproses versnel is en dat 'n meer toeganklike produk vir die gebruiker gelewer is (*Elektroniese WAT*, 2015). Dit is ook onder Van Schalkwyk se leiding dat die WAT elektronies bewerk kon word en dat elektroniese databasisse opgestel is (Feinauer, 1996:234). Die volgende drie dele, Deel IX (L), Deel X (M) en Deel XI (N-O), word tussen 1994 en 2000 in rekordtyd voltooi. Deel X is ook 'n mylpaal vir die WAT aangesien dit die halfpadmerk van die alfabet verteenwoordig sowel as dié van die WAT wat by voltooiing uit twintig dele sal bestaan (*Elektroniese WAT*, 2015).

Met die totstandbring van die Nasionale Leksikografiese Eenhede tussen 2000 en 2002 word die WAT as 'n artikel 21-maatskappy geregistreer en 'n Memorandum van Ooreenkoms tussen die Buro van die WAT, die Pan-Suid-Afrikaanse Taalraad en die Universiteit van Stellenbosch is op 3 Julie 2003 onderteken (*Elektroniese WAT*, 2015). Hierdie ooreenkoms het finansiële implikasies vir die WAT en veroorsaak dat die personeellede heelwat minder word. Nietemin verskyn Deel XII in 2005, Deel XIII in 2009 en Deel XIV in 2014 onder die hoofredakteurskap van dr. W.F. Botha. In 2001 vier die WAT sy 75ste bestaansjaar en in 2006 sy 80ste bestaansjaar. Tussen hierdie twee bestaansjaarvieringe het die WAT ook die verskuiwing na die digitale ruimte gemaak. 2003 is daarom 'n belangrike jaar vir die WAT omdat die eerste

weergawe van die Elektroniese WAT (A tot O op CD-ROM) verskyn. Die bewerking van die elektroniese WAT is sedert 2000 op die Sweeds-ontwerpte Onoma-program gedoen⁸. Hierdie program, hoewel voldoende vir 'n lang tydperk, het tans duur lisensiëringskoste en raak elke jaar meer uitgedateer (Botha, 2014). Die omvattende aard van die WAT maak dit ook moeilik om ander programme vir hierdie woordeboek te gebruik en dit belemmer die leksikografiese proses en die vooruitgang van die woordeboek. Nietemin verskyn die e-WAT in 2008 op die internet en behels tans die veertien voltooide woordeboekdele, dit wil sê meer as 8 800 bladsye is in elektroniese formaat omgeskakel en nagenoeg 200 000 woorde word verklaar (*Elektroniese WAT* 2015).

Met hierdie oorsig word dit duidelik dat die WAT 'n wispelturige ontstaan gehad het. Die redaksionele beleid wat ingestel is tydens dr. Van Schalkwyk se hoofredakteurstermyn het gesorg dat daar met 'n sterker leksikografiese ingesteldheid verder gewerk word aan die woordeboek. Die redakteurs voor dr. Van Schalkwyk het egter nie slegte werk gedoen nie, maar verskillende benaderings het ongelukkig tot baie inkonsekwentehede tussen die dele gelei. Hierdie inkonsekwentehede het tot 'n mate oorgespoel in die elektroniese weergawe se data, bv. in die mediostruktuur, semantiese data en die gebruik van koteks- en konteksleiding, wat moontlik probleme kan laat opduik in die nabye toekoms. Hoe dit ook al sy, daar moet beklemtoon word dat die WAT gesorg het vir baanbrekerswerk in die Suid-Afrikaanse en Afrikaanse leksikografie en, soos genoem, is dit 'n waardevolle kulturele en taalkundige naslaanbron vir Afrikaanssprekendes. Hierdie tesis het nie ten doel om te bewys dat die WAT as naslaanbron nie 'n swak produk is nie, maar eerder dat die elektroniese weergawe te kort skiet met betrekking tot die verwagtinge en moontlikhede van die digitale era. Vandaar kan nuwe baanbrekerswerk gedoen word om hierdie (en soortgelyke) woordeboek(e) volwaardig te omskep vir die elektroniese sfeer.

4.1.2. Die onderskeid tussen verskillende elektroniese weergawes van die WAT

Voordat 'n praktiese analise van die selfoon-WAT kan plaasvind, moet daar onderskeid getref word tussen die verskillende elektroniese weergawes van hierdie

---

⁸ Tydens die skryf van hierdie tesis is die Onoma-program steeds gebruik, maar Botha (2014) het aangedui dat die verskuiwing na 'n plaaslik-ontwerpte woordeboekbewerkingsprogram, naamlik TshwaneLex, binnekort gemaak sou word.

woordeboek. Die e-WAT en die CD-ROM-weergawe is bloot gedigitaliseerde weergawes van die gedrukte produk, d.w.s. hierdie weergawes lyk en funksioneer baie soos die gedrukte weergawe behalwe vir, o.a., die soekfunksies, duimgidse en aanbiedingsruimte. Die aanlyn weergawe het wel ander eienskappe wat tuis behoort op die internet, maar dit is nie beduidend verskillend van die CD-ROM-weergawe nie. Hieroor sal later weer uitgebrei word. Die selfoon-WAT is soortgelyk aan die e-WAT en verskeie aspekte van dié weergawe ooreenstem met dié van die selfoonwoordeboek. Dit is dan belangrik om hier te noem dat die selfoon-WAT eintlik nie 'n volwaardige selfoonwoordeboek is nie, maar eerder 'n aanlyn woordeboek wat toeganklik is via selfone⁹. Dit beteken egter nie dat hierdie woordeboek nie as selfoonwoordeboek geanaliseer kan word nie, aangesien hierdie weergawe as “die elektroniese WAT op selfoon” bemark word (Elektroniese WAT op internet en selfoon, 2015).

Omdat die WAT as gedrukte woordeboek nog nie voltooid is nie, kan die elektroniese weergawes as “dictionar[ies] under construction” geklassifiseer word (Klosa, 2013:519). Volgens Klosa (2013:518) het die oorspronklike formaat van die woordeboek 'n effek op die toekomstige aanlyn ontwerp, wat nuwe en onbekende probleme kan veroorsaak soos daar verder aan die woordeboek gewerk word. Dit is klaar merkbaar in die e-WAT waar, bv. opdaterings van ouer dele wat nog nie gedoen is nie of onbruikbare elemente van die CD-ROM-weergawe wat op die internetweergawe verskyn. Hoewel daar 'n amptelike besluit geneem is om meer aandag aan die e-WAT te bestee, word hierdie proses belemmer deur finansiële implikasies, tegnologiese struikelblokke en 'n tekort aan personeel (Botha, 2014). Hoe dit ook al sy, die WAT moet voldoen aan gebruikersverwagtinge en die nodige leksikografiese beginsels wat vir die elektroniese sfeer geld. Derhalwe moet die e-WAT saam met die selfoonweergawe geanaliseer word, veral omdat hierdie twee weergawes nou verwant is. Hierdie analise sal egter baie kort wees aangesien 'n bespreking van die selfoonweergawe die primêre doel van hierdie studie is. Let wel, enige verskille tussen die twee weergawes sal ook by die betrokke afdeling van die analise uitgelig word. Daar kan ook geargumenteer word dat die verbetering van een

---

⁹ Die 6de uitgawe van die *Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal* (Luther *et al.*, 2015) het dieselfde opset as die e-WAT en selfoon-WAT, maar die e-HAT word nie as selfoonwoordeboek bemark nie. Hierdie studie neem dus kennis van die HAT se elektroniese weergawes maar sal slegs enkele kere na hierdie woordeboek verwys aangesien die analise van die WAT vir bepaalde elemente van die HAT ook kan geld.

van die weergawes tot verbetering van die ander een kan lei, aangesien die twee weergawes so nou verwant is.

4.1.3. Die e-WAT

Alhoewel die *Elektroniese WAT* slegs 'n elektroniese weergawe van die gedrukte WAT is, bied dit tog 'n mate van gerieflikheid en toeganklikheid vir moderne gebruikers, bv. die feit dat die voltooië dele volledig op een plek beskikbaar is. Die eksterne toegangstruktuur soos die gevorderde soekfunksies is ook 'n positiewe eienskap van dié weergawe, omdat gebruikers vinniger toegang kry tot die verlangde inligting (Addendum B, i en ii). Die *Elektroniese WAT* bied ook vir gebruikers 'n hulpfunksie aan wat gespesialiseerde soektogte moontlik maak (Addendum B, i). Bothma (2011:81-82) dui egter aan dat hierdie funksies steeds te beperk is in vergelyking met ander elektroniese woordeboeke soos die OED, juis omdat die gebruiker slegs 'n “en” of “of” soektog kan uitoefen (Addendum B, ii). Hierdie soekfunksie maak ook gebruik van eienaardige woordkeuses, soos bv. “Soek na dokumente”, wat nie gepas is binne die sfeer van 'n leksikografiese hulpbron nie. Hierdie soekfunksies maak dit wel makliker om deur die bestaande WAT-dele te soek, maar tog is daar ook beperkings. Daar is byvoorbeeld, geen manier om 'n skoonsoektog uit te voer nie. Daar is ook geen manier om selfs net maklik na jou vorige soektogte terug te keer nie, tensy die webdeurblaaier gebruik word.

Ander funksionele skakels wat voorkom, is skakels na voor- en agtertekste van die woordeboek, wat bykomende inligting aan gebruikers verskaf. Daar is bepaal dat e-woordeboeke eerder buitekenmerke (“outer-features”), (vgl. Klosa en Gouws 2015), moet integreer as “buitetekste”, maar die feit dat die e-WAT soortgelyk is aan die CD-ROM- en gedrukte weergawe veroorsaak dat tradisionele buietekste gebruik word. Du Plessis (2014:83) bewys dat die e-WAT se buietekste dringend aandag kort. As die gebruiker op hierdie skakels klik, word hy/sy oorval met inligting oor elke uitgawe van die WAT. Hoewel dit belangrik is om erkenning te gee aan die personeel, medewerkers en ondersteuners van die woordeboek, moet dit liefers nie eerste geplaas word nie omdat dit vir die meerderheid gebruikers irrelevant is (Du Plessis, 2014:83). Soos bepaal in die geïntegreerde teorie, d.i. die oorkoepelende teorie bestaande uit die geïdentifiseerde kernbeginsels van die funksieteorie, die algemene leksikografiëteorie en die bruikbaarheidsbenadering, het (moderne) aanlyn gebruikers nie die tyd of geduld om deur elke uitgawe se massa inligting te

soek vir die gebruiksliding, afkortings en redaksionele opmerkings wat gewoonlik in hierdie tekste voorkom nie. Dit kan ook bevraagteken word hoekom elke uitgawe se inligting afsonderlik gegee word. Dit sou meer gebruikersvriendelik wees om die redaksionele afkortings, etikette en ander gebruiksliding op te som en saam te voeg in een enkele toeganklike voorteks of om minstens duimgidse of interaktiewe skakels te gebruik wat die gebruiker vinniger na die verlangde inligting kan neem.

Kortom, die uitleg van hierdie tekste moet herbewerk word sodat die gebruiksliding en ander belangrike inligting meer toeganklik is vir die gebruiker. Dit is ook steurend en problematies dat van die voortekste eintlik dié is wat ter sake is vir die CD-ROM-weergawe. Die gebruiker kry dus hier inligting oor hoe om die woordeboek te installeer en hoe om soektogte op die Folio View-platform, wat die CD-ROM-weergawe gebruik, uit te oefen (Addendum B, iii). 'n Aanlyn gebruiker wil 'n vinnige en eenvoudige gebruiksgids raadpleeg wanneer hy/sy die woordeboek gebruik dus is die gebruiksliding en hierdie problematiese foutiewe inligting van geen nut vir die gebruiker nie (Du Plessis, 2014:83). Verder is die agtertekste ook nie vir die meerderheid gebruikers nuttig nie. Hierdie tekste bevat die bronnelyste van Deel VI tot Deel XIII. Dit is onduidelik hoekom hierdie tekste gegee word aan die gebruiker en wat hy/sy daarmee moet doen. Dit is belangrik, soos genoem, om erkenning te gee aan mense en instansies wat 'n bydrae gelewer het tot die bewerking van die woordeboek, maar daar kan geargumenteer word dat die meeste aanlyn gebruikers nie nodig het om hierdie inligting te raadpleeg nie. Erkenning aan bronne moet verklaar word in 'n enkele sin of paragraaf aan die gebruiker, en die bronnelys self kan eerder in 'n opsionele aflaaibare (pdf-)dokument verskyn, of slegs in die gedrukte weergawe voorkom. Feinauer (2007:264) noem dat die WAT se agtertekste deel vorm van die mediostruktuur omdat dit gebruikers na eksterne naslaanbronne verwys. Vir gebruikers van die e-WAT sal dit egter van meer nut wees as daar na relevante elektroniese bronne verwys word wat die gebruiker kan raadpleeg sou hulle meer wou weet.

Hierdie beperkings raak steurend hoe meer die woordeboek gebruik word. Die tekort aan gebruikerprofiele, manipuleerbare soektogte en funksies, en rekenaarvriendelike strukture maak hierdie weergawe nie veel meer effektief as die gedrukte uitgawe nie. (Hierdie gegewens geld ook die selfoonweergawe en sal later weer bespreek word.) Ander twyfelagtige elemente wat nie in die selfoonweergawe voorkom nie, is die

tellinglys (in rooi omlin), kortlys (in oranje omlin) en die gebruik van artikeldeeltrajekte (in geel omlin) (Addendum B, iv). Dit blyk dat die kortlys en tellinglys soortgelyk is omdat dit vir gebruikers aandui waar die geraadpleegde woord of frase optree in ander artikels. Dit is handig as dit soos 'n aangepaste kruisverwysingsstelsel benader word, maar dit was myns insiens nie noodwendig die bedoeling van die samestellers nie. Hoewel dit gebruikers na ander artikels kan lei, moet daar gevra word hoekom hierdie verwysings nie net in die artikelstruktuur geïntegreer is nie en waarom alle moontlike optredes vir die gebruiker gegee word. Daar word geen leiding vir die gebruiker hieroor verskaf nie. Daar kan geargumenteer word dat hierdie twee lysse nie werklik funksioneel is nie en dat die meerderheid gebruikers dit nie sal gebruik nie. Gebruikers wil eerder dadelik na die verlangde soekarea of soeksone geneem word en deur middel van kruisverwysing binne die artikel of deur 'n aangepaste artikelstruktuur, bekend gestel word aan artikels wat ook vir die spesifieke soektog ter sake is. 'n Ander moontlikheid is dat die kortlys geïntegreer word met die gevorderde soektog-opsies vir diegene wat inligting wil onttrek oor waar die gekose lemma/woord/frase in ander artikels optree. Nog 'n onduidelikheid met hierdie lysse is die persentasies wat gegee word. Dit is verwarrend waarna daardie persentasie-getalle presies verwys, hoe dit uitgewerk word en waarom dit relevant is vir die gebruiker. Hierdie twee elemente kan as oortollig en steurend gesien word en kan die gebruiker se aandag aftrek of hul frustreer deurdat inligting weergegee word waarvan die nuttigheid te bevraagteken is. Daarteenoor is die makrostrukturele alfabetdeeltrajek meer funksioneel, omdat dit darem die gebruiker oriënteer binne die alfabetiese ordening van die woordeboek. Hierdie artikeldeeltrajek sal wel van meer waarde wees as daar 'n meegaande alfabetbalk gegee word of as die toegangstruktuur ruimte skep vir 'n soektog waar die gebruiker deur die hele woordeboek, deur middel van artikeltrajekte, kan "blaai".

Die e-WAT het, soos aangedui, 'n paar eienskappe en funksies wat verskil van die selfoonweergawe, maar in wese is beide elektroniese weergawes eenders. Derhalwe verskuif die fokus nou na die selfoonweergawe.

4.1.4. Die teikengebruiker

Die selfoon-WAT is amper identies aan die e-WAT, behalwe vir die aangepaste aanbiedingsruimte (Addendum C, i). Soos bepaal in die vorige hoofstukke, staan die gebruiker sentraal wanneer woordeboeke ontwerp of geëvalueer word. Vanuit die

geïntegreerde teorie word dit duidelik dat die gebruiker se verwagtinge van en interaksie met die woordeboek sy/haar ervaring van die produk bepaal en derhalwe die funksies, strukture en enige ander leksikografiese elemente ook. Dit is, soos Wiegand (1977:59) aandui, wel steeds die leksikograaf se taak om die spesifieke teikengebruikers en hul behoeftes te identifiseer en die woordeboek volgens hierdie bepalings te ontwerp.

Hoewel dit nie moontlik is om elke gebruiker se behoeftes tevrede te stel nie, word die WAT bemark as 'n woordeboek met 'n reeks verskillende gebruikers. Die teikengebruikers van alle weergawes van die WAT word uitdruklik in die toeligting aangedui:

“Die WAT word saamgestel met die aanname dat sy teikengebruikers alle sprekers en gebruikers van Afrikaans is, maar veral dié spektrum gebruikers wat strek vanaf senior hoërskoolleerders tot Afrikaansakademici. Naas Afrikaansakademici en skoliere is die WAT gerig op digters en skrywers, taalpraktisyns, uitgewers en vertalers, Afrikaansstudente, akademici in ander rigtings as Afrikaans, professionele mense soos onderwysers, prokureurs en advokate, geneeshere en predikante, maar ook dié Afrikaanssprekende met 'n sterk Afrikaanssentiment wat veral waardering het vir die uitgebreide opname van streektaal, uitdrukkings en sitate van bekende skrywers.” (*Elektroniese WAT*, 2015).

Die uitdruklike identifisering van die teikengebruikers is 'n positiewe element van die WAT, aangesien dit vanselfsprekend duidelikheid verskaf oor wie die woordeboek kan gebruik, al dan nie. Dit moet ook as 'n riglyn vir die leksikograwe en samestellers van die WAT funksioneer sodat ander elemente in die woordeboek vervolgens aangepas kan word sodat hierdie gebruikers se behoeftes bevredig word. Die afbakening van gebruikers kan ook 'n probleemarea van die WAT wees. Die WAT het 'n reeks gebruikers wat uiteenlopend van aard is. Alhoewel die WAT nie 'n vakwoordeboek is nie, word die onderskeid tussen leke (“hoërskoolleerders”) en deskundige (“Afrikaansakademici”; “taalpraktisyns”; ens.) gebruikers, soos voorgestel deur Bergenholtz en Bothma (2011), tog implisiet gemaak. Die feit dat die WAT “prominente variëteite van Afrikaans” en gebruikersgroepe wat 'n “sterk Afrikaanssentiment wat veral waardering het vir die uitgebreide opname van streektaal” insluit (*Elektroniese WAT*, 2015), impliseer dat gebruikers wat met hierdie

taalvariëteite vertrouwd is ook deel van die teikengebruikersgroep is. Die WAT probeer dus vir gebruikers met verskillende vaardighede en behoeftes voorsiening maak, maar as hierdie faktore in ag geneem word, kan daar afgelei word dat hierdie voorsiening nie oral ewe suksesvol is nie (soos later bewys sal word).

Verder bepaal die elektroniese ruimte van die selfoon- en e-WAT ook gebruikerselemente en lok nuwe gebruikersgroepe. Gebruikers se naslaanvaardighede, elektroniese raadplegingsvaardighede en vertrouwdheid met elektroniese toestelle sal, soos genoem in hoofstuk 3, bepaal hoe effektief 'n woordeboek die teikengebruikers se behoeftes kan bevredig. Daarom moet die subjek-objek-verhouding tussen woordeboekgebruiker en woordeboekplatform en die interaksie tussen gebruiker, woordeboek en programmatuur bepaal word (wat later sal blyk). Die omvattende aard van WAT veronderstel dat die gekose reeks gebruikers se behoeftes bevredig kan word. Let wel, met die gegewe historiese oorsig is dit bepaal dat die WAT nie as omvattende meerdelige woordeboek beplan is nie. Dit beteken dat ouer dele van die woordeboek moontlik nie die gebruiker se behoeftes konsekwent in ag geneem het nie. Na die hersiene redaksionele beleid ingestel is, word dit egter verwag dat die gebruiker en gebruikersbehoefte bepalend is en 'n wesenlike rol moet speel in besluite oor die verdere ontwikkeling van die woordeboek. Dit word ook verwag dat die gebruiker 'n meer sentrale rol in die ontwikkeling en implementering van die elektroniese weergawes moet speel, omdat hierdie produkte ná die instelling van die hersiene redaksionele beleid verskyn het en in wese nuwe produkte is waarin nuwe moderne gebruikers se behoeftes in gedagte gehou moet word.

Oor gebruikers van die e-WAT en selfoon-WAT kan die volgende afleidings voorlopig gemaak word: eerstens is daar 'n reeks gebruikers wat waarskynlik verskillende kognitiewe, naslaan- en elektroniese raadplegingsvaardighede het en tweedens is daar gebruikers uit verskillende kulturele agtergronde, asook gebruikers van verskillende ouderdomme met verskillende behoeftes. Vervolgens moet die aard van die gebruiker en gebruikssituasies van die selfoon-WAT onder die loep geneem word om te bepaal of hierdie woordeboek hierdie reeks teikengebruikers se behoeftes kan bevredig.

4.1.5. Gebruikersbehoefte en die kontinuum van gevorderdheid van ervaring

Dit is belangrik dat die meerderheid van hierdie gebruikers tevrede gestel word, maar soos vroeër geïmpliseer, is dit, realisties gesproke, nie altyd moontlik nie. Daar moet ook ruimte geskep word om die gebruikersbehoefte by die gebruiker self te toets sodat 'n volledige beeld van die gebruiker se ervaring en gevorderdheid gevorm kan word. Die bogenoemde reeks teikengebruikers stel verskillende eise aan die WAT en dit is logies te verwag dat die WAT nie elke gebruikersgroep se behoeftes ewe bevredigend kan aanspreek nie. Tog moet die WAT geanaliseer word op grond van die bepalings en inligting wat die woordeboek self gee. Daarom kan die genoemde gebruiksaard van die selfoon-WAT deur middel van die kategorisering van gebruikersbehoefte, funksies en gebruikssituasies, soos dit uit die geïntegreerde teorie blyk, benader word. Die uitpluising van hierdie aspekte sal verder deur werklike praktiese toetse, soortgelyk aan dié wat in die bruikbaarheidsbenadering voorgestel is, kan bepaal of die selfoon-WAT in sy doel slaag as omvattende selfoonwoordeboek. Let wel, die gebruik van gebruikerstoetse kan, soos vroeër bepaal, nie hier gebruik word nie, maar dit is noodsaaklik vir opvolgnavorsing.

Vir die kategorisering van gebruikersbehoefte word Tarp (2013:463) se agt vrae, soos genoem in die vorige hoofstuk, op die bogenoemde teikengebruikersgroepe toegepas. Hierdie vasstelling van gebruikersbehoefte ooreenstem ook met Sharp et al. (2007) se identifisering van gebruikersbehoefte vir die vereistes van die gebruikerservaring. Nie al agt vrae is egter relevant vir die selfoon-WAT nie, daarom word slegs ses van die vrae hier betrek. Hierdie vrae en antwoorde word weer by die bruikbaarheidsanalise gebruik:

1. *Wat is die gebruikers se moedertaal?* Afrikaans en die prominente variëteite daarvan.
2. *Hoe bekwaam is die gebruiker in sy/haar moedertaal?* Die aanname word gemaak dat die gebruikers gevorderde sprekers van Afrikaans is. Skoliere, wat as teikengebruikers geïdentifiseer word, is egter nie noodwendig gevorderde sprekers van Afrikaans nie. Die geïmpliseerde niestandaardvariëteitsprekende gebruikers is ook nie noodwendig gevorderde sprekers van Standaardafrikaans, wat deurgaans in die woordeboek gebruik word, nie. Die behoeftes van hierdie verskillende sprekers sal dus verskil en die WAT maak nie voorsiening vir sprekers wat nie gevorderde moedertaalsprekers is nie. Daar kan ook geargumenteer word dat die soms ensiklopediese aard van die WAT of die gebruik van 'n meer formele styl, sekere gebruikers se raadplegingsprosedure kan bemoeilik. Hieroor word egter nie meer

uitgebrei nie aangesien dit 'n hewige taak sal wees om die hele woordeboek se styl te verander vir enkele gebruikersgroepe.

3. *Watter ervaring en vermoë het die gebruiker met vertaling?* Die WAT word op vertalers en taalpraktisyns gerig wat gevorderde gebruikers is met ervaring in die vertaling van tekste. Die WAT is egter nie 'n vertalende woordeboek nie; dit is dus onduidelik hoe hierdie gebruikersgroep se behoeftes bevredig word. In alle waarskynlikheid kan die WAT se groot korpus, uitvoerige voorbeeldmateriaal en ensiklopediese betekenisparafrases die nodige teksproduksie- of teksresepsie-inligting verskaf om van hulle behoeftes te bevredig, maar dit word deur struktuur en funksionaliteit belemmer (soos later bewys word). Die ensiklopediese aard van die WAT kan egter vertalers of taalpraktisyns wat vinnig tekste moet vertaal of redigeer afsit aangesien hulle deur massas data moet werk en nie noodwendig die tyd het om deur alles te lees nie. Daar word ook nie gestel watter tipe vertalers ingesluit word nie.
4. *Watter vlak van kulturele en ensiklopediese kennis dra die gebruiker?* Hierdie vraag is nie maklik om te beantwoord nie aangesien daar so 'n reeks verskillende gebruikers is. Wat wel uit die WAT se teikengebruikersgroepe blyk, is dat die verskillende sosio-kulturele agtergronde en beroepe van die gebruikers 'n rol speel in die beantwoording van hierdie vraag. Dit word aanvaar dat die verskillende variëteite van Afrikaans gepaard gaan met verskillende subkulture van Afrikaans. Dié gebruikers sal waarskynlik verskil in kulturele kennis en die WAT raadpleeg om te bepaal of elemente van hulle kulturele kennis opgeneem is, verskil van die norm of waar die ooreenstemming met ander subkulture lê. Die beroepskeuses waarvoor die WAT prominent voorsiening maak, impliseer dat daar gebruikers is wat reeds hoë vlakke van ensiklopediese kennis dra. Die omvattende aard van die WAT sorg egter daarvoor dat alle gebruikers, ongeag ensiklopediese kennis, minstens hierdie tipe inligting aan die woordeboek kan onttrek sou hulle wou.
5. *Hoe bekwaam is die gebruiker in 'n betrokke gespesialiseerde veld?* Die WAT stel dit dat “geleentheidskeppings en hoogs gespesialiseerde vakterme wat slegs deur die vakspesialis benut word” nie opgeneem word nie (Elektroniese WAT, 2015). Dit beteken dat die ingeslote vaktaal en gespesialiseerde taalgebruik wat betrek word ook deel vorm van die algemene taalgebruiknorm. Derhalwe word daar verwag dat hierdie terme so bewerk is dat die bogenoemde gebruikers die nodige inligting aan die bewerking sal kan onttrek, maar soos die vorige vraag, bepaal die gebruiker se beroepskeuse en sosiale agtergrond die bevredigende beantwoording van hierdie vraag. Aangesien die WAT vir 'n reeks professionele gebruikers voorsiening maak, word daar aanvaar dat die gespesialiseerde terminologie wat opgeneem is, bevredigend bewerk is. Hier is die implisiete onderskeid tussen leek, semi-deskundige en deskundige weer ter sake. Deskundige gebruikers wat die WAT naslaan, het nie noodwendig alle inligting oor die bepaalde saak nodig nie. Ongelukkig moet dié gebruiker alle beskikbare inligting in die gegewe artikel deursif om sy/haar behoefte te bevredig. Skoliere en studente is geneig om ook gespesialiseerde terminologie na te slaan, maar hulle is leke of semi-deskundige gebruikers wat beteken dat hulle meer inligting benodig oor die bepaalde saak as 'n

deskundige. Vertalers van gespesialiseerde velde sal moontlik hierby kan baat om duidelikheid te kry oor die gebruik van 'n term of frase.

6. *Hoe bekwaam is die gebruiker in TSG in sy moedertaal?* Soos met gespesialiseerde velde, betrek TSG taalgebruik wat buite die algemene taalgebruiknorm val. Hier is dit ook moeilik om te bepaal hoe bekwaam gebruikers is in hierdie tipe taalgebruik, maar op grond van die feit dat professionele gebruikers betrek word, kan daar aanvaar word dat hierdie gebruikers in verskillende mates wel bekwaam is in spesifieke vaktaalgebiede. Dit sal wissel van gebruiker tot gebruiker aangesien gebruikers verskillende belangstellings en beroepe het. Die ensiklopediese aard van die WAT moet wel voorsiening maak vir die meerderheid gebruikers se bevrediging van hierdie behoefte. Waar daar onduidelikhede voorkom, moet die WAT dit aan die gebruikers uitlig of minstens etiketteer as binne die raamwerk van die bepaalde TSG.

Uit die bostaande antwoorde op Tarp se vrae word dit weer duidelik dat die reeds genoemde afleidings oor die WAT tog bevestig kan word. Dit blyk dat die WAT voorsiening moet maak vir 'n reeks uiteenlopende gebruikers met uiteenlopende behoeftes. Dit is ook weer belangrik om daarvan kennis te neem dat gebruikers die woordeboek naslaan omdat hulle nie oor inligting of kennis beskik nie. Dit beteken ook dat die teikengebruikers verskillende gebruikssituasies het op verskillende tye, met ander woorde hoewel daar ooreenstemming of ooreenstemming tussen gebruikersgroepe is, gebruik elke gebruiker elke keer die woordeboek op 'n bepaalde tyd vir 'n bepaalde rede en hierdie redes is net so uiteenlopend soos die gebruikers self. Dit beteken dat die leksikografe wat die WAT saamstel verskillende gebruikersprofile ontwikkel. Hierdie profile berus nie net op die bostaande vrae en onderskeid tussen gebruikers se vakkundige of kulturele kennis nie, maar ook op die onderskeie gebruikers se raadplegingsvermoë en vertroudheid met die elektroniese medium. Vandaar word die teikengebruikers ook op die kontinuum van gevorderdheid van ervaring geplaas. Hoewel dit nie sonder uitvoerige gebruikerstoetse moontlik is om met sekerheid te bepaal waar elke teikengebruikergroep op die kontinuum lê nie, kan daar geargumenteer word dat die gebruikers se ouderdom, beroep, sosiale agtergrond en opvoedingsvlak dit moontlik maak om tog sekere afleidings oor die teikengebruikersgroepe te maak.

4.1.6. Die kontinuum van gevorderdheid van ervaring

Dit wil voorkom of die selfoon-WAT nie vir moderne tegnologieë bekwame gebruikers se behoeftes voorsiening maak nie, maar ook nie vir leke/aanleerder gebruikers die middele gee om hierdie medium baas te raak nie. As die

selfoongebruikersgetalle in hoofstuk 2 as basis gebruik word, kan daar met relatiewe sekerheid gestel word dat skoliere, studente en talle professionele gebruikers wat in die spektrum van teikengebruikers van die WAT val, moontlik redelik vertrouwd is met minstens een tipe elektroniese toestel. Dit beteken dat hierdie gebruikers sekere verwagtinge het ten opsigte van die tegnologiese moontlikhede van die selfoon-WAT. (Hieroor word later uitgebrei.) Hierdie gebruikers word as gevorderde gebruikers geklassifiseer omdat hulle gevorderde raadplegingsvaardighede het en die virtuele ruimte waarin 'n e-woordeboek verskyn vinnig baas kan raak.

Daarteenoor is daar WAT-gebruikers wat beperkte toegang het tot elektroniese toestelle (bv. gebruikers in afgesonderde dele van die land), bejaarde of ouer gebruikers (soos wat baie van die WAT se gebruikers tans is) wat sukkel om aan te pas by die digitale era of wat nie spoedig vertrouwd geraak het met tegnologiese vooruitgang nie of professionele gebruikers wat min met elektroniese toestelle hoef te werk. Hierdie gebruikers word vanuit 'n e-perspektief as aanleerders of semi-gevorderde gebruikers geag omdat hulle raadplegingsvaardighede van so 'n aard is dat hulle sukkel om die funksionaliteit van 'n e-woordeboek ten volle te benut of omdat hulle vervreemd voel in die virtuele ruimte.

Dit is egter nie net die vertrouwdheid met elektroniese toestelle wat die posisie van die gebruiker op die kontinuum bepaal nie. Die woordeboeknaslaanvaardighede van die gebruiker dra in 'n mate hiertoe by. Gebruikers wat nie vertrouwd is met elektroniese toestelle nie, maar tog met die naslaanprosedures van woordeboeke, indien die woordeboek soos 'n gedrukte woordeboek lyk of vertoon, sal dalk met meer vertroue en gerief deur 'n elektroniese woordeboek kan werk om die verlangde inligting op te spoor. Hierdie gebruikers kan dan ook as semi-gevorderde gebruikers geag word. Die selfoon-WAT het heelwat tekortkominge wat die raadplegingsprosedures van die aanleerder of semi-gevorderde gebruikers in gedrang stel. Dit word egter, soos bo genoem, elders in die analise bespreek.

Verder moet Simonsen (2014) se mobiele gebruikersbeginsel ook hier toegepas word. Hierdie beginsel stel dit dat selfoongebruikers stiptelik, ongeduldig en aan 't beweeg is wanneer hulle selfoonwoordeboeke raadpleeg. Naas die gebruiker se posisie op die kontinuum van gevorderdheid van ervaring, is die mobiele gebruikersbeginsel 'n wesentlike deel van die selfoon-WAT. Selfoon-WAT-gebruikers

sal nie tevrede wees met die huidige toedrag van sake as daar na die aanbieding van data gekyk word nie. Hoewel die gebruiker presiese inligting kan ontvang danksy 'n soekbalk, moet die gebruiker (gewoonlik) deur 'n klomp data werk of op 'n skermkootstruktuur fokus wat nie die data toeganklik en gerieflik vertoon nie. Moderne selfoongebruikers sal nie terselfdertyd kan rondbeweeg en deur die data sif nie. (Sien die afdeling oor die selfoon-WAT se strukture.)

Uit hierdie gegewens word dit afgelei dat die selfoon-WAT 'n reeks gebruikers met verskillende vaardighede of vermoë, hetsy taal- of naslaanvaardighede en -vermoë, betrek. Elk van hierdie gebruikers is uniek en die WAT maak, deur hierdie gebruikersgroepe direk te identifiseer, die belofte om elkeen van hulle se leksikografiese behoeftes te bevredig. Om te bepaal of die selfoon-WAT wel suksesvol is in die bevrediging van hierdie gebruikersbehoefte moet daar verdere ondersoek na die doel, funksies en gebruiksituasies van die WAT ingestel word.

4.1.7. Gebruiksituasies

Dit is belangrik om te onthou dat 'n woordeboek 'n gebruiksinstrument is wat bepaalde gebruikersbehoefte in bepaalde situasies moet bevredig. Die bepaling van die reeks teikengebruikersgroepe en die meegaande gebruikersbehoefte van die selfoon-WAT bewys dat die uiteenlopende aard van die gebruikertipes en behoeftes 'n verskeidenheid van gebruiksituasies inhou. Dit is onmoontlik om elke gebruiker se presiese gebruiksituasie vas te lê, daarom word daar op Bergenholtz en Tarp (2003) en Bergenholtz en Bothma (2011) se idees, soos in die vorige hoofstuk uitgelig, gesteun om die hoofgebruiksituasies saam te vat.

Die omvattende aard van die WAT maak dit moontlik vir gebruikers om 'n klomp situasies bevredigend aan te spreek. Vir die meerderheid gebruikers word hierdie situasies beperk tot kommunikatiewe, kognitief-georiënteerde, interpretatiewe of operasionele situasies. 'n Gebruiker van die selfoon-WAT benut hierdie woordeboek omdat hy/sy waarskynlik 'n kommunikasieprobleem, hetsy gesproke of geskrewe, ervaar. Om hierdie probleem op te los kan die gebruiker inligting onttrek aan data in die vorm- en semantiese kommentaar van die gekose woordeboekartikel. 'n Gebruiker wat hom/haar in 'n kognitief-georiënteerde situasie bevind, vereis bykomende inligting oor 'n bepaalde saak, hetsy kulturele, vakkundige of ensiklopediese inligting. Hier is die omvattende aard van die WAT ter sake en

voordelig omdat die magdom inligting wat daarin opgeneem is die meerderheid van hierdie situasionele behoeftes kan bevredig. Dit kan ook bydra tot die bevrediging van gebruikers se behoeftes binne interpretatiewe en operasionele situasies. Gebruikers wat met bewerkings soos blokraaisels sukkel, kan deur die WAT se voorbeeldmateriaal, uitdrukkings, kollokasies, en ander gespesialiseerde data werk om hierdie behoeftes te bevredig.

Hoewel al hierdie situasies aangespreek word, is daar tekortkominge. In die gedrukte weergawe van die WAT word daar ostensiewe inskrywings as aanduiders betrek. Hoewel die gebruik van hierdie inskrywings nie konsekwent of op 'n voorspelbare manier gedoen is nie, gee dit tog vir die gebruiker 'n ander datatipe waaraan inligting onttrek kan word. Een van die tegnologiese vereistes wat in die vorige hoofstuk aangeroe is, is die integrasie van multimedia-datatypes as deel van die artikelstruktuur. Om die interpretatiewe situasie werklik te bevredig, sal dit sinvol wees om, waar moontlik, by artikels wat inligting oor tekens, simbole of gespesialiseerde terme weergee, ostensiewe aanduiders te integreer. Hierdeur het die gebruiker 'n beter kans om binne hierdie situasie die nodige inligting aan die woordeboek te onttrek en sy/haar behoefte te bevredig. Daar kan dus reeds opgemerk word dat die selfoon-WAT nie die tegnologiese moontlikhede wat selfone bied, genoegsaam benut nie.

Verder bied selfone (en rekenaars) as multifunksionele gebruiksinstrumente ook vir gebruikers die geleentheid om andersoortige situasies te betree. Een situasie wat aangedui is waarin gebruikers hul kan bevind, is die mediasiesituasie. Gebruikers wat met die samestellers van die WAT in verbinding wil tree oor moontlike voorstelle of om om hulp te vra, kan ongelukkig nie hierdie taak verrig nie. In die e-WAT is daar wel die opsie om 'n e-pos aan die WAT te rig of om selfs per telefoon in kontak te kom met die WAT. By die selfoon-WAT is daardie opsies nie teenwoordig nie. Selfone bied verskeie kommunikasiekanale wat deur die WAT aangegryp moet word sodat daar 'n dialoog tussen gebruikers en woordeboekmakers kan ontstaan sodat gebruikers 'n aktiewe rol speel in die verbetering of ontwikkeling van die woordeboek.

Laastens, kan die mobielegebruiksituasiebeginsel (Simonsen, 2014) ook hier neerslag vind. Die idees oor eenvoudige en kundige inligting wat uit hierdie beginsel

blyk, is ter sake. Daar is reeds bepaal dat die selfoongebruiksituasie stiptelike, kommunikatiewe en eenvoudige leksikografie moet ondersteun. Vir die selfoon-WAT-gebruiker word daar kundige maar nie eenvoudige inligting gegee nie, dit wil sê hoewel kommunikatiewe leksikografie neerslag vind in die selfoon-WAT, word die beginsel van toeganklike en eenvoudige data nie nagekom nie. Dit is nie soseer 'n probleem met die data wat opgeneem is in die woordeboek nie, maar eerder met die aanbieding van data en toegang tot inligting wat later in die bespreking duideliker gestel sal word. Hoe dit ook al sy, die selfoon-WAT neem nie moderne selfoongebruikers en hul meegaande gebruikssituasies genoegsaam in ag nie.

4.1.8. Funksies en werklike doel van die woordeboek

Die gebruiker, die gebruiker se behoeftes en die gebruikssituasies lei, soos aangedui in die geïntegreerde teorie, na die bepaling van 'n woordeboek se funksies en werklike doel. Daar word van omvattende woordeboeke verwag om meer deeglike bewerkte artikels te bevat wat 'n reeks funksies kan bevredig. Hierdie bewerkings hoef ook nie net deur middel van teks gedoen te word nie, maar die gebruik van ander datatipes, soos die reeds genoemde multimedia-datatipes, in woordeboekartikels dra by tot die ensiklopediese aard van so 'n woordeboek. In die selfoon-WAT se geval is dit duidelik dat die reeds bepaalde idees oor die verskeidenheid gebruikers en gebruikssituasies dit moeilik maak om die werklike doel van die woordeboek, soos deur Bergenholtz en Tarp (2003) gedefinieer, vas te lê. Die WAT word omskryf as 'n "omvattende woordeboek wat sinchronies van aard is [...] [en wat] leksikale item[s] [opneem wat] gevestig geraak het in Afrikaans" (*Elektroniese WAT*, 2015). Vanweë hierdie gegewe aard van die woordeboek kan daar nie net een funksie en een doel wees nie. Derhalwe word daar uit die gebruikssituasies en gebruikersbehoefte afgelei dat die kommunikatiewe funksies van teksproduksie, teksresepsie, redigering en vertaling en die kognitief-georiënteerde funksies wat die aanbieding van kulturele, ensiklopediese, gespesialiseerde of etimologiese data vereis, tuishoort in die WAT.

Die geïntegreerde teorie maak wel nie voorsiening vir die omskrywing van omvattende woordeboeke nie omdat Bergenholtz en Tarp (2003) op verklarende, vertalende of vakwoordeboeke fokus. Daar is wel reeds implisiet en eksplisiet bepaal dat die tipe gebruiker die tipe funksie van 'n gegewe situasie bepaal. Daar kan hieruit geargumenteer word dat die doel van die WAT ook so bepaal kan word. Dit beteken

dat die algemene doel van die woordeboek van so aard is dat verskillende gebruikers op verskillende tye met verskillende behoeftes die woordeboek kan raadpleeg om hul behoeftes genoegsaam te bevredig. Die werklike doel van die (selfoon-)WAT is dus omvattend van aard omdat dit oorkoepelend voorsiening maak vir die bevrediging van 'n reeks gebruikers se reeks verskillende behoeftes. Die probleem hier is egter dat die aanbod van die woordeboek op 'n selfoon nie voordelig is vir die bevrediging van die werklike doel nie (sien 4.1.9.; 4.1.11.; 4.1.12-18. oor die selfoon-WAT se bruikbaarheid en struktuur).

Om die bostaande uiteensetting van die tipe gebruikers, gebruikersbehoefte, gebruikssituasies en funksies meer prakties voor te stel en werklik te toets, word die selfoon-WAT vervolgens deur middel van praktiese toetse geanaliseer. Hieruit sal daar bepaal kan word of die woordeboek in sy doel slaag en die belofte nakom wat uitdruklik gestel word. Hierdie toetse sal ook enige tekortkominge ten opsigte van hierdie gegewens in die woordeboek blootlê en die bespreking oor die tegnologiese eienskappe en struktuurelemente van dié woordeboek inlei.

4.1.9. Praktiese bruikbaarheidsanalise

Deur verskillende voorbeeldartikels uit die selfoon-WAT te gebruik sal daar gewys word hoe verskillende gebruikers se behoeftes bevredig of nie bevredig kan word nie. Daar sal ook bewys word hoe die selfoon-WAT verskillende funksies en situasies betrek, asook wat aan die gebruiker verskaf word om sy/haar behoeftes in hierdie situasies te bevredig. Wat ook uit hierdie analises sal voortspruit, is hoe die selfoon-WAT selfoongebruikers se raadplegingsvermoë en ervaring met selfone as gebruiksinstrumente in ag neem, al dan nie. Let wel, dit is nie moontlik om elke gebruikssituasie of gebruikertipe hier te verteenwoordig nie. Hierdie analises moet gesien word as 'n verteenwoordiging en toepassing van bepaalde elemente uit die bostaande analises en geïntegreerde teorie om te bewys dat die selfoon-WAT tekortkominge het. Verder, kan die analises die skakel tussen die idees oor gebruiker, struktuur en bruikbaarheid blootlê.

Oor die algemeen kry die selfoon-WAT, net soos sy gedrukte en elektroniese ewebeelde, dit reg om die meeste gebruikersbehoefte te bevredig. Daar is meestal bevredigende bykomende data beskikbaar, asook genoeg data om die kommunikatiewe behoeftes van amper enige Afrikaanssprekende te bevredig. Dit

kan byvoorbeeld gebruik word om kommunikatiewe probleme op te los soos om op 'n vinnige manier die gebruiker in kennis stel van hoe om 'n bepaalde woord te gebruik of nie te gebruik nie. Hierdie behoeftes sluit ook aan by die “extra-information tool”-situasies. Die selfoon-WAT kan gebruik word om data te help interpreteer, bv. om vinnig 'n woord na te slaan wat onbekend of verwarrend is. Verder kan gebruikers bykomende inligting bekom indien 'n gebruiker die behoefte het om meer te weet. Wanneer bepaalde voorbeelde ondersoek word, vergelyk die voorbeelde in Addendum C, ii, iii, iv en v, vi en vii word die bostaande aansprake bewys maar daar is ook probleemareas wat opduik.

In al ses voorbeelde kan die meerderheid gebruikers se behoeftes in kommunikatiewe gebruikssituasies bevredig word. Hierdie artikels bevat datakategorieë in die vorm- en semantiese kommentaar, soos woordsoortaanduidings: “*s.nw.*”, voorbeeldsinne: “*Moet asseblief nie so raas nie*”, leksikografiese etikette: “(*taalkunde*)”, en betekenisparafrases: “Muntstuk of noot wat die rand [...] verteenwoordig” (selfoon-WAT, 2015), wat die kommunikatiewe funksie vervul en vir gebruikers wat met teksproduksie, -resepsie of vertaling wroeg, kan help. Hierdie datakategorieë word deur tipografiese of nietipografiese struktuurmerkers, d.i. die verskillende lettertipes, kleure en leestekens, vir die gebruikers gemerk om die gebruiker deur die artikelstruktuur te lei wat, in 'n mate, bydra tot die ondersteuning van die gebruiker se naslaan- of raadplegingservaring. Vir gebruikers wat die woordeboek in 'n kognitief-georiënteerde situasie gebruik, word die kognitief-georiënteerde funksies betrek deurdat daar bykomende data gegee word in die vorm van etimologiese, taal- of kulturele data. Die omvattende of ensiklopediese aard van die betekenisparafrases kan ook, hoewel soms in 'n mindere mate, bydra tot die bevrediging van kognitief-georiënteerde behoeftes. Dit is veral nuttig by 'n artikel soos dié van die lemma **Fanakalo** waar die betekenisparafrase 'n amper ensiklopediese omskrywing van die saak is waarna die woord verwys (sien Addendum C, iv). Dit kan wel steurend of moeilik interpreteerbaar raak as die betekenisparafrases te omslagtig of te onvolledig voorkom, vgl. **koekblik** en ²**fok** (sien Addendum C, vi). By **koekblik** word 'n relatief eenvoudige saak waar die betekenis afleibaar is vanuit die dele waaruit die woord

ontstaan, dalk onnodig ensiklopedies benader¹⁰. Vir gebruikers wat nie gevorderde taalsprekers is nie, sal hierdie omslagtige betekenisparafrase moeilik interpreteerbaar wees en dit kan daartoe lei dat die gebruiker se kommunikatiewe of kognitiewe behoeftes nie bevredig word nie. By ²**fok** word daar skynbaar te min data gegee waaraan die gebruiker baie min inligting kan onttrek. Daar word nie aandag gegee aan ander woordsoortoptredes van die woord nie, bv. as neerhalende of vulgêre werkwoord, selfstandige naamwoord of adjektief nie. Enige uitdrukings of verdere voorbeelde, wat wel by ander kru woorde (vgl. **poephol** in Addendum C, ix) gegee word, ontbreek ook. Hier kan 'n gebruiker se kommunikatiewe en kognitiewe situasies nie bevredig word nie en dit stel die beloofde omvattende aard van die woordeboek in die gedrang.

Waar daar wel gepoog is om die kognitief-georiënteerde funksies en situasies te betrek, is dit meestal op 'n aanvaarbare manier gedoen. Die artikels van die lemmas **asseblief** en **kanalla** bevat byvoorbeeld bykomende taal-, kulturele en etimologiese data (Addendum C, ii en iii). By **asseblief** word bykomende taaldata gegee oor die samestelling van die woord: “Sametrekking van *as dit u belief*” (selfoon-WAT, 2015). Verder word daar ook vir die gebruiker aangedui waaruit hierdie woord oorspronklik afgelei is: “(oorspr. *als 't u belieft*)” (selfoon-WAT, 2015). Dit sou tog sinvol gewees het om die herkoms en betekenis van die oorspronklike stam ook vir die gebruiker aan te dui, soos wat by **skon** (Addendum C, iii) gegee is: “(<*Middelduits schonbrot, "fyn brood"*)” (selfoon-WAT, 2015). By die verwante **kanalla** (Maleise vorm van asseblief) word die sosio-kulturele herkoms van die woord vir die gebruiker uitgelig: “(*by die Kaapse Moesliems*)” (selfoon-WAT, 2015). Hier kan die gebruiker kulturele data raadpleeg en daar word voorsiening gemaak vir een van die variëteite van Afrikaans. Sprekers van Kaapse en Maleise Afrikaans sal hierby baat. So ook studente/belangstellers in die (Afrikaanse) sosiolinguistiek en enige ander gebruiker wat inligting oor ander variëteite van Afrikaans wil raadpleeg. Daar is egter tekortkominge hier. **Kanalla** en **asseblief** het ontbrekende of gebrekkige mediostrukture omdat die verwantskap tussen hierdie twee artikels nie aan die gebruikers uitgewys word nie. By **kanalla** word *asseblief* as sinoniemdefinisie gegee maar daar word nie 'n interaktiewe mediostrukturele skakel na **asseblief** gegee

¹⁰ Daar word kennis geneem van die feit dat hierdie kritiek reeds telkemale teen die WAT geloods is (vgl. Botha 2009; Swanepoel 1995), maar dit bly staan omdat dit nie in die elektroniese weergawes (as nuwe produkte) aangespreek is nie.

soos wat wel by ¹**rand** (Addendum C, v) gegee is nie: “(¹[GELD 2 en 3](#))” (selfoon-WAT, 2015). Daar word wel vir die gebruikers verwys na “[TRAMKASSIE](#)” (selfoon-WAT, 2015), maar hierdie lemma is nog nie bewerk nie wat die verwysing tans nutteloos maak. As **asseblief** nagegaan word, word **kanalla** nie as sinoniem of as kruisverwysing gegee nie. Hier word die gebruikersbehoefes van niestandaardvariëteitsprekers van Afrikaans nie konsekwent bevredig nie.

’n Soortgelyke tekortkoming word in die artikels van **pidgin** en **Fanakalo** opgemerk (Addendum C, iv). Hoewel **pidgin** vir die gebruiker na ander verwante artikels verwys, kan daar bevraagteken word hoekom **Fanakalo** wat in ’n voorbeeld sin optree, “[Fanakalo is 'n pidgin](#)”, nie kruisverwys word in hierdie artikel nie, of hoekom die gebruiker nie bewus gemaak word van die feit dat Fanakalo ’n pidgintaal is binne die artikel van **Fanakalo** nie. ’n Woordeboek moet nooit veronderstel dat ’n gebruiker sekere data nie gaan benodig nie. Deskundiges mag dalk weet dat hierdie artikels verwant is, maar studente of ander leke gebruikers mag dalk nie hierdie kennis dra nie. Gebruikers wat bv. die artikel van die lemma **Fanakalo** raadpleeg sal nie weet dat dit ’n pidgintaal is nie of sal nie die geleentheid kry om meer hieroor te leer nie. Die opsie moet aan die gebruiker gegee word, veral by nou verwante sake. Daar kan in die bogenoemde situasie minstens ’n kruisverwysing gemaak word na die verskillende artikels. Die elektroniese ruimte maak dit heelwat eenvoudiger vir leksikograwe om hierdie verwysing te integreer.

Die voorbeeldartikel van **skon** bevat ook bykomende data in die semantiese kommentaar wat gebruikers met teksproduksie en -resepsie kan help (sien Addendum C, iii). Dit word in die vorm van sitate met grammatiese kommentaar wat vergestalt word deur ’n nietipografiese struktuurmerker gegee: “■ Ook i.d. vkw. [skontjie](#) met bykomende gevoelswaarde” en “■ Ook meton.” (selfoon-WAT, 2015). Die probleem wat hier na vore kom, is dat gebruikers wat nie vertrou is met die redaksionele afkortings wat gebruik word nie, bv. *meton.* vir metonimies, geen manier het om binne die selfoon-WAT inligting oor hierdie afkortings na te gaan nie. Daar is ’n problematiese makro- en toegangstruktuur omdat die selfoon-WAT geen hulpmiddels of handleidings in die *buitetekste* deur die toegangstruktuur beskikbaar stel vir die gebruikers nie. Die tekort aan skakels na wat die toeligting bevat oor die gebruik van die woordeboek, asook verwysings na redaksionele en standaardafkortings, veroorsaak dat die gebruiker aan sy/haar eie genade oorgelaat

word. Hierdie probleem wys dus dat die selfoon-WAT nie gebruikers se raadplegingsprosedures genoegsaam in ag geneem het met die oorspronklike ontwerp van dié woordeboek nie (sien 4.1.11. en 4.1.14. vir meer hieroor).

Verder, kan gebruikers sukkel wat inligting benodig binne 'n interpretatiewe situasie om met die selfoon-WAT hul behoeftes te bevredig. Om die interpretatiewe situasies te versterk, sal dit waardevol wees as die selfoon-WAT gebruik maak van ostensiewe inskrywings sodat gebruikers 'n verdere aanduiding kan raadpleeg om die artikel ten volle te verstaan. Die omvattende aard van die WAT kan hierdeur versterk word, bv. by ¹**rand** waar daar vir gebruikers gewys kan word hoe hierdie geldeenheid verander het sedert sy ontstaan. Die tekort aan kruisverwysende en toegangstruktuurskakels wat gebruikers na eksterne webwerwe/bronne neem waar gebruikers meer kan leer oor hierdie, en enige ander inkskrywing, ontbreek ook. Om die interpretatiewe situasies en digitale naslaanruimte van die WAT te versterk en om derhalwe te verseker dat die teikengebruikers wat ensiklopediese data en hulp met die interpretasie van die data vereis die nodige hulp kry, moet daar aandag gegee word aan die integrering van interne en eksterne naslaanmoontlikhede. Dit word al hier geïmpliseer dat die selfoon-WAT tegnologiese tekortkominge het.

Hierdie tekortkominge word ook opgemerk wanneer die skermkootstruktuur en verskillende gebruikersgroepe van die selfoon-WAT betrek word. Soos reeds by die lemma **pidgin** se artikel bepaal is, verskil gebruikers ten opsigte van kundigheid, bv. 'n hoërskoolleerling het nie dieselfde gebruikssituasies en kognitiewe vaardighede as sy/haar onderwysers of selfs ouers nie, veral as die ouer 'n geletterde of geskoolde persoon is, en sal dus ander situasies en funksies betrek. As die artikel van die lemma **sand** ondersoek word, word dit duidelik dat hierdie artikel heelwat data aan die gebruiker weergee (vgl. ook ¹**rand**) (sien Addendum C, vii en v). Dit is onwaarskynlik dat een gebruiker op een slag alle moontlike data in die artikel benodig. Die selfoon-WAT bied nie die opsie aan gebruikers om vas te stel watter tipe gebruiker hy/sy is nie en watter tipe gebruikssituasie ter sake is vir die gebruiker nie. Daar is slegs een opsie vir gebruikers gegee – hulle moet al die data nagaan en deursif totdat hulle behoefte bevredig word. Die noodsaak vir gebruikersprofile en 'n aangepaste aanbiedingsruimte word hieruit markant. Dit sal nuttig wees as die selfoon-WAT woordeboekartikels manipuleerbaar maak sodat slegs die verlangde funksies of gebruikssituasies vertoon word vir die gebruiker, soos bv. by ¹**rand** of

sand wat polisemiese woorde is en wat in uitdrukkings gebruik word. Die gebruiker kan nie binne hierdie artikel die data deursoek en die inligting manipuleer om byvoorbeeld, slegs een betekenisonderskeiding, voorbeeldmateriaal of die uitdrukkings te raadpleeg nie. Vir gebruikers wat 'n operasionele behoefte het, sal hierdie funksionaliteit veral handig wees. Tans moet gebruikers in hierdie situasies deur elke soeksone beweeg om by die relevante inligting uit te kom.

Die bostaande gegewe oor die aanbiedingsruimte en tegnologiese tekortkominge fokus laastens die aandag op die kontinuum van gevorderdheid van ervaring en op die mobielegebruiksituasie. Die selfoon-WAT lyk amper identies, ten opsigte van artikelstruktuur, aan die gedrukte weergawe. Vir gevorderde woordeboekgebruikers, kan hierdie aanbiedingsruimte nie verwarrend wees nie, maar vir moderne selfoongebruikers is hierdie uitleg nie noodwendig voldoende nie. Die aard van die elektroniese toestel waarop die woordeboek vertoon en funksioneer, word nie verwesenlik in die selfoon-WAT nie. Hier kan gebruikers wat gevorderd is in die funksionering van elektroniese toestelle of programmatuur, gefrustreerd raak met die beperktheid van die selfoon-WAT. Data word ook op so 'n manier vertoon dat gebruikers wat aan 't beweeg is, nie die woordeboek met gemak kan gebruik nie. Vir gebruikers wat minder vertrouwd is met die elektroniese naslaanruimte en die meegaande toestelle, met ander woorde aanleerders of semi-gevorderde gebruikers, verleen die selfoon-WAT min hulp. Hoewel hierdie gebruikers nie noodwendig hierdie weergawe sal raadpleeg nie, moet die selfoon-WAT nie daardie aanname maak nie. Die tekort aan hulpskakels, 'n toeligting of 'n hulplyn/e-pos, veroorsaak dat hierdie tipe gebruikers aan hul eie genade oorgelaat word en op hul eie deur die woordeboek moet wroeg om hul behoeftes te bevredig. Die tekort aan tegnologiese moderne funksies of hulpmiddele verswak in werklikheid die algemene gebruikersvriendelikheid van die produk.

4.1.10. Afleidings uit bruikbaarheidsanalise

Uit die bostaande afdeling word dit duidelik dat die selfoon-WAT, hoewel inhoudelik van topgehalte, te kort skiet in sekere fasette. Vanuit 'n gebruikersoogpunt voldoen die woordeboek tog aan die meerderheid van gebruikersbehoefte, maar alle gebruikersbehoefte kan nie ewe suksesvol bevredig word nie. Die selfoon-WAT inkorporeer verskillende funksies wat binne verskillende gebruikssituasies benut kan word en wat gebruikers kan gebruik om te poog om hul behoeftes te bevredig. Wat

dadelik opvallend is, is dat die probleme wat gebruikers met die selfoon-WAT ervaar nie noodwendig aan die woordeboek se gebruiksituasies en funksies toegeskryf kan word nie, maar dat funksionaliteit en bruikbaarheid van die selfoon-WAT eerder verwant is aan die strukturele en tegnologiese tekortkominge van dié woordeboek.

Hoewel al die nodige funksies betrek word, het die gebruiker geen keuse oor die tipe funksie(s) wat hy/sy op 'n bepaalde tydstip wil gebruik nie. Dit word weer beklemtoon dat nie elke gebruiker se gebruiksituasie dieselfde is nie, dat gebruikers nie dieselfde naslaanvaardighede het nie, en dat nie elke tipe gebruiker elke funksie terselfdertyd sal gebruik nie. Dit is dus steurend of onnodig dat elke stukkie data aan elke gebruiker gegee word. Die gebruiker moet die funksie(s) kan selekteer wat vir hulle gebruiksituasie van belang is, bv. by **sand** is dit onwaarskynlik dat die meeste moedertaalsprekers die hele breedvoerige bewerking sal nodig hê. Daarom moet die gebruiker kan vasstel of hy/sy slegs teksresepsie-inligting, teksproduksie-inligting, bykomende inligting of die volle bewerking wil sien. Hierdie gegewens hang saam met die idee van gebruikerprofile en manipuleerbare data.

Deur die opstel en instelling van gebruikerprofile sal daar ook beter voorsiening gemaak word vir die bevrediging van 'n gebruiker se behoeftes en gebruiksituasies, bv. 'n eerstejaarstudent ('n semi-deskundige gebruiker) wat 'n voorgeskrewe roman moet lees en dalk net wil weet wat sekere woorde beteken (teksresepsie-gebruiksituasie), sal nie teksproduksie en breedvoerige bykomende data benodig nie. Die gebruiker moet kan vasstel watter tipe inligting hy/sy aan 'n artikel wil onttrek, dit wil sê die selfoon-WAT moet die gebruiker tegemoet kom deur die gevorderde soekfunksie van die aanlyn weergawe toe te pas en nog meer te verfyn (meer hieroor in die volgende afdeling). Daar moet voorsiening gemaak word vir gebruikers om te bepaal watter datakategorie(ë) hy/sy wil naslaan. Dit moet, soos aangedui, gekoppel word aan die tipe gebruiker om te bepaal hoeveel data weergegee moet word, bv. vir 'n deskundige sal dit onnodig wees om die uitvoerige bewerking te kry juis omdat hierdie gebruiker vertrouwd is met die gegewe en dalk net sy/haar geheue wou verfris. Die gebruiker moet dus kan bepaal hoeveel van die artikel sigbaar moet wees sodat net die nodige aanduiders geraadpleeg kan word uit die verlangde soeksones. Die opstel van 'n gebruikersprofiel kan en moet dan gestoor word vir die bepaalde gebruiker wat outomaties inlaai as die gebruiker inteken. Dit moet ook van so aard wees dat die gebruiker sy/haar profiel na behoefte

kan aanpas . Op die oomblik faal die selfoon-WAT in hierdie opsig. 'n Interaktiewe gebruikersprofiel waar 'n gebruiker kan aandui hoe gevorderd hy/sy is ten opsigte van taalvermoë, raadplegingsprosedures en elektroniese toestelervaring is essensieel.

Nog 'n aspek wat dringend aandag kort, is die toeligting. Enige woordeboek, gedruk of elektronies, moet die gebruiker toelig oor die gebruik van die produk. Dit blyk dat die selfoon-WAT aanneem dat al sy gebruikers vertrou is met die naslaanprosedures, datatipes en werkswyses, maar so 'n aanname is nie geregverdig nie en neem nie die gebruiker se belange in ag nie. Die selfoon-WAT kan nie al sy gebruikers wat wroeg met die woordeboek tevrede stel nie. (Hoewel die elektroniese weergawe ook nie hier beter vaar nie.) Hierdie probleemarea lig ook die beperkte tegnologiese funksionaliteit uit en wys hoe ontbrekende elemente in die toegangstruktuur 'n impak het op die gebruiker se ervaring met die woordeboek.

Vanuit hierdie afleidings is dit dus nodig om verder aandag te skenk aan die bruikbaarheid en struktuur van die woordeboek om te bepaal waar die woordeboek nog te kort skiet om gebruikers se behoeftes te bevredig. Daar sal ook dan meer klaarheid ontstaan oor die algemene toestand van die selfoon-WAT as selfoonwoordeboek.

4.1.11. Gebruiker-woordeboek-interaksie

Aangesien die selfoon-WAT as selfoonwoordeboek bemark word, moet die bruikbaarheid en interaksie wat gebruikers met hierdie woordeboek op hul selfoon het, onder die loep geneem word. Daar is reeds bepaal dat, vanuit 'n leksikografiese oogpunt, die selfoon-WAT tog gebruikers se behoeftes kan bevredig en bepaalde funksies kan verrig. Soos in hoofstuk 3 aangedui, word die gebruikerservaring nie net aan leksikografiese beginsels toegeskryf nie, maar dit hang ook af van die interaksie wat die gebruiker met die programmatuur of toestel het. Die bepaalde teoretiese beginsels rondom interaksie-ontwerp en bruikbaarheid oorvleuel met die gegewe wat uit die voorafgaande analyses blyk. Om werklik te bepaal of die selfoon-WAT in sy doel slaag as selfoonwoordeboek moet die gebruikseffektiwiteit, doeltreffendheid en gebruikersatisfaksie¹¹ ook in berekening gebring word. Van die

---

¹¹ Die belangrikheid van gebruikerstoetse hiervoor kan nie misken word nie. Verdere navorsing is nodig.

elemente wat hier ter sprake kom, hang saam met dit wat reeds bepaal is of sal in die opvolgende deel oor struktuur verder aangevoer word.

As die geïntegreerde ISO-standaarde toegepas word op die selfoon-WAT, blyk dit dat daar heelwat probleemareas is:

- ❖ **Taak-gepastheid:** die selfoon-WAT se gebruikerskoppelvlak is nie geskik om 'n reeks take te kan voltooi nie. Hoewel gebruikers inligting aan die woordeboekartikels kan onttrek wat kommunikasieprobleme oplos, word die data op so manier aangebied dat dit vir die gebruiker soms moeilik is om die inhoud te interpreteer of selfs net te kan lees. Die selfoon-WAT se koppelvlak lyk en funksioneer nie soos ander selfoonwoordeboeke nie (sien hfst. 3) en voldoen nie aan die verwagtinge van selfoonwoordeboekgebruikers nie.
- ❖ **Selfbeskrywings:** die selfoon-WAT gee terugvoer oor onsuksesvolle soektogte aan die gebruiker (sien **quonset** in Addendum C, viii), maar dit is nie werklik voldoende nie (sien foutkontrole en konsekwentheid hier onder). Gebruikers weet dat daar 'n fout is maar weet nie noodwendig hoe om die fout reg te stel nie. Die vertoning van suksesvolle soektogte word ook as terugvoer van die program geag, maar weereens is die data nie altyd maklik sigbaar en verstaanbaar nie, soos bv. by **sand** (Addendum C, vii). Die terugvoer wat die sogenaamde “tellinglys” gee is ook nie altyd duidelik sigbaar of verstaanbaar nie. Dit stem ooreen met die bevindinge oor die gebruik van hierdie lys in die e-WAT soos vroeër genoem.
- ❖ **Duidelikheid en netheid:** die data in die selfoon-WAT vertoon relatief duidelik, netjies en sigbaar. Dit kan deur die kwaliteit van die selfoonskerm of deur die bedryfstel/webblaaier se instellings beïnvloed word, bv. die artikel mag kleiner, groter, of meer ingeperk vertoon afhangend van hierdie instellings. Daar is wel nie enige steurende kleure of lettertipes nie, maar die woordeboek lyk verouderd. Hoewel dit belangrik is om nie die gebruiker te vervreem nie, is dit ook nodig om innoverend met die woordeboek se styl te wees. Selfoonwoordeboeke hoef nie soos die gedrukte of CD-ROM weergawe te lyk nie. Die woordeboek kan opgekikker word met nuwe helder kleure of lettertipes waarmee selfoongebruikers vertrouwd is en waarmee nuwe gebruikers gelok kan word. Hierby sluit die verbetering van die skermkootstruktuur aan sodat die gebruiker makliker deur die woordeboekartikel kan werk en nie oorlaai word met massas data nie. Dit moet ook al hier uitgelig word dat die WAT nuwe gebruikers moet trek. Baie van hierdie gebruikers is jong mense of sal gebruikers wees wat in die tegnologiese era groot geword het. Daarom moet

die WAT daarvoor besin om 'n aanlokliker aanbiedingsruimte te skep wat akkoord gaan met selfoonwoordeboekgebruikers se verwagtinge.

- ❖ **Beheerbaarheid en diskrimineerbaarheid:** die meerderheid gebruikers sal deurentyd in beheer wees van die produk, maar in wese is daar nie veel om oor beheer te neem nie. Daar is enkele interaktiewe elemente en die gebruiker het nie veel om te doen nie. Tog, kan die gebruiker beheer verloor sou hy/sy die terugknoppie op sy/haar selfoon druk (sien Addendum C, viii), of sou hy/sy 'n nuwe skoon soektog wou onderneem. Vir gebruikers wat nie so ervare is met die gebruik van selfone of die internet nie, kan dit verwarrend wees en gebruikers sal moontlik nie weet hoe om weer terug te gaan na die oorspronklike soektog of tuisblad nie. Die gebruiker het ook nie beheer om uit te teken as hy/sy reeds in die woordeboek ingeteken is nie. Die gebruiker kan wel, met behulp van mikrostrukturele inskrywings, tussen datatipes in die artikelstruktuur onderskei. Gelyktydigvertonende artikels word apart uitgelig of in teksblokke geplaas om hul van mekaar te onderskei, d.w.s. die artikelstruktuur van elke afsonderlike bewerkte lemma word duidelik aan gebruikers uitgewys. Verder weet die gebruiker hy/sy werk binne die WAT aangesien die woordeboek se naam altyd gegee is en waar nodig, word die verskillende woordeboekelemente soos die soekbalk of tellinglys aangedui deur dit te etiketteer. Die tekort aan 'n hoofspyskaart wat gebruikers kan raadpleeg, sou hulle inligting wil verkry oor die gebruik van die woordeboek of om na bepaalde woordeboekdele te beweeg, is egter 'n eienskap wat die woordeboek gebrekkig laat voorkom ten opsigte van gebruikerskontrole.
- ❖ **Ooreenstemming met gebruikersverwagtinge (konsekwentheid):** die selfoon-WAT is konsekwent in die aanbieding van data deur die feit dat dieselfde artikelstruktuur en vertoningsformaat elke keer gegee word. Vir gebruikers wat vertrou is met die WAT of ander gedrukte woordeboeke kan hierdie weergawe moontlik voldoende wees en stem waarskynlik ooreen met hul verwagtinge. Vir gebruikers wat verwag dat hierdie woordeboek data op innoverende of selfoonvriendelike wyses gaan aanbied, soos ander bestaande selfoonwoordeboeke, word daar nie noodwendig aan die gebruikersverwagting voldoen nie. Hier moet bygesê word dat die selfoon-WAT soms anders kan vertoon, m.b.t. uitleg van die aanbiedingsruimte, afhangend van die gebruikers se selfoon en die bedryfstelsel van daardie selfoon (soos genoem). Die gebruiker se webblaaier en bedryfstelsel kan ook toelaat dat die gebruiker knip-en-plak-funkies of ander standaard web/selfoon-funksies gebruik (sien nuttigheid hieronder).

- ❖ **Bondigheid en opspoorbaarheid:** soos reeds vasgestel, verskaf die selfoon-WAT vir elke gebruiker die volle woordeboekartikel. Nie alle gebruikers het alle data nodig nie, dus kan daar geargumenteer word dat die relevante data nie noodwendig altyd vertoon word nie. Die gebruiker sukkel, veral in breedvoerig-bewerkte artikels om by die relevante data uit te kom. Die gebruiker kan deur middel van die mikrostrukturele elemente soos nietipografiese struktuurmerkers tussen verskillende soeksones onderskei, maar op 'n selfoon-skerm is hierdie taak soms moeilik as die gebruiker op en af deur die hele artikel moet blaai.
- ❖ **Foutkontrole:** die selfoon-WAT faal hier. Gebruikers het nie enige leiding as dit by foutkontrole kom nie. Gebruikersfoute, soos spelfoute soos *fuis* i.p.v. *vuus*, word net deur 'n enkele sin uitgewys, “Huidige soektog: **fuis** Resultate: **0**” (Selfoon-WAT, 2015). Geen hulp of remediërende oplossing word gegee nie. Gebruikers moet self wroeg om agter te kom waar lê die fout in hul soektog. Dit is problematies juis omdat gebruikers hulle na die woordeboek wend om inligting oor spelling te kry. As daar nie hulp of leiding gegee word nie, kan die gebruiker se behoefte nie bevredig word nie. Dit is ook onduidelik hoe die WAT gebruikers in kennis stel as daar tegniese probleme met die woordeboek ontstaan. Daar kan bespiegel word dat dit moeilik is as daar nie kommunikasiekanale tussen gebruiker en die WAT ontstaan binne die selfoonweergawe nie.
- ❖ **Individu-gepastheid:** soos ook reeds bepaal het die selfoon-WAT 'n tekort aan gebruikersgerigte funksies. Een so tekortkoming is die onvermoë om 'n manipuleerbare gebruikerskoppelvlak aan die gebruiker te gee. Data kan nie aangepas word sodat elke gebruiker binne sy/haar unieke gebruikssituasie die woordeboeke sy/haar eie kan maak nie. Daar is geen gebruikersprofielskeppende opsie nie en nog minder kortpaaie wat die gebruiker kan gebruik om vinnig of innoverend met die woordeboek te werk. Die tegnologiese funksionaliteit wat by, bv. die *Merriam-Webster*- of *Larousse*-selfoonwoordeboektoepassing geïntegreer is, ontbreek in die selfoon-WAT. Die gevolg is dat gebruikers met 'n baie beperkte produk gelaat word.
- ❖ **Leer-gepastheid:** hoewel die selfoon-WAT redelik eenvoudig is om te gebruik, kan van die gebruikers, soos ouer gebruikers of gebruikers wat tegnologie onkundig is, sukkel om te leer om die woordeboek te gebruik. Die ontbrekende toeligting verswak

ook die gebruikseffektiwiteit van die woordeboek. Die selfoon-WAT kan minstens data soos die gebruiker se wagwoord en gebruikersnaam stoor, maar afgesien daarvan is daar geen gebruikersdata wat gestoor word nie. By selfoonwoordeboeke word daar minstens verwag dat vorige soektogte en gunstelingsoektogte as standaardfunksies gegee word wat gebruikersdata kan stoor.

Uit die bostaande gegewens kan daar afgelei word dat, hoewel daar enkele bruikbare elemente in die selfoon-WAT betrek word, daar heelwat ruimte vir verbetering is. Die aanname wat vanuit die gebruiker se oogpunt gemaak kan word, is dat daar moontlike gebrekkige funksionaliteit met betrekking tot moderne selfoongebruikers se verwagtinge is. Dit moet egter met behulp van gebruikerstoetse verder bestudeer word (sien hoofstuk 6). Die selfoon-WAT is ook nie 'n woordeboek wat die elektroniese ruimte ten volle benut nie. Dit word verder geëggo deur Sharp *et al.* (2007:20) se omskrywing van die bruikbaarheidsbeginsels ook toe te pas:

- ❖ **Effektiwiteit:** die selfoon-WAT doen, op 'n basiese vlak dit wat dit moet doen – gekose leksikografies bewerkte woordeboekartikels word aan gebruikers vertoon waaraan hul inligting kan onttrek. Die mate van effektiwiteit waarmee hierdie basiese funksie bevredig word, verskil egter van gebruiker tot gebruiker (soos reeds bepaal). Die tekortkominge in die selfoonfunksionaliteit beperk die effektiwiteit van hierdie woordeboek. As gebruikers 'n multifunksionele naslaanruimte verwag, voldoen die woordeboek nie aan die beginsel van effektiwiteit nie want daar is heelwat tegnologiese en strukturele eienskappe wat nie in die woordeboek voorkom as dit met ander selfoon- (of selfs elektroniese) woordeboeke vergelyk word nie. Dit is te verstane dat die omvattende aard van die WAT dit soms moeilik maak om data effektief aan gebruikers oor te dra, maar dit is nie leksikografies en tegnologiees verdedigbaar dat die selfoon-WAT nie ten minste poog om op sekere vlakke, soos die toegangstruktuur of aanbiedingsruimte, meer effektief te wees nie.
- ❖ **Doeltreffendheid:** soos by leer-gepastheid bepaal is, word die gebruiker aan sy/haar eie genade oorgelaat wanneer hy/sy die selfoon-WAT gebruik. Die doeltreffendheid van taakvoltooing hang af van die gebruiker se raadplegingsvermoë en ervaring met die woordeboek. Gebruikers wat al vertrouwd geraak het met die selfoon-WAT sal waarskynlik meer doeltreffend wees in die voltooiing van kommunikatiewe of enige ander take, as die gebruikers wat nog onervare is met die werkswyse van hierdie woordeboek. Die doeltreffendheid kan wel vir alle gebruikers verbeter word as die

selfoon-WAT aandag skenk aan die reeds genoemde gebruikersbeginsels en die verbetering van die struktuur- en tegnologiese element (sien Nuttigheid hier onder).

- ❖ **Veiligheid:** soos genoem kan die gebruiker inteken maar nie uit die woordeboek uitteken nie. As 'n gebruiker sy/haar wagwoord of gebruikersnaam sou vergeet, is daar geen opsie om om hulp te vra nie of dat die gebruiker se besonderhede aan hom/haar ge-e-pos word soos standaardpraktyk is met ander internetwoordeboeke- of webwerwe nie. Soos reeds vroeër bespreek het die selfoon-WAT ook beperkings as dit by foutkontrole kom. Hieroor word nie hier weer uitgebrei nie. Wat wel hier ter sprake is, is herstelfunksies. Die reeds genoemde gebruikersbesonderhede-herstelfunksie ontbreek en sou die gebruiker vorige soektogte wou nagaan, word die proses vertraag deur die feit dat gebruikers die webblaaier telkens moet verfris (sien Addendum C, viii). Daar is ook geen manier om deur die selfoon-WAT self na vorige soektogte terug te keer nie – slegs deur die webblaaier se terugknoppie te gebruik.
- ❖ **Nuttigheid:** die selfoon-WAT het beperkte funksionaliteit. In die vorige afdeling is van hierdie beperkings reeds uitgepluis. Vir selfoonwoordeboekgebruikers om hulle leksikografiese behoeftes volwaardig te bevredig, sal die nuttigheid van die selfoon-WAT versterk moet word. As selfoonwoordeboek moet die WAT ten minste poog om gewone selfoonfunksionaliteit in te sluit soos om gebruik te maak van die selfoon se vee- en roteerfunksies, stemsoektogte en multimediafunksies. Daar is nie eers 'n woordeboekspyskaart of skakels na die WAT se eie webwerf nie. Die soekfunksies is baie beperk (soos daar later bewys word) en gestoorde hoorbare uitspraakmoontlikhede word nie geïntegreer nie. Die moontlikheid om gebruikers na eksterne naslaanbronne te herlei word ook nie vanuit die woordeboek self moontlik gemaak nie. Die selfoon-WAT laat wel ruimte vir toestel-woordeboek interaksie deur standaard webblaaier- of selfoonfunksies toe te laat. 'n Gebruiker kan, bv. teks selekteer om te knip-en-plak, om via e-pos of sosiale media te deel met ander gebruikers of om dit via die selfoon se gekose webblaaier op te soek (sien Addendum C, x). Dit is egter nie die woordeboek self wat hierdie funksies insluit nie en gebruikers word ook net na een soekruimte herlei. Aanleerder gebruikers¹² weet moontlik nie van hierdie funksies nie en moet deur die woordeboek bewus gemaak word daarvan. Die selfoon-WAT kan ook meer gebruikersgerig word as daar van 'n aangepaste artikelstruktuur gebruik gemaak word, soos die *Muiswerk*- of *Larousse*-selfoonwoordeboektoepassing (sien die afdeling oor die selfoon-WAT se struktuur),

---

¹² Soos deur die kontinuum van gevorderdheid van ervaring bepaal

wat selfoon- en woordeboekfunksies integreer. Die gebruiker kan hier 'n aktiewe rol speel in die funksionele aard van die woordeboek en kan so, soos die gebruikers van ouds¹³, deel word van die leksikografiese proses.

- ❖ **Leerbaarheid:** die selfoon-WAT is redelik toeganklik omdat dit op enige selfoon deur die internet bekombaar is. Die gebruiker word egter nie towys gemaak oor hoe om die woordeboek te gebruik nie. Verder is alle dele van die WAT hier beskikbaar en die soekfunksie maak dit meer toeganklik vir gebruikers om by die relevante artikels uit te kom. Meer as dit, word daar wel nie regtig gegee nie. Hieroor word meer uitgebrei as die struktuur geanaliseer word, aangesien hierdie elemente verband hou met mekaar. Verder is daar genoeg uitgebrei oor leerbaarheid in die vorige afdeling (sien leer-gepastheid).
- ❖ **Herinneringsvermoë:** die beperktheid en minimale funksies maak dat die meerderheid van gebruikers die selfoon-WAT vinnig en met gemak kan baasraak. Hieroor is ook reeds genoeg uitgebrei in die vorige afdeling.

Dit is opvallend hoe elementêr die selfoon-WAT voorkom in terme van funksionaliteit en gepastheid vir die elektroniese sfeer as die bostaande elemente saam met die reeds bepaalde gebruikerstoetse in ag geneem word. Dit lyk of die selfoon-WAT sonder die nodige rekenaarwetenskaplike kundigheid ontwerp is vir die selfoonmark, hoewel daar beweer is dat hierdie weergawe nooit as selfoonwoordeboek moes verskyn nie (Botha, 2014). Nietemin word die selfoon-WAT as selfoonwoordeboek bemark maar word nie as bruikbare selfoonwoordeboek geag nie vanweë gebrekkige tegnologiese, strukturele en gebruikersgerigte eienskappe. Vir selfoongebruikers, lyk en voel hierdie produk verouderd, amper staties en slegs bruikbaar as die gebruiker geduld het om deur al die woordeboekdata te sif. Daar kan ook bevraagteken word hoekom die selfoon-WAT nie standaardwebbeginsels, soos terugknoppies, skoonsoektogte, speltoetsers, ens. inkorporeer om die woordeboek meer tuis te laat lyk in die elektroniese ruimte nie. Verder, sal nuttige selfoonvriendelike funksies wat voldoen aan selfoongebruikers se verwagtinge, soos wat hier en in die vorige hoofstuk uitgebeeld word, weliswaar die selfoon-WAT meer

---

¹³ 'n Groot deel van die WAT se korpus bestaan uit kaartjies wat verskillende gebruikers oor die jare ingestuur het. Die WAT gebruik dit tans nog maar steun ook op Media24 se databasis (Botha, 2014).

geskik maak om gebruikersbehoefte te bevredig. Dit sal egter ook eers gedoen kan word as die struktuur van die woordeboek bestudeer word.

4.1.12. Data-aanbieding in selfoonwoordeboeke

Soos uit die bostaande afdelings blyk, berus die funksionaliteit en bruikbaarheid van 'n woordeboek op die wisselwerking tussen die gebruiker en die woordeboek. Hierdie wisselwerking word beïnvloed deur die mate van sukses van gebruikers om by die relevante data uit te kom sodat hulle behoeftes bevredig kan word. Derhalwe hang die bogenoemde elemente saam met die aanbieding van data. Die elektroniese medium bied meer ruimte aan leksikograwe om te eksperimenteer met data-aanbieding, maar dit moet van so 'n aard wees dat gebruikers nie deur die woordeboek vervreem word nie en dat die uitleg bydra tot die werklike doel van die woordeboek. Die struktuur van selfoonwoordeboeke, soos in die vorige hoofstuk uitgepluis is, moet standaardwebbeginsels integreer wat op interaktiewe gebruikersgerigte funksies berus. Daar kan ook geargumenteer word dat selfoonwoordeboeke, soos ander e-woordeboeke, net die struktuurtypes wat bydra tot die vervulling van die woordeboek se funksies moet oorweeg. Dit is ook nodig om weer te beklemtoon dat data-aanbieding en struktuur van enige e-woordeboek aanpasbaar moet wees na gelang van die toestel waarop dit vertoon word. Tans het die selfoon-WAT problematiese struktuurelemente wat die algehele bruikbaarheid en effektiwiteit van gebruik kan verswak. Van hierdie struktuurelemente is reeds in die vorige afdelings aangeraak maar sal weer onder die tersaaklike struktuurtype uitgelig word.

Daar kan met redelike sekerheid gestel word dat die meerderheid selfoon-WAT-gebruikers se raadplegingprosedures belemmer word deur die onvoldoende uitleg van die woordeboek. Hoewel hierdie struktuur geslaagd mag wees vir die gedrukte weergawe, kan dit nie oorgedra word na die elektroniese ruimte sonder dat daar probleme opduik nie. Daar is gewys dat selfoongebruikers relevante data vinnig en sonder moeite wil opspoor, maar met die selfoon-WAT moet gebruikers soms lank wroeg om by die relevante data uit te kom. Die vorige afdelings het ook reeds gesuggereer dat die selfoon-WAT se gebrekkige struktuur, nuttige gebruikersvriendelike moontlikhede uitsluit wat die woordeboek as elektroniese naslaanproduk onvoldoende en staties laat voorkom. Vervolgens moet die

verskillende ter saaklike woordeboekstrukture ondersoek word om vas te stel waar die selfoon-WAT sy gebruikers in die steek laat.

4.1.13. Die selfoon-WAT se makrostruktuur

Soos in 3.3.4. uitgewys is die hoof funksies van 'n makrostruktuur ordening en toegang, waar ordening en toegang tot lemmakandidate weliswaar binne deeltrajekte plaasvind in gedrukte woordeboeke. Soos ook reeds bepaal, beskik aanlyn woordeboeke, en moontlik ander e-woordeboeke, nie noodwendig oor dieselfde strukture as gedrukte woordeboeke nie. Dit beteken dat 'n struktuur tipe soos die makrostruktuur een van die struktuur tipes is wat nie sonder meer na die aanlyn omgewing oorgedra kan word nie. Derhalwe kan daar gestel word dat die selfoon-WAT nie regtig sprake van 'n tradisionele makrostruktuur het nie. Daar is ook nie vernuwend e-kenmerke soos byvoorbeeld alfabetbalke, die vertoning van alfabetiese deeltrajekte (soos by die e-WAT) of opsies om binne 'n gekose alfabetiese trajek te blaai nie (sien Addendum C, i). Die gebruiker kan ook nie aflei of die woordeboek alfabeties of tematies georden is nie. Dit sluit aan by Klosa (2015) en Müller-Spitzer (2013) se idees dat 'n elektroniese woordeboek makrostrukturele eenhede betrek eerder as 'n tradisionele makrostruktuur, en om dié rede nie trefwoorde hoef te orden nie omdat die gebruiker eerder staat maak op die eksterne toegangstruktuur. Verder, beskik die selfoon-WAT, anders as die gedrukte en die e-WAT, nie oor 'n raamstruktuur nie. Dit is tipies van ware aanlyn woordeboeke maar daar behoort wel toegang tot buitekenmerke, oftewel “outer features” (vgl. Klosa en Gouws, 2015), te wees en dit is afwesig in die selfoon-WAT (meer hieroor in 4.1.14). Daar is ook bepaal dat tradisionele makrostrukture nie neerslag vind in aanlyn en selfoonwoordeboeke nie omdat i) die ordeningstruktuur eintlik in die programmatuur of databasis ingebou is en nie op die koppelvlak van selfone of rekenars sigbaar is nie; dit word wel by sekere aanlyn woordeboeke sigbaar gemaak (vgl. Gouws 2014b); ii) die toegangstruktuur 'n meer prominente rol speel in die bevrediging van gebruikersbehoefte; en iii) omdat daar nie plek of 'n behoefte daarvoor in die skerm skootstruktuur is nie vanweë ordening wat nie so 'n prioriteit is nie.

Die selfoon-WAT kan dalk die gebruik van artikeldeeltrajekte oorweeg in die toegangstruktuur om as soekroetes op te tree. Die reeks teikengebruikers vir wie die selfoon-WAT saamgestel is, lei daartoe dat daar gebruikers, soos dié binne die operasionele situasie wat woorde naslaan vir 'n blokraaisel of akademië wat

navorsing doen oor bepaalde leksikale items, kan wees wat slegs binne bepaalde artikeltrajekte wil werk. Dit sal daarom nuttig wees as gebruikers die opsie gegee word om binne een of meer bepaalde artikeltrajekte te soek. Dit sal egter waarskynlik net vir die gevorderde gebruiker handig wees. Die tellinglys, sien enige voorbeeldartikel in Addendum C, in die selfoon-WAT kan ook as 'n tipe makrostrukturele element beskou word. Hierdie lys orden artikels waarin die gekose soektogwoord optree. Weens die niealfabetiese ordening in die tellinglyste verteenwoordig elk 'n lemmanes wat nie regstreeks aan 'n bepaalde lemma se artikel gekoppel is nie, maar wel op dieselfde skermkoot as eksterne deeltrajek verskyn. Hoewel dit onduidelik is hoe die persentasies wat van die artikels in die lemmanes gegee is, uitgewerk word, tree die lemmas as gidselemente op waardeur gebruikers toegang kry tot ander artikels. Dit is myns insiens wel so dat hierdie lys verwarrend is en nie regtig bydra tot die bereiking van die doel van die woordeboek nie. Daar is alternatiewe en meer gevorderde of gebruikersvriendelike makro- en toegangstrukture wat benut kan word om die WAT meer funksioneel te maak vir selfoongebruik (soos dié van die voorbeeldwoordeboeke in hfst. 3).

Een makrostrukturele element wat wel goed werk, is die aanbieding van geniste lemmas. Die selfoon-WAT gee gereeld afleidings en samestellings wat nie as volledig bewerkte lemmakandidate optree nie, maar eerder as 'n geniste kluster wat onderaan die artikel met die eerste stam van die samestelling of die stam van die afleiding as gidselement vertoon word. Dit word waargeneem by bv. **skon** waar **skondeeg**, **skondrukker**, ens. in 'n aparte teksblok alfabeties georden en netjies aan die onderkant van die artikel vertoon word (sien Addendum C, iii). Hierdie kluster word ook onder die gebruikers se aandag gebring deur die gebruik van die pers lettertipekleur waarin die lemmas vertoon word. Elk van die afleidings of samestellings word ook met die nodige woordsoortaanduiding gegee vir ekstra leiding aan die gebruiker. Hierdie makrostrukturele eienskap word konsekwent benut, maar kan die skermkootstruktuur beïnvloed deur gebruikers nog data te gee waardeur hulle moet werk. Dit sal dalk beter wees as geniste lemmaklusters op aanvraag deur middel van 'n *sien meer*-skakel sigbaar gemaak word of as deel van 'n aangepaste artikelstruktuur (sien die afdeling oor die selfoon-WAT se artikelstruktuur).

Die selfoon-WAT se makrostruktuur figureer dus nie soos dié van die aanlyn of gedrukte weergawes nie. Dit is duidelik dat die makrostrukturele eenhede verweef word met die toegangstruktuur of dat dit geïntegreerd is in die programmatuur van die woordeboek. Die oorvleueling van die makrostruktuur en toegangstruktuur veroorsaak dat daar van makrostrukturele toegangstrukture gepraat word (Wiegand en Beer, 2013). Die selfoon-WAT se makrostruktuur kan dus saam met die toegangstruktuur verder bespreek word.

4.1.14. Die selfoon-WAT se toegangstruktuur

Soos daar uitgewys is in die vorige hoofstuk, is die toegangstruktuur 'n essensiële deel van enige woordeboek en oorvleuel dit met die ander struktuurtypes, soos die makro- en artikelstruktuur, in die woordeboek sodat die gebruiker die inligting kan onttrek om sy/haar behoefte te bevredig. Hierdie struktuur handel oor die woordeboek se gegewe toegangroetes en die soekroetes wat gebruikers volg om by die relevante data uit te kom. Dit is belangrik om te onthou dat die toeganklikheid van 'n (elektroniese) woordeboek, asook die toeganklikheid van data binne die woordeboek, die sleutel tot 'n suksesvolle leksikografiese produk is (Fuertes-Olivera 2011:100). Vir gebruikers van die selfoon-WAT is daar min of beperkte toegangsroetes en die soekroetes wat gebruikers moet volg om by die relevante data uit te kom, is onvoldoende en soms frustrerend. Die selfoon-WAT se toegangstruktuur sal aangepas moet word vir dit om 'n suksesvolle leksikografiese selfoonproduk te wees.

Die eksterne toegangstruktuur van die selfoon-WAT verskil van die ander weergawes omdat daar nie 'n tradisionele makrostruktuur teenwoordig is nie, met ander woorde lemmas as alfabeties geordende gidselemente op die skerm en artikeldeeltrajekte as toegangselemente word uitgesluit. Daar is ook nie enige voor- of agtertekste gegee nie en geen toegangselemente na die e-weergawe of die WAT se tuisblad nie. Die selfoon-WAT se eksterne toegangstruktuur bestaan uit die naam van die woordeboek, wat by die eerste inlaai van die woordeboek en enige soektog verskyn, en 'n enkele altyd teenwoordige soekbalk (sien Addendum C, i). Verder is elke lemma ook 'n eksterne makrostrukturele eenheid wat as gidselement optree om toegang tot die artikel en die eindpunt van die eksterne soektog wat begin wanneer die woord in die soekbalk ingetik word, te vergestalt. Hierdie soekbalk is ook redelik eenvoudig ten opsigte van die tipe soektogte wat gebruikers kan uitvoer omdat

gebruikers slegs enkelwoord-soekopsies kan uitoefen. Sodra die gebruiker meerwoordige items opsoek, soos bv. “by wyse van”, word slegs die eerste woord, “by” van die soekstring as soekelement gebruik en in geel blokkies gemerk oral waar dit in die betrokke artikel voorkom (Sien ¹**by** en ²**by** in Addendum C, xi). Dit lyk wel of die woordeboekprogrammatuur kennis neem van die ander woorde in die soekstring deurdat dit hierdie woorde in ander gekleurde teksblokkies arbitrêr vertoon, met ander woorde dit wys net as die woord in die betrokke artikel voorkom, maar dit hou geen verband met die woord as deel van ’n meerwoordige soekstring nie. Kortom, daardie spesifieke frase of reeks woorde soos wat die gebruiker dus soek, word nie opgespoor en vertoon nie (sien Addendum C, xi).

Hierdie gekleurde teksblokke is, in ’n mate, ook deel van die interne toegangstruktuur omdat dit die vereiste data-inskrywings vir gebruiker uitlig, bv. as daar weer na ¹**by** en ²**by** (in Addendum C, xi) gekyk word, kan gebruikers wat die lemma **by** soek, toegang kry na die artikel-interne optredes van die woord wat deur die betrokke lemma verteenwoordig word. Sou ’n gebruiker na “by wyse van” soek, gee die gekleurde blokkies in die artikel van die lemma “by” geen toegang tot die soekstring nie. Verder word daar nie vir die gebruiker toegang tot individuele aanduiders of soeksones uitgewys nie. Hierdie gekleurde blokkies is ook soms oortollig omdat dit oor artikelgrense heengaan, bv. deur data in die makrostruktuur uit te lig deur die optrede van ’n gesoekte woord as stam in ’n kluster van geniste sublemmata merk, bv. **sand** (in Addendum C, vii) waar **sand** oral in geel gemerk is al is die geniste kluster onder aan die artikel geheg.

Die toegangstruktuur maak dit ook nie moontlik om gevorderde soektogte uit te voer soos in die e-WAT nie. Die gebruiker kan nie enige spesiale soekopsies, soos benaderde of stemsoektogte uitoefen nie en kan ook nie bepaalde datakategorieë uitsluit in sy/haar soektog nie. Vir gebruikers wat per datakategorie deur die woordeboek wil soek, bv. na voorbeeldmateriaal of uitdrukkings, is daar ook geen voorsiening gemaak nie. Dit belemmer die gebruiker om sy/haar behoefte te bevredig en daardeur kan die woordeboek uiteraard nie is sy doel slaag nie. Verder word andersoortige toegangsroetes soos gunsteling- of onlangse soektogte, wat redelik standardeienskappe van selfoon- en internetprodukte is, nie aan die gebruiker gegee nie. Gevorderde gebruikers sal wel met behulp van die selfoon se webblaaiër of bedryfstelsel, soos bo by “Nuttigheid” bepaal, toegang kry tot eksterne

internetsoekenjins as deel van die eksterne toegangstruktuur (sien Addendum C, x). Dit is egter nie voldoende nie en verskeie eksterne naslaanruimtes, bv. Google, Wikipedia, ens. moet eerder as 'n toegangsbestemmings in die selfoon-WAT geïntegreer gewees het.

Die toegangstruktuur maak ook nie voorsiening vir gebruikersfoute wat voorkom tydens die raadplegingsproses nie. As die gebruiker op die verkeerde artikel of kruisverwysing klik, is daar nie 'n maklike manier om deur die eksterne toegangstruktuur terug te keer na die vorige skermkoot nie. Die selfoon-WAT maak ongelukkig nie gebruik van bestaande selfoonfunksies soos terugknoppies of die vee-funksie om tussen artikels te beweeg nie. As 'n gebruiker, bv. 'n spel- of tikfout in sy/haar soektog maak, word die fout net vir die gebruiker uitgewys deur aan te toon dat die soektog onsuksesvol is. Dit is minstens nodig dat die selfoon-WAT vir gebruikers remediërende opsies gee soos verwag word van huidige selfoon- of internetprodukte. Hierdie opsies kan, onder andere, die *het u/jy bedoel*-funksie ("Did you mean function") of inkrementele soektogte¹⁴ ("incremental searches") insluit. Let wel, as die gebruiker 'n woord of frase opsoek wat nie bewerk is in die woordeboek nie, word slegs die tellinglys vir die gebruiker gegee. Dan moet die gebruiker deur die reeks artikels wat aan bod kom, sif en hoop dat hy/sy by iets relevant uitkom. Daarom is die tellinglys ook deel van die eksterne toegangstruktuur. Hierdie lys gee vir gebruikers toegang tot ander woordeboekartikels wat op een of ander manier verband hou met die oorspronklik geraadpleegde artikel. Ongelukkig het die gebruiker 'n lukrake kans om by die verlangde data uit te kom aangesien die tellinglys se data willekeurig voorkom en sonder leiding aan gebruikers gegee is.

Dit wil voorkom of die selfoon-WAT gebruik maak van 'n eenvoudige data-verspreiding omdat slegs die bewerkte lemmakandidate deur die eksterne toegangstruktuur geraadpleeg kan word en daar nie toegang gegee word tot buitetekste en eksterne naslaanruimtes nie. Dit is weereens belangrik om hier te noem dat die selfoon-WAT geen hulpskakels, toeligting of gebruiksheiding aan die gebruiker verskaf nie. Hierdie elemente vorm ook deel van die toegangstruktuur en die tekort aan skakels wat hierdie data bevat, verswak die toegangstruktuur en die woordeboek as geheel. Dit is ook opvallend dat die selfoon-WAT nie 'n

---

¹⁴ Soos die gebruiker tik, werk die programmatuur deur die data om moontlike soekopsies regstreeks vir die gebruiker uit te gelig.

hoofspyskaart aan die gebruikers verskaf wat toegang tot verskillende dele, soos die toeligting, van die woordeboek inhou nie. Selfoonwoordeboeke moet een of ander vorm van 'n spyskaart aan sy gebruikers gee sodat daar toegang verkry kan word tot verskillende woordeboekdele soos die toeligting, kontakbesonderhede en ander data soos 'n aanduiding van die gebruiker se gunsteling-soektogte. Die gebruik van 'n altyd teenwoordige spyskaart lei daartoe dat die woordeboek 'n toegevoegde waarde kry omdat gebruikerskontrole, soos bepaal in “Beheerbaarheid”, daardeur versterk kan word. Die spyskaart kan ook vir gebruikers lei na eksterne naslaanbronne of na ander e-ruimtes waar die WAT teenwoordig is, soos bv. die e-WAT of die WAT se Facebook-blad. Hier kan die omvattende aard van die WAT versterk word en 'n vermaaklikheidselement kan geïntegreer word deur die WAT se woord van die week, wat op Facebook en RSG bekend gemaak word, ook met die selfoonweergawe te skakel.

Die selfoon-WAT maak verder gebruik van bepaalde interne toeganstruktuurelemente wat gebruikers na die relevante data of soeksone in die woordeboekartikel self lei. Die interne toegangstruktuur van die selfoon-WAT is identies aan dié van die gedrukte weergawe deurdat dit tradisionele mikrostrukturele aanduiders en struktuurmerkers gebruik om gebruikers na die relevante soeksone te lei (sien die afdeling oor die selfoon-WAT se mikrostruktuur hieroor). Daar word wel afgewyk van die tradisionele interne toegangstruktuur deurdat daar gebruik gemaak word van hiperskakels wat gebruikers van een soeksone na 'n ander soeksone binne 'n enkele artikel, of van een soekarea na 'n ander soekarea binne die woordeboek lei (sien 4.1.16. vir meer hieroor). Die soeksone se optrede in die interne toegangstruktuur word verder deur die skermskootstruktuur beïnvloed. Gebruikers sal slegs toegang kry tot die soeksone en data wat op 'n keer vertoon word in die skermskootstruktuur. Die feit dat die selfoon-WAT nie 'n selfoonvriendelike aanbiedingsruimte het nie en ook telkens te veel data aan die gebruikers verskaf, belemmer die toegang tot data in die artikel wat in effek die interne toegangstruktuur gebrekkig laat voorkom.

Vir 'n gebruiker om deur die woordeboek te beweeg en te soek, is 'n voortdurende stryd. Die eksterne en interne toegangstrukture kort aandag sodat gebruikers gemakliker en vinniger die verlangde data kan opspoor. Hierdie toegang tot data het

egter ook te doen met die ordening van data in die artikelstruktuur en die wyse waarop die artikelstruktuur vertoon word aan gebruikers.

4.1.15. Die selfoon-WAT se mikro- en artikelstruktuur

Dit is belangrik om binne 'n enkele woordeboekartikel kennis te neem van die bewerking, ordening en vertoning van elke verskillende woordeboekinskrywing, omdat 'n gebruiker meestal binne hierdie ruimte van die woordeboek werk en soek. As gebruikers nie binne die soekarea, d.i. woordeboekartikel, na die relevante soeksone, d.i. die ruimte van die verskillende betekenisdraende data-inskrywings, gelei word nie of as hulle nie die data kan sien of interpreteer nie, sal hul behoeftes nie bevredig word nie. Daarom is 'n weldeurdagte mikrostruktuur, d.i. die ordening van aanduiders binne die artikel, en artikelstruktuur, d.i. die mikrostruktuur en die struktuurmerkers, van kardinale belang vir enige woordeboek. Die selfoon-WAT is geen uitsondering nie.

Wanneer daar na die selfoon-WAT se mikro- en artikelstruktuur gekyk word, kan daar afgelei word dat hierdie struktuurtype nou verwant is aan dié van die gedrukte weergawe. Dit hou voor- en nadele vir die selfoon-WAT in. Die selfoon-WAT orden die data binne die artikelstruktuur op 'n sistematiese en konsekwente wyse, deur gebruik te maak van 'n geïntegreerde mikrostruktuur sowel as 'n (uitgebreide) verpligte mikrostruktuur met duidelik gemerkte en herkenbare vorm- en semantiese kommentare. Die selfoon-WAT integreer koteks- en konteksleiding met die betekenisparafrase van die betrokke semantiese subkommentaar, en in sekere gevalle word bykomende data ook in afsonderlike teksblokke in die semantiese kommentaar van die betrokke lemma gegee. Die gebruiker kan hierdeur die direkte verhouding tussen die betekenisparafrase en bykomende data in die semantiese (sub)kommentaar van 'n woordeboekartikel waarneem. Dit geld ook by polisemiese lemmas, vgl. ¹**rand** (in Addendum C, ii) waar daar by elk van die onderskeie polisemiese waardes 'n betekenisparafrase met meegaande voorbeeldmateriaal aangebied is. Soos genoem, word die bykomende data en verskillende woordsoortelike optredes, waar van toepassing, konsekwent as sub-sones van die semantiese en vormkommentaar gegee, vgl. **asseblief** (in Addendum C, ii). Hierdie konsekwente aanbiedingswyse is te danke aan 'n sistematiese gebruik van 'n geïntegreerde mikrostruktuur. So 'n aanbiedingswyse help die gebruiker in sy/haar soektogte.

Verder, word dit duidelik dat die selfoon-WAT beide 'n verpligte en uitgebreide verpligte mikrostruktuur gebruik. By elke artikel word daar 'n lemmakandidaat, woordsoortaanduiding, betekenisparafrase en voorbeeldmateriaal verwag. Dit is verder te verwag dat hierdie aanduiders konsekwent gegee word, maar helaas is daar artikels waar verpligte mikrostruktuurkomponente nie verskyn nie, sien bv. **kaboedel** en **kaboel** (Addendum C, xii). By **kaboedel** word al die data wat in die verpligte mikrostruktuur moet verskyn, weergegee vir gebruikers, maar gebruikers wat **kaboel** raadpleeg word in die steek gelaat omdat van die verpligte mikrostrukturele aanduiders, soos die voorbeeldmateriaal, nie gegee is nie. Die WAT as omvattende woordeboek wat op verskillende gebruikers en hulle behoeftes gemik is, moet hierdie elemente konsekwent toepas. Selfs in die geval van 'n kruisverwysingsartikel moet daar kotelesleiding verskaf word, aangesien die kruisverwysing ten opsigte van die betekenisparafrase geld en nie noodwendig ook ten opsigte van die gebruik van die betrokke woord nie. Gebruikers wat bv. teksproduksiehulp benodig oor die gebruik van **kaboel** se behoefte sal nie bevredig kan word nie. Daarteenoor is daar artikels, soos **asseblief** of **poephhol** (Addendum C, ii en ix) waar daar inskrywings en soeksones gegee word wat nie deel is van die verpligte mikrostruktuur nie. Hier word datakategorieë soos etimologiese, bykomende grammatiese data en vaste, idiomatiese en gespesialiseerde uitdrukkings as deel van die uitgebreide verpligte mikrostruktuur gesien omdat dit nie in elke artikel vertoon word nie (vgl. par. 10-12 in 3.3.10.). Dit is tot voordeel van die gebruiker.

Die gebruiker kan redelik maklik onderskei tussen die verskillende woordeboekinskrywings en soeksones binne die soekarea. Aanduiders soos woordsoortaanduiders, voorbeeldsinne en betekenisparafrases word konsekwent aan die gebruikers gegee en word deur nietipografiese en tipografiese struktuurmerkers gemerk, bv. by die lemma **poephhol** (Addendum C, ix) word verskeie lettertipegroottes, -formate en -kleure gebruik om te onderskei tussen aanduiders soos woordsoorte (kleiner letters in 'n ligte pers) en voorbeeldmateriaal (in blou-groen skuinsdruk). Gebruikers word hier op die verskillende soeksones attent gemaak en kan met behulp van hierdie mikro- en artikelstrukturele elemente na die verlangde data gaan. Ander struktuurmerkers is die gebruik van nommers, letters, simbole en leestekens: bv. die swart blokkie (■) wat gebruik word om

redaksionele kommentaar oor grammatika te vergestalt (sien **skon** in Addendum C, iii); gewone nommers soos 1, 2 en 3 wat betekenisonderskeidings in 'n artikel aandui (sien **sand** in Addendum C, vii); romeinse syfers (**II**) wat gebruik word om verskillende woordsoortelike funksies van dieselfde lemma te onderskei (sien ²**by** in Addendum C, xi); alfabetletters (**a**), oftewel hiërargiemerkers, om betekenisonderskeidings fyner te onderverdeel binne 'n enkele betekenisonderskeiding (sien ¹**rand** in Addendum C, v); en puntuasie, soos die dubbelpunt, wat altyd voorbeeldmateriaal in die integraat voorafgaan (Sien **koekblik** in Addendum C, vi) (selfoon-WAT, 2015). Die selfoon-WAT maak ook gebruik van datakategorieimerkers, soos **UITDR.**; **UITDR. GESPECIALISEERD**; en **UITDR. IDIOMATIES**; om gebruikers attent te maak op 'n afsonderlike teksblok en soeksone wat idiomatiese en/of gespesialiseerde uitdrukkings bevat (selfoon-WAT, 2015). Dit is egter nie duidelik aan die gebruiker wat die verskil tussen hierdie uitdrukkingstipes is nie aangesien die toeligting nie aan die gebruiker gegee word nie. Binne hierdie teksblok word elke uitdrukking georden op grond van die alfabetiese waarde van een van die woorde (nie die woord wat ooreenstem met die lemma nie). Hierdie woord, in 'n sublemma-eksterne aanvangsposisie geplaas, tree dan as gidselement vir die gebruiker op, bv. by ¹**rand** (Addendum C, v) waar **sent** as gidselement optree vir daardie subsoeksone binne die soeksone van gespesialiseerde uitdrukkings. Dit is ook 'n wesenlike toegangsmiddel.

Daar kan dus afgelei word dat die selfoon-WAT gebruik maak van verskillende artikelinskrywings binne die geïntegreerde mikrostruktuur om gebruikers deur die woordeboekartikel te lei. Hierdie inskrywings is van so 'n aard dat dit nie gebruikers vervreem nie en, soos vroeër bepaal, gebruikers kan help om bv. teksproduksie- en teksresepsie-inligting op te spoor en sodoende hul leksikografiese behoeftes te bevredig. Dit is egter opvallend dat die selfoon-WAT nie gebruik maak van enige unieke struktuurmerkers wat interaktief of multidimensioneel is nie. Daar is by ander selfoonwoordeboeke gebruik gemaak van, bv. die luidsprekerikoon of die beeldikoon (sien 3.2.6. in die vorige hoofstuk) wat interaktief optree deurdat dit gelaagde data binne die artikelstruktuur vergestalt. Hierdie struktuurmerkers is te verwag in 'n selfoonwoordeboek en word al as standaardelemente in talle selfoon- of internetprodukte verwag. Hierdeur word dit weer duidelik dat die selfoon-WAT nie die nodige tegnologiese eienskappe betrek wat die selfoon as interaktiewe en

multifunksionele medium bied nie. Een struktuurmerker wat die skermkootstruktuur sal verbeter, is die gebruik van die *sien meer*-ikoon: .

Die selfoon-WAT is soms skuldig aan data-oorlading en deur hierdie merker te gebruik kan die gebruiker gewoon van die data wegsteek wat steurend is. Dit kan ook gebruik word om verskillende datakategorieë in die uitgebreide mikrostruktuur, soos etimologie en selfs makrostrukturele eenhede soos geniste lemmaklusters, met die eerste raadpleging van die artikel te verberg totdat die gebruiker daarop klik as hy/sy die data wil nagaan.

Hoewel die gebruik van die geïntegreerde mikrostruktuur die artikel sistematies orden en die interne toegangstruktuur versterk, is die huidige aanbod van die soekarea en soeksones nie geskik vir gebruik op 'n selfoonskerm nie. Die beperkte funksionaliteit van die artikelstruktuur as geheel is ook frustrerend en onvoldoende vir 'n selfoonwoordeboek. Hoewel die soekareas in afsonderlike teksblokke vertoon word, is daar te veel data binne daardie teksblok wat gelyktydig aan die gebruikers gegee word. Gouws (2014:170) se idees van “multi-layered presentation of search zones” moet neerslag vind in die selfoon-WAT sodat die artikelstruktuur meer funksioneel en gebruikersvriendelik kan word. Daar kan geargumenteer word dat 'n aangepaste artikelstruktuur en dalk die gebruik van ander mikrostrukture die gebruiker meer in staat sal stel om sy/haar behoefte met meer sekerheid en met meer spoed te kan bevredig. Dit is belangrik om dit weer hier te stel dat selfoonwoordeboeke toegevoegde waarde moet hê en dat die gebruiker 'n aktiewe rol moet speel in besluite oor die aanbieding van data. Die idees oor manipuleerbare data kom weer hier te sprake.

Elke gebruiker het verskillende behoeftes en wil nie noodwendig alle data vertoon sien nie. Selfoonskerms het ook nie altyd plek om 'n magdom data te vertoon nie. Die selfoon-WAT moet kennis neem van hierdie gegewens en die artikelstruktuur vervolgens aanpas. Die gebruik van, bv. duimgidse of interaktiewe datakategorie-skakels kan geïntegreer word waar gebruikers binne die artikelstruktuur slegs die verlangde datakategorie kan nagaan sonder om met massas data oorlaai te word. As hierdie opsies nie prakties uitvoerbaar is nie, kan 'n semi-geïntegreerde mikrostruktuur (vgl. par.7-8 in 3.3.10.) met die konsekwente gebruik van geëtiketteerde *sien meer*-skakels oorweeg word. Dit sal minstens

verseker dat die gebruiker nie met elke soektog oorlaai word met 'n klomp data nie en sal die gebruiker help om die gebruiker vinniger na die relevante soeksone te lei sonder dat daar deur 'n ander klomp data gesif moet word. Tans maak die selfoon-WAT nie voorsiening vir gevorderde of moderne gebruikers se verwagtinge nie. Die tekort aan multidimensionele en dinamiese artikelstrukture bevestig hierdie stelling. Selfoonwoordeboeke moet vir gebruikers 'n dinamiese naslaanruimte skep waar standaardwebbeginsels, soos vroeër bepaal, ook geïntegreer is in die artikelstruktuur. Die implementering van tegnologiese moontlikhede soos multimediasfunksies, eksterne naslaanmoontlikhede, gelaagde data, in die vorm van “pop ups”, duimgidse of skakels na afsonderlike bladsye, en die benutting van die selfoon se hardeware soos die kamera of oriënteringsfunksies moet oorweeg word sodat die selfoon-WAT 'n funksionele en bruikbare inligtingsinstrument word (vgl. ook die selfoonwoordeboeke in 3.3.9.).

4.1.16. Die selfoon-WAT se mediostruktuur

Soos by die reeds geanaliseerde strukture, kan die gebruiker die selfoon-WAT se mediostruktuur as onvoldoende ervaar. Die selfoon-WAT poog om verskillende kruisverwysings te implementeer, maar dit is nie oral ewe suksesvol nie. Die sleutel tot 'n suksesvolle gebruikersgerigte elektroniese produk lê in die toegangswaarde van die woordeboek en die naatlose integrasie van woordeboekdata tussen soeksone en -areas.

As die lemma **kaboel** (Addendum C, xii) onder die loep geneem word, is dit duidelik dat die soeksone waarin “Ook [keboel](#)” en “Sien [KABOEDEL](#)” optree as kruisverwysingspunte binne daardie artikel gegee is (selfoon-WAT, 2015). Hier tree “[keboel](#)” en “[KABOEDEL](#)” op as kruisverwysingsadresse, terwyl die “sien” of “ook” as kruisverwysingsmerkers optree (selfoon-WAT, 2015). Hierdie elemente lei die gebruiker via die interne toegang- en mikrostruktuur van die artikel **kaboel** na die eksterne adres van twee verwante lemmas elders in die woordeboek. Die selfoon-WAT maak gebruik van interaktiewe skakels om gebruikers dadelik na hierdie lemmas te neem. Die kruisverwysingspunt en -merkers in die selfoon-WAT word ook meestal vergestalt deur die gebruik van blou gekleurde en onderstreepte hiperskakels, bv. “(¹[GELD 2 en 3](#))” en dikwels deur verskillende merkers soos “Vgl.” of “Sien” (selfoon-WAT, 2015). Die selfoon-WAT maak gebruik van interne en eksterne kruisverwysingsadresse. Binne een artikel kan daar 'n kruisverwysingsverhouding

tussen die mikrostrukturele inskrywings ontstaan, bv. by **sand** (Addendum C, vii) waar die gebruiker binne die soeksone van die tweede betekenisonderskeiding terugverwys word na die soeksone van die eerste betekenisonderskeiding van die lemma **sand**: “([SAND 1 1](#))” (selfoon-WAT, 2015). Daar kan ook, soos by **kaboel** waargeneem, ’n kruisverwysingverhouding ontstaan tussen twee of meer kruisverwysingadresse waar die een adres buite die betrokke artikel maar steeds binne die woordeboek staan. Dit kom ook in ieder geval voor dat sinonieme en sinoniemdefinisies optree as deel van die mediostruktuur, bv. “meesal sin. met [koektrommel](#)” en “asseblief” by **kanalla** (sien Addendum C, vi en iii) (selfoon-WAT, 2015). Dit blyk egter dat daar nie konsekwentheid is met die toepassing van die mediostruktuur nie.

By **asseblief** en **kanalla** is daar reeds bepaal dat die gebruik van kruisverwysende skakels noodsaaklik is vir die bevrediging van die gebruikers se behoeftes juis omdat die sinoniemdefinisie nie as interaktiewe skakel gegee word nie. By **kanalla** is daar ook op die onaktiewe skakel van “[TRAMKASSIE](#)” gewys. Hoewel die WAT vir die gebruiker aandui dat onaktiewe skakels nie onderstreep word nie, kan daar kan bevestig word hoekom hierdie skakels tans ingesluit word as daar gee data of toegang tot ’n gewaande kruisverwysingsadres bestaan nie. Dit gaan ook om woorde wat nog nie bewerk is nie maar wat na die bewerking aktiewe skakels word. Dit is nutteloos en die gebruiker se behoefte kan in elk geval nie hierdeur bevredig word nie. Dit sal dalk sinvol wees om eerder hierdie skakels uit te sluit totdat die kruisverwysingsadres aktief is. Verder, lyk dit of van die kruisverwysings lukraak gekies is, bv. waar die gebruiker na beskuit, “(vgl. [BESKUIT, 2](#))”, verwys word in die betekenisparafrase van **koekblik** maar nie na “koek” of “brood” verwys word in die betekenisparafrase van **skon** nie (sien Addendum C, vi en iii). Dit is onduidelik waarom hierdie gevalle so gegee word. Vir die selfoon-WAT is daar die probleem van verwysings na die ontbrekende toeligting, bv. by **naturel** (sien Addendum C, xiii) waar die gebruiker verwys word na ’n gedeelte in die toeligting, “Sien [Toeligting, 6](#).”, maar nie daarby kan uitkom nie aangesien die selfoon-WAT nie ’n skakel hierna bevat nie. Dit is ’n probleem wat gebruikers se voortgesette gebruik van die woordeboek in gedrang stel. Die tellinglys, waarna telkens verwys is, kan ook optree as deel van die mediostruktuur omdat dit aktiewe skakels na lemmas bevat wat klaarblyklik verwant is aan dié waarmee die gebruiker tans besig is maar die

gebruiker kry geen leiding in hierdie verband nie. (Hieroor is reeds genoeg uitgebrei in die vorige afdelings.)

Tans beskik die selfoon-WAT nie oor die funksie om gebruikers na woordeboeksterne kruisverwysingsadresse te herlei nie. Soos reeds bepaal, sal slegs gevorderde gebruikers deur middel van hul selfone toegang kry tot eksterne naslaanruimtes wat as kruisverwysingsadresse optree. Dit is belangrik dat die selfoon-WAT dit oorweeg om ekstra eksterne naslaanbronne te integreer, veral omdat die woordeboek nog nie klaar bewerk is nie. Deur gebruikers die opsie te gee om verdere soektogte in ander naslaanruimtes uit te oefen, sal die toegangswaarde van die woordeboek versterk word en so kan 'n multidimensionele mediostruktuur bewerkstellig word. Hier sou dit ook kon help as die WAT deel van 'n woordeboekportaal kon wees. 'n Woord waarna gesoek word maar wat nog nie in die WAT bewerk is nie kan dan in een van die ander woordeboeke in die portaal gevind word. Die selfoon-WAT moet ook die tegnologiese moontlikhede van sel- en slimfone in ag neem. Aanraakslimfone se eienskappe kan funksioneel deur die woordeboek betrek word deur enige leksikale item in 'n betrokke woordeboekartikel te aktiveer as kruisverwysingspunt. Daardeur kan gebruikers vinniger tussen verskillende soekareas en -sones beweeg en bydra tot die bewerkstelling van 'n multidimensionele mediostruktuur. Dit sal egter net werk as daar aandag aan die aanbieding van data in die skermkootstruktuur gegee word.

4.1.17. Die selfoon-WAT se skermkootstruktuur

In vorige afdelings word daarvan melding gemaak dat die selfoon-WAT skuldig is aan data-oormoed. As die skermgrootte van die algemene sel- of slimfoon in ag geneem word, is dit nie 'n onregverdigde kritiek nie. Die skermkootstruktuur ooreenstem met die ander struktuurtypes deurdat dit vergestaltung bied aan dele van die ander strukture. Hierdie struktuur maak ook gebruikers en leksikograwe attent op die feit dat daar 'n wisselwerking is tussen die aanbiedingsruimte en die beruimte van 'n selfoonwoordeboek.

Die selfoon-WAT het 'n magdom data, maar daar is net soveel plek op 'n selfoon-skerm om die data te vertoon. Dit is dus nie moontlik om alle soekareas en soeksones gelyktydig aan die gebruiker te vertoon nie. Soos by die artikelstruktuur bepaal is, moet die selfoon-WAT daaraan dink om die data te herorganiseer of aan

te pas sodat dit uiteraard meer selfoonvriendelik vertoon kan word. Enige data wat nie deur die gebruiker gesien wil word nie, moet eintlik nie vertoon word nie. Weereens word die toepassing van manipuleerbare data en aangepaste artikel-, toegang- en mikrostrukture beklemtoon. Die oorgang tussen struktuurtypes moet ook plesierig, vinnig en naatloos wees. Tans is die selfoon-WAT lomp en beperk omdat daar nie op innoverende wyses aanspraak gemaak is op die oorgang van struktuurtypes nie. Dit is wel vanselfsprekend dat die taak om die selfoon-WAT se uitleg te verander nie maklik uitvoerbaar is nie.

Laastens, is die skermkootstruktuur nie funksioneel as die gebruiker nie tussen datakategorieë kan onderskei nie, of as die stilistiese keuses die naslaanproses bemoeilik. Hoewel daar geargumenteer kan word dat 'n gebruiker van die selfoon-WAT tog kan onderskei tussen datakategorieë, word dit moeilik as daar te veel data gegee word of as daar meer as een artikel vertoon word. Ongelukkig lyk en voel die selfoon-WAT verouderd, deurdat dit soos die CD-ROM- en gedrukte weergawe voorkom. Daar is gepoog om verskillende lettertypes en -kleure te gebruik, maar dit lyk nie aanloklik nie en, wanneer dit met bestaande suksesvolle selfoonwoordeboeke vergelyk word (sien Addendum A), is dit duidelik dat die selfoon-WAT aandag aan die uitleg en styl van die aanbiedingruimte moet gee om aan te sluit by die moderne tendense en moderne gebruikers se verwagtinge.

4.1.18. Struktuur as struikelblok in die selfoon-WAT

Uit die bostaande afdeling oor die analise van die selfoon-WAT se strukture word daar afgelei dat daar heelwat strukturele struikelblokke opduik wat die gebruiker kan kniehalter tydens die raadplegingsprosedure. Hoewel die selfoon-WAT data, gebruiksituasies en funksies betrek wat 'n reeks gebruikers in staat stel om hulle leksikografiese behoeftes te bevredig, belemmer die woordeboekuitleg en aanbieding van data die gebruikers dikwels in hulle pogings om bepaalde leksikografiese behoefte(s) te bevredig.

Daar kan geargumenteer word dat daar struktuurelemente is wat voldoende is, soos bv. die mikrostruktuur, maar wanneer die wisselwerking van hierdie strukture met die bruikbaarheid, die gebruiker en selfs met mekaar getoets word, is dit duidelik dat hierdie woordeboek nie daarin slaag om 'n funksionele inligtingsinstrument te wees nie. Die selfoon-WAT slaag ongelukkig nie daarin om selfoongebruikers se

behoefte met behulp van innoverende, toeganklike en bruikbare strukture te bevredig nie. Die verwagtinge wat selfoonwoordeboekgebruikers het oor die tegnologiese moontlikhede wat deur woordeboekstrukture vergestalt word, word nie nagekom nie, met ander woorde die interaktiewe en multidimensionele aard van moderne selfone word nie gebruik om die gebruiker moeiteeloos deur die woordeboek te lei nie. Die gebruiker voel ook nie deel van die woordeboek nie deur die beperkte toegepaste waarde van die selfoon-WAT.

Dit word duidelik dat die selfoon-WAT 'n elektroniese afdruk van die gedrukte weergawe is deurdat dieselfde struktuurmiddele gebruik word. Veranderinge soos 'n aangepaste toegangstruktuur en artikelstruktuur, maak die woordeboek effens geriefliker vir gebruikers om te raadpleeg, maar dit is nie werklik voldoende nie.

4.1.19. Gevolgtrekking oor die selfoon-WAT

Na aanleiding van die bostaande toetsing van die selfoon-WAT aan die geïntegreerde teorie kan die volgende gevolgtrekkings gemaak word. Die gevolgtrekkings word veral op grond van die funksionaliteit, bruikbaarheid en effektiwiteit van die woordeboek gemaak, dit wil sê of die selfoon-WAT hom van sy taak gekwyt het om selfoongebruikers te help om hul leksikografiese behoefte(s) binne 'n bepaalde woordeboekgebruiksituasie te bevredig.

Die teoretiese raamwerk het vereis dat die volgende kriteria ondersoek moet word vir dié woordeboek: die tipe gebruiker(s) en sy/haar behoeftes; die gebruiker se raadplegingsvermoë; die woordeboek se oorhoofse funksie en subfunksies; die gebruiksituasie van die woordeboek, asook die “extra-information tool”-situasie(s); die gebruiker se woordeboekervaring; die woordeboekstrukture en aanbieding van data; die tipe inligting wat vereis word van die gebruiker en hoe dit toeganklik vertoon word; die tegnologiese moontlikhede wat selfone bied; die bruikbaarheid en wisselwerking tussen gebruiker en selfoonwoordeboek as geheel. Hieruit word daar 'n paar samevattende opmerkings gemaak. Enige element wat nie hier pertinent genoem word nie, is nie van minder belang nie en kan in die analise nagegaan word.

Die selfoon-WAT het potensiaal, veral omdat die woordeboek in sy werklike doel kan slaag. Die magdom data wat dit bevat en die reeks gebruikers wat dit kan tevrede stel, is positiewe punte van hierdie woordeboek. Die feit dat dit ook vir verskillende gebruiksituasies aanvaarbaar is en dat dit die meeste gebruikers se

naslaanbehoefte kan bevredig, maak dit 'n goeie bron van data. Die probleem is egter die verpakking van daardie data en die aanbieding daarvan vir die gebruikers asook die tekort aan voldoende tegnologiese funksionaliteit. Alhoewel dié woordeboek moontlik 'n reeks gebruikers se behoeftes kan bevredig deur die gegewe goeie en bruikbare data, is daar steeds te veel funksionele probleme wat hierdie proses belemmer. As selfoonwoordeboek wat multifunksioneel en multidimensioneel kan wees, is hierdie woordeboek tans nog te eenvoudig. Al hierdie faktore het 'n negatiewe impak op die effektiwiteit en bruikbaarheid van die selfoon-WAT as praktiese gebruiksinstrument.

Dit blyk dat die selfoonweergawe afgeskeep word wanneer dit by leksikografiese beplanning vir die selfoonruimte kom. Die beperkte soekfunksies, die tekort aan leiding en toeligting en die selfoon-onvriendelike uitleg dra hierby toe. Die gevolgtrekking wat gemaak kan word, is dat die moderne of gevorderde woordeboekgebruiker se behoeftes waarskynlik nie in ag geneem is nie. Wanneer die effektiwiteit en bruikbaarheid van hierdie woordeboek ondersoek word, bv. deur die bepaling van mens-rekenaar-interaksie daarop toe te pas, is dit duidelik dat hierdie weergawe faal in sy poging om 'n toeganklike gebruiksinstrument te wees. Daar moet kennis geneem word van die feit dat die elektroniese sfeer verskeie moontlikhede vir woordeboekontwerpers bied om innoverende en funksionele produkte te skep. Dit geld nie net die uitleg en aanbieding van data nie, maar ook die aanspreek van gebruikersprobleme. Die selfoon-WAT het 'n teikengebruikersmark wat strek van skoliere tot akademici, asook Afrikaanssprekendes uit verskillende kulturele agtergronde. Hierdie gebruikers het nie almal dieselfde behoeftes en naslaanvaardighede nie. Dit is dus noodsaaklik om 'n ruimte te skep waar die gebruiker sy/haar eie WAT kan skep, dit wil sê opsies kan uitoefen om slegs die inligting te onttrek wat relevant is vir hom/haar. Die opstel van gebruikerprofile moet oorweeg word vir die selfoon-WAT om hierdie produk meer gebruikersvriendelik en toeganklik te maak.

Die feit dat daar tekortkominge in die toegang- artikel- en mediostruktuur is, veroorsaak dat gebruikers nie doelgerig met die woordeboek kan werk nie. 'n Gebruiker se naslaanvaardighede moet ook nie geïgnoreer word nie. Dit is dus van kardinale belang dat 'n selfoonwoordeboek genoeg hulp aan sy gebruikers verleen sodat die gebruiker op die vinnigste en maklikste manier die verlangde inligting kan

vind. Die elektroniese sfeer bied nuwe moontlikhede wat gebruik kan word om die gebruiker makliker en vinniger deur die woordeboek te lei, maar die selfoon-WAT benut nie genoegsame artikel- of toeganstrukturele innoverende moontlikhede nie. Eenvoudige elemente soos 'n hoofspyskaart, die (korrekte) toeligting en kontakbesonderhede moet ingesluit word sodat gebruikers ten minste georiënteer kan word binne die woordeboek en sodat daar een of ander vorm van hulp is, indien hulle sou vassit met die gebruik van die woordeboek. Verder is die eksterne toegangstruktuur, veral die soekfunksies, heeltemal te beperk. Die gebruiker kan geensins 'n gevorderde, verfynde of stemsoektog onderneem nie. Die wyse waarop die selfoon-WAT gebruikers se soektogte vertoon, moet ook aandag kry. Oortollige data-merkers of soekresultate moet liefers vermy word om die reeds oorlaaide skermkootstruktuur meer selfoonvriendelik te laat voorkom. Slegs die mees relevante data, dit waarna die gebruiker gesoek het, moet logies en sistematies vertoon word. Daar moet ook voorsiening gemaak word vir gebruikersfoute. Daar is geen beheerbaarheid en foutkontrole ter sprake nie. Gebruikers word aan hul eie lot oorgelaat wanneer hulle 'n fout begaan. Daar moet ook dalk besin word oor die integrering van woordeboekeksterne naslaanbronne as deel van die eksterne toegang- en mediostruktuur, wat vir tyd en wyl (en moontlik die toekoms ook) gebruikers die opsie gee om bepaalde inligting in ander bronne te raadpleeg. Dit kan die omvattende aard en toegevoegde waarde van die woordeboek ook versterk.

Nog 'n aspek wat die bruikbaarheid negatief beïnvloed, is die skermkootstruktuur en die beknopte en statiese artikelstruktuur. Die selfoon-WAT oorlaai die skermkootstruktuur met data en sodoende ook die gebruiker. Die gebruiker het geen manier om enigiets hieraan te doen nie. Die tekort aan manipuleerbare data in die artikelstruktuur of 'n aangepaste multidimensionele artikelstruktuur bemoeilik die raadplegingsprosedure. Die probleem van die oorfloed van data word nie verbeter deur die insluiting van die tellinglys nie. Hoewel dit skynbaar 'n bepaalde rol speel in die makro- mikro- en mediostruktuur, belemmer dit die artikel- en skermkootstruktuur. Sonder enige leiding en verklaring van die persentasies, is dit onduidelik wat hierdie lys se ware funksie is. Die selfoon-WAT moet ook poog om die gebruiker deel te maak van die funksionele aard van die woordeboek deur hom/haar te betrek by 'n gebruikersgerigte dinamiese artikelstruktuur. Verskillende data-aanbiedingsopsies en selfoonfunksies moet hierby geïntegreer word, soos om

gebruik te maak van die selfoon se vee- en roteerfunksies, multimediafunksies, knip-en-plak-funksies, e-pos of sosiale media-funksies en eksterne soekenjin-funksies. Ongelukkig lei hierdie tekortkominge daartoe dat die selfoon-WAT 'n inkorting aan funksionaliteit het en nie die verwagtinge van moderne of gevorderde gebruikers nakom nie.

Vanuit 'n stilistiese oogpunt lyk die selfoon-WAT nie aantreklik en gebruikersvriendelik nie, bv. die lettertipes lyk verouderd en te na aan die gedrukte weergawe; daar is nie helder kleure nie en die gebruikerskoppelvlak lyk verouderd in vergelyking met moderne selfoonwoordeboeke soos *Merriam-Webster* of *Oxford* se selfoonwoordeboektoepassing. Ander selfoonwoordeboeke betrek moderne stylkeuses wat aansluit by die moderne gebruiker se verwagtinge. Hierdie woordeboek moet aan alternatiewe stylkeuses dink sodat nuwe gebruikers gelok kan word en sodat bestaande gebruikers tuis voel in die woordeboek. Hierby sluit die verbetering van die skermkootstruktuur aan sodat die gebruiker makliker en toegankliker deur die woordeboekartikel kan werk.

Die WAT moet in ag neem dat die meeste gebruikers wat nog die WAT as gedrukte produk koop binnekort kan uitsterf. Vir die WAT om 'n volwaardige gebruiksinstrument te word, sal dit oorweeg moet word om die bestaande dele te herbewerk om meer rekenaar- en selfoonvriendelik te wees en daarna dan die woordeboek moontlik slegs as 'n elektroniese produk te bewerk en te bemark. Daar is reeds gapings in die data wat opgeneem is, wat nie getrou bly aan die sinchroniese inslag van die WAT nie, bv. woorde soos *internet* of *DVD* is nog nie opgeneem en bewerk nie. Dit is tot nadeel van 'n omvattende woordeboek, veral een wat 'n nuwe gebruikersmark betree. Verder, raak die moderne gebruiker al hoe meer tegnologies bekwaam, wat daartoe lei dat daar meer verwag word van die elektroniese produkte van die WAT. Die WAT sal oor hierdie gegewens moet besin in die nabye toekoms om te verseker dat woordeboeke wat gelewer word meer funksioneel is om 'n groter gebruikersmark tevrede te kan stel. Myns insiens moet die WAT dalk in die interim slegs as 'n aanlyn projek verder bestuur word, sodat hierdie tekortkominge aangespreek kan word. Dit is egter nie altyd uitvoerbaar nie, maar dit is iets waaroor besin moet word.

Ter afsluiting, die huidige tegnologiese era bied die moontlikheid om slim woordeboeke te skep, bv. een wat soektogte kan stoor, die gebruiker begelei met wenke en hulpmiddels en wat aanpas by die gebruiker se behoeftes. Ongelukkig is die selfoon-WAT nie 'n effektiewe en funksionele produk wat selfoongebruikers se behoeftes met 'n hoë mate van sukses kan bevredig nie. Die analise het daarop gewys dat daar te veel tekortkominge is om as 'n volhoubare en bruikbare elektroniese naslaanbron beskou te word. Die feit dat die gebruiker se behoeftes nie as prioriteit gestel is nie en die tegnologiese moontlikhede wat beskikbaar is nie aangegryp is nie, veroorsaak dat daar steeds 'n leemte in die mark is vir 'n volwaardige funksionele Afrikaanse selfoonwoordeboek. Dit is ook uit hierdie analise duidelik dat die selfoon-WAT nie van meet af as selfoonwoordeboek beplan of ontwerp is nie. Dit is dalk waar die WAT nou moet begin, sou hulle hierdie produk wil verbeter. Dit is nie moontlik om 'n gedigitaliseerde weergawe van 'n gedrukte produk suksesvol as 'n selfoonwoordeboek te vermom nie. Daar word begryp dat nie al die uitgewysde probleemareas ewe suksesvol aangespreek kan word nie en dat die reeks teikengebruikers ook 'n rol speel in die ontwikkeling van 'n volhoubare selfoon-WAT. Die keuse moet egter gemaak word of hierdie produk aan al die gebruikers bemark gaan word en of dit 'n produk kan word wat spesifiek op gevorderde en moderne gebruikers gemik word.

4.2. Verwysing na ander Afrikaanse selfoonwoordeboeke

Na die analise van die selfoon-WAT word dit duidelik dat Afrikaanse selfoonwoordeboekgebruikers se behoeftes nie almal ewe suksesvol bevredig word nie. Die WAT as selfoonwoordeboekproduk gryp min van die tegnologiese moontlikhede aan wat tans beskikbaar is. Weereens moet dit beklemtoon word dat die WAT as geheel nie 'n swak produk is nie, maar dat dit vir die voortgesette werk aan die selfoonweergawe dalk by ander meer suksesvolle selfoonwoordeboeke wat van meet af as selfoonwoordeboeke ontwerp is, moet leer. Ongelukkig is daar min Afrikaanse produkte waarby daar geleer kan word of wat vir Afrikaanse gebruikers geskep word. In hierdie afdeling word daar vlugtig na twee woordeboekprodukte verwys wat vir (Suid-)Afrikaanse gebruikers geskep is. Deur na hierdie woordeboeke te verwys, word die huidige en voormalige landskap van Afrikaanse selfoonwoordeboeke prakties geïllustreer. Wat egter belangriker is, is dat die opstel van verbeteringsriglyne vir selfoonwoordeboeke nie net op een woordeboek berus

nie. Die verwysing na hierdie woordeboeke kan dus 'n wesenlike bydrae maak tot die algehele verbetering van (Suid-)Afrikaanse selfoonwoordeboeke.

4.2.1. Pharos Klein Woordeboek/Little Dictionary

4.2.1.1. Suid-Afrika se eerste selfoonwoordeboek

Die *Pharos Klein Woordeboek/Little Dictionary* (PKWLD) was Suid-Afrika se eerste selfoonwoordeboek. Dit is egter nie meer beskikbaar nie omdat dit nie meer winsgewend was vir Pharos om te publiseer nie – Pharos het omtrent net R3 wins per aflaai gemaak (Smith, 2013). Alhoewel hierdie woordeboek 'n elektroniese weergawe van die gedrukte *Klein Woordeboek/Little Dictionary* was, is dit omskep in 'n selfoonvriendelike formaat (Addendum D, i). Die produk is in 2008 vrygestel en het R50 gekos om af te laai. Die gebruiker moes 'n kode na Pharos SMS waarna die woordeboek, bestaande uit twee dele, afgelaai kan word, mits die gebruiker 'n selfoon met draadlose toegangsprotokol besit het. Die gebruiker se selfoon moes ook 860 kilogrepe bergplek gehad het om al twee dele te kon aflaai. Pharos het besluit om die PKWLD te gebruik omdat die gedrukte weergawe een van hul topverkopers is – Pharos verkoop omtrent 72 000 eksemplare per jaar – en omdat dit maklik omgeskakel kon word na 'n elektroniese weergawe, vanweë die programmatuur en databasisse wat hulle gebruik het (Smith, 2013). Die PKWLD bevat 25 000 lemmas, wat verdeel word tussen die Afrikaanse en Engelse dele (Smith, 2013). Al bestaan hierdie woordeboek nie meer nie, is dit steeds belangrik om dit te analiseer, juis omdat dit meer selfoonvriendelik was as die selfoon-WAT en omdat dit belangrik is om uit vorige selfoonwoordeboekpogings se leksikografiese proses te leer. Die PKWLD was 'n goeie beginpunt vir Afrikaanse selfoonwoordeboeke, maar ongelukkig het die woordeboek ook sy tekortkominge gehad.

4.2.1.2. Funksies, gebruikers en gebruikersbehoefte

Die PKWLD is 'n tweetalige woordeboek. Dit beteken dat die hoof funksie relatief maklik identifiseerbaar is. Tweetalige woordeboeke se primêre funksie is gewoonlik om gebruikers te help met vertalingskwessies, hoewel teksproduksie- en/of teksresepsiebehoefte ook aangespreek kan word. Die hoof funksie van PKWLD is egter net op vertaling gemik, maar dit beteken nie dat die ander funksies nie belangrik is nie. In hierdie woordeboek kan die gebruiker kies watter brontaal hy/sy

wil naslaan en die woordeboek gee vervolgens die vertaalekwivalente in die doeltaal, bv. **scholar** en **stippel** (Addendum D, vi). Deur vertaalekwivalente en soms glosse, vertaalkomplemente of etikette te gee, word die funksies van teksresepsie en teksproduksie geïmpliseer, dit wil sê die gebruiker kan aan die hand van 'n vertaalekwivalent die betekenis aflei, mits daardie gebruiker 'n gevorderde spreker is. Die probleem kom egter by die inkonsekwente gebruik van konteks- en kontekstleiding in die semantiese kommentaar van artikels. Byvoorbeeld, by **stippelstreep** (Addendum D, vi) is daar kontekstleiding in die vorm van 'n glos gegee maar by **scholar** (Addendum D, vi) word daar geen leiding aan die gebruiker verskaf nie. Vir minder gevorderde sprekers, sal hierdie datatipe van waarde wees sodat dié gebruikers nie in kommunikatiewe verleentheid beland nie. Sonder hierdie elemente word die teksproduksie- en teksresepsiefunksies eintlik ondermyn. '

Dit blyk egter dat PKWLD op twee tipes gebruikers gemik is: Afrikaanse moedertaalsprekers met Engels as tweede taal en Engelse moedertaalsprekers met Afrikaans as tweede taal. Dit blyk ook dat die PKWLD aanneem dat albei tipe gebruikers goeie kennis moet dra van hul tweede taal se gebruik of dat die gebruiker vertrouwd is met die bron- en doeltaal, dit wil sê die taal op 'n gevorderde vlak kan gebruik. Verder kan dié woordeboek gebruik word om data te help interpreteer, bv. om vinnig 'n woord na te slaan wat onbekend of verwarrend is, maar dit moet in terme van 'n brontaal-doeltaal verhouding verstaan word. Die gebruiker word meestal aan sy/haar eie genade oorgelaat om te bepaal watter vertaalekwivalent gepas is vir 'n gegewe konteks. Soos aangedui, kan 'n leksikograaf . egter nie aanneem dat die gebruikers van sy/haar woordeboek vertrouwd is met alle aspekte van 'n taal nie, veral nie in die geval van tweetalige woordeboeke nie. Die noodsaak aan konsekwente konteks- en kontekstleiding word hier geïmpliseer. As daar na die beskikbare skermkote gekyk word (sien Addendum D, vi), kan die aanname gemaak word dat daar nie genoegsame bykomende data gegee word nie. Dit kan die teksproduksiefunksie ondermyn.

Volgens Smith (2013) het die PKWLD wel goeie terugvoer gekry van gebruikers wat operatiewe take soos die invul van blokraaisels aangepak het met behulp van hierdie woordeboek. Daaruit word dit bevestig dat hierdie woordeboek gebruik kan word vir en in operatiewe gebruikssituasies, maar die gebruikspektrum word beperk omdat dit net vir sekere take, soos hulp met die invul van 'n blokraaisel, van waarde is. Verder

kan dit ook met redelike sekerheid gestel word dat die kognitiewe situasie en funksie nie werklik deel vorm van die doel van hierdie woordeboek nie, aangesien dit 'n woordeboek is wat veral vir die vinnige oplossing van vertaalprobleme saamgestel is.

4.2.1.3. Struktuur en funksionaliteit

In vergelyking met die selfoon-WAT is daar wel 'n paar aspekte van die PKWLD wat heel funksioneel is. Hierdie woordeboek maak gebruik van 'n eksterne toegangstruktuur wat gebruikers op verskillende wyses na verskillende dele van die woordeboek lei. Daar is bv. 'n hoofspyskaart, toeligting, uitgebreide soekfunksies en indeks (Addendum D, i en iii) wat deel vorm van 'n meer gevorderde eksterne toegangstruktuur as wat by die selfoon-WAT gevind word. Die soekroetes is ook van so aard dat die gebruikers deur 'n gevorderde soekfunksie in die eksterne toegangstruktuur of deur die artikeltrajekte in die makrostruktuur die verlangde data kan opspoor. Die gebruik van 'n indeks wat 'n alfabeties geordende reeks artikeltrajekte bevat, verseker dat gebruikers net binne 'n bepaalde letter kan soek vir die verlangde inligting, vgl. Addendum D, ii. Wat wel indrukwekkend is van hierdie woordeboek is die relatief gevorderde soekfunksies. Let wel, die gebruiker kan slegs in die Afrikaans-Engels of Engels-Afrikaans deel soek; nie in albei gelyktydig nie. Hierdie soekfunksie maak dit baie meer selfoon- en gebruikersvriendelik, veral omdat die gebruiker 'n groter kans het om sy/haar leksikografiese behoeftes bevredig te kry.

Die gebruiker het 'n paar soekfunksie-opsies wat aan hulle gegee word wat elemente van die makro- en toegangstruktuur betrek. Uit die makrostruktuur kan gebruikers besluit om binne 'n bepaalde artikeltrajek soektogte uit te voer of om alle artikeltrajekte gelyktydig te deursoek (sien Addendum D, ii en iii). Binne die artikeltrajek word daar vir die gebruiker verskillende soekopsies gegee. Eerstens die woordsoektog, waar die gebruiker vir die verlangde woord kan soek, bv. **school** (Addendum D, iii). Die woordeboek sal slegs die woord opspoor indien dit reg gespел is. Tweedens die “bevat-soektog”, waar die gebruiker vir lemmas kan soek wat 'n bepaalde reeks letters bevat, bv. “ker” (Addendum D, iii). Vir gebruikers wat onseker is oor hoe om 'n woord te spel kan die benaderde-soektog (“Fuzzy logic”) gebruik word om lemmas wat soortgelyk is aan die gebruiker se spelling te lys, bv. “stippil” en “schol” (Addendum D, iv). Daar is ook twee soekfunksies wat net sekere dele van

lemmas betrek: die “begin met-soektog” gee slegs lemmas wat begin met die reeks letters wat die gebruiker ingetik het, bv. “ker” (Addendum D, v), en die “eindig met-soektog” gee lemmas wat met die gebruiker se gekose reeks letters eindig, bv. “sch” (Addendum D, v). Die resultate word dan op ’n eenvoudige en toeganklike manier aan die gebruiker weergegee deur ’n selfoonvriendelike skermkoot- en artikelstruktuur te gebruik.

Oor die algemeen word die data op ’n toeganklike, maklik lees- en verstaanbare en selfoonvriendelike manier vertoon in die skermkootstruktuur. Die gebruiker kan maklik onderskei tussen verskillende lemmakandidate in die makrostruktuur en die artikelstruktuur bevat ’n vormkommentaar, soos die ortografiese data en die woordsoortaanduiding, en ’n semantiese kommentaar met vertaalekwivalente en soms konteksleiding. Punktuasietekens in die artikelstruktuur help om die data te orden en wys telkens afsonderlike soeksones vir die gebruiker. Verder implementeer die PKWLD ’n altyd teenwoordige hulpfunksie en opsiesfunksie in die artikel- en toegangstruktuur wat dadelik vir gebruikers na verskeie dele van die woordeboek kan neem of wat gebruikers leiding gee oor die gebruik van die woordeboek. In die artikel self maak die PKWLD gebruik van ’n primitiewe en rudimentêre mikrostruktuur deurdat daar nie konsekwente konteksleiding geïntegreer word by die verskillende vertaalekwivalente nie. Dit kan daartoe lei dat gebruikers nie hul behoeftes kan bevredig nie of dat gebruikers in kommunikatiewe verleentheid beland. Laastens gee die PKWLD ook vir die gebruiker ’n aanduiding van hoe vinnig die woordeboek hul soekresultate opgespoor het, sien bv. die “0 sek.” by “sch” (Addendum D, v) (*Pharos Klein Woordeboek/Little Dictionary: cellphone edition*, 2008) Daar is geen leksikografiese rede dat dit vertoon moet word nie. Verder is hierdie inligting vir geen gebruiker van waarde nie. Dit mors eenvoudig plek en kan steurend wees vir die gebruiker.

Die feit dat die PKWLD ’n kompakte tweetalige woordeboek is, het bygedra tot die eenvoudige uitleg en artikelstruktuur. Smith (2013) dui ook aan dat die leksikografiese proses eenvoudig was vir die ontwikkeling van hierdie woordeboek danksy Pharos se databank, waar al hulle woordeboekdata gestoor word, en die xml-formaat waarin hulle woordeboeke op rekenaar ontwerp word. Dit het verseker dat die gedrukte PKWLD se data gemanipuleer kon word deur leksikograwe en IT-

kundiges om op selfone te werk. Dit is selfs so ontwerp dat dit op ouer tipe selfone kan werk.

4.2.1.4. Samevatting van die PKWLD

Die PKWLD het goed gevaar om 'n bestaande woordeboek as 'n selfoonwoordeboek voor te stel. In die PKWLD sou die meerderheid behoeftes van die teikengebruikers waarskynlik bevredig kon word. Dit sou sodoende die woordeboek in sy doel laat slaag. Hierdie woordeboek wys dat, hoewel dit nie meer beskikbaar is nie en dalk nou verouderd lyk, dit wel moontlik is om gedrukte woordeboeke suksesvol om te skakel na elektroniese produkte. Die toenmalige selfoonfunksionaliteit is goed aangewend, veral deur die skermkoot- en 'n dinamiese toegangstruktuur wat effektief benut word. Daar is wel nie aan gebruikersfoute, aanleerders of onervare gebruikers se behoeftes gedink met die ontwerp van hierdie woordeboek nie en bepaalde struktuurtypes soos die mediostruktuur was nie na wense nie. Nietemin, het die PKWLD die grondslag gelê vir ander Suid-Afrikaanse selfoonwoordeboeke. Dit kan as 'n baanbrekerproduk geag word.

4.2.2. Die VivA-app

4.2.2.1. Die nuutste Afrikaanse selfoonwoordeboektoepassing

Die laaste woordeboek wat bespreek word, is die Virtuele Instituut vir Afrikaans (Viva) se woordeboekportaaltoepassing. Hierdie woordeboekportaal het verskyn op 'n stadium toe hierdie studie reeds ver gevorderd was. Dit beteken dat daar net op enkele aspekte van hierdie woordeboek gefokus word.

Volgens Coetzee (2015) is Viva “'n navorsingsinstituut en diensverskaffer vir Afrikaans in digitale kontekste” wat deur die SA Akademie vir Wetenskap en Kuns, ATKV, Dagbreek Trust, en Noordwes-Universiteit gestig is. VivA word ook as 'n nuwingsgewende maatskappy bestuur (Virtuele Instituut vir Afrikaans, 2015). Daarom is die VivA-app gratis beskikbaar op Google se Play Store en Apple se App Store. Hierdie toepassing verskyn op 14 Julie 2015 en gee gebruikers “kitstoegang tot [...] sewe van die beste Afrikaanse woordeboeke en woordelyste”, naamlik die “*Afrikaanse Woordelyste en Spelreëls (AWS)*, *CTexT SkryfGoed Tesourus*, *CTexT Skryfgoed Woordelyste*, *Kuberwoordeboek*, *Entrepreneurskapwoordeboek*, *Voorsetselwoordeboek* en *VivA-Gesegdes*” (Coetzee, 2015). Interessant genoeg word die WAT nie hierby ingesluit nie, alhoewel dit op VivA se internetportaal

beskikbaar is. Daar kan bespiegel word dat die VivA-ontwerpers nie die selfoon-WAT as 'n bruikbare selfoonwoordeboek geag het nie en daarom nie ingesluit het nie. Hoe dit ook al sy, die onderskeie woordeboeke en woordelyste se data word in die woordeboekportaal geïntegreer. Hoewel die toepassing nuut is, is van die woordeboeke wat ingesluit word, soos die Kuberwoordeboek en die AWS, nie nuwe produkte nie en dit kan bevraagteken word of van die data relevant sal wees vir die teikengebruikers.

4.2.2.2. Die teikengebruiker, struktuur en bruikbaarheid

Volgens Van Huyssteen (in Coetzee, 2015) word die toepassing op jongmense gemik, d.i. “vandag se skoolkinders en studente wat oor vyftig jaar steeds Afrikaans moet kan praat”. Die doel van die produk is om 'n taalportaal vir hierdie gebruikers te gee waar hul kommunikatiewe probleme opgelos kan word. Van Huyssteen (in Coetzee, 2015) meen verder dat hierdie woordeboekportaal “'n tesaurus en ses verskillende woordeboeke bevat wat 'n gebruiker in staat stel om woordbetekenisse, vertalings en sinonieme van woorde vinnig en maklik na te slaan.” Verder word daar “taaldienste” soos spel- of taalwenke aan die gebruiker gegee (sien Addendum E, i) (Coetzee, 2015). Hierdie taalwenke is heel nuttig maar dit blyk dat dit lukraak aan die gebruiker gegee word. Dit is onduidelik hoe die gebruiker met hierdie wenke moet omgaan en wanneer dit van toepassing is. Verdere navorsing is hieroor nodig.

As hierdie woordeboek op jongmense gerig is, moet daar besin word oor die woordeboeke wat ingesluit is in hierdie toepassing, asook die wyse waarop hierdie woordeboeke se data aan die gebruikers oorgedra word. Woordeboeke soos die *Kuberwoordeboek* en *Enterpreneurskapwoordeboek* is nie op skoliere en studente gemik nie. Deur hierdie woordeboeke aan onervare of lekegebruikers te gee, gaan nie help om hul behoeftes te bevredig nie. Verder kan dit bevraagteken word of die CText-woordeboeke en -woordelyste ook vir hierdie gebruikers voorsiening maak en of dit nie eerder vir meer gevorderde sprekers bedoel is nie. Om myns insiens werklik nut uit die VivA-app te kry en om met die woordeboeke te kan werk, moet die gebruiker 'n gevorderde spreker wees, asook 'n gevorderde woordeboekgebruiker. Dit word bevestig deur die feit dat daar, bv. in CText se tesaurus of in die *Kuberwoordeboek* nie altyd genoeg leiding gegee is oor die gebruik van die vertaalekwivalente en dat daar onbevredigende betekenisparafrases voorkom wat

nie op die teikengebruiker gemik is nie (sien **venster** in Addendum E, i). Hieroor moet veral nog navorsing gedoen word.

Die VivA-app maak verder gebruik van gepaste en funksionele strukture. Daar word hier kortliks net oor die toegangstruktuur uitgebrei. Dit is nodig dat daar 'n meer omvattende ondersoek ingestel word oor dié woordeboekportaal se strukture en die gebruikers se wisselwerking met hierdie strukture. Die VivA-app-gebruiker word deur die woordeboekportaal gelei deur middel van die selfoon se vee-funksies. Die gebruiker kry ook die opsie om 'n soektog deur middel van 'n soekbalk uit te oefen. Hierdie soekbalk maak gebruik van inkrementele soektogte en die gebruiker het ook die opsie om stemsoektogte uit te oefen (sien Addendum E, ii). Eksterne toegangstruktuurkomponente soos gunstelingsoektogte, waar gebruikers deur gebruik van die sterikoon, ☆, in die artikelstruktuur die gekose lemma as 'n gunsteling kan merk, en soektoggeskiedenis word ook aan die gebruiker gegee om toegang tot voorheen geraadpleegde artikels te bied, sien (Addendum E, iii). Daar word ook 'n hulpblad aangetref binne die toegangstruktuur wat gebruikers se frekwente vrae gebruik om geleidsleiding te vergestalt. Hier kan die gebruiker ook toegang kry tot die VivA-webwerf of tot 'n skakel waardeur hulle 'n e-pos aan die VivA-ontwerpers kan stuur (sien Addendum E, ii). By elke woordeboek wat vertoon word na 'n soektog word daar vir die gebruiker toegang gegee om die toeligting van daardie woordeboek na te gaan. Hoe hulpvaardig hierdie toeligting is, moet egter nog bepaal word (sien Addendum E, ii).

Laastens, moet dit genoem word dat die VivA-app poog om 'n selfoonvriendelike en funksionele instrument te wees. Die aanname kan gemaak word dat die teikengebruikers tegnologieë bekwaam is en dat hulle sekere verwagtinge het van 'n moderne toepassing. Die VivA-app kom van daardie verwagtinge na deur verskeie selfoonfunksies te benut. Daar is reeds gewys op die vee-funksies, stemsoektogte en inkrementele soekfunksie. Die VivA-app maak verder voorsiening vir gebruikersfoute deur 'n *het jy bedoel*-funksies te implementeer as gebruikers 'n spelfout sou maak in hul soektog (sien Addendum E, i). Vandaar kry gebruikers 'n lys moontlike of relevante opsies waarop hulle kan klik. Daar word ook by elke soektog en woordeboek vir die gebruiker die opsie gegee om die data met ander gebruikers via e-pos, sosiale media of ander toepassing te deel (sien Addendum E,

i). Wat ter afsluiting belangrik is, is om daarop te let dat die VivA-app gebruik maak van moderne stylkeuses met betrekking tot die lettertipes, kleur en agtergrond. Dit gaan akkoord met wat moderne gebruikers van selfoontoepassings verwag.

4.2.2.3. Afleidings oor die VivA-app

Dit blyk dat verdere navorsing nodig is om werklik te bepaal of die VivA-app 'n nuttige selfoonwoordeboektoepassing is. Daar kan voorlopig bevind word dat hierdie woordeboekportaal, hoewel tegnologies gevorderd, 'n sterker leksikografiese inslag kort. Daar is woordeboeke betrek wat nie geskik is vir die bevrediging van die teikengebruikers se behoeftes nie en die wyse waarop 'n gebruiker met hierdie woordeboeke moet werk, kort aandag. Daar is geen leiding gegee oor wanneer 'n gebruiker artikels raadpleeg nie en die lukrake manier waarby die woordeboeke in die toepassing gebruik of betrek word, kort ook aandag. Die probleem hier, soos genoem, is dat jongmense as onkundige woordeboekgebruikers nie die nodige naslaanvaardighede het om die gekose woordeboeke ten volle te benut nie. Die VivA-app kan 'n wesenlike rol speel in die kweek van 'n woordeboekkultuur onder die Afrikaanse jeug, maar die wyse waarop die gebruiker met die woordeboekdata kan omgaan, sal verfyn moet word.

4.3. Algemene opmerkings oor (Afrikaanse) selfoonwoordeboeke

Met die praktiese analyses van die drie Afrikaanse selfoonwoordeboeke, is daar bevind dat daar tans nie 'n volwaardige Afrikaanse selfoonwoordeboek bestaan nie. Elk van die woordeboeke het positiewe en negatiewe eienskappe wat die gebruikerservaring, gebruikerseffektiviteit en gebruikerssatisfaksie kan versterk of ondermyn. Die analyses het veral gewys dat Afrikaanse selfoonwoordeboeke nie as funksionele inligtingsinstrumente geag kan word nie. Dit lyk of daar nog 'n tref-en-toets-benadering gevolg word wanneer dit by die ontwikkeling van selfoonwoordeboeke vir Afrikaans kom. Hoewel dit nie noodwendig slegs negatiewe implikasies inhou nie, is hierdie benadering nie volhoubaar vir die toekoms nie. Die toename in selfoongebruikers in Suid-Afrika beteken dat daar binnekort 'n groep gebruikers gaan wees wat meer gevorderde tegnologiese behoeftes het en wat woordeboeke gaan raadpleeg wat hierdie behoeftes, sowel as hul leksikografiese behoeftes, moet bevredig. Dit is egter te verstane dat die leksikografiese proses en

die ontwikkeling van selfoonwoordeboeke in Suid-Afrika nie net deur leksikografiese faktore beïnvloed word nie (sien hoofstuk 5).

Verder, is daar nog te veel probleme met die struktuur van Afrikaanse selfoonwoordeboeke. Dit word ook by ander woordeboeke, soos in die vorige hoofstuk bepaal, gevind. Daar is wel woordeboeke wat as goeie voorbeelde van knap en bruikbare selfoonwoordeboeke kan optree, vgl. die *Merriam-Webster*- en *Larousse*-selfoonwoordeboeke. Leksikograwe in Suid-Afrika moet minstens by hierdie woordeboeke leer oor hoe om struktuurmiddele en selfoonfunksies met redelike sukses te benut. Daar is egter ook talle ander selfoonwoordeboeke wat nie met die nodige teoretiese basis en leksikografiese kennis ontwikkel word nie (vgl. weer Kwary 2013). Derhalwe moet daar gepoog word om aanbevelings te maak vir die verbetering van Afrikaanse en ander selfoonwoordeboeke. Met behulp van die praktiese analyses sowel as die geïntegreerde teorie kan voorstelle gemaak word wat gebruik kan word as riglyne vir die verbetering van selfoonwoordeboeke. Hierdie gegewens kan ook dien as die grondslagwerk vir die daarstelling van 'n model vir die ontwikkeling van selfoonwoordeboeke in die toekoms.

4.4. Riglyne vir die verbetering van selfoonwoordeboeke

4.4.1. Die grondslag vir die verbetering van selfoonwoordeboeke

Met behulp van die praktiese analise van die selfoonwoordeboeke kan kommentaar gelewer word oor aspekte wat veral aandag kort om hierdie woordeboeke te verbeter. Dit lei dus na aanbevelings en opmerkings wat gebruik kan word om toekomstige selfoonwoordeboeke, en selfs ander elektroniese woordeboeke, te verbeter. Hierdie aanbevelings en opmerkings sal moontlik sorg dat daar met nuwe perspektief na selfoonwoordeboeke in Suid-Afrika gekyk word en dat daar hopelik in die toekoms volwaardige toepassings sal verskyn. Hierdie aanbevelings dien, soos genoem, as 'n grondslag vir die ontwikkeling en verbetering van selfoonwoordeboeke (vgl. Du Plessis 2014).

4.4.2. Selfoontoepassings en die leksikograaf

Dit is noodsaaklik dat selfoonwoordeboeke van meet af as selfoonwoordeboeke beplan en geskep word. Dit is moontlik om die data en korpusse, oftewel die sentrale databasis, van gedrukte woordeboeke te gebruik, maar dit moet nie bloot 'n

elektroniese kopie wees van daardie woordeboeke nie. Dit is belangrik om te onthou dat moderne gebruikers tegnologieë slimmer en meer ongeduldig word, vanweë die vinnige pas van die verbruikersera. Kortom, die digitale era kweek 'n nuwe tipe gebruiker wat vinnige, eenvoudige en interaktiewe toepassings soek. Dit geld ook vir selfoonwoordeboeke. Die digitale era bring ook die wisselwerking tussen internet- en selfoonwoordeboeke mee. Die ontwikkeling van beter internetwoordeboeke speel 'n beduidende rol in die ontwikkeling en verbetering van selfoonwoordeboeke. Wroblewski (2011:16) sluit hierby aan deur te stel dat selfoontoepassing-ontwikkeling verband hou met die eienskappe van webwerfontwerp deurdat die meerderheid van selfoontoepassings ook internetgebonde is op een of ander manier. Derhalwe kan veranderinge in en aanpassings van internetwoordeboeke lei tot: i) die aanpassing van hierdie woordeboeke vir die gebruik op ander elektroniese mediums; en ii) die vooruitgang in hierdie sfeer kan deursyfer na ander woordeboekprodukte.

Wroblewski (2011:15) maak verder 'n geldige punt dat selfoontoepassingontwerp ook afhang van die bedryfstelsel van die selfoon en die koderingtaal wat gebruik word om toepassings vir daardie bedryfstelsel te skryf, bv. Apple se iOS-platform wat Objective C gebruik en Google se Android-platform wat Java gebruik. Dit beteken dat die leksikograaf nie net op leksikografiese kundigheid kan steun wanneer die selfoonwoordeboek ontwerp word nie. Die gebruik van HTML en XML, wat baie woordeboekuitgewers gebruik (Smith, 2013), is dalk nie voldoende om volwaardige selfoonwoordeboeke mee te skep nie. Die leksikograaf sal, soos met die keuses van bv. woordeboekfunksies, woordeboekteikengebruikers en woordeboektipologie, ook nou die keuse moet maak oor die selfoonbedryfstelsel waarop die produk gemik is. Hoewel dit moontlik is om vir amper elke bedryfstelsel 'n toepassing te skep, is dit nie finansieel volhoubaar nie (Wroblewski, 2011:15). Hoe dit ook al sy, ongeag die bedryfstelsel moet die leksikograaf ook in ag neem dat selfoonwoordeboeke vir gebruikers 'n unieke ervaring moet gee wat hulle nie by ander woordeboekprodukte kan kry nie. Dit is daarom belangrik dat selfoonwoordeboeke die gebruiker aktief betrek en die programmatuur- en hardeware-eienskappe van selfone moet benut om vir die gebruiker 'n multifunksionele woordeboekervaring te gee.

4.4.3. *Wat selfoonwoordeboeke by internetwoordeboeke kan leer*

Die feit dat selfoonwoordeboeke volgens die raamwerke van gedrukte woordeboeke ontwikkel word, is een probleemarea wat telkens uitgelig is. As selfoonwoordeboeke uit die raamwerk van internetwoordeboeke benader word, sal dit heel moontlik 'n positiewe effek hê op die funksionaliteit, effektiwiteit en bruikbaarheid van die produk. Soos Dziemianko (2012:321) aandui, is die raamwerke waarbinne elektroniese woordeboeke ontwikkel word, baie meer buigsaam. Selfoonwoordeboeke hoef nie die rigiede strukture van gedrukte woordeboeke te volg nie. Die feit dat hierdie woordeboeke van gelaagde data gebruik maak en nie statiese data-aanbieding weergee nie, gee hierdie medium gesag binne die moderne era (Dziemianko 2012:321). Dit is egter nie altyd die geval nie, maar net soos met bepaalde internetwoordeboeke, is daar wel selfoonwoordeboeke wat as prototipes van suksesvolle en bruikbare produkte kan optree (vgl. Gouws 2014b; en 3.3.9.). Bothma (2014) maak 'n belangrike punt dat leksikograwe altyd bewus moet wees van die huidige tendense binne die gebruikersgerigte velde van inligtingstegnologie en rekenaarwetenskap om sodoende te bepaal watter tegnologiese moontlikhede beskikbaar is en watter van hierdie moontlikhede in aanvraag is deur gebruikers van elektroniese produkte.

Volgens Verlinde *et al.* (2009:11) moet enige elektroniese woordeboek aanpasbaar en buigsaam wees met betrekking tot inligting, aanbieding van data en interaksie-moontlikhede. Dit sluit aan by die raamwerk wat Fuertes-Olivera en Niño-Amo (2011:172-173) opgestel het vir die gebruikersvereistes van internetwoordeboeke. Hierdie raamwerk bevat ook oplossings vir die vereistes wat gebruikers aan elektroniese woordeboekprodukte stel. Baie van hierdie elemente ooreenstem met die ISO-standaarde, Sharp *et al.* (2007) se interaksie-ontwerp en die verskillende beginsels oor struktuurtypes soos voorgestel in hoofstuk 3 (vgl. 3.3.4-3.3.12; 3.4.2.; 3.4.5.; en 3.4.6). Derhalwe word Fuertes-Olivera en Niño-Amo (2011:172-173) se raamwerk kortliks opgesom en aangepas vir die toepassing op selfoonwoordeboeke:

- ❖ **'n Selfoonwoordeboek moet slim soektogte kan uitvoer:** daar moet verskillende soekroetes/funksies teenwoordig wees en verwante artikels of datatipes moet maklik bekombaar wees. Dit sluit ook stemsoektogte, inkrementele soektogte en gevorderde soekopsies in.

- ❖ **Interaktiwiteit moet versterk word:** gebruikers moet deel voel van die program, dit wil sê nie vervreem word deur datatipes, data-aanbieding of datastyle wat buite hulle verwysingsraamwerk is nie. Die selfoon se tegnologiese moontlikhede moet benut word sodat gebruikers 'n aangepaste naslaanruimte kry waar tipiese selfoon- en internetbeginsels geïntegreer is met, o.a., die artikel-, toegang- en mediostruktuur.
- ❖ **Die uitleg moet aanloklik en plesierig wees:** Gebruikersvriendelike kleure en skriftpes en -groottes moet gebruik word. Die verskillende dinamiese dele, soos soekfunksies, opsies, ens., moet sigbaar en duidelik gemerk word. Skakels moet helder en aanloklik wees. Die gebruiker moet tuis voel in die woordeboek deurdat dit 'n selfoonvriendelike skermkootstruktuur aanbied. Daar moet nie te veel aandagafleibare elemente teenwoordig wees terwyl 'n gebruiker vir 'n artikel soek nie. Daar moet aan die moderne selfoongebruikers se stilistiese verwagtinge voldoen word en daar moet kennis geneem word van die selfoontoepassingontwerpe van suksesvolle selfoontoepassings.
- ❖ **Multimediamoontlikhede moet aangegryp word:** die elektroniese sfeer bied die geleentheid om verskillende multimedia datatipes te inkorporeer. Ostensiewe inskrywings, video's en klankopnames moet neerslag vind in selfoonwoordeboeke, veral as dit by die gee van bykomende data kom. Gebruikers kan byvoorbeeld baat by geïntegreerde werklike uitspraakmoontlikhede, sodat hulle ten minste die standaardvorm van uitspraak kan handhaaf en nie in kommunikatiewe verleentheid beland nie. Die gebruik van stemsoektogte vorm ook deel van hierdie moontlikhede. Lew (2011:360) wys dat multimediamoontlikhede nie by alle woordeboeke hoort nie en die leksikograaf versigtig moet wees om nie te veel multimedidata aan die gebruiker te gee nie.
- ❖ **Die virtuele omgewing moet herkenbaar wees:** die woordeboek moet steeds getrou bly aan sy naam, met ander woorde verwagte woordeboekelemente moet steeds deursyfer. Byvoorbeeld, 'n artikel moet nie op 'n eienaardige manier weergegee word wat te veel afwyk van sy gedrukte ewebeeld nie. Daar moet ook nie ander steurende elemente soos advertensies of onnodige skakels teenwoordig wees nie.
- ❖ **Ander funksies moet beskikbaar wees:** gewone selfoonfunksies soos in- en uittekengeriewe, knip-en-plak-, deel-, en vee-funksies moet ingesluit word. Gebruikers verwag dat 'n selfoonwoordeboek soos enige ander toepassing

funksioneer en dit moet dus nie frustrerende nie-funksionele programmatuur bevat nie. Die benutting van die selfoon se hardeware, soos die kamera of roteerfunksie, moet ook oorweeg word.

- ❖ **Die artikelbewerkings moet leesbaar wees:** die artikels wat vertoon word moet eenvoudig wees. Die gebruik van verskillende mikrostruktuurelemente moet nie uitspattig of eienaardig wees nie en moet aansluit by selfoongebruikers se verwagtinge. Die gebruik van snaakse kleure of simbole kan gebruikers vervreem of deurmekaar maak. Die artikelstruktuur moet logies vertoon en nie die skermkootstruktuur belemmer nie.
- ❖ **Opdaterings en wysigings is nodig:** alhoewel dit steurend en duur is vir gebruikers om gedurig opgedateerde programmatuur af te laai, is dit nodig dat enige wysigings en herbewerkte artikels aan gebruikers bekend gemaak moet word. Die gebruiker moet egter die keuse hê om self te besluit of hy/sy die opdaterings wil aflaai. Die gebruiker moet ook bewus gemaak word van die gewysigde of opgedateerde dele. Nuwe artikels moet ook beskikbaar gestel word soos hulle bewerk word.
- ❖ **Soekresultate moet eenvoudig en logies wees:** Slegs die relevante data moet aan gebruikers weergegee word. Gebruikers wil nie deur onbenullighede soek vir die relevante dele nie. Die soekresultate moet dus verfynd maar tog beperk wees. Dit sluit ook aan by die gebruik van 'n aangepaste artikelstruktuur waar gebruikers kan kies watter data vertoon moet word. Al is 'n alfabetiese ranglys van resultate geskik vir gebruik, moet alternatiewe ook aan gebruikers gebied word. Die gebruiker moet die resultate kan manipuleer, veral as dit by gevorderde soektogte kom, sodat die mees relevante data eerste vertoon word.
- ❖ **Gevorderde soektogte is vanselfsprekend:** Die gebruiker moet beheer hê oor die soektogte wat hy/sy wil gebruik. Gevorderde soektogte wat data kan manipuleer soos wat die gebruiker vereis, moet ingesluit word by enige selfoonwoordeboek. Een soekfunksie of 'n alfabetindeks is nie voldoende nie. Daar moet seker gemaak word dat alle moontlike soektogte onderneem kan word sodat die meeste gebruikers se behoeftes bevredig kan word.

In die analise is daar ook daarop gewys dat e-woordeboeke gebruikerprofile en mediasiemoontlikhede moet instel, en voorsiening moet maak vir gebruikersfoute

(vgl. 4.1.9. en 4.1.11.). Hierdie elemente kan dan ook as voorstelle by die bogenoemde gevoeg word:

- ❖ **Gebruikersprofiel:** Daar moet 'n opsie gegee word waar 'n gebruiker sy/haar eie profiel kan opstel. Hierdie profiel word geaktiveer as die gebruiker aanteken in die program. Dit beklemtoon die aanpasbaarheid van selfoonwoordeboeke. Hierdie profiel moet vasstel watter tipe gebruiker teenwoordig is, watter tipe(s) data die gebruiker wil naslaan en hoe bekwaam die gebruiker is met die naslaan van data. Dit sal verseker dat die woordeboek dan die tipe woordeboek word wat die gebruiker vereis, sodat sy/haar behoeftes so spoedig as moontlik bevredig kan word.
- ❖ **Mediasiemoontlikhede:** Die gebruiker moet die leksikograaf of ontwerpers kan kontak as die gebruiker vashaak of voorstelle het. Leksikograwe kan ook hierdeur vir gebruikers in kennis stel van veranderinge, opdaterings of enige ander inligting rakende die woordeboek. Selfone bied die ruimte vir gerieflike en kitskommunikasie. Forums, kitsboodskappe, of e-posgeriewe kan in selfoonwoordeboeke neerslag vind om hierdie funksie te vervul.
- ❖ **Gebruikerskontrole en gebruikersfoute:** Die gebruiker moet altyd in beheer wees van die woordeboek en nie magteloos gelaat word wanneer hy/sy 'n fout maak nie. Dit beteken dat die nodige geleiding en toeligting altyd byderhand moet wees. Verder moet gebruikersfoute soos spel- en tikfoute in soektogte deur middel van remediërende oplossings, bv. speltoetsers, inkrementele soektogte of *het u bedoel*-funksies, aangespreek word. Lew (2012:349) wys wel daarop dat woordeboeke versigtig moet wees om nie die gebruiker toe te gooi met voorstelle sou daardie funksie benut word nie.

Verlinde *et al.* (2009:6;11) maak verder drie voorstelle vir internetwoordeboeke wat ook geld vir selfoonwoordeboeke: i) die toegang tot kontekstuele data moet verbeter word. Daar is soms te min data beskikbaar oor die konteks waarin sekere woorde gebruik word. Dit is veral 'n belangrike punt as dit by tweetalige selfoonwoordeboeke kom. Die wyse waarop veral kollokasies benader word in internet- en selfoonwoordeboeke moet aandag kry. Hierdie kontekstuele leiding moet duidelik sigbaar en toeganklik wees vir gebruikers. Dit sluit aan by die verbetering van gevorderde soekfunksies in selfoonwoordeboeke. Die gebruiker moet die opsie kry om konteks- en koteksleiding te kan selekteer. Verder moet daar aandag gegee word aan gebruikers wat onbekende woorde of verwante woorde soek; ii) die

gebruiker se soektogte moet gemonitor kan word deur die program, byvoorbeeld, deur middel van “user tracking” of log-lêers, wat die ontwerpers kan aflaai en ontleed om die gebruiker se gedrag/soektogte in die woordeboek na te gaan. Gevolglik sal dit leksikograwe help om gebruikersoektogte beter te verstaan en die selfoonwoordeboek daarvolgens te kan verbeter; en iii) die gebruik van eksterne skakels is ’n waardevolle toevoeging. Die wisselwerking wat moderne selfone met die internet het, moet deur selfoonwoordeboek-ontwerpers aangegryp word. Daar kan, byvoorbeeld, skakels na ander selfoongeskikte webtuistes gegee word wat aansluit by die artikel, tipe woordeboek of tipe gebruiker, bv. in ’n pedagogiese woordeboek waar kinders of skoliere na webtuistes gestuur kan word waar daar oefeninge, prentjies en video’s oor die woord(e) verskyn. Hierdie skakels integreer die algehele sfeer van die elektroniese medium en lewer ’n toegevoegde waarde tot die woordeboek.

4.4.4. Die rol van die bruikbaarheidsbenadering

Die ervaring wat selfoonwoordeboeke aan gebruikers gee, hang saam met die effektiwiteit van die wisselwerking tussen gebruiker, woordeboeke en programmatuur. Hierdie wisselwerking is in die teoretiese en praktiese analyses uitgepluis en die rol wat die bruikbaarheidsbenadering in moderne e-leksikografie speel kan nie onderskat word nie. Derhalwe moet leksikograwe dit oorweeg om kennis te neem van die reikwydte van bruikbaarheidstoetsing van ander gebruikersgerigte produkte, sodat daar met meer sekerheid bepaal kan word wat vir gebruikers werk of nie werk nie. Lew (2012:344) se opsomming van ’n elektroniese woordeboek sluit hierby aan: “dictionaries should be able to satisfy [user] needs in a short time and with a degree of detail. [T]he data have to be presented in a form that is maximally comprehensible.” Die sukses van ’n woordeboek om in sy doel te slaag of die sukses van ’n woordeboekgebruiker se raadplegingsprosedure, word dus beïnvloed deur die wyse waarop die gebruiker met die woordeboek as instrument op ’n bepaalde toestel omgaan. Heid (2014) dui aan dat hierdie gegewens ook op “information on demand” berus wat dadelik die gebruiker tevrede stel. Heuwing (2014) eggo hierdie punt en stel dat gebruikers nie daarvan hou om deur toepassings, hetsy woordeboeke of ander teksdraende toepassings, te soek nie, maar dat hul dadelik en moeiteeloos by die relevante inhoud wil uitkom (vgl. ook Simonsen 2014 en 3.2.3.). Die effektiwiteit van ’n selfoonwoordeboek kan dus

gesien word as 'n oorkoepelende element wat deur ander eienskappe, soos die woordeboekstruktuur en tegnologiese moontlikhede, verbeter of verswak kan word, en sodoende die sukses van die produk kan bepaal.

'n Vervaardiger van selfoonwoordeboeke moet attent wees op die eienskappe van bruikbaarheid en die meegaande rekenaarwetenskapbenaderings, vgl. Parush (2001) en Kaptelinin en Nardi (2006), tydens die beplanningsfase van selfoonwoordeboeke sodat daar 'n gebruikersgerigte en funksionele produk vervaardig kan word. Anders gestel, leksikograwe of selfoonwoordeboekmakers moet van formatiewe en summatiwe toetsing van die woordeboekprodukte gebruik maak sodat die produk die gebruiker in alle fasette tevrede stel. Sonder om die gebruiker se gevoel oor en algemene bruikbaarheid van 'n produk na te gaan, kan daar nie 'n kwaliteitprodukt, wat gebruikers se behoeftes bevredig, gelewer word nie. Dit is duidelik dat die effektiwiteit en bruikbaarheid van selfoonwoordeboeke sal bepaal of die produk geslaagd is vir sy doel, al dan nie. Mandl (2014) stel voor dat prototipetoetse essensieel is vir die ontwikkeling van kwaliteit gebruikersgerigte produkte. Derhalwe moet woordeboekmakers daarvoor besin om vroegtydig voorlopige weergawes van selfoonwoordeboeke aan bepaalde gebruikers beskikbaar te stel sodat hierdie gebruikers met die woordeboek kan werk en dit kan evalueer. Daaruit kan waardevolle terugvoer oor die nuttigheid van die woordeboek spruit wat die gebruiker se rol in die leksikografiese proses aanmoedig.

Laastens, stel Heid (2011:290) voor dat monofunksionele elektroniese woordeboeke meer effektief as multifunksionele woordeboeke is omdat hulle duidelike antwoorde op spesifieke vrae gee. Vanweë die oneffektiewe selfoonwoordeboeke wat tans bestaan, is dit dalk nodig dat toekomstige selfoonwoordeboeke in Suid-Afrika eers as monofunksionele woordeboeke beplan word, sodat daar eers 'n reeks effektiewe produkte op die mark kan verskyn. Hierdeur kan 'n standaard van effektiwiteit in die mark gestel word waarvolgens toekomstige selfoonwoordeboeke gemaak en verbeter kan word (vgl. 3.4., asook Heid 2011; en Heid 2013b). Dit is ook 'n aspek wat verdere navorsing verdien.

4.4.5. Verbeterde teksproduksie en teksresepsie-funksies in selfoonwoordeboeke

Volgens Prinsloo, Heid, Bothma en Faaß (2012:292) is een area wat nog nie ontgin is deur elektroniese woordeboeke nie, die woordeboek as gebruikerleiding in

teksproduksie. Dit is veral noodsaaklik vir tweede- of vreemdetalaalprekers van 'n bepaalde taal. Dit is een area wat van kardinale belang is vir die ontwerp van toeganklike selfoongebaseerde leiding in Suid-Afrika. Toekomstige tweetalige selfoonwoordeboeke moet kennis dra van hul gebruikers se teksproduksiebehoeftes. Interaktiewe elemente soos leidingskakels in die vorm van opskietkakels (“pop-ups”) kan oorweeg word, dit wil sê 'n blokkie wat die grammatika van die doeltaal en die gebruik van die betrokke lemma in die doeltaal verduidelik (Prinsloo *et al.*, 2012:296). Daar kan ook gebruik gemaak word van *sien meer*-skakels om verdere inligting oor die gebruike uiteen te sit. Nog 'n voorstel is om van innoverende merkers gebruik te maak, om gebruikers te waarsku oor verwarrende of gelade woorde, bv. 'n interaktiewe “vlaggie” wat vir die gebruiker 'n bondige verklaring en voorbeelde gee oor die verwarrende element as dit geselekteer word.

Hierdie leidingskakels kan ook nuttig wees vir selfoonaanleerderwoordeboeke. Hierdie gebruikers het teksproduksie- en teksresepsiekennis nodig, asook bykomende inligting oor die grammatika en kultuur van die taal wat hulle aanleer. Volgens Radtke en Heid (2012:794-795) is taalreëls en die analise van komplekse woorde veral belangrike aspekte vir vreemdetalaalprekers. Dit is dus noodsaaklik dat hierdie tipe woordeboeke gedetailleerde morfologiese en grammatiese data aan die gebruiker gee (Radtke en Heid, 2012:795). Dit kan moontlik deur 'n buiteteksskakel vergestalt word waar die gebruiker na 'n lys affikse en suffikse met hul betekenis, algemene gebruiksvorme en voorbeeldmateriaal gelei word. Dit kan ook as deel van 'n aangepaste artikelstruktuur vertoon word. Daar is ongelukkig geen volwaardige woordeboeke of sagteware wat tans as goeie voorbeeld dien of wat aangepas kan word vir selfoongebruik nie (Radtke en Heid, 2012:799).

Die bogenoemde gegewens moet veral in Suid-Afrika neerslag vind. Suid-Afrika se multikulturele samelewing vereis dat daar toeganklike naslaanbronne verskyn wat kulturele grense oorskry en die verskille tussen kulture kan uitwys en verklaar. Dit is dus van kardinale belang dat toekomstige selfoonwoordeboeke in Suid-Afrika wat gemik is op die aanleer van tale, vertalings tussen twee tale of teksresepsie en/of -produksie in verskillende tale, die verskille en ooreenkomste tussen die betrokke kulture aanspreek. 'n Gebruiker moet nie net deur die taalverskille gelei word nie, maar ook deur enige kulturele verskynsels.

4.4.6. Samevatting van die voorstelle, aanbevelings en opmerkings

Hierdie afdeling het bewys dat daar verskeie maniere is om toekomstige selfoonwoordeboeke op te knap. Die selfoon-WAT moet veral van hierdie riglyne ter harte neem om as effektiewe en bruikbare hulpbron voort te bestaan. Van hierdie riglyne is wel eerder geskik vir internetwoordeboeke, maar tog kan die selfoonwoordeboekbedryf baie leer uit sy interneteweknie.

E-leksikografie en elektroniese woordeboekontwerpers moet aandag skenk aan die formulering van nuwe leksikografiese modelle vir die ontwikkeling van elektroniese naslaanbronne. Daar moet kontemplatief en transformatief na moderne woordeboekteorieë, raamwerke en modelle gekyk word (Tarp, 2012:325). Dit hou die voordeel in van 'n wedersydse wisselwerking en invloed tussen gedrukte en elektroniese woordeboeke. Gedrukte woordeboeke sal baat by die vooruitgang en innoverende toepassing van leksikografiese modelle in die elektroniese sfeer, veral met betrekking tot die gebruiker en hoe om sy/haar behoeftes te bevredig. Verlinde *et al.* (2009:4), wys egter ook daarop dat dit maklik gebeur dat leksikografe deur die verskeie tegnologiese moontlikhede wat die elektroniese ruimte bied, oorweldig raak wat daartoe lei dat daar steeds swak produkte gelewer word (vgl. Verlinde *et al.* 2009).

Hoe dit ook al sy, selfoonwoordeboeke moet weliswaar inligtingsinstrumente word wat 'n toegepaste waarde vir gebruikers het en wat poog om 'n funksionele en dinamiese digitale naslaanruimte weer te gee. Let wel, dit is onredelik om te verwag dat elke ontwerper, uitgewer of leksikograaf dieselfde finansiële ondersteuning het om hierdie moontlikheid te verwesenlik. Dit is vanselfsprekend dat dit nie moontlik is om al die genoemde aanbevelings in een enkele produk te inkorporeer nie. Nogtans moet toekomstige selfoonwoordeboekontwerpers kennis neem van hierdie aanbevelings en voorstelle en ten minste poog om daarvan te integreer in hulle ontwikkelingsmodel.

Ter afsluiting, die gegewe voorstelle, opmerkings en aanbevelings stel moontlike verdere navorsingsmoontlike oor selfoonwoordeboeke daar. Hierdie afdeling lig 'n reeks moontlike navorsingsrigtings binne die e-leksikografie uit. Vanuit die teoretiese en praktiese analyses in die voorafgaande werk kan daar ook moontlike modelle vir die ontstaan vir die verbetering, ontwerp of evaluering van

selfoonwoordeboeke geskep word. Terselfdertyd moet daar ook kennis geneem word van nieleksikografiese faktore wat die e-leksikografie in Suid-Afrika beïnvloed. Dit word kortliks in die volgende hoofstuk uitgepluis.

Hoofstuk 5. Algemene opmerkings en wesenlike probleme

Met die analise van die e-WAT en die afgeleide voorstelle vir die verbetering van selfoonwoordeboeke, word dit duidelik dat die ontwikkeling van 'n woordeboek grootliks op metaleksikografiese beginsels moet berus. Daar is wel ook nieleksikografiese faktore wat in ag geneem moet word in die beplanning en ontwikkeling van enige woordeboek. Uiteraard ontstaan 'n woordeboek nie van self nie – daar is maande en/of jare se werk wat in enige woordeboekprojek ingaan en eiesoortige en dikwels onvoorspelbare uitdagings of probleemareas duik as gevolg hiervan op. Die beplanning- en ontwikkelingsproses word, byvoorbeeld dikwels deur sosiale en ekonomiese faktore belemmer of bevorder. In hierdie hoofstuk word enkele wesenlike probleemareas van selfoonwoordeboekontwerp in Suid-Afrika kortliks onder die loep geneem. Algemene opmerkings sal ook gemaak word oor faktore wat aangespreek moet word om 'n volhoubare woordeboekkultuur te vestig en uit te bou.

5.1. Woordeboekkultuur

Suid-Afrika het nie 'n genoegsame woordeboekkultuur nie, dit wil sê dat die gebruik van woordeboeke as naslaanbron nie vanselfsprekend as hulpmiddel geag word nie (Prinsloo 2012:122). Die behoefte is veral aan 'n omvattende gemeenskapswordeboekkultuur, vergelyk Gouws (2013). Gouws en Prinsloo (2005:42) stel voor dat talle sprekers in Suid-Afrika hulself in 'n pre-woordeboekkulturomgewing bevind. Verder beeld Gouws (2011b:15) die Suid-Afrikaanse situasie uit deur te illustreer hoe gebruikers ongelukkig te dikwels na 'n woordeboek “gryp” om woorde of betekenis na te gaan, sonder om te dink oor die gepastheid van die spesifieke woordeboek vir die spesifieke situasie.

Weens Suid-Afrika se multikulturele bevolking is dit moeilik om 'n omvattende woordeboekkultuur te kweek. Elke kultuurgroep het hul eie manier van dink, praat en inligting naslaan. Daar is boonop ook talle onbetroubare woordeboeke beskikbaar en onkundige gebruikers sal nie agterkom dat hierdie woordeboeke ongeskik is om hul behoeftes te bevredig nie. Nog 'n kwelpunt is dat elke ampstaal nie toegang het tot dieselfde tipe leksikografiese hulpbronne nie (Atkins in Gouws en Prinsloo, 2005:42). Dit is veral 'n probleem onder die Afrikatale. Die meeste sprekers van die inheemse Afrikatale het min of geen woordeboekkennis of -opleiding nie (Prinsloo 2012:122).

Interessant genoeg is dat daar wel nou 'n nuwe tendens van skoolwoordeboekontwikkeling in die Suid-Afrikaanse leksikografie ontstaan (Nkomo, 2015:2). Nkomo (2015:2) dui verder aan dat oor die afgelope paar jaar menige goeie skoolwoordeboeke uitgegee is wat onderrig deur Engels as hulptaal ondersteun. Ongelukkig word hierdie toename in woordeboeke nie weerspieël in die implementering van 'n volhoubare woordeboekkultuur nie (Nkomo, 2015:2). Dit is dus die eerste area wat dringend aandag kort.

Die aanleer en slyp van woordeboekvaardighede is van kardinale belang (Klein, 2007:417), maar die feit dat daar nie plek is vir genoegsame woordeboekonderrig in die skoolsillabus nie maak hierdie taak besonders moeilik (Van der Merwe, 2009:301). Nkomo (2015:5) bewys byvoorbeeld dat die Nasionale Kurrikulum- en Assesseringsbeleidverklaring (KABV), algemeen bekend as CAPS (Curriculum and Assessment Policy Statement), se dokumente vir die hele onderwysstelsel, inkonsekwent is oor die belang en toepassing van woordeboeke en woordeboekvaardighede. Vandaar is dit vanselfsprekend dat die skep van 'n woordeboekkultuur relatief kwesbaar is. Organisasies soos PanSAT en die Nasionale Leksikografiese Eenhede moet saam met die Departement Kuns en Kultuur, die Departement van Onderwys en die Departement van Hoër Onderwys en Opleiding werk om 'n woordeboekkultuur te vestig en te laat deursyfer na alle sosio-ekonomiese en ouderdomsvlakke. Daar sal ook aandag geskenk moet word aan die bevordering van voorheen benadeelde tale sodat alle sprekers bemagtig kan word. Prinsloo (2012:122) dui aan dat daar 'n tendens is onder Afrikataalsprekers om slegs woordeboeke te gebruik om Engels te kan dekodeer, en hoewel dit belangrik is, moet die woordeboek- en taalvaardighede van daardie sprekers in hul moedertaal eerder as prioriteit gestel word. Daar sal verdere ondersoek ingestel moet word oor die woordeboekgebruik onder hierdie gemeenskappe om sodoende 'n raamwerk te skep vir die implementering van 'n woordeboekkultuur.

Verder, het die voorafstudie vir my honneursskripsie, vergelyk Du Plessis (2013), aangedui dat jongmense in Suid-Afrika ander bronne soos Google of selfs net 'n ouer persoon sal vra, eerder as om 'n woordeboek na te slaan om byvoorbeeld spelling en betekenis na te gaan. Dit kan moontlik die sleutel inhou vir die bevordering van 'n woordeboekkultuur – as deel van 'n breë naslaankultuur. Dit lyk of skoliere, dié wat gelukkig genoeg is om woordeboeke as hulpbron te gebruik, nie

woordeboeke buite hulle skoolraamwerk as belangrik ag nie. Talle universiteitstudente trap ook in hierdie slaggat waar woordeboeke nie as gesaghebbende naslaanbronne geag word nie. Universiteitsdosente neem ook verkeerdlik aan dat studente die nodige woordeboekvaardighede het en bevorder daardeur nie 'n woordeboekgebruikskultuur vir die werkspraktyk nie. Dit is dus nodig om die belangrikheid van woordeboekgebruik op skool en universiteitsvlak te laat insink by studente. Dit sluit aan by die blootstelling aan en bemarking van woordeboeke. Van der Merwe (2009:305) stel voor dat die probleem soos volg aangespreek moet word:

“Opvoeders, leerders en ouers moet bewus gemaak word van die groot hoeveelheid nuttige inligting in woordeboeke. Woordeboeke is houe van inligting, en kan dus effektief gebruik word om taal- en kommunikasieprobleme op te los. Reeds in die primêre fase moet leerders bewus gemaak word van die probleemoplossende potensiaal van woordeboeke sodat woordeboeke lewenslank gebruik kan word. Sodoende kan 'n woordeboekkultuur asook die ideaal van lewenslange leer gevestig word.”

Hieruit word dit weereens duidelik dat woordeboekblootstelling en woordeboekonderrig by skole en universiteite broodnodig is vir die vestiging van 'n woordeboekkultuur. Die aktiewe blootstelling en bemarking van woordeboeke hang natuurlik hiermee saam. Alhoewel daar baie tyd en geld bestee word aan woordeboekbemarking (Smith, 2013), blyk dit dat daar inkonsekwentheid van gebruik is op sekondêre en tersiêre vlak, dit wil sê dat woordeboeke nie in alle skole/vakke/omgewings (ewe effektief) gebruik word nie (Nkomo, 2015:7). Vanuit die KABV-dokumente lei Nkomo (2015:7) af dat woordeboekgebruik in skole meestal op die oplossing van kommunikatiewe probleme gerig is en derhalwe dat woordeboeke meestal as 'n taalhulpbron geag word. Dit is wel noemenswaardig dat die KABV-sisteem in amper elke vakgebied vir elke skoolvlak (op skrif) voorsiening maak vir die gebruik of implementering van woordeboeke wat in wese 'n woordeboekkultuur behoort te kweek (Nkomo, 2015:7-8). Taljard, Prinsloo en Fricke (2011) bewys egter dat dit nie die geval is nie. Taljard *et al.* (2011:103) wys dat daar steeds talle leerlinge is met rudimentêre woordeboekvaardighede en dat onderwysers self nie toegewy is om woordeboekonderrig as 'n prioriteit te stel nie. Die waarde van

woordeboeke as ondersteunende leerhulpbronne moet nog by onderwysers tuisgebring word (Taljard *et al.*, 2011:103).

Die ideaal sal wees dat jongmense opgewonde sal raak oor die idee van (elektroniese) woordeboeke wat hulle behoeftes bevredig. In die moderne samelewing en in die toekoms sal die rol van selfoonwoordeboeke belangriker word aangesien dit 'n medium is wat direk op tieners en studente gemik kan word. Naas die implementering van gedrukte produkte is die beginpunt vir die vestiging van 'n woordeboekkultuur opgesluit in die blootstelling aan mediums waarvan die meeste jongmense in elk geval kennis dra, naamlik die internet en slimfone. Klein (2007:418) omskryf die implementering van 'n woordeboekkultuur soos volg:

“The development of a dictionary culture can roughly be divided into three phases: (a) informing people that dictionaries are available, (b) teaching people how to use dictionaries efficiently, and (c) accepting that the use of dictionaries is something normal, i.e. an everyday activity children learn in school as well as at home.”

Dit is wel makliker gesê as gedaan. Gouws (2011b:16) is van mening dat die onus by leksikografiese hulpbronne lê om kwaliteitprodukte te lewer sodat gebruikers getrou bly aan hul leksikografiese hulpbronne, terwyl Klein (2007:420) aandring op die opleiding van alle onderwysers in woordeboekvaardighede sodat hulle vir hul studente kan leer om woordeboeke effektief te gebruik in alle woordeboekgebruikssituasies.

Hoe dit ook al mag sy, dit is belangrik om hierdie kultuur te laat ontstaan. Die uitdaging vir (elektroniese) leksikografie in Suid-Afrika is nie net om woordeboeke te verbeter nie, maar ook woordeboekgebruikers te bemagtig en om hul vaardighede te verbeter (Prinsloo, 2012:122). As 'n woordeboekkultuur gevestig raak, sal dit deursyfer na ander generasies of dit sal 'n nuwe generasie woordeboekliefhebbers kweek. In 'n ideale wêreld sal dit ook daartoe lei dat meer mense woordeboeke gebruik, wat meer inkomste vir die Nasionale Leksikografiese Eenhede en uitgewers besorg. Dit kan weer gebruik word om meer uitreiking na minderbevoorregte gemeenskappe in te stel, wat later sal sorg vir 'n positiewe impak op geletterdheid.

Volgens Smith (2013) moet moderne elektroniese woordeboeke van so 'n aard wees dat dit deel vorm van die gebruiker se alledaagse lewe. Dit moet interessant wees,

plesierig wees om te gebruik en moet gebruikers kan bemagtig op 'n sosiale en linguistiese vlak. Daar is egter nog te veel ander sosiale faktore, bv. armoede en ongelikheid, wat oorkom moet word voordat só 'n kultuur enigsins 'n werklikheid sal word. Dit is wel belangrik om aandag te skenk aan die selfoon as nuwe hulpbron, veral as dit mense talig kan bemagtig. Die faktore wat Van der Merwe (2009), Prinsloo (2012) en Nkomo (2015) uitlig moet in gedagte gehou word wanneer hierdie probleem aangepak word. Vergelyk ook Klein (2007), Beyer en Faul (2010) en Nkomo (2014; 2015) vir meer inligting oor die toedrag van sake rondom 'n woordeboekkultuur in (Suid-)Afrika.

5.2. Die internet en selfone

Suid-Afrika se internetvermoëns is nog nie op die standaard van ontwikkelde lande soos die VSA s'n nie. Dit hou geweldige implikasies in vir die ontwikkeling van elektroniese woordeboeke. Onder die breë kategorie van die internet as faktor vir woordeboekontwerp val daar drie tersaaklike probleemareas, naamlik internettoegang, internetkoste en roofoverval.

Die internetgebruikersmark in Suid-Afrika is besig om baie vinnig toe te neem. In 2010 het 24 uit elke 100 mense internettoegang gehad (Die Wêreldbank, 2014). In slegs twee jaar het hierdie syfer amper verdubbel. In 2012 het 41 uit elke 100 mense internettoegang (Die Wêreldbank, 2014). Huidige statistiek toon dat daar nou 49 uit elke 100 mense (sowat 25 miljoen mense) internettoegang het. Hoewel hierdie statistiek nie aandui presies waar gebruikers toegang kry tot die internet nie, is dit steeds 'n belangrike aanwyser van die rol wat die internet as naslaanbron in Suid-Afrika kan speel. Die geweldige toename in internetgebruikers wys ook dat Suid-Afrikaners al hoe meer tegnologies vaardig word. Die probleem hier is dat baie gebruikers nie betroubare, volhoubare en/of goedkoop internettoegang het nie, hetsy deur Wi-Fi, ADSL of selfoonnetwerke. Dit kan die ontwikkeling en implementering van gevorderde naslaanbronne ontwrig. Al het die internetkoste in die laaste paar jaar gedaal, het Suid-Afrika nog steeds relatiewe duur internetpryse, bv. Telkom se goedkoopste ADSL-pakket kos R1412 om te installeer en R165 p.m. om te gebruik (Telkom, 2015). Selfoonnetwerke is ook nie altyd 'n goedkoper alternatief nie, bv. Vodacom (2015) se goedkoopste data-pakket werk uit op ongeveer R45 p.m. vir 500MB data p.m., terwyl Telkom opsies het soos R15 vir 30 minute se Wi-Fi of 'n eenmalige bedrag van R139 vir 2GB se data wat binne 30 dae verval (Telkom

Mobile, 2015). Baie van hierdie pakkette het ander bepalinge en voorwaardes wat internetkoste kan laat toeneem soos bv. “out of bundle”-koste wat vir gebruikers data voorsien sou die gebruiker sy/haar data opgebruik maar teen dubbel die prys, of gebruikers moet self ekstra data aankoop teen ’n effens duurder prys. Dit kan beteken dat gebruikers huiwerig sal wees om toepassings af te laai wat data-intensief is. Vir leksikograwe is dit belangrik om dus nie produkte te skep wat gedurig gebruikers se internetkoste opjaag of data opgebruik nie.

Dit is duidelik dat daar ’n tekort aan volhoubare internettoegangstrukture in Suid-Afrika is. Hierdie tekort lei daartoe dat veral gebruikers in lae sosio-ekonomiese gebiede beperkte internettoegang het. Daar is reeds bepaal dat die trefkrag van selfone as leksikografiese hulpbron nie misken kan word nie. Van Zyl (2015) toon dat Suid-Afrika in 2014 reeds 19 miljoen slimfoongebruikers gehad het. In 2015 staan hierdie getal naby aan 23 miljoen (Van Zyl, 2015). Hierdie syfer, net soos met internetgebruikers, is dus besig om eksponensieel toe te neem. Daar is veral ’n beduidende groei in selfoongebruik in lae sosio-ekonomiese omgewings – 75% van mense wat onder die armoedegrens lewe het ’n selfoon, en die implementering van goedkoop Android-gedrewe slimfone veroorsaak dat hierdie gebruikers ook nou toegang het tot slimfone (Peyper, 2013; Van Zyl, 2015). Tog beskik 98% van hierdie gebruikers oor voorafbetaalde SIM-kaarte wat problematies is omdat hierdie tipe gebruikers nie noodwendig data-koste kan of wil dek sonder ’n maandelikse data-plan nie (Peyper, 2013). Hoewel die slimfoon-era sterk op dreef is onder alle gebruikers, is daar steeds talle gebruikers wat uitgedateerde selfone het of net genoeg lugtyd/data het om die basiese funksies, soos om te bel of om te SMS, te verrig. Dit beteken dat hierdie gebruikers nie toegang sal kan kry tot ’n selfoonwoordboek nie, mits die produk goedkoop en toeganklik is vir die meerderheid selfoongebruikers.

Verder is selfoonnetwerke nie oral ewe toeganklik of betroubaar nie. Sekere selfoonnetwerke het beperkte ontvangs in sekere gebiede. Hoewel dit nie vir leksikograwe ’n direkte probleem is met die ontwikkeling van elektroniese woordeboeke nie, kan dit vir gebruikers problematies wees sou die betrokke woordeboek internettoegang nodig hê om af te laai, of vir opdaterings, eksterne aanlyn gebaseerde inligting of selfs as dit ’n aanlyn woordeboek is. Leksikograwe

moet hierdie gegewens in gedagte hou wanneer selfoonwoordeboeke ontwikkel word sodat alle bepaalde gebruikers toegang kan kry tot die bepaalde woordeboek.

Volgens Smith (2013) kan selfoonwoordeboeke in Suid-Afrika nie winsgewend en volhoubaar wees tot en met internetgeriewe meer bekostigbaar word nie. Vir gebruikers wat self lugtyd of data moet koop, kan dit te duur raak om internetwoordeboeke te gebruik. Uit die bostaande gegewens kan die volgende situasie 'n werklikheid word vir sekere gebruikers: Gestel die gebruiker wil die *Oxford Dictionary of English*-selfoontoepassings aanskaf, kan hierdie toepassing gratis afgelaai word maar onbeperkte internettoegang is dan nodig en dit bevat advertensies wat internetdata vereis. Daar is ook internetskakels in die woordeboek waarop die gebruiker kan klik wat weereens data-kostes kan opjaag. Hierdie kostes is bykomend tot die R231,73 wat die gebruiker moet betaal as hy/sy die woordeboek wil koop (MobiSystems, 2015). Gebruikers verwag dat elektroniese woordeboeke nie so duur soos gedrukte woordeboeke moet wees nie (Smith, 2013); daarom mag hierdie woordeboek as buitensporig duur bestempel word deur sekere gebruikers. Verder, sal hierdie toepassing ook geneig wees om soms te wil opdateer. Daar is weereens netwerkkostes hieraan verbonde. Hoe dit ook al sy, ongeag wat die gebruiker doen, kos dié woordeboek vir die gebruiker geld.

Daar kan dus aanvaar word dat gebruikers 'n naslaanbron nodig het wat nie gedurig geld kos nie en gerieflik is. Selfoonwoordeboektoepassing moet van so 'n aard wees dat dit op die meeste 'n enkele aflaai- en toegangsfooi het en wat nie gedurig die internet benodig nie. Opdaterings van so 'n toepassing sal ook beperk moet wees. Die grootste struikelblok om mense te bemagtig met hierdie tipe hulpbron, is die ontwerp van 'n toepassing wat op verskillende tipes selfone kan werk en wat ook bruikbaar is op ouer tegnologie.

Laastens dui Smith (2013) aan dat die ontwikkeling van elektroniese woordeboeke tot roofgebruik van data en gebruikersinligting lei. Daar is 'n paar moontlikhede van roofgebruik wat neerslag vind in elektroniese leksikografie. Dit is moontlik dat die programmatuur binnegedring kan word en dat gebruikersname en -wagwoorde gesteel kan word. Dit is 'n algemene internetgevaar. 'n Elektroniese woordeboek sal moet verseker dat sy gebruikers veilige toegang het tot die woordeboek. Hieroor

word nie verder uitgebrei nie, juis omdat dit voor die hand liggend is en omdat dit verdere insae van kenners uit die Inligtingstechnologie-sfeer nodig het.

5.3. Vooruitgang van tegnologie

'n Probleem van die digitale era is die toenemende vooruitgang van tegnologie. Daar moet rekening gehou word met die voortdurende verandering in die tegnologiese wêreld. Daar is telkens nuwe rekenaars en selfone wat vinniger en meer gevorderd is as hulle voorgangers. Die vooruitgang van programmatuur en hardeware hou egter implikasies in vir leksikografie, en veral selfoonwoordeboeke. Soos genoem, sal dit die ideaal wees om 'n toepassing te ontwerp wat op nuwe en ouer selfone kan werk. Dit sal tog moeilik wees aangesien die programmatuur en rekenaars waarmee die toepassings en woordeboeke ontwerp word, so gevorderd raak. Dit beteken dat gebruikers wat uitgedateerde selfoonmodelle het, heel moontlik nie bemaatig sal kan word deur 'n volwaardige selfoonwoordeboektoepassing nie. Aangesien Android- of iOS-gedrewe slimfone die mark oorheers (Van Zyl, 2015), sal gebruikers wat nie 'n slimfoon besit wat met hierdie bedryfstelsels werk nie, moontlik sonder kwaliteitprodukte gelaat word. Dit is reeds te sien met die BlackBerry-bedryfstelsel wat nie toegang het tot erkende uitgewers se selfoonwoordeboektoepassings soos Merriam-Websters, Oxford of Collins nie (BlackBerry Word, 2015). Enige uitgedateerde selfoon sal ook nie kan inskakel by die huidige slimfoontegnologiese moontlikhede nie. Dit is dus belangrik om verdere navorsing te doen oor die vooruitgang van tegnologie en die implikasies wat dit vir woordeboekontwerp inhou, veral vir die ontwikkeling van selfoonwoordeboeke in 'n land soos Suid-Afrika waar daar 'n polariteit van selfoongebruikers bestaan. In Suid-Afrika moet die mobiliteit van tegnologie weliswaar nog ontgin word en daar is nog talle eienskappe van selfoontegnologie wat ter sake is vir leksikografie wat onder die loep geplaas moet word.

Daar is egter nie net 'n negatiewe kant aan die vooruitgang van tegnologie nie. Gevorderde rekenaars en slimfone maak dit moontlik vir leksikograwe om meer gevorderde woordeboeke te maak. Vanuit die praktiese leksikograaf se oogpunt kan gevorderde tegnologie die saamstel en benutting van korpusmateriaal, die ontwikkeling en programmering van woordeboeke en die bestuur van ontwikkelde produkte vergemaklik en vereenvoudig. Dit beteken dat daar hoë gehalte produkte ontwikkel kan word wat verskillende tegnologiese elemente ten volle kan benut om

alle gebruikers se behoeftes te bevredig. Dit kan ook daartoe lei dat woordeboeke 'n virtuele leerruimte word waarna gebruikers hulle meer sal wend om verskillende kognitiewe, kommunikatiewe en alledaagse probleme op te los. Dit is ongelukkig nog nie verwesenlik in die Suid-Afrikaanse praktyk nie. Botha (2014) dui aan dat tegniese dienslewering, leksikografiese data en rekernaardatatypes nog nie voldoende versoen word nie.

5.4. Uitgewerskoste

Die ontwikkeling en publiserings van woordeboeke betrek talle duur hulpbronne. Volgens Smith (2013) moet enige woordeboek wat deur 'n uitgewer gepubliseer is winsgewend wees. Pharos het hulle selfoonwoordeboek aan die mark onttrek omdat die produk nie meer as winsgewend geag is nie. Volgens Smith (2013) is daar ook te veel eksterne kostes, bo en behalwe die uitgewerskoste, wat gedek moet word voordat die produk bemark en verkoop kan word. Daar is byvoorbeeld, bedienerskoste en programmatuurskoste wat geweldig hoog kan raak. Die ontwikkelingskoste, bv. leksikografe se salarisse, bemarkingskoste en die grafiese ontwerp-koste moet ook ingereken word. Dit is dus nodig om hierdie kostes in gedagte te hou wanneer 'n selfoonwoordeboek ontwikkel word. Dit beteken dat die ontwikkeling van toekomstige selfoonwoordeboeke van so 'n aard moet wees dat dit nie buitensporige kostes inhou nie en dat die produk, van 'n uitgewersperspektief, winsgewend sal wees.

Instansies soos die Nasionale Leksikografiese Eenheid kan regeringsubsidies gebruik om nuwe toeganklike elektroniese woordeboeke te skep, hoewel dit ook nie altyd genoeg inkomste of kapitaal verseker nie. Dit is onder meer die geval by die eenheid van die *Dictionary of South African English* waar daar skaars genoeg befondsing is vir die aanstelling van 3 personele (Van Niekerk, 2015). Ander inisiatiewe soos dié wat die WAT ingestel het, kan ook 'n positiewe bydrae maak tot die uitgewer se kapitaal. Die WAT maak gebruik van amptelike borge soos banke en ander instansies of skenkings, asook projekte soos “borg 'n woord” waar die publiek en instansies R100 per woord of R5000 vir alleenborgreg kan betaal om 'n bepaalde woord in die woordeboek te “borg” (Botha 2014). Hoewel dit vir kapitaal sorg, meen Botha (2014) dat finansiële onderhoud van 'n woordeboek geen maklike taak is nie en dat sonder 'n volhoubare infrastruktuur 'n woordeboekuitgewer nie kwaliteitprodukte sal kan lewer nie. Dit hou ook verband met woordeboekverkope.

Sonder innoverende bemarking en bewusmaking, sal 'n uitgewer nie die produk kan verkoop om hierdie kostes te dek nie.

5.5. Kragkoste

In die moderne era is dit amper onmoontlik om nie op 'n rekenaar te werk nie. Suid-Afrika het geweldige hoë kragkoste en die kragtoevoer is nie betroubaar nie. Suid-Afrika se grootste kragvoorsiener, Eskom, het in 2008 en weer in 2015 beurtkrag ingestel. Daar word beweer dat die huidige krag situasie tot 2018 sal duur (Ntingi, 2015). Alhoewel kragkoste of beurtkrag dalk nie 'n direkte effek op woordeboekontwerp of -gebruik het nie, kan dit die vooruitgang van elektroniese woordeboeke belemmer. Kragkoste en die ekonomiese impak van beurtkrag moet oorweeg word wanneer 'n elektroniese woordeboek beplan word, om sodoende 'n winsgewende en volhoubare produk te lewer. Dit hou egter groter implikasies in vir die gebruikers wat toegang tot hierdie woordeboeke wil verkry, veral vir die lae sosio-ekonomiese klas. 'n Selfoonwoordboek wat volhoubaar is, sal hierdie kostes ook in ag moet neem. Nie almal het selfs toegang tot krag nie, maar dit is makliker en goedkoper om selfone te laai as ander elektroniese toestelle. Dit is dus belangrik om 'n toepassing van so 'n aard te ontwerp dat dit die batterylewe van die selfoon effektief kan benut of nie baie krag trek nie, sodat dit volhoubaar gebruik kan word.

5.6. Bruikbaarheidstoetsing

Soos genoem, hoewel daar reeds navorsing gedoen is oor die bruikbaarheid van elektroniese woordeboeke, sien bv. Bank (2010), Heid (2011), Heid en Zimmeran (2012), is daar te min teoretiese en praktiese navorsing hieroor, veral in (Suid-)Afrika. Daar moet meer aandag gegee word aan gebruikersgerigte toetsing sodat gebruikers self vir leksikograwe kan aandui hoe hulle oor 'n leksikografiese produk voel of hoe hulle dit ervaar. Hieruit kan leksikograwe meer leer oor gebruikersgedrag en -behoeftes en met meer sekerheid leksikografiese hulpbronne skep wat die teikengebruiker tevrede sal stel. Dit is veral belangrik in die (Suid-)Afrikaanse konteks omdat daar 'n reeks gebruikers is wat geweldig verskil van mekaar en ook beïnvloed word deur sosio-ekonomiese of ander sosiale faktore. Dit beteken dat hierdie gebruikers uiteenlopende behoeftes het en verskillende eise aan leksikografiese hulpbronne stel. Deur die gebruikers te betrek by die ontwikkelingsfase, kan vooroordele oor hul leksikografiese behoeftes vermy word.

Hoofstuk 6. Slot

6.1. Die elektroniese leksikografie

Leksikografie as wetenskap is by 'n kruispad. Die vooruitgang van tegnologie en die koms van die digitale gebruiker veroorsaak dat leksikograwe al hoe meer moet aandag skenk aan elektroniese woordeboeke. Die verskuiwing van die praktiese leksikografie se fokus na 'n nuwe omgewing, te wete die elektroniese sfeer en die gevolglike behoefte aan 'n ooreenstemmende aanpassing in die teoretiese leksikografie is 'n belangrike komponent van moderne leksikografiese navorsing. Die ontwikkeling van woordeboeke as elektroniese produkte vestig daarom nou die aandag op 'n leemte in die metaleksikografie. Dit beteken dat, hoewel daar tans nie 'n omvattende teorie vir e-leksikografie bestaan nie, bestaande teorieë van gedrukte woordeboeke aangepas word en nog verder aangepas moet word vir die doeleindes van e-leksikografie. In hierdie studie word daar veral aandag aan hierdie aspek gegee. Verder kan die aanvraag na selfone as leksikografiese hulpbron nie misken word nie.

Dit blyk uit die gegewe navorsing dat daar 'n toename in die aanvraag na en belangstelling in e-woordeboeke, veral selfoonwoordeboeke, is. Dit beteken dat die moderne woordeboekgebruiker se behoeftes van kardinale belang is vir beide meta- en praktiese leksikograwe. In 'n era waar gebruikers afhanklik is van selfone en ander elektroniese toestelle, moet daar fokus geplaas word op hierdie gebruikers se behoeftes aan 'n vinnige, toeganklike en gespesialiseerde elektroniese woordeboek. Hierdie studie poog om die gegewens rondom die tendense binne die e-leksikografie bloot te lê en ondersoek in te stel na die gebruik en toestand van selfoonwoordeboeke. Dit vind plaas binne die Suid-Afrikaanse en Afrikaanse konteks juis omdat daar min navorsing hieroor gedoen is.

Deur die benutting van 'n gepaste teorie en die praktiese analise van die selfoon-WAT het hierdie studie gepoog om voorstelle vir die verbetering van hierdie woordeboek en ander Suid-Afrikaanse e-woordeboeke, spesifiek selfoonwoordeboeke, saam te stel.

6.2. Bevestiging van die navorsingsdoelwit

Die twee geïdentifiseerde navorsingsprobleme, naamlik die tekort aan 'n teoretiese raamwerk vir die analisering en evaluering van e-woordeboeke en die onvoldoende aard van Afrikaanse selfoonwoordeboeke, is ondersoek. Daar is gewys hoe die huidige leksikografieteorieë afsonderlik geskik is vir die analisering van elektroniese naslaanbronne nie. Daar is gewys dat leksikograwe op die kundigheid van rekenaarwetenskaplikes en bruikbaarheidspesialiste moet steun. Die aanspreek van hierdie navorsingsprobleem lei tot die saamstel van 'n geïntegreerde teorie waaraan elektroniese woordeboeke getoets word. Die toetsing van die selfoon-WAT, *Pharos Klein Woordeboek/Little Dictionary* en die *VivA-app*, lei daartoe dat die tweede navorsingsprobleem aangespreek word. Hierdie toetse wys dat die huidige Afrikaanse selfoonwoordeboeke nie voldoende is nie en nie as volwaardige selfoonwoordeboeke geag kan word nie.

Die selfoon-WAT is nie 'n baie effektiewe produk nie. Die analise wys daarop dat daar te veel tekortkominge is om dit as 'n volhoubare en bruikbare elektroniese naslaanbron te beskou. Die feit dat die gebruiker se behoeftes nie as prioriteit gestel is nie, die strukturele struikelblokke en die feit dat die woordeboek nie die tegnologiese moontlikhede wat beskikbaar is, aangryp nie, veroorsaak dat daar steeds 'n leemte in die mark is vir 'n volwaardige funksionele Afrikaanse selfoontoepassing.

Die PKWLD, hoewel dit aan die mark onttrek is, is ietwat meer funksioneel en is redelik effektief om die meeste van die teikengebruikers se behoeftes tevrede te stel. As die eerste Suid-Afrikaanse selfoonwoordeboek, is hierdie produk 'n baanbreker. Die PKWLD het 'n paar kwessies wat die bruikbaarheid daarvan belemmer, soos die beperkte mediostruktuur en die onvermoë om gebruikersfoute te kontroleer. Hierdie woordeboek het ook gewys dat dit moontlik is om van die gedrukte weergawe na 'n selfoonweergawe te beweeg.

Oor die VivA-app moet daar nog heelwat navorsing gedoen word. Dis is voorlopig bevind dat hierdie woordeboekportaal nie bestaande leksikografiese beginsels genoegsaam betrek nie, wat daartoe lei dat die gebruiker se behoeftes nie bevredig word nie. Daar is veral probleme met die woordeboeke wat betrek word en die wyse waarop gebruikers toegang tot hierdie woordeboeke se data kry. Die VivA-app wys

egter dat dit moontlik is om Afrikaanse selfoonwoordeboektoepassing te vervaardig wat tegnologies gevorderd is.

Hoewel daar nie gebruik gemaak is van gebruikerstoetse nie, is die kritiese analise van die gegewe produkte vanuit 'n gebruikersperspektief voldoende: Die ondersoek en toepassing van 'n geïdentifiseerde teoretiese raamwerk op e-woordeboeke, naamlik die drie selfoonwoordeboeke, ontbloom dus gapings in die sfeer van e-leksikografie wat ruimte skep vir die daarstelling van 'n nuwe grondslagmodel vir die ontwikkeling en ontwerp van elektroniese woordeboeke, veral selfoonwoordeboeke. Hierdeur word die navorsingsdoelwit bewys.

Die gegewe ondersoek het ook die ruimte geskep om aanbevelings en opmerkings oor die verbetering van selfoonwoordeboeke te maak. Hierdie aanbevelings is op bruikbaarheid, gebruikseffektiwiteit en gebruikersbehoefte geskied, asook die belang van weldeurdragte woordeboekstrukture en die aangryping van die beskikbare tegnologiese moontlikhede. Daar is bepaal dat hierdie aanbevelings nie op elke selfoonwoordeboek van toepassing kan wees nie, maar dat hierdie voorstelle minstens in ag geneem moet word met die ontwikkeling van selfoonwoordeboeke. Die afgehandelde studie en die voorstelle wat daaruit stam, dien as die grondslag vir die daarstelling vir 'n model of modelle vir die ontwerp en ontwikkeling van selfoonwoordeboeke.

6.3. Verdere navorsingsmoontlikhede

Hierdie studie het verskeie wesenlike probleme uitgelig wat die ontwikkeling van volhoubare elektroniese woordeboeke in Suid-Afrika kan belemmer. Daar is aandag gegee aan verskeie aspekte, maar die rol wat selfone as leksikografiese hulpbron in die moderne Suid-Afrika speel, moet verder ondersoek word. Daar moet ook meer aandag gegee word aan die implementering van 'n woordeboekkultuur en die rol wat elektroniese woordeboeke hierin kan speel. Die gebruik van ander elektroniese hulpbronne soos palmwoordeboeke moet ook onder die loep geneem word. Dit kan gepaard gaan met verdere navorsing oor die implementering van toeganklike elektroniese naslaanbronne vir die voorheenbenadeelde tale in Suid-Afrika.

Hierdie studie het ten doel om die ruimte te skep vir die ontwikkeling van teoretiese sowel as praktiese modelle vir die ontwikkeling, ontwerp of verbetering van selfoonwoordeboeke. Derhalwe moet daar opvolgstudies hieroor gedoen word.

Selfoonwoordeboeke as inligtingsinstrumente verdien meer aandag en daar moet vanuit verskillende leksikografiese invalshoeke hieroor besin word. Hierdie studie wys ook daarop dat dit nodig is om verdere ondersoek in te stel na die teoretiese beginsels vir die evaluering, ontwerp en daarstelling van elektroniese woordeboeke. Hieruit blyk die belang van die bruikbaarheidsbenadering, asook informasietegnologie vir leksikografie. Die rol wat hierdie dissiplines nou en in die toekoms vir leksikografie kan speel, moet so spoedig moontlik onder die loep geneem word. Dit is ook van kardinale belang dat daar navorsing gedoen word oor die implementering van gebruiker- of prototipetoetse as deel van die ontwikkelingsfase van woordeboekproduksie om te verseker dat effektiewe gebruikersgerigte en gebruikersvriendelike produkte geskep kan word.

Bronnelys

Woordeboeke

Algemene Nederlandse Woordenboek. g.d. [Intyds] <http://www.anw.inl.nl>.

Collins Dictionary. 2015. [Intyds] <http://www.collinsdictionary.com>.

Duden. 2015. [Intyds]. <http://www.duden.de>.

Elektroniese WAT. 2015. [Intyds] <http://www.woordeboek.co.za>.

Larousse. 2014. *Larousse French dictionary*. Selfoonwoordeboektoepassing [Weergawe 5.0.1].

Luther, J., Pfeiffer, F. En Gouws, R.H. (eds.). 2015. *Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal* 6de Uitgawe. Kaapstad: Pearson.

Martin, W. (hoofred.). 2011. *Groot Woordeboek Afrikaans en Nederlands*. Pharos: Kaapstad.

Merriam-Webster. 2015. *Merriam-Webster Dictionary*. Selfoontoepassing [Weergawe 3.1.2].

MobiSystems. 2015. *Oxford Dictionary of English*. Selfoonwoordeboektoepassing [Weergawe 4.3.136].

Odendal, F.F. en Gouws, R.H. (reds.). 2005. *Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal* 5de Uitgawe. Kaapstad: Pearson.

Ordbogen. g.d. [Intyds]. <http://www.ordbogen.com>.

Pharos Klein Woordeboek/Little Dictionary: Cellphone edition. 2008. Kaapstad: NB Uitgewers.

Pharos. 2015. [Intyds] <https://www.pharosonline-co-za>.

Schijf, T.T.A. 2013. *Muiswerk Woordenboek Pro*. Selfoonwoordeboektoepassing [Weergawe 1.0].

Selfoon-WAT. 2015. [Intyds] <http://sel.woordeboek.co.za>.

Sentrum vir Tekstegnologie. 2015. *Woordeboekportaal-app van die Virtuele instituut vir Afrikaans (VivA)*. [Weergawe 1.0.0]

WordWeb Software. 2015. *The Chambers Dictionary for Andriod phones and tablets*. [Weergawe 2.3.].

Ander bronne

Almind, R. 2005. Designing internet dictionaries. *Journal of Linguistics* 31: 37-54.

Andersen, B. en Nielsen, S. 2009. Ten key issues in Lexicography for the future, in Bergenholtz, H., Nielsen, S. en Tarp, S. (reds.). *Lexicography at a Crossroads* 90. Bern: Peter Lang AG. 355-363.

Atkins, B.T. en Rundell, M. 2008. *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. New York: Oxford University Press

Bank, C. 2010. Die Usability von Online-Wörterbüchern und elektronischen Sprachportalen. Ongepubliseerde M.A.-tesis. Hildesheim: Universität Hildesheim.

Baecker, R.M., Grudin, J., Buxton, W., and Greenberg, S. (reds.). 1995. *Readings in Human Computer Interaction: Toward the Year 2000*. San Francisco: Morgan Kaufmann.

Behrens, J., Van Elzakker, C.P.J.M., en Schmidt, M. 2015. Testing the Usability of OpenStreetMap's iD Tool. *Cartographic Journal* 52(2): 177-184.

Béjoint, H. 2010. *The Lexicography of English*. Oxford: Oxford University Press.

Bergenholtz, H. en Bothma, T.J. 2011. Needs-adapted data presentation in e-information tool. *Lexikos* 21:53-77.

Bergenholtz, H. en Gouws, R.H. 2012. What is lexicography? *Lexikos* 22:31-40.

Bergenholtz, H. en Johnson, M. 2005. Log Files as Tool for Improving Internet Dictionaries. *Hermes* 34:117-141

Bergenholtz, H. en Tarp, S. 2003. Two opposing theories: On H.E. Wiegand's recent discovery of lexicographic functions. *Journal of Linguistics* 31:17-196.

Bergenholtz, H. 2012. What is a dictionary? *Lexikos* 22:20-30.

Beyer, H. en Faul, A.K. 2010. Namibian university entrants' concepts of 'a dictionary'. *Lexikos* 20: 644–679.

BlackBerry World. 2015. [Intyds]
<https://appworld.blackberry.com/webstore/search/dictionaries/?lang=en&countrycode=ZA>
 A. [Datum afgelaai: 29 Augustus 2015]

Botha, W.F. 2009. Ensiklopedisiteit in die Woordeboek van die Afrikaanse Taal: 'n "Saak" van balans. *Lexikos* 19:23-33.

Botha, W.F. 2014. Persoonlike onderhoud. 27 Maart. Stellenbosch.¹⁵

Bothma, T.J. 2011. Filtering and adapting data and information in an online environment in response to user needs, in Bergenholtz, H. en Fuertes-Olivera, P.A. (reds.). *e-Lexicography: The Internet, Digital Initiatives and Lexicography*. Londen: Continuum International. 71-102.

Bothma, T.J. 2014. Innovation in e-lexicography. Ongepubliseerde referaat gelewer by *African Association for Lexicography 19th International Conference*, 2 Julie, Potchefstroom, Suid-Afrika.

Carroll, J. M. (red.). 2003. *HCI models, theories, and frameworks: Toward a multidisciplinary science*. San Francisco: Morgan Kaufmann.

Church, K. en Smyth, B. 2009. Understanding the Intent Behind Mobile Information Needs, in *Proceedings of the 14th international conference on Intelligent user interfaces*. New York: 247-256.

Coetzee, M. 2015. *Raak spelslim én woordslim met die Viva-app*. [Intyds] <http://viva-afrikaans.org/portale/inligtingsportaal-reg/blog-alias/item/163-raak-spelslim-en-woordslim-met-die-viva-app>. [Datum afgelaai: 2 September 2015].

Combrink, J.G.H. 1962. 'n Prinsipiële Beskouing oor die WAT IV. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe* 2(4): 199-221.

Davids, M.R., Chitke, U., Grimmer-Somers, K., en Halperin, M.L. 2014. Usability testing of a multimedia e-learning resource for electrolyte and acid-base disorders. *British Journal of Educational Technology* 45(2): 367-381.

Debus-Gregor, E. en Heid, U. 2013. Design criteria and 'added value' of electronic dictionaries for human users, in Gouws, R.H., Heid, U., Schweickard, W en Wiegand, H.E. (reds.). *An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 1001-1012.

De Schryver, G. 2003. Lexicographer's dreams in the electronic dictionary age. *International Journal of Lexicography* 16(2):143-199.

---

¹⁵ Dr. Willem Botha is tans die hoofredakteur van die *Woordeboek vir die Afrikaanse Taal*.

Die Wêreldbank. 2014. Internet users (per 100 people). [Intyds] <http://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.P2> [Datum afgelaai: 26 Augustus 2015].

Dix, A., Finlay, J., Abowd, G. en Beale, R. 2004. *Human-Computer Interaction*. Harlow: Pearson.

Duda, W., Frenzel, M., Wöller, E., en Zimmermann, T. 1986. *Zu einer Theorie der zweisprachigen Lexikographie. Überlegungen zu einen neuen russisch-deutschen Wörterbuch*. Berlyn: Akademie.

Dumas, J.S. en Redish, J.C. 1999. *A Practical guide to usability testing*. Exeter: Intellect.

Du Plessis, A.H. 2013. Die analise van Afrikaanse selfoonwoordeboeke aan die hand van die Funksieteorie met aanbevelings vir verbetering. Ongepubliseerde honneursskripsie. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch.

Du Plessis, A.H. 2014. A functional analysis of the e-WAT with specific focus on the mobile version: Towards a model for improvement. *Lexikos* 24: 75-93.

Dziemianko, A. 2012. On the use(fulness) of paper and electronic dictionaries, in Granger, S. en Paquot, M. (reds.). *Electronic Lexicography*. Oxford: Oxford Linguistics. 319-337.

Eksteen, L.C. 1962. 'n Inleidende studie van die Metodes van die Leksikografie. Ongepubliseerde M.A.-tesis. Pretoria: Universiteit van Pretoria.

Eksteen, L.C. 1967. Die Grondslag van Gebruik van in die Verklarende Leksikografie. *Taalfasette* 4:12-18.

Elektroniese WAT op internet en selfoon. 2015. [Intyds] <http://www.wat.co.za/index.php/af-ZA/publikasies/12-elektroniese-wat-op-internet-en-selfoon> [Datum afgelaai: 10 Oktober 2015]

Feinauer, I. 1996. Die negende deel van die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*. *Lexikos* 6: 233-271.

Feinauer, I. 2007. Doen die Woordeboek van die Afrikaanse Taal Deel XII dit vir die Afrikaanse taal en die Suid-Afrikaanse leksikografie? *Lexikos* 17:259-277.

Fuertes-Olivera, P.A. en Niño-Amo, M. 2011. Internet dictionaries for communicative and cognitive functions: *El Diccionario Inglés Español de Contabilidad*, in Bergenholtz, H. en

Fuertes-Olivera, P.A. (reds.). *e-Lexicography: The Internet, Digital Initiatives and Lexicography*. Londen: Continuum International. 168-186.

Fuertes-Olivera, P.A. 2009. The Function Theory of Lexicography and electronic dictionaries: WIKTIONARY as a prototype of collective free multiple-language Internet dictionary, in Begenholtz, H., Nielsen, S. en Tarp, S. (reds.). *Lexicography at a Crossroads* 90. Bern: Peter Lang AG. 99-131.

Fuertes-Olivera, P.A. 2014. Workshop on specialised lexicography. Werkswinkel. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch.

Geyken, A. 2013. Large-scale documentary dictionaries on the Internet, in Gouws, R.H., Heid, U., Schweickard, W en Wiegand, H.E. (reds.). *An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 1053-1069.

Gouws, R.H. en Prinsloo, D. J. 2005. *Principles and Practice of South African Lexicography*. Stellenbosch: SUNMedia

Gouws, R.H. 1999. Mediostructural representation, textual consideration and user-orientation in the WAT X. *Lexicographica* 15:4-37.

Gouws, R.H. 2005. Oor die verhouding tussen woordeboekstrukture, woordeboekinhoud en leksikografiese funksies. *Lexikos* 15: 52-69.

Gouws, R.H. 2011. Learning, unlearning and innovation in the planning of electronic dictionaries, in Bergenholtz, H. en Fuertes-Olivera, P.A. (reds.). *e-Lexicography: The Internet, Digital Initiatives and Lexicography*. Londen: Continuum International. 17-29

Gouws, R.H. 2011b. Wat sê die woordeboek. *Die Burger*, 15 Oktober.

Gouws, R.H. 2013. Establishing and developing a dictionary culture for specialised lexicography, in Jesenšek, V. (red.) *Specialised Lexicography*. Berlyn: De Gruyter: 51-62.

Gouws, R.H. 2014. Article Structures: Moving from printed to e-dictionaries. *Lexikos* 24: 155-177.

Gouws, R.H. 2014b. Makrostruktuuraanpassings vanaf gedrukte na e-woordeboeke. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe* 54(3): 481-504.

Hancock, H.E., Fisk, A. D., en Rogers, W. A. 2001. Everyday products: Easy to use...or not? *Ergonomics in Design: The Quarterly of Human Factors Applications* 9(4): 12-18.

Hassenzahl, M. 2004. The interplay of beauty, goodness, and usability in interactive products. *Human-Computer Interaction* 19(4): 319-349.

Heid, U. en Zimmerman, J.T. 2012. Usability testing as a tool for e-dictionary design: collocations as a case in point, in Vatvedt Fjeld, R. en Torjusen, M. (reds.). *Proceedings of the XV EURALEX International Congress*. Oslo: 661-671.

Heid, U. 2011. Electronic dictionaries as tools: Towards assessment of usability, in Bergenholtz, H. en Fuertes-Olivera, P.A. (reds.). *e-Lexicography: The Internet, Digital Initiatives and Lexicography*. Londen: Continuum International. 287-304.

Heid, U. (heidul@uni-hildesheim.de), 2 Mei 2013. Re: Afrikaans Cellphone Dictionary Research-Stellenbosch. E-pos aan A. du Plessis (15612538@sun.ac.za).¹⁶

Heid, U. 2013b. Towards usability design for electronic dictionaries. Ongepubliseerde referaat gelewer by *Symposium on dictionaries of economics in the 21st Century*. 13-15 November, Aarhus, Denemarke.

Heid, U. 2014. Persoonlike onderhoud. 12 November. Hildesheim.

Heuwing, B. 2014. Persoonlike onderhoud. 13 November. Hildesheim.¹⁷

Hoehle, H. en Venkatesh, V. 2015. Mobile application usability: Conceptualization and instrument development. *MIS Quarterly* 39(2): 435-A12.

International Organisation of Standardisation. 1998. ISO 9241-11. [Intyds] <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:9241:-11:ed-1:v1:en> [Datum afgelaai: 5 Januarie 2015].

International Organisation of Standardisation. 1998b. ISO 9241-12. [Intyds] <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:9241:-12:ed-1:v1:en> [Datum afgelaai: 5 Januarie 2015].

International Organisation of Standardisation. 2006. ISO 9241-110. [Intyds] <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:9241:-110:ed-1:v1:en> [Datum afgelaai: 5 Januarie 2015].

¹⁶ Prof. Ulrich Heid is 'n deskundige op leksikografie, e-woordeboeke en bruikbaarheid by die Universität Hildesheim in Duitsland.

¹⁷ Dr. Ben Heuwing is 'n deskundige op mobiele tegnologie en bruikbaarheid by die Universität Hildesheim in Duitsland.

International Organisation of Standardisation. 2010. ISO 9241. [Intyds] <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:9001:ed-4:v2:en> [Datum afgelaai: 5 Januarie 2015].

Kaptelinin, V. en Nardi, B. 2006. *Acting with Technology*. The MIT Press: Massachusetts.

Kaikkonen, A., Kekäläinen, A., Cankar, M., Kallio, T., en Kankainen, A. 2005. Usability testing of mobile applications: a comparison between laboratory and field testing. *Journal of Usability Studies* 1(1): 4-16.

Kay, M. 1984. The Dictionary Server, in *Proceedings of the Tenth International Conference on Computational Linguistics (COLING-84)*. Stanford: 461.

Klein, J. 2007. Implementing a dictionary culture in South Africa. *Lexikos* 17: 416-423.

Klosa, A. en Gouws, R.H. 2015. Outer features in e-dictionaries. *Lexicographica* 31.¹⁸

Klosa, A. 2013. The lexicographical process (with special focus on online dictionaries), in Gouws, R.H., Heid, U., Schweickard, W en Wiegand, H.E. (reds.). *An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 517-524.

Krömker, H. 2007. Usability – Stand der Forschung, in Hennig, in J. en Tjarks-Sobhani, M. (reds.). *Usability und technische Dokumentation*. Lübeck: Schmidt-Römhild.

Kunkel-Razum, K. 2015. Electronic Lexicography. Ongepubliseerde referaat gelewer by *African Association for Lexicography 20th International Conference*, 6 Julie, Durban, Suid-Afrika.

Kwary, D. 2013. Principles for the design of business dictionaries on mobile applications. *Journal of Language and Communication in Business* 50: 69-81.

Lew, R. 2012. How can we make electronic dictionaries more effective?, in Granger, S. en Paquot, M. (reds.). *Electronic Lexicography*. Oxford: Oxford Linguistics. 343-361.

Mandl, T. 2014. Persoonlike onderhoud. 13 November. Hildesheim.¹⁹

¹⁸ Om te verskyn aan die einde van 2015

¹⁹ Prof. Thomas Mandl is 'n deskundige op inligtingsisteme, bruikbaarheid en mens-rekenaarinteraksie by die Universität Hildesheim in Duitsland.

- Marello, C. 2014. Using Mobile Bilingual Dictionaries in an EFL Class, in Abel, A., Vettori, C., en Ralli, N. (reds.). *Proceedings of the XVI EURALEX International Congress*. Bolzano: 249-260.
- Meeker, M. 2014. Internet trends 2014. Ongepubliseerde referaat gelewer by *Code Conference 2014*. 28 Mei, Rancho Palos Verdes, Kalifornië.
- Michiels, A., Mullenders, J. En Noel, J. 1980. Exploiting a large data base by Longman, in *Proceedings of the Eighth International Conference on Computational Linguistics (COLING-80)*. Tokio: 374-382.
- Müller-Spitzer, C. 2013. Textual structures in electronic dictionaries compared with printed dictionaries: A short survey, in Gouws, R.H., Heid, U., Schweickard, W en Wiegand, H.E. (reds.). *An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 367-380.
- Nassar, V. 2012. Common criteria for usability review. *Work* 41: 1053-1057
- Nied Curcio, M. 2015. *The use if smartphones in second-language teaching*. Seminaar. 3 September, Universiteit van Stellenbosch, Stellenbosch.
- Nielsen, J. 1993. *Usability engineering*. San Diego: Academic Press.
- Nkomo, D. 2014. Teaching lexicography at a South African University. *Per Linguam: Tydskrif vir Taalaanleer* 30(1): 56–71.
- Nkomo, D. 2015. Developing a dictionary culture through integrated dictionary pedagogy in the outer texts of South African school dictionaries: the case of Oxford Bilingual School Dictionary: IsiXhosa and English. *Lexicography ASIALEX* 2(2): 1-29.
- Ntingi, T. 2015. SA should brace itself for 3 years of load shedding: Minister. [Intyds] <http://www.sabc.co.za/news/a/93932680485f3b02b443fe5b1218e3e0/SA-should-brace-itself-for-3-years-of-load-shedding:-Minister-20150514>. [Datum afgelaai: 29 Augustus 2015].
- Oshima, J. 2013. The Digital dictionary: Classroom use in Japan. Ongepubliseerde referaat gelewer by *8th International Conference of the Asian Association for Lexicography (ASIALEX 2013)*. 20-22 Augustus, Bali, Indonesië.

Parker, C.M., Bellucci, E., Torlina, L., Zutshi, A. en Fraunholz, B. 2015. How Website Design Options Affect Content Prominence: A Literature-Derived Framework Applied to SME Websites. *Journal of Internet Commerce* 14(2): 139-176.

Parush, A. 2001. Usability design and testing. *Interactions* 8(5):13-17.

Peterson, D. 2007. Usability Theory, Practice and Evaluation for Learning Objects, in Koohang, A. en Harman, K. (reds.) *Learning Objects: Theory, Praxis, Issues and Trends*. Santa Rosa: Informing Science Press.

Peyper, L. 2013. Mobile phone usage in SA. *Finweek* [Intyds] <http://finweek.com/2013/01/22/mobile-phone-usage-in-sa/>. [Datum afgelaai 24 September 2013].

Piotrowski, T. 2009. Mobile Dictionaries: Situations of Use. Ongepubliseerde referaat gelewer by *eLEX2009 – eLexicography in the 21st century: New challenges, new applications*, 22-24 Oktober, Leuven, België.

Prinsloo, D.J. 2012. Electronic lexicography for lesser-resourced languages: The South African context, in Granger, S. en Paquot, M. (reds.). *Electronic Lexicography*. Oxford: Oxford Linguistics. 119-144.

Prinsloo, D.J., Heid, U., Bothma, T.J. en Faaß, G. 2012. Devices for information presentation in electronic dictionaries. *Lexikos* 22:290-320.

Radtke, J. en Heid, U. 2012. Word formation in electronic language resources: state of the art analysis and requirements for the future, in *Proceedings of the XV EURALEX International Congress*. Oslo: 794-802.

Rubin, J. en Chisnell, D. 2008. *Handbook of Usability Testing: How to Plan, Design, and Conduct Effective Tests*. Indianapolis: Wiley Publishing.

Rundell, M. 2015. Moving from print to digital: implications for dictionary policy and lexicographic conversations. Ongepubliseerde referaat gelewer by *African Association for Lexicography 20th International Conference*, 7 Julie, Durban, Suid-Afrika.

Schmitz, U. 2013. Monolingual and bilingual electronic dictionaries on the Internet, in Gouws, R.H., Heid, U., Schweickard, W en Wiegand, H.E. (reds.). *An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 1013-1022.

Sharp, H., Rogers, Y. en Preece, J. 2007. *Interaction design: beyond human- computer interaction*. Chichester: John Wiley en Sons.

Shneiderman, B.1998. *Designing the user interface: strategies for effective human-computer-interaction*. Reading: Addison Wesley.

Simonsen, H.K. 2014. Mobile Lexicography: A survey of the mobile user situation, in Abel, A., Vettori, C., en Ralli, N. (reds.). *Proceedings of the XVI EURALEX International Congress*. Bolzano: 249-260.

Smith, W. 2013. Persoonlike onderhoud. 26 Augustus. Kaapstad.²⁰

Snijman, F.J. 1963. Aspekte van die Leksikografie. *Jaarboek van die S.A. Akademie vir Wetenskap en Kuns* 3:117-125.

Swanepoel, P. 1995. 'n Eksegese van 'n leksikografiese metode: Die WAT en die probleem van ensiklopedisiteit in die verklarende linguistiese woordeboek. *Lexikos* 5:187-210.

Taljad, E., Prinsloo, D.J. en Fricke, I. 2011. The use of LSP dictionaries in secondary schools – a South African case study. *South African Journal of African Languages* 31(1): 87–109.

Tarp, S. 2000. Theoretical challenges to practical specialised Lexicography. *Lexikos* 10:189-208.

Tarp, S. 2009. Beyond Lexicography: New visions and challenges in the Information Age, in Begenholtz, H., Nielsen, S. en Tarp, S. (reds.). *Lexicography at a Crossroads* 90. Bern: Peter Lang AG. 17-31.

Tarp, S. 2011. Lexicographical and Other e-Tools for Consultation Purposes: Towards the Individualization of Needs Satisfaction, in Fuertes-Olivera, P. A. en Bergenholtz, H. (reds.). *e-Lexicography: The Internet, Digital Initiatives and Lexicography*. Londen: Continuum International. 54-70.

Tarp, S. 2012. Do we need a (new) theory of Lexicography? *Lexikos* 22:321-332.

Tarp, S. 2012b. Theoretical challenges in the transition from lexicographical p-works to e-tools, in Granger, S. en Paquot, M. (reds.). *Electronic Lexicography*. Oxford: Oxford Linguistics. 107-118.

---

²⁰ Dr. Wanda Smith is tans hoofredakteur by NB-Uitgewers se woordeboekuitgewery, *Pharos*.

Tarp, S. 2012c. Online dictionaries: Today and tomorrow. *Lexicographica* 28: 253-267.

Tarp, S. 2013. Lexicographic functions, in Gouws, R.H., Heid, U., Schweickard, W en Wiegand, H.E. (reds.). *An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 460-466.

Telkom. 2015. [Intyds] <http://www.telkom.co.za/today/shop/home/product/fast-dsl-product/#!k=product-detail-1074>. [Datum afgelaai: 27 Augustus 2015].

Telkom Mobile. 2015. [Intyds] <http://www.telkommobile.co.za/wifi/#prepaid/>. [Datum afgelaai: 27 Augustus 2015].

Tono, Y. 2009. Pocket electronic dictionaries in Japan: User perspectives, in Begenholtz, H., Nielsen, S. en Tarp, S. (reds.). *Lexicography at a Crossroads* 90. Bern: Peter Lang AG. 33-67.

Van der Merwe, M.F. 2009. Die opvoedkundige waarde van woordeboeke: Voorstelle vir woordeboekonderrig in Suid-Afrika. *Lexikos* 19: 297-313.

Van Niekerk, T. 2015. Adaptation of A Dictionary of South African English on Historical Principles for electronic platforms. Ongepubliseerde referaat gelewer by *20th International Conference of the Africa Association for Lexicography (ARILEX 2015)*. 6-8 Julie, Durban, Suid-Afrika.

Van Zyl, G. 2015. Digital tsunami to hit SA workplace. [Intyds]. <http://www.fin24.com/Tech/News/Digital-tsunami-to-hit-SA-workplace-20150319>. [Datum afgelaai: 30 Julie 2015].

Verlinde, S., Leroyer, P. en Binon, J. 2009. Search and you will find. From stand-alone lexicographic tools to user driven task and problem-orientated multifunctional leximats. *International Journal of Lexicography* 23(1):1-17.

Virtuele Instituut vir Afrikaans. 2015. *Maatskappyprofiel*. [Intyds] <http://viva-afrikaans.org/oor-viva/maatskapy-profiel>. [Datum afgelaai: 25 September 2015].

Vodacom. 2015. [Intyds]. <http://www.vodacom.co.za/vodacom/shopping/data/data-for-your-tablet-laptop-router-or-dongle>. [Datum afgelaai: 27 Augustus 2015].

Wiegand, H.E. 1977. Nachdenken über Wörterbücher, in Drosdowski, G., Henne, H. en Wiegand H.E. (reds.). *Nachdenken über Wörterbücher*. Mannheim: Bibliographisches Institut.

Wiegand, H.E. 1983. Ansätze zu einer allgemeinen Theorie der Lexikographie, in Schildt, J. en Viehweger, D. (reds.). *Die Lexikographie von heute und das Wörterbuch von morgen*. Berlyn: Akademie. 92-127.

Wiegand, H.E. 1984. On the structure and contents of a general theory of lexicography, in *Proceedings of the International Conference on Lexicography*. 13-30.

Wiegand, H.E. 1989. Aspekte der Makrostruktur im allgemeinen einsprachigen Wörterbuch: alphabetische Anordnungsformen und ihre Probleme, in Hausmann, F.J., Reichmann, O., Wiegand, H.E. en Zgusta. L. (reds.). *Dictionaries: An International Encyclopedia of Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 371-409.

Wiegand, H.E. 1989b. Arten von Mikrostrukturen im allgemeinen einsprachigen Wörterbuch, in Hausmann, F.J., Reichmann, O., Wiegand, H.E. en Zgusta. L. (reds.). *Dictionaries: An International Encyclopedia of Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 462-501.

Wiegand, H.E. 1991. Printed Dictionaries and Their Parts as Texts. An Overview of More Recent Research as an Introduction. *Lexicographica* 6: 1-126.

Wiegand, H.E. 1996. A theory of lexicographic texts. An Overview. *SA Journal of Linguistics* 14(4): 134-149.

Wiegand, H.E. 1998. *Wörterbuchforschung*. Berlyn: De Gruyter.

Wiegand, H.E. 2002. Über die textuellen Strukturen der Wörterbuchartikel und Artikelnischen im De Gruyter Wörterbuch Deutsch als Fremdsprache. *Lexicographica* 110: 413-442.

Wiegand, H. E. 2002b. Altes und Neues zur Mediostruktur in Printwörterbüchern. *Lexicographica* 18: 168-252.

Wiegand, H. E. 2009. Hybrid text constituent structures of dictionary articles. A contribution to the expansion of the theory of textual dictionary structures, in Nielsen, S. en Tarp, S. (reds.). *Lexicography in the 21st Century: In honour of Henning Bergenholtz*. Amsterdam: John Benjamins.

Wiegand, H.E., Beer, S. en Gouws, R.H. 2013. Textual structures in printed dictionaries: An overview, in Gouws, R.H., Heid, U., Schweickard, W en Wiegand, H.E. (reds.). *An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent*

Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography. Berlyn: De Gruyter. 31-72.

Wiegand, H.E., en Gouws, R.H. 2013. Macrostructures in printed dictionaries, in Gouws, R.H., Heid, U., Schweickard, W en Wiegand, H.E. (reds.). *An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 73-109.

Wiegand, H.E., en Beer, S. 2013. Access structures in printed dictionaries, in Gouws, R.H., Heid, U., Schweickard, W en Wiegand, H.E. (reds.). *An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 110-148.

Wiegand, H.E., en Smit, M. 2013. Microstructures in printed dictionaries, in Gouws, R.H., Heid, U., Schweickard, W en Wiegand, H.E. (reds.). *An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 149-213.

Wiegand, H.E., en Smit, M. 2013b. Mediostructures in printed dictionaries, in Gouws, R.H., Heid, U., Schweickard, W en Wiegand, H.E. (reds.). *An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 214-252.

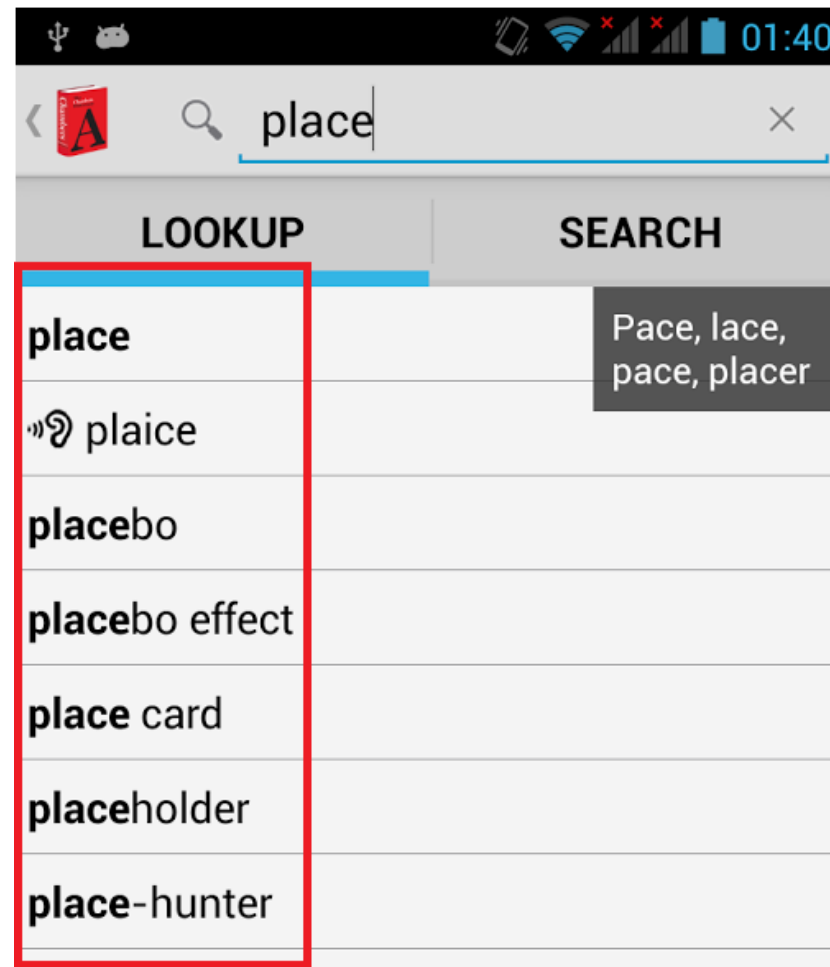
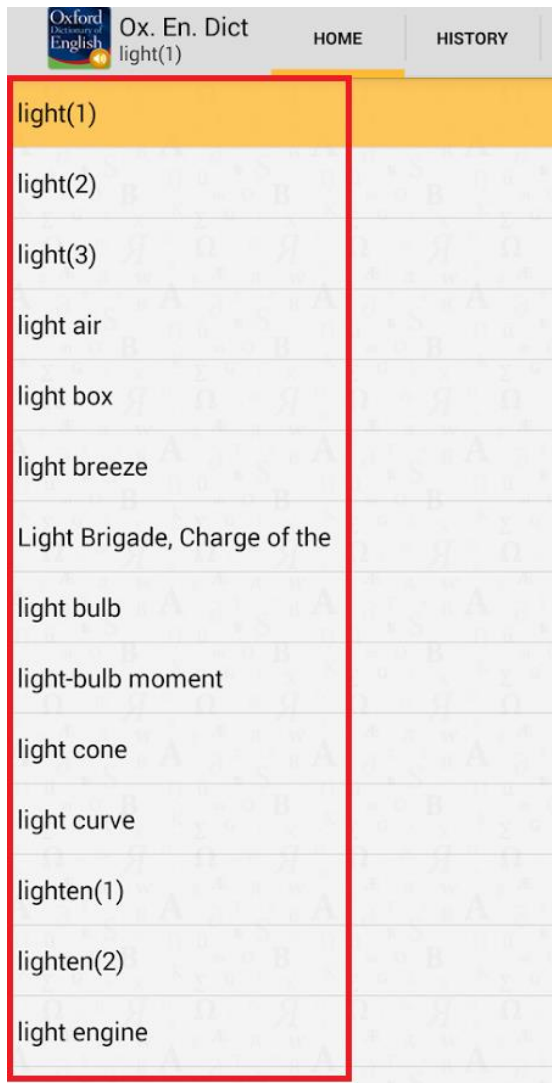
Wiegand, H.E., Feinauer, I. en Gouws, R.H. 2013. Types of dictionary articles in printed dictionaries, in Gouws, R.H., Heid, U., Schweickard, W en Wiegand, H.E. (reds.). *An International Encyclopedia of Lexicography. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography*. Berlyn: De Gruyter. 314-366.

Winestock, C. en Jeong, Y. 2014. An analysis of the smartphone dictionary app market. *Lexicography ASIALEX* 1(1):109-119.

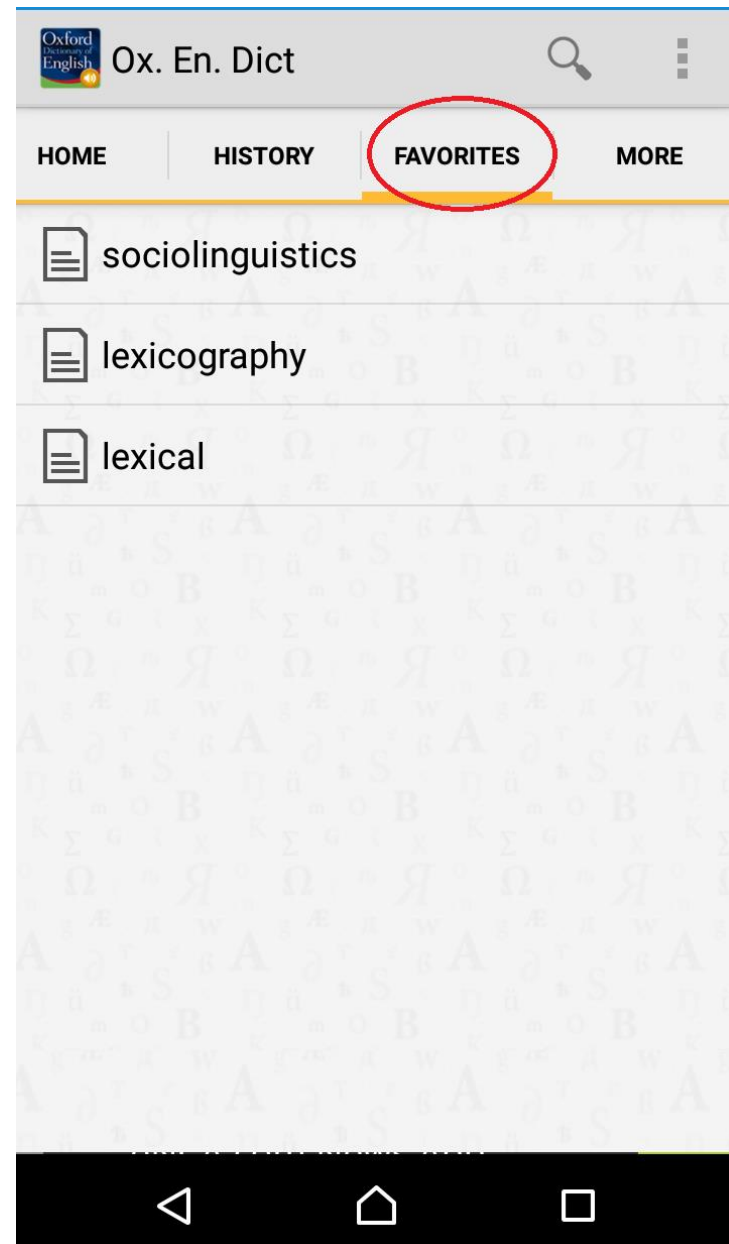
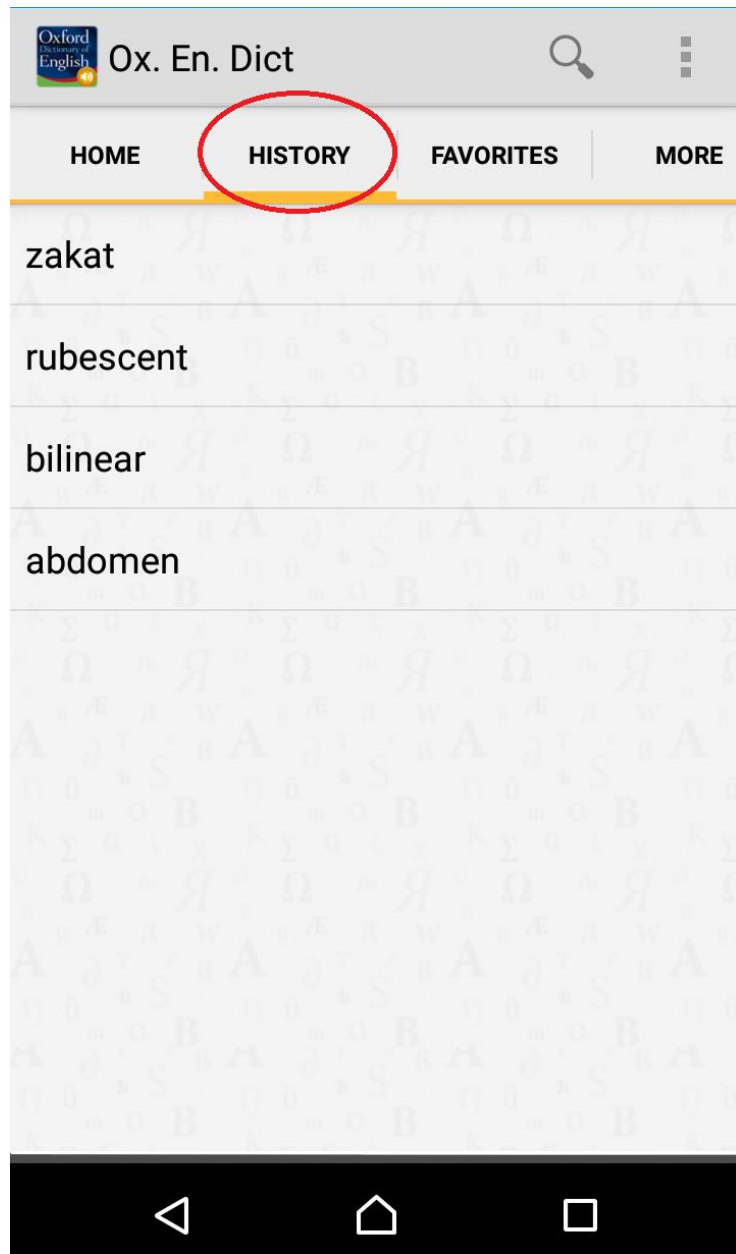
Wroblewski, L. 2011. *Mobile First*. New York: A Book Apart.

Addendum A

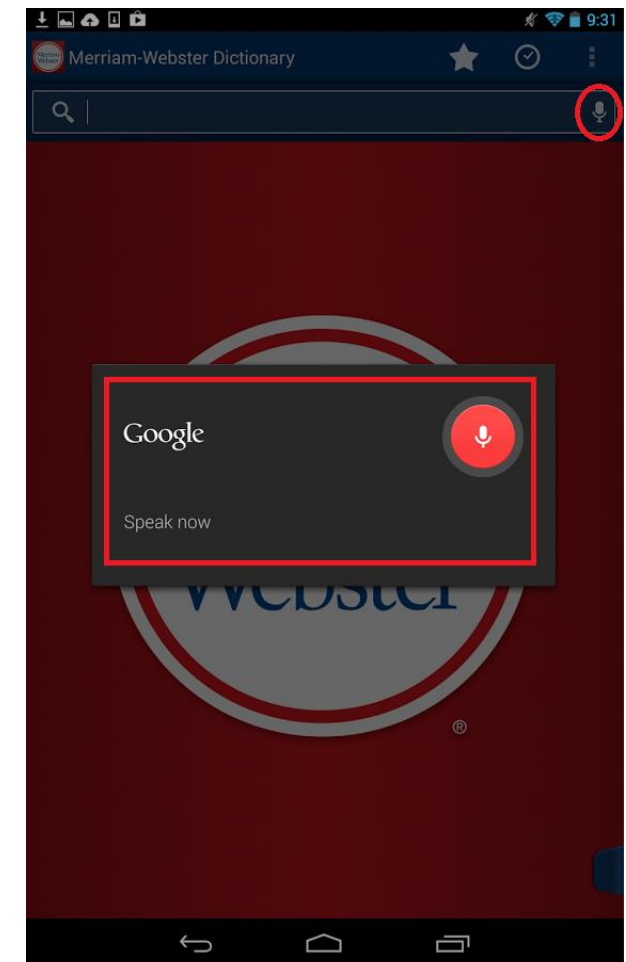
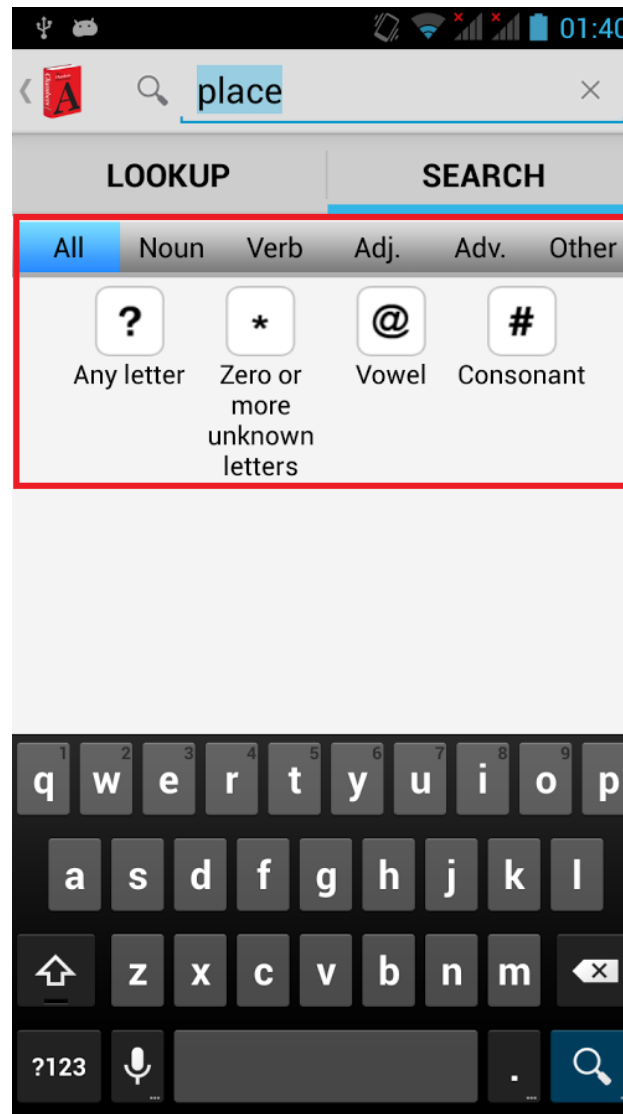
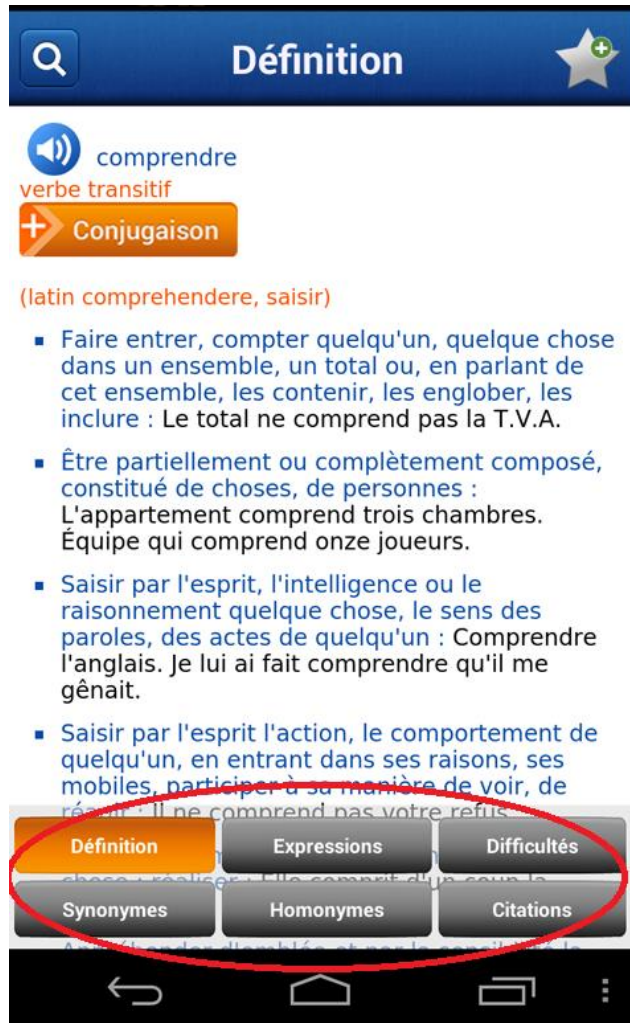
i)

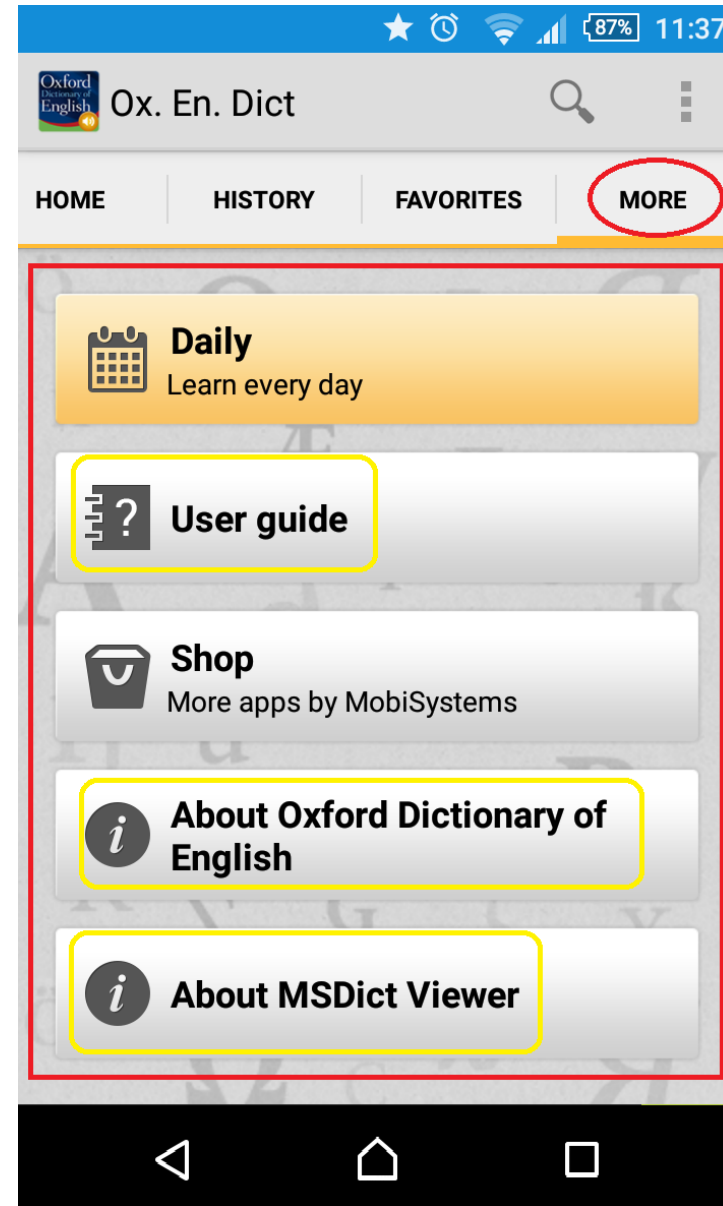
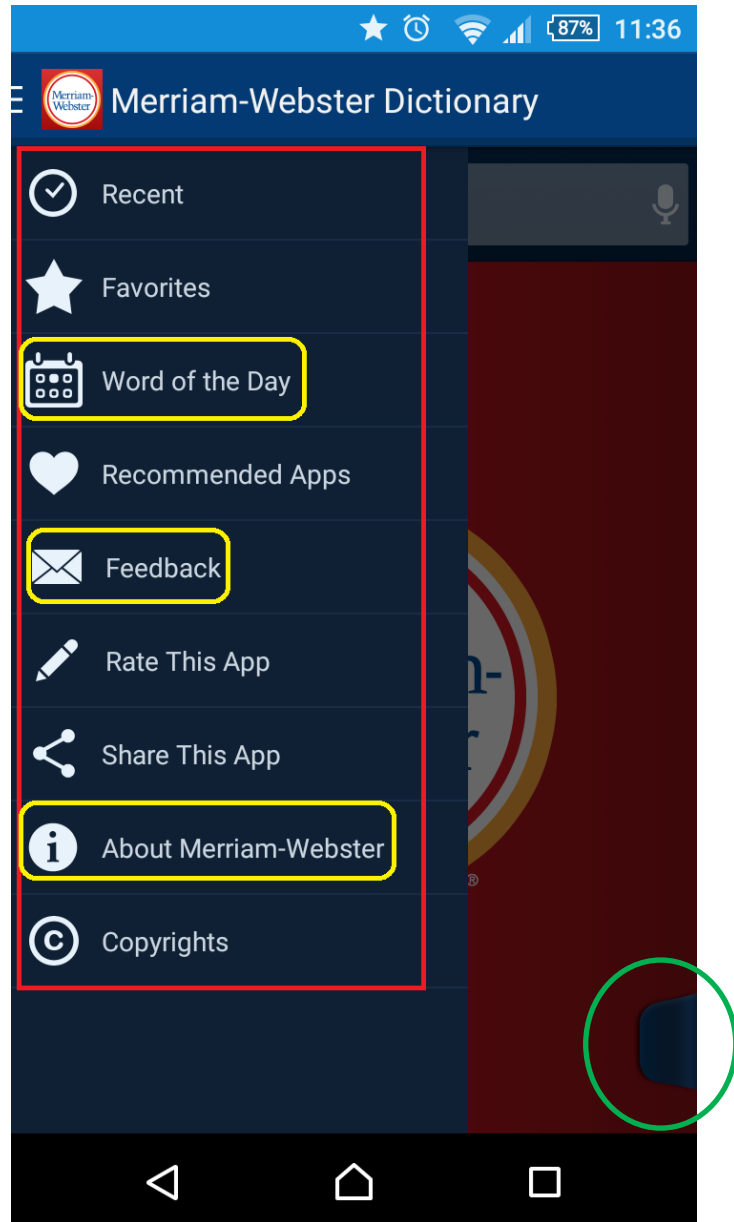
ii)

iii)

iv)

v)

Word of the day

Merriam-Webster Dictionary
March 31, 2014

reverberate • \rih-VER-buh-rayt\ • *verb*
1 : to reflect or to become reflected 2 : to continue in or as if in a series of echoes : resound

Examples:
The sound of footsteps *reverberated* through the hallway.

"We take some comfort knowing that the guy who ran the backhoe-mounted pavement breaker that created weeks of ear-splitting din was able to feed his family and make his house payment. The money *reverberated* through the economy and left behind a roadway that will last long after we're gone." — From an editorial in the *St. Louis Post-Dispatch*, February 20, 2014

Did you know?
The letter sequence "v-e-r-b" in "reverberate" might make you think at first of such word-related brethren as "proverb," "verbal," and "verbose," all of which derive from the Latin noun "verbum," meaning "word." In fact, "reverberate" comes from a much different source: the Latin verb "verberare," meaning "to whip, beat, or lash," which is related to the noun "verber," meaning "rod." "Reverberate" entered the English language in the 15th century, and one of its early meanings was "to beat, drive, or cast back." By the early 1600s it began to appear in contexts associated with sound that repeats or returns the way an echo does.

First use: 14th century.

Oxford
Ox. En. Dict
light(1)

light¹ /lʌɪt/

► **NOUN**

1 [mass noun] the natural agent that stimulates sight and makes things visible:
the light of the sun |
[in sing.] *the lamps in the street shed a faint light into the room.*

- [count noun] a source of illumination, especially an electric lamp:
a light came on in his room.
- (**lights**) decorative illuminations:
Christmas lights.
- [count noun] (usu. **lights**) a traffic light:
turn right at the lights.
- the amount or quality of light in a place:
the plant requires good light |
[count noun] *in some lights she could look beautiful.*
- **Law** the light falling on the windows of a house. See **ancient lights.**

Visible light is electromagnetic radiation whose wavelength falls within the range to which the human retina responds, i.e. between about 390 nm (violet light) and 740 nm (red). White light consists of a roughly equal mixture of all visible wavelengths, which can be separated to yield the colours

vi)

ANW Algemeen Nederlands Woordenboek Zoeken Woord Neologismen Help Informatie

avonduur

Per betekenis:

1.0: uur van de avond

Per onderwerp:

[Toon het hele artikel](#)

[Semagrammen](#)

[Woordfamilie](#)

[Woordrelaties](#)

[Woordvorming](#)

[Spreekwoorden](#)

[Combinatiemogelijkheden](#)

[Vaste verbindingen](#)

[Voorbeelden](#)

Zoek 'avonduur' ook in:

[INL-woordenboeken](#)

[CHN \(login nodig\)](#)

[Wikipedia](#)

[Google](#)

avonduur 1.0

uur dat valt in de periode van de dag die avond genoemd wordt; uur van de avond

Semagram

Een avonduur...

is een uur; is een tijdsruimte

[Tijd] situeert zich in de avond

[+ Meer kenmerken](#)

Hoofdsemagram: uur

[+ Toon hoofdsemagram](#)

Woordsoort

Type	substantief
Naamtype	soortnaam
Geslacht	onzijdig
Lidwoord	het
Betekenisklasse	abstractum

Spelling en flexie

	Vorm	Afbreking
Enkelvoud	avonduur	avond.uur
Meervoud	avonduren	avond.uren

Woordrelaties

Hyperoniem [uur](#)

Antoniem [ochtenduur](#)

Woordvorming

Type	samenstelling
Linkerlid	avond
Linkerlidtype	substantief
Rechterlid	uur
Rechterlidtype	substantief
Tussenklank	geen

[Zoek woord in Etymologiebank](#)

Uitspraak

Aantal lettergrepen	3
Hoofdklemtoon	1ste lettergreep
Fonetische schrijfwijze	[*aː . v o n d . ' y r]

Algemene voorbeelden

Musea moeten hun publiek omarmen, door de openingstijden naar de avonduren te verleggen en thematische tentoonstellingen te organiseren die onverwachte samenhangen aan het licht brengen.

— *De Standaard*, 1996

Combinatiemogelijkheden

in voorzetselgroep

in de avonduren

tijdens de avonduren

[+ Toon 4 voorbeelden](#)

in de late avonduren

in de vroege avonduren

vii)

cir·ca   \ˈsər-kə\

preposition

: about or around

Full Definition

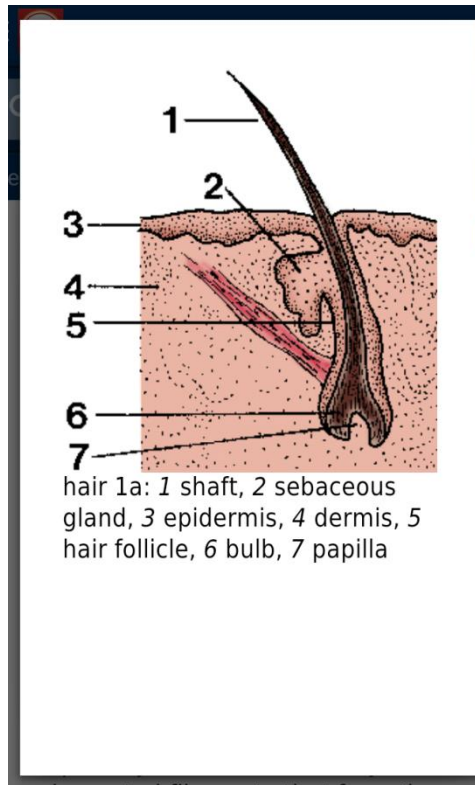
: at, in, or of approximately — used especially with dates <born *circa* 1600>

Origin: Latin, from *circum* around — more at [circum-](#).

First use: 1861

hair   \ˈher\

noun

pierce   \ˈpiɜrs\

: to make a hole in or through (something)

: to go through or into (something) in a forceful or noticeable way

Full Definition

transitive verb

1 a : to run into or through as a pointed weapon does : [stab](#)

b : to enter or thrust into sharply or painfully

2 : to make a hole through :

[perforate](#)

3 : to force or make a way into or through

4 : to penetrate with the eye or mind : [discern](#)

5 : to penetrate so as to move or touch the emotions of

intransitive verb

: to force a way into or through something

synonyms see [enter](#)

Other forms: **pierced**; **piercing**

pierc·er *noun*

Examples

- The needle *pierced* her skin.
- The bullet *pierced* his lung.
- She had her ears *pierced*. = She *pierced* her ears.

Origin: Middle English *percen*, from Anglo-French *percer*, from Vulgar Latin **pertusiare*, from Latin *pertusus*, past participle of *pertundere* to perforate, from *per-* through + *tundere* to beat — more at [per-](#), [contusion](#).

First use: 14th century

Synonyms: [access](#), [penetrate](#), [enter](#)

Antonyms: [depart](#), [exit](#), [leave](#)

viii)

Définition

pommé, pommée
 adjectif

- Se dit d'une plante dont les feuilles sont ramassées de manière à former une pomme : Chou pommé.

Difficultés

Sens
 Ne pas confondre.

- Pommé** = rond comme une pomme : *une laitue pommée*.
- Pommelé** = couvert de petits nuages arrondis, parsemé de taches rondes : *une jument à la robe pommelée*.

Définition

journal, journaux
 nom masculin
 (de *journal*)

- Écrit où l'on relate les faits de la vie quotidienne : Journal de voyage. ←
- Publication quotidienne donnant des informations ou des opinions sur les nouvelles politiques, économiques, sociales, etc. : S'abonner à un journal.
- Terme générique désignant diverses publications périodiques : Ce journal satirique paraît tous les mercredis. ←
- Ensemble du personnel ; locaux qui abritent une entreprise de presse : Le journal est en grève.
- Comptabilité
Synonyme de **livre-journal**.

Définition
Expressions
Difficultés

Synonymes
Homonymes
Citations

Définition
Expressions
Difficultés

Synonymes
Homonymes
Citations

Définition
Expressions
Difficultés

Synonymes
Homonymes
Citations

ix)

Muiswerk Woordenboek Pro

papegaai

zelfstandig naamwoord
uitspraak: pa-pe-gaai

- tropische, gekleurde vogel die soms kan praten**
 vb: bij de ingang van de dierentuin zaten de papegaaien op hun stok

Meer informatie bij:
de die dierentuin hun ingang kan op praten
soms stok van vogel

Zelfstandig naamwoord: pa-pe-gaai
 de papegaai
 de papegaaien
 het papegaaitje

Muiswerk Online © 2013

Muiswerk Woordenboek Pro

papegaai

zelfstandig naamwoord
uitspraak: pa-pe-gaai

- tropische, gekleurde vogel die soms kan praten**

Foto toevoegen

kies foto

maak foto

Meer informatie bij:
de die dierentuin hun ingang kan op praten
soms stok van vogel

Zelfstandig naamwoord: pa-pe-gaai
 de papegaai
 de papegaaien
 het papegaaitje

Muiswerk Online © 2013

Muiswerk Woordenboek Pro

papegaai

zelfstandig naamwoord
uitspraak: pa-pe-gaai

- tropische, gekleurde vogel die soms kan praten**
 vb: bij de ingang van de dierentuin zaten de papegaaien op hun stok

Meer informatie bij:
de die dierentuin hun ingang kan op praten
soms stok van vogel

Zelfstandig naamwoord: pa-pe-gaai
 de papegaai
 de papegaaien
 het papegaaitje

Addendum B

i)

WAT

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

[Tuisblad](#)   [WAT op selfoon](#)   [WAT-inligting](#)   [Kontakinligting](#)   [Bestelvorms](#)   [Registrasievorm](#)

[Resultate](#)   [Kortlys](#)   [Gewone soektog](#)   [Gevorderde soektog](#)   [Voortekste](#)   [Agtertekste](#)

Mini-Hulp:

Simbool	Funksie	Voorbeeld
"..."	Frase	"ter wille van"
_	Een ontbrekende karakter	ho__ies
%	Enige aantal ontbrekende karakters	ho%ies
/(1-9)	Binne x woorde van mekaar, hierdie volgorde	"horries kry"/4
@(1-9)	Binne x woorde van mekaar, enige volgorde	"horries kry"@4
&	EN (vind beide)	hond & kat
	OF (vind die een of die ander)	hond kat
#	XOF (vind die een of die ander, maar nie albei nie)	herfs # lente
^	Geen Van ...	^kat hond

Alle Regte Voorbehou.

Webwerf gebou deur [TeDJe Sagteware](#) en [Taaldienste](#). Rapporteer probleme of ander kommentaar [hier](#).

ii)

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

[Tuisblad](#)

[WAT op selfoon](#)

[WAT-inligting](#)

[Kontakinligting](#)

[Bestelvorms](#)

[Registrasievorm](#)

[Resultate](#)

[Kortlys](#)

[Gewone soektog](#)

[Gevorderde soektog](#)

[Voortekste](#)

[Agtertekste](#)

Soek na dokumente ...

wat **al** hierdie woorde bevat:

OF wat **nie** enige van hierdie woorde bevat nie:

OF wat **een of meer** van hierdie woorde bevat:

OF wat hierdie **presiese frase** bevat:

Soek

iii)

Installering van die CD-ROM

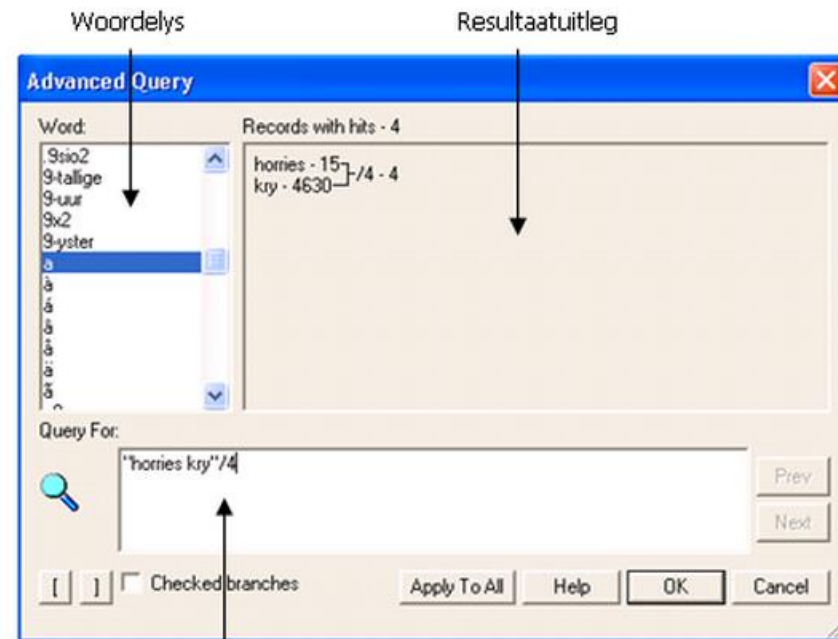
Auto-installering

Die CD-ROM het 'n auto-installeringsfunksie.

- Plaas die CD-ROM in die CD-ROM-aandrywer.
- Volg die instruksies op die installeringsbladsye.
- Klik op *Finish*.
- Die installeringsvenster sal toemaak sodra die installeringsproses voltooi is.

Snelskakel: F2

Die Advanced Query Dialog Box

iv)

Tuisblad   WAT op selfoon   WAT-inligting   Kontakinligting   Bestelvorms   Registrasievorm

Resultate   Kortlys   Gewone soektog   Gevorderde soektog   Voortekste   Agtertekste

Soek

Huidige soektog: **semel** Resultate: 10

1-10/10

Titel	Telling
1. semel	100%
2. semel-	57%
3. semels 1	57%
4. semels 2	57%
5. aleuronlaag	54%
6. semelkuiken	54%
7. -kous	53%
8. rollermeule	53%
9. semelbroek	53%
10. semelkoffie	53%

semel (100%)

... s.nw., semels. (verouderd) 1 a (enigsins ...
 ...dkrag en inisiatief het; sin. semelbroek: 'n Slap
 ...Shane het ... uiteindelik gewys dat hy nie 'n ...
 ... ontmoet die vervalsers se spanleier ... Hy is 'n ... en 'n skurk (Beeld, 7 Nov. 2008, Plus, E).Vgl. SW...

semel- (57%)

semels 1 (57%)

...1semels s.nw. (verouderd) Mv. van **semel** ...

semels 2 (57%)

...cker: Kinderchir., 1992, 183). ■ Selde i.d. ekv. **semel** : Semel- en mieliekoffie was ... onkans, want waar...
 ...mieliekoffie was ... onkans, want waar sil ons 'n **semel** of 'n mielie vindaan kon kry? (J. Spies: Pille, 1...

aleuronlaag (54%)

...dingsweefsel (endosperm), net onder die doppie of **semel** ...

semelkuiken (54%)

...elkuikens. Jong en onervare manlike persoon; sin. **semel**, semelbroek: Hy was toe 'n skoolseun, 'n semelkui...

-kous (53%)

rollermeule (53%)

... verskillende snelhede draai, word gebruik om die **semel** of omhulsel te breek om by die endosperm uit te k...

semelbroek (53%)

...(enigsins afkeurend, geringskattend of skertsend) **SEMEL** 1 a: Ons het 'n man op Dennegeur nodig, maar hy m...

semelkoffie (53%)

...mieliekoffie was ... onkans, want waar sil ons 'n **semel** of 'n mielie vindaan kon kry? (J. Spies: Pille, 1...

Addendum C

i)

WAT

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

Alle Regte Voorbehou

ii)

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

Soek

Huidige soektog: **asseblief** Resultate: **180****asseblief** Sametrekking van *as dit u belieft* (oorspr. *als 't u belieft*).**I** bw. en tw.**1** As hoflikheidsformule by 'n versoek: *Gee my asseblief die boek aan.* Ook ellipties, dikw. vergesel van 'n gebaar: *Asseblief!*, d.w.s. gee **asseblief** vir my wat ek graag wil hê, doen **asseblief** wat ek verlang, wat ek aandui.**2** As hoflikheidsformule by die aanneem van iets wat jou aangebied word; graag: *Sal jy 'n koppie koffie geniet?—[Ja,] asseblief.* *Moet ek die deur toemaak?—[Ja,] asseblief.* *Wil jy saamry?—[Ja,] asseblief.***3** (dikw. *ergerlik*) As beklemtoning van 'n versoek: *Moet asseblief nie so raas nie! Hou asseblief op met jou gesanik!***4** As uiting van verbasing, verwondering, geskoktheid: *Die kêreltjie het asseblief (jou asseblief, asjoublief) binne-in my bed gelê!***II** s.nw. Die uitspraak of sê van **asseblief**; beleefde aandrang by 'n versoek; beleefde aanname van 'n aanbod; mooi vra: *Ek vra jou dit met 'n groot asseblief.* *Met asseblief en dankie kan 'n mens veel uitrig.*Vgl. **BELIEF** en **BLIEF**.**UITDR.***Van asseblief en dankie lewe*, van ander se liefdadigheid afhanklik wees; 'n bedelaarsbestaan voer. *Asseblief nie!*, (a) moet dit tog nie doen nie!; (b) dit kan tog nie wees nie! *Asseblief is twaalf osse se geld*, deur mooi beleef **asseblief** te sê, verkry 'n mens dikw. [maklik] wat jy vra. *Asseblief tog(gie)!*—as smekende versoek. *Asseblief is 'n groot woord*—gesê deur iem. wat reeds **asseblief** gesê het, mooi gevra het, maar nog nie die verlangde toestemming of inwilliging verkry het nie en aanhou met aandrang. Wisselvorme: *assemblief* (*geselstaal*, dikw. *nadruklik of skertsend*), *asjoublief* (dikw. *nadruklik*), *a(l)sublief* (*deftig*), *samblief* (*veral in die mond van swart mense, skertsend ook in die gewone geselstaal*).

Titel	Telling
asseblief	100%
kanalla	61%
bietjie	60%
ja 1	60%
asb.	58%
asjoublief	57%
dankie	57%
kamerverlaat	57%
koffie	57%
maar	57%
nee	57%
neem	57%
nie 1	57%
praat	57%
roep	57%
samblief	57%
seblief	57%
skeurstrok	57%
alsublief	56%
assemblief	56%
asublief	56%
blief	54%
ghoempie 2	54%
goedheidsnaam	54%
indekseer	54%
kantoorhandskrif	54%
larenteljonnie	54%
legaim	54%
motordiensstasie	54%
navraagtoonbank	54%
...	

Alle Regte Voorbehou

iii)

WAT

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

Soek

Huidige soektog: **kanalla** Resultate: 2

kanal'la *tw.* Ook soms **kanala**. (*by die Kaapse Moesliems*) Asseblief: *Siek mense en oues van dae het geweet waar om net met die woord **kanalla** (asseblief) 'n bossie eetvis present te kry* (Die Burger). *Die woord kanala ... is Javaans en beteken "asseblief"* (George Manuel, vertaald). *Woorde soos sombajang ... het ook deur die godsdien bewaar gebly, waarskynlik nes ... **kanalla** (kenallah) vir asseblief* (J.L.M. Franken). Ook by Moesliems in die Strand opgeteken. Vgl. **TRAMKASSIE**.

Titel	Telling
kanalla	100%
kanala	56%

Alle Regte Voorbehou

WAT

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

Soek

Huidige soektog: **skon** Resultate: 4

skon *s.nw.*, skons. (<Middelduits schonbrot, "fyn brood") Sagte, ronde koek of brood van garsmeel, hawermeel of koringmeel en bakpoeier, wat in enkelporsies op 'n roosterplaat of i.d. oond gebak word, en wat tydens ontbyt of dikw. teetyd saam met botter, konfynt en (of) room geëet word; sin. *botterbroodjie*: *Die botterbroodjie of **skon** ... (eet) ons met vars botter by die elfuurtee of vieruur* (M. Jooste in Vrou 2, s.j., 102). *'n Sny koek of tert of vars gebakte **skon** lê ons Suid-Afrikaners na aan die hart* (Landbw., 4 Nov. 2011, 10). *Borde versnaperinge (word) voor die begin van die vergadering en met teepouses voorgesit, met 'n rojale keuse van vrugte, croissants, skons met konfynt en room, muffins, koekies, kaas en beskuitjies en toe broodjies met tuna, eier, kaas en tamatie of kouevleis* (Volksbl., 28 Mei 2011, 10).

- Ook i.d. vkw. *skontjie* met bykomende gevoelswaarde: *"Die juffrou verjaar mos, en ek wil hê jy moet 'n koppietjie tee en 'n skontjie kom eet."* "Skontjie?" frons hy. "Ag ja, man, skons jy weet mos ... botterbroodjies" (E. v. Rooyen in Huisg., 2 Aug. 1979, 67).
- Ook meton.: *Maak die skons aan terwyl die pot warm word* (Huisg., 2 Mei 1985, 50).

skon'deeg *s.nw.*, **skon'drukker** *s.nw.*, **skon'plaat** *s.nw.*, **skon'resep** *s.nw.*

Titel	Telling
skon	100%
kokosneutskon	55%
koekiemengsel	53%
rotskoekie	53%

Alle Regte Voorbehou

iv)

WAT

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

Soek

Huidige soektog: **pidgin** Resultate: 8

pidgin (ook met 'n hl. **Pidgin**) s.nw., pidgins. (*taalkunde*) Vereenvoudigde taal wat op elemente van twee of meer tale gebaseer is, wat tipies 'n elementêre grammatika en woordeskat het, heelwat variasie t.o.v. uitspraak vertoon, en veral gebruik word as 'n kommunikasie-middel tussen sprekers met verskillende moedertale wat hulle in 'n gereelde taalkontak-situasie bevind; sin. *pidgintaal*: *Fanakalo* is 'n **pidgin**: 'n sterk gereduseerde taalvorm wat net as verkeerstaal gebruik word (F.A. Ponelis in T.J.R. Botha: *Afr. Taalk.*², 1989, 24). 'n Groot aantal kontak- en handelstale (het) in Amerika, Afrika, Asië ... ontstaan wat as groep "Pidgins" genoem word (F.F. Odendal: *Aspekte*, s.j., 46). Vgl. *KREOOLS II*, *MENGELTAAL*, *PATOIS*, *VERKEERSTAAL*. **pi'dginspreker** s.nw.

Titel	Telling
pidgin	100%
Pidgin-Engels	62%
Kreools	57%
pidginiseer	57%
pidgintaal	54%
handelstaal	53%
kru	53%
patois	53%

Alle Regte Voorbehou

WAT

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

Soek

Huidige soektog: **fanakalo** Resultate: 6

Fanakalo s.nw. Ook *Fanagalo*. Soort verbasterde, mengsel- en vereenvoudigde Afrikataal, waarin die vernaamste eienskappe van die Afrikatale ontbreek, en wat dien as algemene omgangstaal in Suidelike Afrika, veral op die myne, in stedelike gebiede en in sommige dele ook op boereplase; dit word gepraat deur swart werknemers van verskillende groepe onder mekaar en veral deur blanke werkgewers met swart werknemers. Die kernelement daarin is in hoofsaak ontleen aan Zoeloe, maar dit word ook in Oos- en Midde-Afrika verstaan: *Volgens een teorie sou Fanakalo gedurende die tweede helfte van die 19de eeu by die Indiërs van Natal ontwikkel het.*

Titel	Telling
Fanakalo	100%
Fanagalo	58%
kombuistaal	53%
kontaktaal	53%
pidgin	53%
seen 1	53%

Alle Regte Voorbehou

v)

¹**rand** s.nw., rande (behalwe in bet. 2) of onveranderd **rand** na 'n syfer of bep. telw. (in bet. 1 b).

1 a Muntstuk of noot wat die **rand** (¹**RAND 2**) verteenwoordig: *Die muntstempel (waarborg) die ruilwaarde ...; dit maak van ... die muntstuk ... 'n rand of 'n dollar* (Taalfas. 14, 1971, 22). *Tussen Kempton Park ... en Johannesburg dok 'n ... reisiger ... 'n ekstra rand op indien hy nie 'n kaartjie het nie* (Beeld, 29 Okt. 1990, 4). *Die ommeswaai van ons huidige ponde, sjelings en pennies na rande en sente (gaan) die publiek se geldsake en berekenings ... ontwrig* (Vad., 17 Jun. 1960, 5).

■ Ook i.d. vkw. **randjie** met bykomende gevoelswaarde: *Hy help stoot tot by die ... deur en sê toe skielik: "As die mevrou nou vir my so 'n ou randjie het ...?"* (E. Steenberg in Sarie, 20 Aug. 1980, 88).

b (gew. voorafgegaan deur 'n getal) Geldelike hoeveelheid of waarde uitgedruk i.t.v. die **rand** (¹**RAND 2**): *Duisende rande bestee, uitkry, verdien. 'n Huis wat etlike miljoene rande werd is. Iets teen 'n koste van honderde rande doen. 'n Transaksie van honderdduisende rande beklank. Skade van, verliese ten bedrae van derduisende, tienduisende rande. ≈ "... Hoe gaan jy jou rand meer gemaak kry?" ... Hy hoor by Fritz Louw dat dié se suster al R6 gemaak het* (D. Matthee: Judasbok, 1982, 70). *Vir die berekening van renteprodukte word bedrae tot die naaste rand geneem* (A.P. Viljoen, e.a.: Handelsrekenk. S.S.³, s.j., 284). *Mens ... hoor ... die kopers ... bie, koop, teruggee, weer bie en koop, totdat 'n kleinigheidjie soms tientalle rande inbring* (H. Mulder: Gister, 1970, 160). *Die hoofgeneesheer van Hendrik II (het) 2,400 rand ontvang* (A.A.F. Teurlinckx, vert.: Renaissance, 1967, 137). *Ons het 'n afskrif van jou stiefpa se testament in sy studeerkamer gekry: Julie erf meer as vier miljoen rand* (Huisg., 25 Aug. 2005, 56).

■ Ook i.d. vkw. **randjie** met bykomende gevoelswaarde: *As ons ... besef hoe waardevol navorsing is, kan ons nie toelaat dat 'n paar randjies in ons pad staan nie* (Landbw., 25 Jul. 1961, 7).

■ Ook soms i.d. onveranderde mv. **rand** na 'n telw. i.d. verboë vorm: *Die oorspronklike plaas ... is ... vir R50 gekoop. Vandag is dieselfde oppervlakte baie duisende rand werd* (Panorama, Febr. 1963, 31).

■ Selde ook i.d. mv. **rander** na 'n syfer of bep. telw.: *Tien swaarverdiende rander. ≈ Ek? Die prys gewen? En twintig volle rander! Wat op aarde gaan ek met so 'n fortuin aanrig?* (A.M. Louw: Smit, 1962, 122).

2 (geen mv.) (dikw. saam met die) Basiese geldeenheid van S.A., in waarde gelykstaande aan 100 sent: *'n Dalende, gedepresieerde, stabiele, sterk, verswakende, wisselvallige rand. Die rand depresseer, devalueer, stabiliseer, versterk, verstewig, verswak. Die herstel, waarde, waardevermindering, wisselkoers van die rand. Die goeie, swak vertoning van die rand. Die rand vertoon bemoedigend, lusteloos. Die rand teen spekulاسie beskerm. Die rand word onder druk geplaas. Die rand verhandel teen R6 teenoor die dollar. In rand vir iets betaal. Buitelandse verdienste in rand omsit. ≈ Minstens drie van Suid-Afrika se buurlande se geldeenhede is regstreeks aan die rand gekoppel en met die geldeenheid se vertoning die afgelope jare* (Rapport, 28 Aug. 2005, 3). *Die hoër prys van ru-olie (behoort) 'n demper te plaas op die ruilkoers van die rand teenoor die dollar* (Beeld, 27 Sept. 1990, Sakeb., 7). *Die hoër pryse ..., gekoppel aan die swakker rand, het daartoe gelei dat die bedryfswinste uit mangaanerts aansienlik gestyg het* (Tegniek, Sept. 1990, 64 — advt.).

UITDR.

GESPESIALISEERD

sent: rand en sent Geld (¹**GELD 2 en 3**) uitgedruk i.t.v. **rand** (¹**RAND 1 b**) en sent: *Iets omsit, uitdruk, verreken in rand en sent. Iets nie in rand en sent kan meet nie. Ingestel wees op rand en sent. ≈ Die harde werklikheid van 'n mislukte huwelik haal jou wel in rand en sent in. Ná die egskeiding verander jou status ... na 'n aansienlik armer mens* (Huisg., 16 Mrt. 1995, 21). *Kinders is van kleins af deel van die wêreld van rand en sent ... Leer jou kind alles oor geld wys ouers hoe om ... kinders vertrou te maak met geld en die gebruik daarvan* (Burg., 26 Jul. 1993, E).

rand'aankope s.nw., **rand'beweging** s.nw., **rand'daling** s.nw., **rand'depresiasie** s.nw., **rand'devaluasie** s.nw., **rand'fluktuering** s.nw., **rand'krag** s.nw., **rand'krisis** s.nw., **rand'posisie** s.nw., **rand'stabiliteit** s.nw., **rand'sterkte** s.nw., **rand'swakheid** s.nw., **rand'swakte** s.nw., **rand'uitgifte** s.nw., **rand'verhandeling** s.nw., **rand'verkope** s.nw., **rand'verstewiging** s.nw., **rand'verswakking** s.nw., **rand'vlak** s.nw.

Titel	Telling
rand	100%
rand	100%
rand	100%
Rand	100%
kontak	85%
kolonie 1	71%
kraag	71%
omsom	68%
kant	67%
kim 1	67%
kleingeld	67%
lip	67%
hoed 1	64%
koekpan	64%
kraal 1	64%
krans 1	64%
oorstort	64%
rant	64%
sierrand	64%
kraalrand	63%
rand-dollar-wisselkoers	62%
inskulp	61%
kabelrand	61%
klokhoed	61%
koordrand	61%
omrand	61%
oogrand	61%
randgedenomeer	61%
randkoste	61%
randverskanser	61%
...	...

vi)

WAT

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

Soek

Huidige soektog: **koekblik** Resultate: 6

koek'blik s.nw. ¹[Blik](#) (bet. 2), trommel, gew. rond of vierkantig (reghoekig) en voorsien van 'n los of toeklapbare deksel, en dikw. aantreklik versier, waarin koek gebêre, bewaar kan word — in die handel dikw. met beskuitjies (vgl. [BESKUIT, 2](#)) gevul; meesal sin. met [koektrommel](#), wat egter soms teenstellend vir veral 'n groter soort met toeklapdeksel gebruik word: *Die kuiergaste het haar koekblikke leeg geëet en sy bly die heel môre aan die bak om dit weer vol te kry* (T.C. Pienaar: Kruik, 1958, 106). *Haar koekblikke was vol soetkoekies, moenie praat van die pasteie en die melkterte nie!* (M. Postma: Lettie, 1956, 120). *Koekblikke word gouer leeg as vol. Elke keer wanneer 'n klein handjie om 'n koekie kom bedel, sak die inhoud* (Hoofst., 20 Des. 1968, 10). *Rakke vir broodpanne, koekblikke ... en pasteipanne* (Huisg., Mrt. 1919, 659). Vgl. [BROODBLIK, 1](#); [KOEKKAS](#), [KOEKVAATJIE](#).

Titel	Telling
koekblik	100%
koektrommel	61%
koekvaatjie	54%
koekkas	53%
kolwadjib	53%
rof	53%

Alle Regte Voorbehou

WAT

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

 Soek
Huidige soektog: **fok** Resultate: 8

²**fok** ww. (*weinig gebruiklik*) Teel (van diere).
fokhings s.nw., **fokkery** s.nw., **fokram** s.nw., **fokskaap** s.nw., **fokvee** s.nw.

Titel	Telling
fok 1	100%
fok 2	100%
opfok	57%
fokseil	55%
halshoek	55%
driemastopseilskoener	54%
kortskoot 2	53%
not:	53%

Alle Regte Voorbehou

vii)

Woordboek van die Afrikaanse Taal

Suike

Soek

Inligte soeking: sand Resultate: 295

sand

I s.n.w.

1 Ongekonsolideerde, natuurlike sedimentêre materiaal wat uit klein, los deeltjies of fragmente van verbrokeerde, verpoederde of verweerde klip, rots, skulpe of minerale, hfs. kwarts, bestaan, gew. 'n hoë silika-inhoud het, waarvan die korrels in grootte wissel tussen 2 mm en 0,06 mm, wat fyn as gruis maar growwer as slik is, in grond (**GROND 14 a**), op strande, in woestyn, op die seebodem en in rivierbeddings aangetref word, en veral i.d. boubedryf vir die vervaardiging van beton en vir messel- en pleisterwerk gebruik word: Arm, ryk aan **sand**. Korrels **sand**. Bros, bruin, diamanthoudende, diep, dik, dooie, dorre, droë, glasige, gloeiende, gouddraende, goudkleurige, harde, kalkryke, kieselhoudende, klam, kristalagtige, los, modderige, nat, oliehoudende, opgehoopte, poeieragtige, rooi, sagte, silikaryke, skoon, vasgestampte, vuil, waaiende, warm, wit **sand**. 'n Berg, emmer, handvol, hoop, knippie, kruiva, kubieke meter, laag, sak, ton, vlag, vrag **sand**. **Sand aanry** sif. Iets met **sand** bestrooi, meng, skuur, toegooi. **Sand** in jou oë kry. **Sand** in jou beddings inwerk. **Sand** met kalk meng. **Sand** uit jou skoen skud. **Sand** volgens korrelgrootte klassifiseer. **Sand**, sement en gruis gebruik om beton mee aan te maak. **Sand** wat aangewaa kom. **Sand** wat deur die wind opgehoop word. **Sand** wat deur 'n rivier afgeset, afgevoer word. $\approx$ Branders en strome voer **sand** en spoelklippe al met die kus mee deur middel van langsstrandse strome (J. Steyn, e.a., vert.: Wonders, 1980, 26). Die bolle word sowat 50 mm diep in die grond geplant ... Dit is beter om hulle met **sand** pleks van grond te bedek, aangesien hulle makliker deur **sand** as grond dring wanneer hulle begin opkom (Suidw., 31 Jan. 1974, 2). Vir beton is growwe **sand** beter as fyn **sand**, en van al die soorte **sand** is riviersand die beste (J.J.O. Pazzi: Voerkulle, 1965, 20).

■ Selde i.d. mv. **sande** m.d. bet. "verskillende soorte **sand**": Massas plantmateriaal ... (het) destyds in die soomwyk van die Karoo-kom saam met die sande en modders van die Ekka-lae versamel (M.S. Taljaard: Berge, 1948, 144).

■ Ook i.d. mv. v.d. vkw. **sandjies** met bykomende gevoelswaarde: As jy ... 'n bietjie grond met skoon water opskud en dit dan neersit, dan sal die grofste klippies en sandjies afsak na onder, maar die water sal troebel bly omdat vuiligheid daarin rondrywe (J.M. le Roux in Afr. Kinderens. VII², 1964, 456).

2 a (dikw. saam met die) Gebied of oppervlak wat met **sand** (**SAND 1 f**) bedek is of uit **sand** bestaan, soos 'n strand of woestyn: Die uitgestrekte **sand**. In die **sand** delf, grawe, rol, skryf, speel, vasval, wegsak. In, onder die **sand** woon. Iets in, onder die **sand** begrawe. Spore wat in die **sand** voorkom. 'n Indruk van jou voet in die **sand** maak. $\approx$ Die groot ... **sand** (strek) voor hulle uit (J.J. v.d. Post: Kwai, 1966, 102). Eindlose water aan die een en eindlose **sand** aan die ander kant. En die twee ontmoet in Walvisbaai (Burg., 29 Apr. 2004, 12). Hulle (leerskilpaaie) word meestal gesien as hulle gedurende die lente naby die kus kom om hul eiers in die **sand** te lê (Boonstra – Skinner in N.Afr. Kinderens. 9, 1982, 414).

Vgl. **SANDERIGHEID 2**.

b (**geselstaaf**) Gebied wat uit **sand** (**SAND 1 f**), veral sandduine, bestaan, en vir die beoefening van 4x4-aktiwiteite gebruik word: Wanneer vat jy jou 4x4 weer 'n bietjie **sand** toe? Ons gaan die naweek weer **sand** toe om te gaan duine ry. $\approx$ Drie ... toere in Desember is ... op die program en daar is dus heelwat geleenthede vir (4x4-)entoesiaste en hul gesinne om die **sand** ... te geniet (Burg., 22 Nov. 2002, E). Met die lugvering is daar ... die opsie om die grondvryhoogte ... te stel ... Al dié verstellings vind plaas deur bloot 'n knop te draai ... en siedaar, jy is reg vir veld, **sand** of teerpad (Beeld, 10 Nov. 2005, 22).

c (**gholf**) **SANDKUIL 1**: Dit het gelyk of die Amerikaners 'n oorwinning sou behaal toe die Skotte op die eerste bykomende putjie in die **sand** beland het (Beeld, 26 Nov. 2007, E).

3 Klein, los, korrelrige deeltjies in 'n sandloper: Elke halfuur, as die **sand** (v.d. sandloper) deurgeloopt het, het hulle 'n houtpennetjie in 'n houtbord met gaatjies gestee en die glas omgedraai (D. Matthee: Pietermella, 2000, 127).

■ Ook i.d. mv. v.d. vkw. **sandjies** met bykomende gevoelswaarde: Haar man ... aanskou hoe die sandjies deur die smal nekkie van die uurglasie syfer (N. v. Schalkwyk in Huisg., 8 Jun. 1973, 55).

4 **SANDKLEUR II**: My kleupalet is meer aan die manlike kant — kleure soos grys, swart, sjokoladebruin, staalblou, silwer, wit en **sand** (Beeld, 25 Nov. 2006, Plus, E).

5 (**geselstaaf**) **SUIKER**: Gee my asseblief tien sent **sand** (Pofadder).

■ Ook i.d. mv. v.d. vkw. **sandjies** met bykomende gevoelswaarde: "Syker, Ma, 'n bietjie syker. Waar's die sandjies?" verneem die kleingoed (A. Viljoen: Kwaads, 1985, 8).

UITDR.

IDIOMATIES

bou: op **sand** bou Op 'n onstabiele, onseker of onbetroubare grondslag baseer of fundeer: Makro-ekonomiese hervormings kan nie op **sand** gebou word nie. Kapitalisme vereis die soliede basis van 'n regstaat (Landbw., 10 Jan. 2003, E). Hulle (die politici) meen hy (die politikus) het 'n sterk saak omdat hy nie genoeg tyd gekry het om die aanklagte teen hom te bestudeer nie en dat die aanklagte op **sand** gebou is (Rapport, 21 Okt. 2001, 2).

byt: in die **sand** (meer dikw. stof) byt Doodgaan, veral op 'n slagveld: Die Zoeloes bemerk dat ... honderde van hul aantal met iedere aanval in die **sand** byt (G.S. Preller: Retief², 1920, 297).

eet: **sand** (grond) eet (meer dikw., plat, vreet)

1 Val of afval, veral in 'n sanderige gebied.

2 Baie **sand** en stof verduur: Twee van die groot gunsteling (i.d. Dakar-tyden) ... het ... gesukkel om by te hou ... (Hulle) moes ... **sand** eet soos hulle M. oor die duine sien verdwyn het (Burg., 5 Jan. 2005, 17).

gesig: **sand** in iemand se gesig skop Iem. kwaai beleedig. (Opgeteken in G.W.)

ketting: uit (van) **sand** 'n ketting draai (**streekstaaf**) Iets maak of prakseer sonder die nodige of die regte materiaal. (Opgeteken in Bitterfontein, Garies en Kakamas.)

loop: in die **sand** loop (verloop) Onsuksesvol wees of nie verwerklik word nie: 'n Mens wil ... die hoop uitspreek dat die opdrag tot wetenskaplike geskiedskrywing van hierdie boeiende stuk geskiedenis, nie in die **sand** sal loop nie (Tegnisk, 14 Jun. 1985, 45).

oë: **sand** in iemand se oë strooi (selde gooi, skop) of iemand **sand** in die oë strooi (selde gooi, skop) Iem. mislei: Jy probeer verniet om **sand** in my oë te strooi, Pietman; ek is nie onder 'n kalkoen uitgebroei nie (J.M. Friedenthal: Die Hoek, 1945, 154). As hy hier inkom en met my kom gesels oor my vordering, vind hy my hele sonde in die eerste vyf minute uit. Hom sal ek nie **sand** in die oë kan gooi nie (C.J. Langenhoven: Werke II, 1956, 270).

see: soos die **sand** van (aan) die see Besonder baie of volop: Al is die getal van die kinders van Israel soos die **sand** van die see, net die oorblyfsel sal gered word (Rom. 9:27, 1953). Sy vertel trots dat haar nageslag "soos die **sand** aan die see uit Abraham se tyd is". Sy spog met 10 kinders, 21 kleinkinders, 54 agterkleinkinders en 13 agter-agterkleinkinders (Burg., 29 Jun. 1994, 19).

tande: soos **sand** onder (tussen) jou tande Baie irriterend of lastig: My probleem is Engels word gebruik bloot omdat hulle te lui is ... As jy die heeltyd sê "actually", "obviously", "stunning" en "amazing" ... dis soos **sand** onder my tande! (Beeld, 26 Sept. 2007, E). Toe die debakel rondom stakende skoonmakers op die ramshoring uitgeblaas word, was dit soos **sand** tussen my tande. Wragtig, om op winkels toe te sak met pangas en knopkieries, is barbaars (Volksbl., 29 Aug. 2006, E).

uitloop: iemand se **sand** loop uit of die **sand** loop uit vir iemand Iem. se tyd is besig om verby te gaan: Hy (weet) dat die **sand** vir hom uitloop het in Laval. Hy het sy sake begin reël vir die weggaan (D. Serfontein: Trou, 1974, 135).

verloop: in die **sand** verloop (loop) Onsuksesvol wees of nie verwerklik word nie: Die beweging om Afrikaans in Arabiese skriftekens weer te gee, (het) om en by 1913 in die **sand** verloop (TVV, Jan. 1962, 3).

vreet: **sand** (grond) vreet (soms eet) (plat)

1 Val of afval, veral in 'n sanderige gebied.

2 Baie **sand** en stof verduur: Ná Senegal vreet ons **sand** in Mauritanië. Die **sand** van die westelike Sahara tref ons in 'n sandstorm met sy volle geweld (Burg., 18 Des. 2007, Buiteb., E). Die dreuning laat die huisies uitmekaar bars. As die wind hier waai, vreet ons **sand** (Son, 28 Febr. 2006, E).

II b.n.w. **SANDKLEURIG**:

sand bedek b.n.w., **sand** belaa b.n.w., **sand** besoedeld b.n.w., **sand** beweging s.n.w., **sand** geval b.n.w., **sand** indringing s.n.w., **sand** myn s.n.w., **sand** ontginning s.n.w., **sand** ophoping s.n.w., **sand** opstapeling s.n.w., **sand** opvulling s.n.w., **sand** produksie s.n.w.,

sand produsent s.n.w., **sand** verwaaid b.n.w., **sand** vulling s.n.w.

Titel	Tellings
sand	100%
kie	38%
vandertig	32%
korrel	14%
sandbak	11%
sandhuur	11%
sandtrapper	11%
sanddam	9%
sandtravle	9%
sand 1	67%
18	67%
sand-	67%
rieverand	66%
fontein	64%
kip	64%
kop 1	64%
leemgrond	64%
sandbad	64%
sandloper	64%
sandpleer	64%
sand dam	64%
sand veld	64%
diamantband	62%
grasieband	62%
die sand	61%
hem sand	61%
hem dieling	61%
leem sandgrond	61%
leemtyg	61%
potloods c	61%
...	...

viii)

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

Huidige soektog: **quonset** Resultate: 0

Alle Regte Voorbehou

Confirm Form Resubmission

ERR_CACHE_MISS

[Details](#)

ix)

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

 Soek

Huidige soektog: **hol** Resultate: **294**

poephol *s.nw.*, poepholle; poepholletjie. (*plat*)

1 Anus: *Vee tog die hond se poephol af, want daar sit poefies daaraan vas. ≈ Hulle bied vir my die vleis aan ... Lekker muishond ... Moet net nie sy poephol eet nie!* (P.J. Haasbroek: Lem, 1993, 58). *Ek ... vreet hom sommer op en spoeg net die poepholletjie uit* (Beeld, 19 Jun. 1995, 10).

2 Sitvlak: *Gaan sit op jou poephol! Hy val so hard op sy poephol dat hy hik. ≈ Julle sit almal op verhewe stellacies, maar julle poepholle wys* (Beeld, 19 Nov. 1991, Kalender, 2).

3 (*neerhalend*) Iem. wat as bejammerenswaardig, pateties (*PATETIES 2*) onaangenaam (*ONAANGENAAM 2*), vervelend of irriterend ervaar word; sin. *poep* (*neerhalend*): *Hy is so 'n ou poephol, hy is alewig dikbek. Het daardie poephol jou al weer in transe gehad? ≈ Die arme poephol ... (het) verbouereerd ... uitgelap dat hy 'n versoekskrif ... kom afgee het* (A.P. Brink: Intendeel, 1993, 235). *"Ek weet hoe om die telefoon te gebruik," sê hy toe. Man, 'n groter poephol kan jy op hierdie aarde nie kry nie* (E. Venter: Cerise, 1999, 18). *Chauviniste (begin) nie sommer ... besef hulle is poepholle net omdat jy dit vir hulle gesê het nie* (Beeld, 4 Aug. 2000, Plus, 10).

UITDR.

IDIOMATIES

pale: 'n poephol op pale (*enigsins plat; gew. skertsend*) Iem. wat lank en maer is: *Hy is mos 'n poephol op pale — by die twee meter lank.*

Titel	Telling
hol 1	100%
hol 2	100%
konkaaf	78%
holrug	64%
hart	60%
kerkerhol	60%
kies 3	60%
maag 1	60%
deurmekaarhol	59%
amfiseel	58%
holbol	58%
hougat	58%
keellys	58%
kokeras	58%
kromguts	58%
bak 1	57%
beenpyp	57%
buis 1	57%
diamantringboor	57%
dissel 1	57%
dol 2	57%
dop 1	57%
ehrhartproses	57%
elektries	57%
fluitjiesriet	57%
gabba 1	57%
gehol 1	57%

x)

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

Huidige soektog: **Dolomiet** Resultate: 54

dolomiet s.nw. Naam van die mineraal $\text{CaMg}(\text{CO}_3)_2$ sowel as van die gesteente wat uit kalsiummagnesiumkarbonaat bestaan. Die mineraal kristalliseer in die romboëdriese klas van die heksagonale stelsel, reageer moeilik met koue soutsuur en is 'n ietsie harder en swaarder as gewone kalksteen; sy oorsprong kan organies of chemies wees en dit word oor uitgestrekte gebiede in Tvl. en noordelike S.W.A. aangetref. Dit is genoem na die Franse geoloog Dolomieu (1750 tot 1801): **Dolomiet** verweer tot steil rotse, waarvan die Dolomiete in Tirol talryke voorbeelde oplewer. Ook genoem **jonasklip**.

Titel	Telling
dolomiet	100%
kalksteen	67%
dolomietmarmar	59%
bitterspaat	58%
olifantklip	58%
olifantsklip	58%
kalkareniet	57%
magnesiet	57%
sinkgat	57%
bruinspaat	56%
dolomietknol	56%
dolomietoond	56%
middelkorrelig	56%
koraaldolomiet	55%
bloukalkklip	54%
dedolomitiasie	54%
Diplopore	54%
dolomiettop	54%
judasklip	54%
kalsilutiet	54%
karbonaatgesteente	54%
kontakmineraal	54%

kalsiummagnesiumkarbonaat

WAT

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

Huidige soektog: **muil** Resultate: 97

muil s.nw. muile:

'n donkie en 'n perd, wat gew. steriel is, en wat hfs. as **lasdier** gebruik word; sin. **esel**: Die **muil** is gewoonlik die kruisprodukt van 'n eselings en perdemerrie (J.P. v.d. H. Schreuder in Pop.-Wet. Leesb. VI, 1920, 375). 'n **Muil** is nie geslagloos nie, maar wel onvrugbaar (Volksbl., 6 Jun. 1969, 2). Die **muil** kan, onder moeiliker omstandighede, langer aaneen werk as die perd en ook meer

Titel	Telling
muil 1	100%
muil 2	100%
el	74%
basteresel	58%
balk 2	57%
kniehalterspan	57%
knopkop	57%
koppig	57%
lipstrop	57%
muilmerrie	57%
perdemuil	57%
agtermuil	55%
donkiemuil	55%
haarmuil	55%
hotmuil	55%
Amerikaner	54%
artillerieborsplaat	54%
beenkop	54%
boegplaat	54%
donkervos	54%
gebalk 2	54%
halsjuk	54%
kamerklou	54%
kanondier	54%
kanonmuil	54%

xi)

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

Soek

Huidige soektog: **by** **wyse** **van** Resultate: 299

¹**by** *s.nw. (entomologie)* 'n Vliesvleulige insek wat tot die orde *Hymenoptera* behoort en sosiale, sowel as solitêre vorms insluit; in engere betekenis die sosiale heuningby, *Apis mellifica* (fam. *Apidae*), 'n bruin tot donkerbruin insek wat heuning en stuifmeel opgaar as voedsel en waarvan die werkers [en die koningin] gewapen is met 'n angel wat seer steek: 'n *Swerm bye*, 'n *By* *het hom gesteek*, *Die bye maak heuning*.

Vgl. *BASBY*, *BLAARSNYERBY*, *BLINDEBY*, *DUIWELBY*, *GEELBY*, *GIFBY*, *GROOTBY*, *HEUNINGBY*, *HOMMELBY*, *HOUTBY*, *KOEKOEKSBY*, *MAALBY*, *MALBY*, *MALKOPBY*, *MOPANIEBY*, *MOTBY*, *PERDEBY*, *ROWERBY*, *STREEPGATBY*, *SWARTBY*, *SWEETBY*, *TORBY*, *VRUGTEBY*, *WATERBY*, *WOLBY*.

UITDR.

Die by wat die lekker heuning maak, steek seer, dis die mooi nooiens wat aan die jongkêrels so baie hartseer veroorsaak. *Waar die by sy heuning uitsuig, suig die spinnekop sy gif uit*, sommige mense dink altyd die slegste *van* hulle medemens, maak altyd die slegste gevolgtrekkings, [*So*] *tussen die by en die koek*, tussen die boom en die bas — vgl. *BOOM*. *Tussen die bye, maar ver van die koeke* (nog nie *by* die koeke nie), byna, maar nog nie — gesê *van* 'n onderneming wat byna slaag, maar dan ongelukkig verrydel word. *Pas op, daardie by sal steek* — gesê *van* 'n dame wat gevaarlik mooi is. *Die bye het haar gesteek* (*skertsend*) — *van* 'n jong dogter gesê wie se borsies begin ontwikkel. *Watter by, het jou nou weer gesteek?*, waaroor is jy nou weer omgekrap?, watter skeet het jy nou al weer?

OPM.

Samestellings met **by**- kom met en sonder *-e*, voor, bv. *byevanger*, *byvanger*; *byenes*, *bynes*.

²**by**

I voors.

1 In die nabyheid *van*; naasaan, langs: *Hy woon sommer hier by die dorp*, *By die kraalmuur lê 'n geraamte*, *Die slag by Colenso*, *By die dood omdraai*.

2 Saam met, in geselskap *van*: *Hy het sy vrou by hom*, *Bly nog 'n bietjie by my*.

3 Aan sy lyf, in sy sak: *Hy het geen geld by hom nie*.

4 Na sy skatting, oordeel; in sy gemoed: *Dit staan by hom vas dat ... Hy staan goed aangeskryf by my*.

5 In diens *van*: *By iemand werk*.

6 Ten huise *van*: *Hy kuier (loseer) by ons*.

7 In die kring *van*; onder: *By ons boere bestaan so iets nie*, *By die Grieke is dit 'n vaste gewoonte*, *Hy is by die onderwys*.

8 In die geval *van*: *By sommige ape ontbreek die stert*.

9 In geval *van*: *By sy afwesigheid moet sy vrou maar teken*, *By moontlike verset moet geweld gebruik word*.

10 In aanwesigheid *van*; ten aanhore *van* iem. wat sy aandag bv. amptelik aan iets bepaalds moet wy: *Iemand by die polisie gaan verkla*, *By die magistraat voorkom*.

11 Onder leiding of toesig *van*: *Hy loop klasse by prof. S.*

12 In vergelyking met: *Wat beteken my geleerdheid by jou?*

13 In: *Ek is maar elke dag by die huis*.

14 In die naam *van*, as 't ware in teenwoordigheid *van*: *Hy sweer by God en by al wat heilig is*, *Ek bid julle by die sagmoedigheid ... van Christus* (2 Kor. 10:1).

15 Aan: *Vat hom by die hand*, 'n *Bul by die horings pak*, *Gryp dit (die slang) by die stert* (Ex. 4:4). Ook fig.: *Iemand by sy belofte hou*.

16 Omstreeks, ongeveer, teen: *Dit was so by vyfuur*.

17 Gedurende [‘n bepaalde tydruimte]: *Hulle het ons by nag aangeval*, *Reeds by sy lewe het hy byna al sy besittings weggegee*, *By dag kan die sterre nie so maklik gesien word nie*, *By tye*.

18 In besit *van*: *By sy volle verstand*, *By sy positiewe*.

19 Ter geleentheid *van*: *By 'n huweliksfees 'n toespraak hou*.

20 In 'n bepaalde stadium: *By 'n temperatuur van 100 grade*, *By 'n hoë druk*.

21 Nieteenstaande, in weerwil *van*, ten spyte *van*: *By al sy rykdom en voorspoed is hy nogtans ongelukkig*.

22 Weens, deur, *van*, deur middel *van*: *Ek weet dit by ondervinding*, *Sy het twee kinders by haar eerste man*, *Die mens sal by brood alleen nie lewe nie*.

23 Met behulp *van*: *By lamplig lees*.

24 As, soos: *By uitsondering*.

25 In die nabyheid *van* [‘n hoeveelheid], iets minder as; byna: *By die honderd mense het omgekrom*.

26 Tot: *Hy het weer by kennis gekom*.

27 Met, -gewyse: *Hulle kom by duisende*, *By pare marsjeer*, *By meerderheid van stemme is besluit*.

28 Volgens, per: *Iets by gewig verkoop*.

29 Vermenigvuldig met: *8 by 5 is 40*.

30 (*juridies*) Kragtens, volgens: *Iets by wet bepaal*, *By koninklike besluit*, *By regulasie belet*.

31 Langs: *By 'n trap opklim*.

32 (*met refleksiewe vnv.*) In sigself; in sy enigheid; sonder medewete of toedoen *van* iem. anders: *Ek dink (prakseer, sê) toe so by myself dat dit nou tyd word om op te tree*.

II bw.

1 In die nabyheid, op die bepaalde plek; teenwoordig, daar: *Toe hy om hulp roep, was ek dadelik by*, *Hy moes orals met sy neus by wees*.

2 Reg, weer herstel, tot bewussyn teruggekeer: *Sy was flou, maar is nou weer by*.

UITDR.

Goed by wees [in sy vak], goed op die hoogte *van* die nuutste metodes of teorieë.

Titel	Telling
by 1	100%
by 2	100%
seks: (so) by my seks	91%
siks: by my siks	91%
siksewaar: by my siksewaar (	91%
dragtigheidsperiode	87%
inlyf	86%
inwoon	86%
aan	85%
aansit	85%
dag 1	85%
dans	85%
diafragma	85%
draai	85%
elektries	85%
ewewig	85%
gas 2	85%
generasiewisseling	85%
gewig 2	85%
God	85%
gradient	85%
grond	85%
guns	85%
haal	85%
haan	85%
haar 1	85%
haas 3	85%
hand	85%
hang	85%
hart	85%
...	

xii)

WAT

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

 Soek

Huidige soektog: **kaboedel** Resultate: 14

kaboe'del s.nw. Ook *kaboel* of soms *keboedel*, *keboel*. (dikw. *geringskattend*) Alles, almal; die boel, klomp, pakkasie, santepetiek, petiek sissewinkel, santekraam: *Hy het sy werksmense in die pad gesteeek — die hele kaboedel*. Die polisie, die burgerwag, die regspleging — die hele *kaboedel* moet, terwyl hulle veg, telkens koes vir die klippers van agter (Die Burger). *Die omstandighede maak my kortaf en onverskillig vir die hele kaboedel hier* (Jochem van Bruggen). *Alles was kant en klaar gereël en vooruitbetaal — vervoer, verblyf, etes, die hele kaboedel* (Die Brandwag). *Aangesien ons nou die hele kaboel bespreek* (Willem van der Berg). *Waarvan sal ... Paul dan lewe met sy vrou en die kaboedel wat sal kom?* (Jochem van Bruggen). *Kaboedel*, *kaboel* ... reeds by Kiliaen; moontlik egter direk uit Amerikaans — Engels *caboodle* (S.P.E. Boshoff).

Titel	Telling
kaboedel	100%
arjouel	58%
kaboel	56%
giggelgaggel	54%
kapiel	54%
keboedel	54%
santepetiek	54%
sissewinkel	54%
kasemat	53%
ma	53%
pakkasie	53%
santekraam	53%
siswinkel	53%
sitsewinkel	53%

Alle Regte Voorbehou

WAT

Woordeboek van die Afrikaanse Taal

Resultate

 Soek

Huidige soektog: **kaboedel** Resultate: 14

kaboel' s.nw. Ook *keboel*. Sien **KABOEDEL**.

Titel	Telling
kaboedel	100%
arjouel	58%
kaboel	56%
giggelgaggel	54%
kapiel	54%
keboedel	54%
santepetiek	54%
sissewinkel	54%
kasemat	53%
ma	53%
pakkasie	53%
santekraam	53%
siswinkel	53%
sitsewinkel	53%

Alle Regte Voorbehou

xiii)

Resultate

 Soek

Huidige soektog: **naturel** Resultate: 3

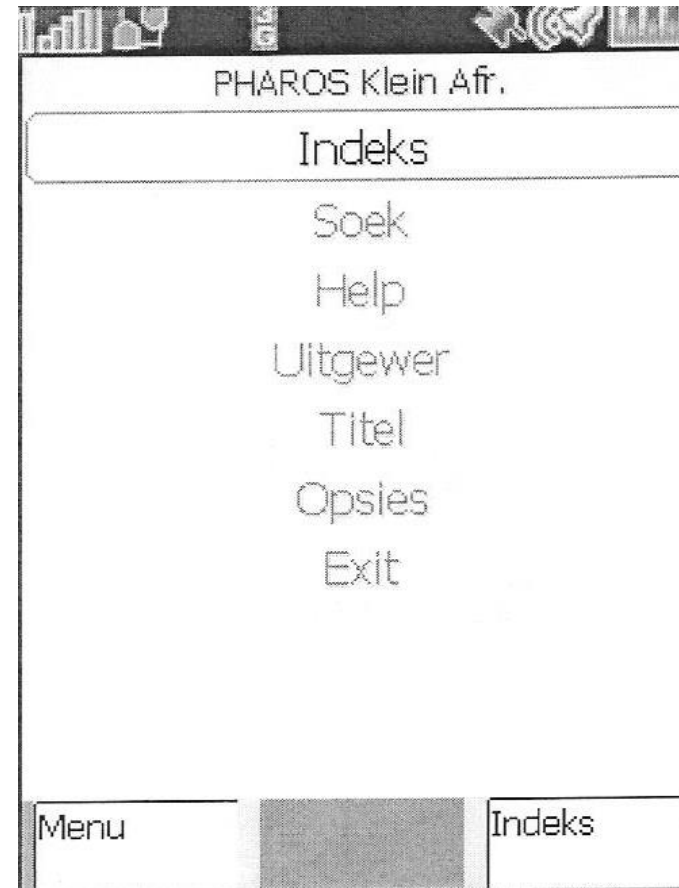
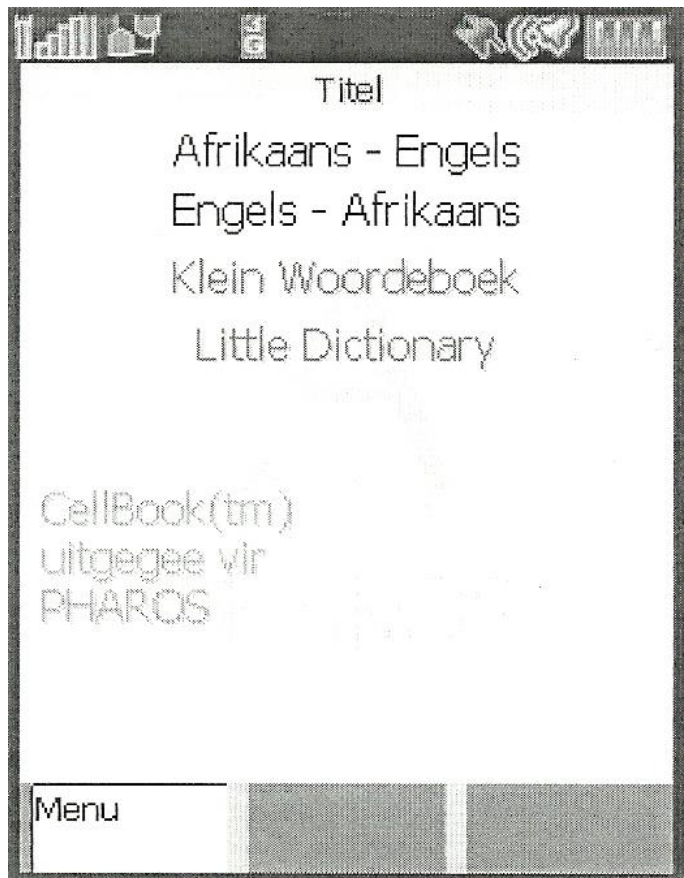
naturel s.nw., naturelle. (*rassisties; verouderend*) Lid van enige swart ras, meer bep. enige inheemse swart ras in S.A., of, (*ongewoon; verouderd*) enige inheemse ras.
Sien Toeligting, 6.

Titel	Telling
naturel	100%
Kaffer	57%
naturel-	57%

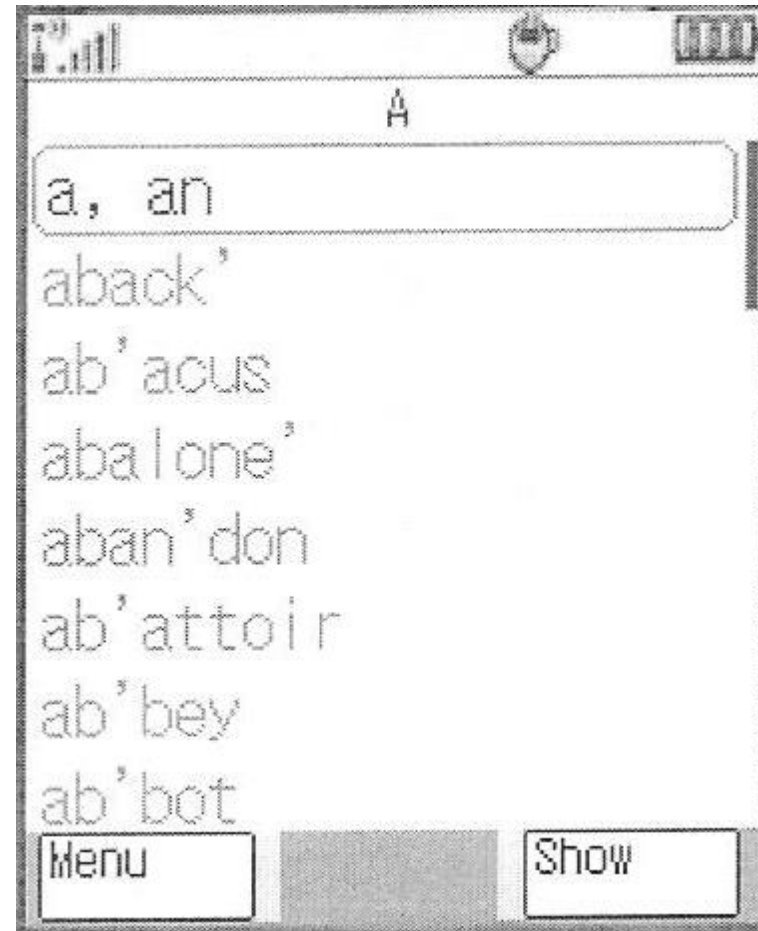
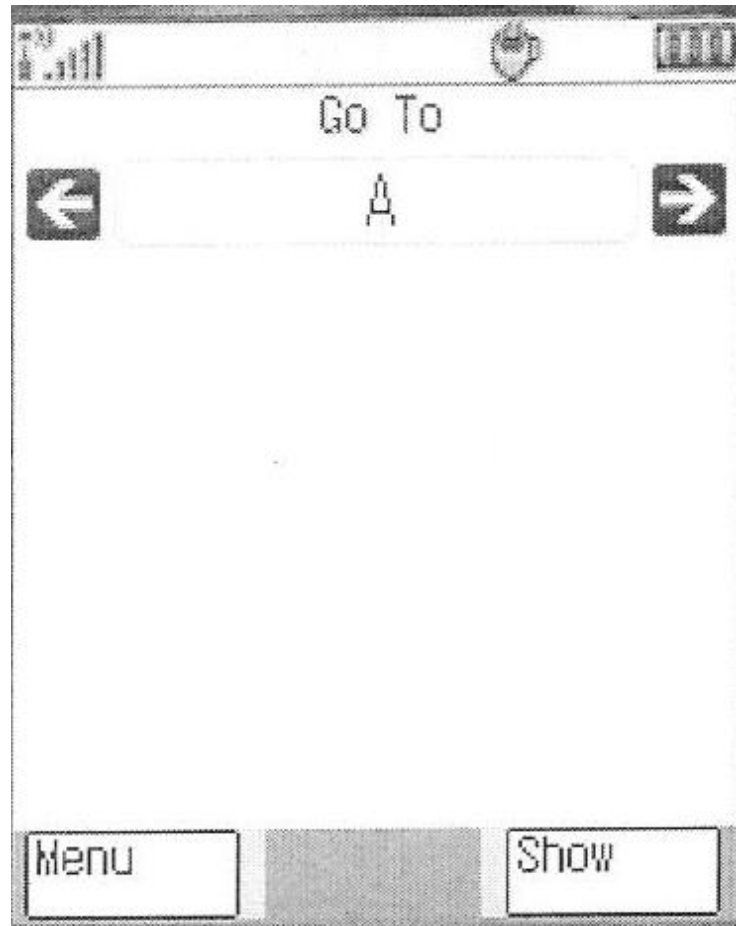
Alle Regte Voorbehou

Addendum D

i)

ii)

iii)

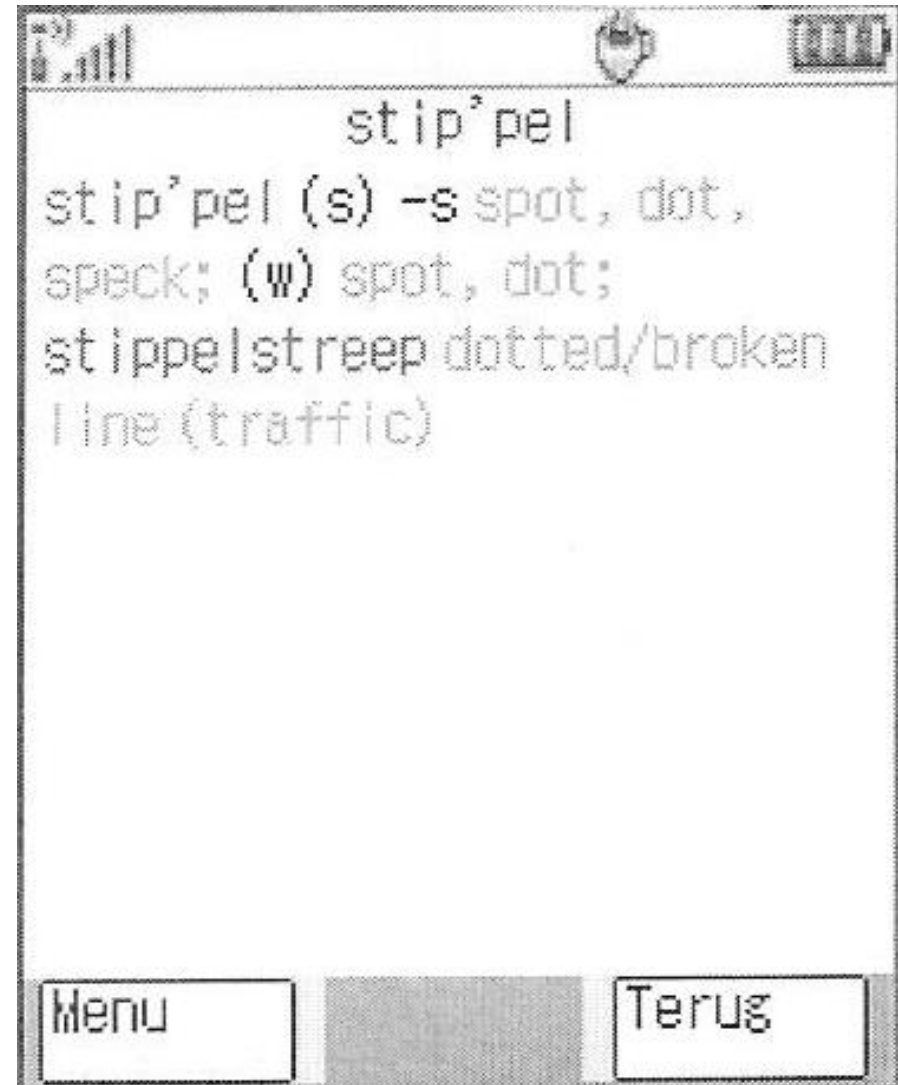
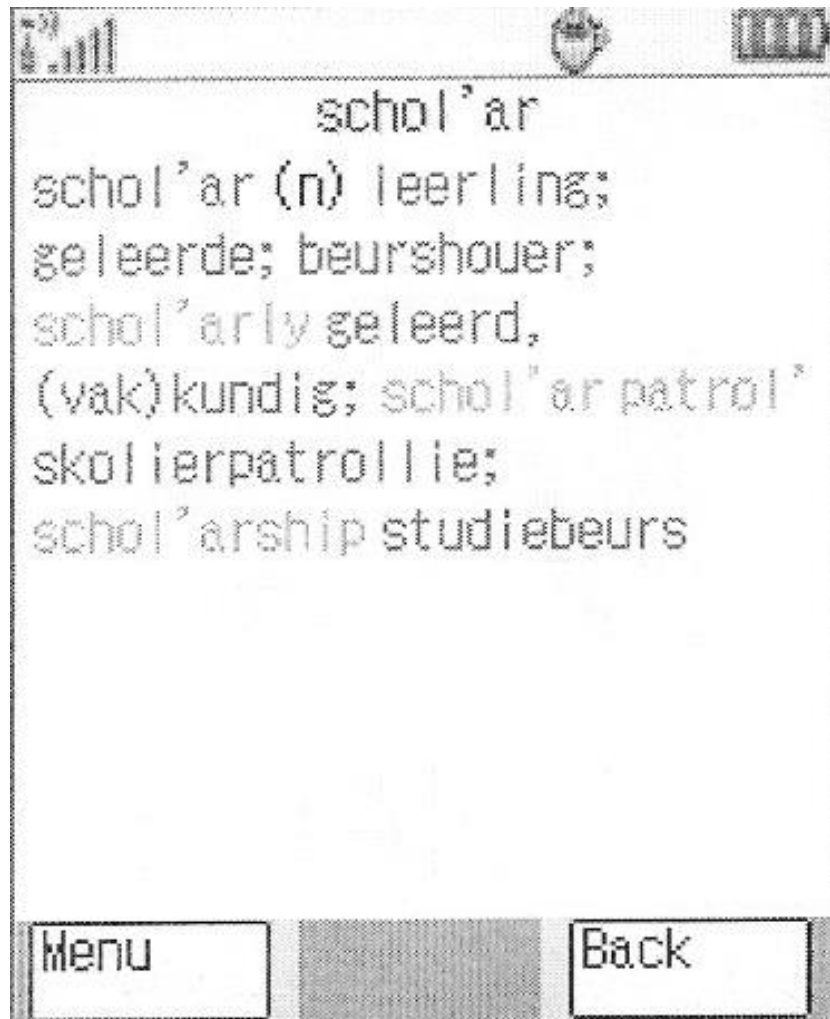
iv)

v)

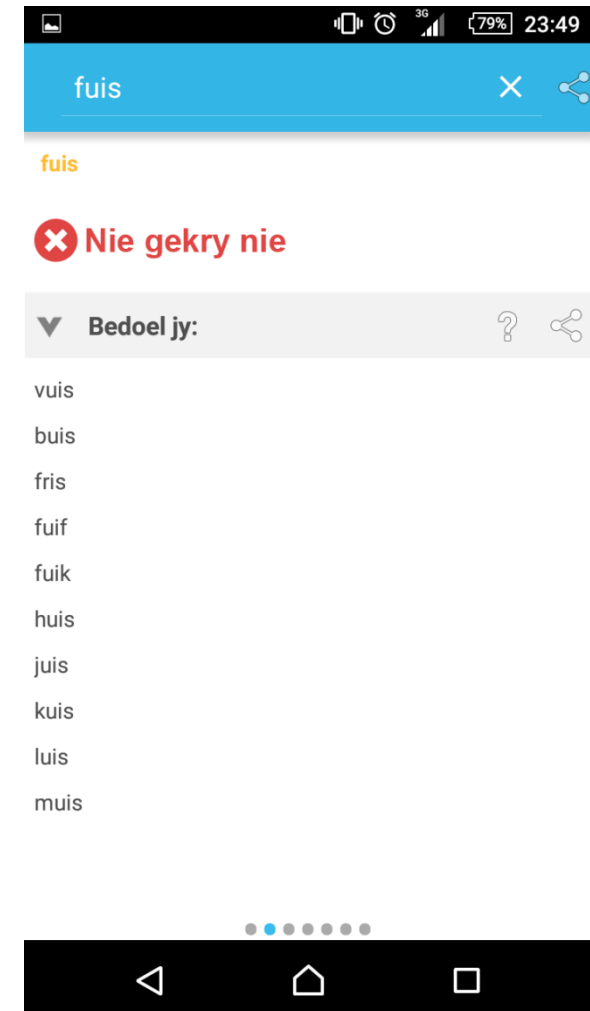
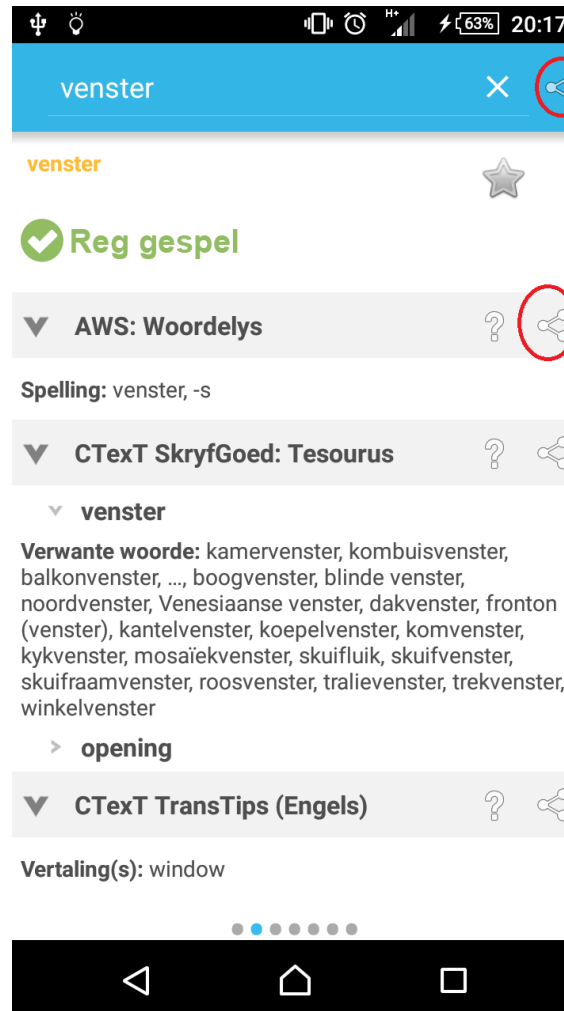
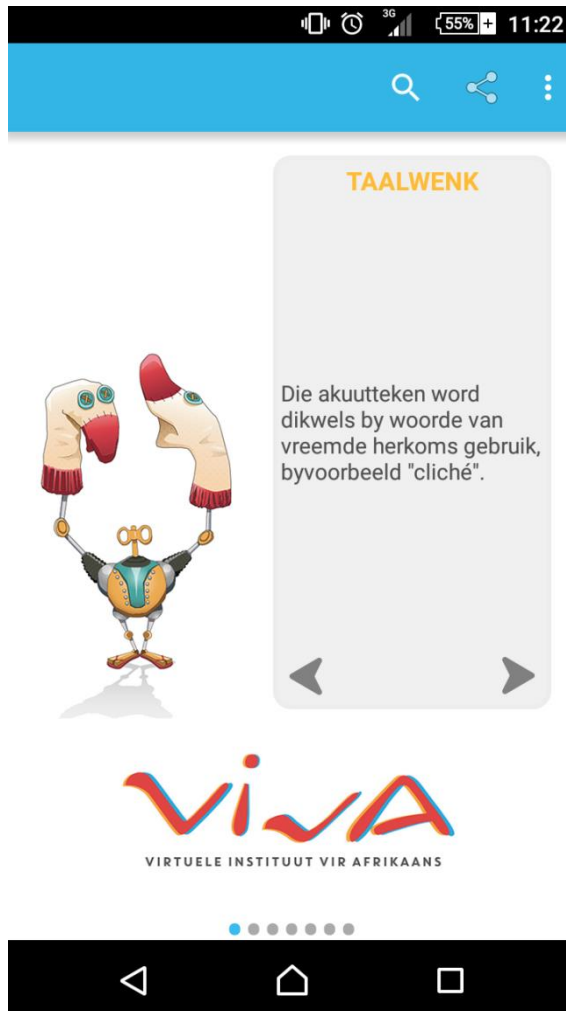

vi)

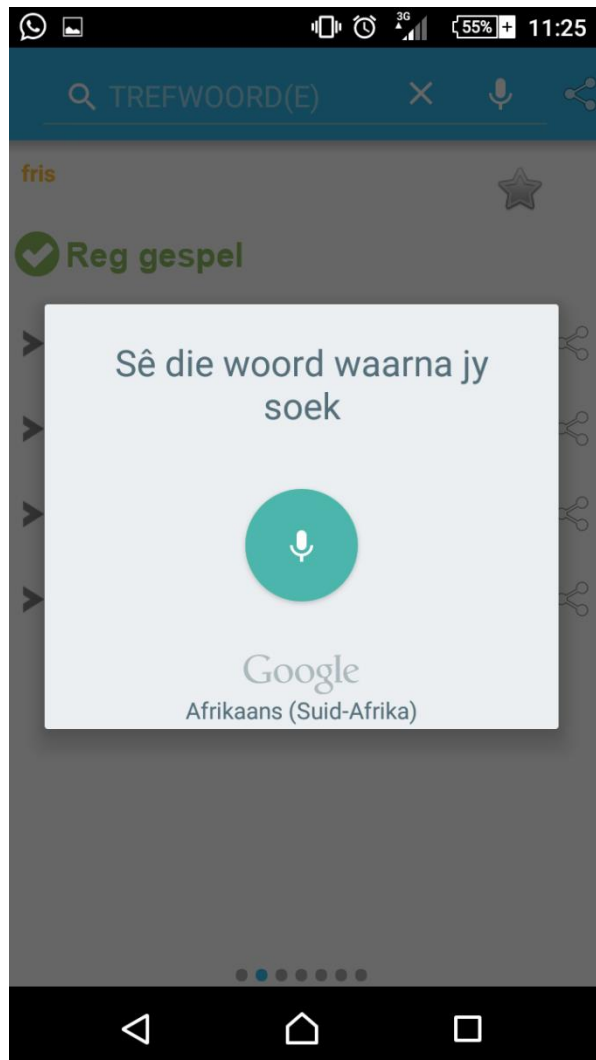

Addendum E

i)

ii)

iii)

